

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
The Tourist Efficient Development of Temples and Community in
Lanna

ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง

การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในล้านนา
Network Strengthening for the Cultural Tourism Management of
Temple and Community in Lanna

โดย

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

นายจිරศักดิ์ ปันลำ

นางสาวอาภากร ปัญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ.๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760036

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
The Tourist Efficient Development of Temples and Community in
Lanna

ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง

การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในล้านนา
Network Strengthening for the Cultural Tourism Management of
Temple and Community in Lanna

โดย

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

นายจිරศักดิ์ ปันลำ

นางสาวอาภากร ปัญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ.๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760036

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Sub-Research Report 2

The Tourist Efficient Development of Temples and Community in
Lanna

Under Research Plan

Network Strengthening for the Cultural Tourism Management of
Temple and Community in Lanna

By

Mr.Somchan Sripraschayanon

Mr.Jeerasak Panlam

Ms.Arpakorn Panyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Nakhon Lampang Sangha College

B.E. 2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760036

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
ผู้วิจัย:	นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, นายจิรศักดิ์ ปันลำ และนางสาว อาภากร ปัญโญ
ส่วนงาน:	วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๐
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

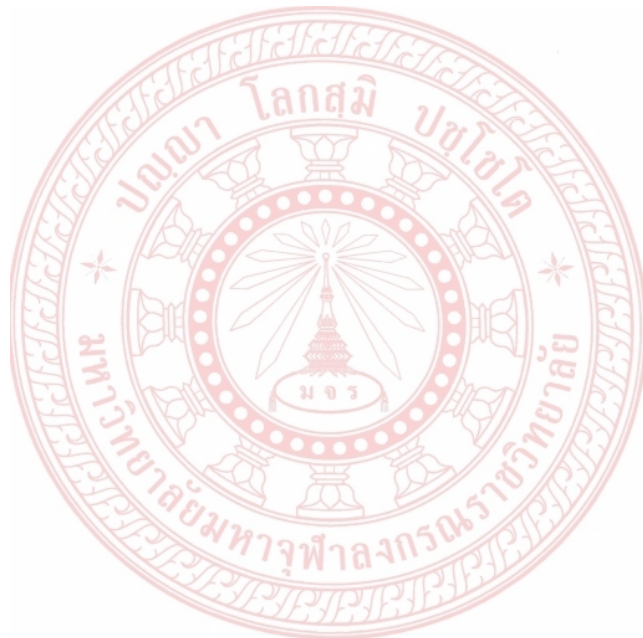
การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา โดยวิจัยเชิงบูรณาการทั้งแบบสอบถามจากการสุ่มตัวอย่างกลุ่มประชากร ๔๐๐ คนและสัมภาษณ์เชิงลึก พระสังฆาธิการ พระสงฆ์ ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชน คือ ๑) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ๒) การพัฒนาศักยภาพด้านการเมืองในการบริหารจัดการของวัดและชุมชน ๓) การพัฒนาศักยภาพทางด้านสังคมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม จารีตขนบธรรมเนียมและประเพณี ๔) การพัฒนาศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักคุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชน และเผยแพร่คุณค่า เอกลักษณ์ของชุมชนให้ประจักษ์แก่สาธารณชนได้รับรู้และเรียนรู้ นอกจากนี้ ผลจากการศึกษาพบว่า การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจ สืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้/วิถีชีวิตชุมชนดีขึ้น และเป็นการตอบสนองความต้องการชุมชนในการฟื้นฟูความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนา ดังนี้ ๑) *ทรัพยากร* การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนานั้นจะต้องมีแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ความงดงาม/ ภูมิทัศน์ การอนุรักษ์และการบริการ/ความสะอาด/ความปลอดภัย ๒) *บริหารคน* บุคลากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ประกอบด้วย บุคลากร ความรู้ จิตอาสาและระเบียบวินัย/ข้อบังคับ ๓) *การจัดการ* เป็นการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางที่กำหนดไว้ ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้และแนวทางที่จะไปถึงเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนจะต้องมีการดำเนินตามขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ ยุทธศาสตร์การพัฒนา ๔) *กิจกรรมเชิงพุทธ* การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักทางพระพุทธศาสนาผ่าน

กิจกรรมเชิงพุทธ ด้านความเชื่อดั้งเดิมที่หล่อหลอมคุณค่าทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีอันดีงามของวัดและชุมชน ได้แก่ ความเชื่อ วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรม/ประเพณี กิจกรรมพุทธวิถี

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นและเผยแพร่คุณค่าของภูมิปัญญาของชุมชน โดยเริ่มจากการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการคนในชุมชน การบริหารจัดการและกิจกรรมเชิง พุทธ เพื่อให้เป็นการพัฒนาศักยภาพที่ยั่งยืนและส่งเสริม สนับสนุนคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อชุมชนและ นักท่องเที่ยวให้เกิดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

Research Title: The Tourist Efficient Development of Temples and Community in Lanna

Researchers: Mr.Somchan Sripraschayanon

Department: Nakornlampang Sangha College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2560/2016

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The purposes of this research are: 1) To study the tourist management of temple and community in Lanna 2) To study the tourist efficiency development of temple and community in Lanna 3) An analyze the tourist efficiency development of temple and community in Lanna. This Research is used the quantitative and qualitative Method. The sampling researching are used 400 populations of sampling and in depth interview the master of sangha, sangha, community Involving organization Thai tourist and foreign tourist for analyzing the tourist efficiency development of temple and community in Lanna.

The result of study is found that:

The tourist efficiency development of temple and community in Lanna is responded to community and tourist need. There are the ways to tourist efficiency development of temple and community as 1) the tourist efficiency development on conservation the natural resource 2) the tourist efficiency development on political management of temple and community 3) the tourist efficiency development on social relationship of culture, custom and tradition 4) the tourist efficiency development on economic that to be enhance for getting knowledge, conservation on environment, arts, cultures, customs and traditions, making money and disseminate unique values to public to know and learn.

Moreover, the result of study found that the tourist efficiency development of temple and community in Lanna is getting knowledge, promoting local culture and wisdom for enhancing and making money or getting up community life and responding the community need on revitalizing knowledge of art, culture, lifestyle, community and participation of related agencies that impacts to the tourist efficiency development of temple and community in Lanna as; 1) Resources: the development of temples and communities in Lanna have to be attractive tourist attractions such as history, the beautiful scenery, conservation and service/convenience/ safety 2)

Personal Management: people's community is an important factor for efficiency tourist development as including personnel, knowledge, volunteerism and discipline/regulation 3) Management: the operation or performance to achieve the objectives that is been set out in the guidelines for efficiency tourist development of temple and community; it is planned and the way to reach the goal accurately. As the study found that, the efficiency tourist development has the process as planning, identity and identity planning and development Strategies 4) Buddhist Activities: the Buddhist sustainable development through on Buddhist activities as the original traditional faith that creates the Local art, culture, customs and traditions in temples and communities namely faithfulness, lifestyle, community's life, Culture/tradition and Buddhist activities.

The tourist efficiency development of temple and community is the Article conservation, culture, custom and local tradition. It can disseminate the values of the community wisdom as beginning on the available tourist resources in community, the personal's community management, the administration and Buddhist activities for sustainable development, enhancing and encourage cultural values, traditions and customs of the community as a source of learning and better understanding the community and tourists to be more effective.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี เพราะได้รับการสนับสนุนอนุเคราะห์ให้การช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ให้โอกาสในการทำวิจัยเล่มนี้ พระเดชพระคุณพระราชาธรรมาลังการ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ทั้งการดำเนินงานต่างๆ

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรุทมม์ บุญศรีตัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด และดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือในการออกแบบสอบถาม และเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัยเสมอมา ขอกราบนมัสการในเมตตาบารมีธรรมพระเดชพระคุณพระธรรมราชานุวัตร (หลักแน่น) เจ้าคณะภาค ๖ เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พระเดชพระคุณพระเทพสิทธิธนายก (ชื่น ปญญาธโร) เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พระเดชพระคุณพระสุนทรมุนี ฐานสิริ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน พระเดชพระคุณพระชยานันท์มุนี จรณธมโม (ณ น่าน) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้งและรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน พระเดชพระคุณพระเทพสิงหราชจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พระเดชพระคุณพระราชาธรมุนี เจ้าอาวาสวัดสวนดอก (พระอารามหลวง) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ขอขอบพระคุณท่านหาญ งามเจริญ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย ท่านอมร กิตติกวางทอง วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย และผู้ที่ให้การสัมภาษณ์เชิงลึกทุกรูป/ท่าน รวมถึงอีกหลายท่านที่ไม่ได้เอยนามมา ณ โอกาสนี้ ที่ให้การช่วยเหลือ อนุเคราะห์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนผู้แต่งเอกสารตำราที่ใช้ประกอบการค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขออุทิศกุศลผลบุญที่จะเกิดจากองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยแด่นางสาวสุมาลี สุภาสีบ (น้ำอบ) ผู้เป็นที่รักของข้าพเจ้า ขอดวงวิญญาณไปสู่สัมปรายภพที่ดี และขอผลาบุญแห่งองค์ความรู้จากการวิจัยที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาตน สังคม และประเทศชาติ จงส่งผลให้ผู้ที่กล่าวนามมาข้างต้นนี้จงประสบแต่ความสุขความเจริญในชีวิตและหน้าที่การงานทุกคน

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ

๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญแผนภาพ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	๔
๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๕ ขอบเขตการวิจัย.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework).....	๖
๑.๗ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิดการพัฒนาชุมชน.....	๘
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพ.....	๑๑
๒.๓ ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยว.....	๑๗
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน.....	๒๑
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	๒๗
๒.๖ แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม.....	๒๙
๒.๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๑
๒.๘ สภาพพื้นฐานของวัดและชุมชนล้านนา.....	๓๕
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๖๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๖๑
๓.๒ พื้นที่/ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	๖๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๖๓
๓.๔ ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือการวิจัย.....	๖๓
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๖๔
๓.๖ สรุปการดำเนินการวิจัย.....	๖๕

บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๖๗
๔.๑ บริบทพื้นฐานและสภาพความจริงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ของวัดและชุมชน.....	๖๗
๔.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชน.....	๘๒
๔.๓ การการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา.....	๙๘
๔.๔ วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ในล้านนา	๑๐๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๑๑๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๑๐
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๑๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๑๗
บรรณานุกรม.....	๑๑๙
ภาคผนวก.....	๑๒๔
ผนวก ก บทควมวิจัย.....	๑๒๕
ผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๓๙
ผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และ กิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับจากโครงการ.....	๑๔๑
ผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	๑๔๔
ผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีสอดคล้อง (IOC).....	๑๔๘
ผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	๑๕๕
ผนวก จ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....	๑๖๑
ผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก.....	๑๖๔
ผนวก ช ประมวลภาพกิจกรรมการวิจัย.....	๑๗๒
ประวัติผู้ทำวิจัย.....	๑๗๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
แผนที่ภาพ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๗
แผนภาพที่ ๒.๑ ภาพแสดงความหมายและองค์ประกอบ ตามแนวคิดของ David C.Mc.Clelland.....	๑๔
แผนภาพที่ ๒.๒ สมรรถนะเป็นส่วนประกอบขึ้นมาจากความรู้ ทักษะและเจตคติ /แรงจูงใจ หรือความรู้ ทักษะ และเจตคติ/แรงจูงใจของแมคเคลแลนด์.....	๑๕
แผนภาพที่ ๔.๑ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา...	๑๐๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีแนวโน้มเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็วไปทั่วทุกมุมโลก โดยมีระบบการให้บริการ เครื่องอำนวยความสะดวก ความรวดเร็วแก่นักท่องเที่ยว เช่น การให้บริการทางด้านข้อมูลข่าวสาร การบริการโทรคมนาคม การบริการเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี รวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี¹ สำหรับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาทางการท่องเที่ยวที่จะสามารถเพิ่มสมรรถนะทางการพัฒนาประเทศชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๙ ซึ่งการท่องเที่ยวได้ถูกกล่าวอ้างถึงการขยายการจ้างงาน การกระจายรายได้และการหารายได้เข้าสู่ประเทศไทยและประชาชนในท้องถิ่น

ศาสนสถานและชุมชนที่ได้สืบสานความรู้ถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรมที่ถือว่าเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการดึงดูดแก่นักท่องเที่ยวจากดินแดนต่างๆ สู่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งได้ไม่น้อย โดยเหตุที่ชนชาติต่างๆ ทั่วโลกต่างมีวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันไป ดังวลีหนึ่งที่เป็นคำกล่าวทางมานุษยวิทยาว่า “ชนชาติที่แตกต่างกันย่อมมีวัฒนธรรมแตกต่างกัน” (Different People, Different Culture) ความหลากหลายและแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายให้เพื่อนมนุษย์ผู้สนใจใคร่รู้ ใคร่อยากที่จะเยี่ยมชมความแตกต่างนั้นๆ กระตุ้นให้เกิดการเดินทางเพื่อไปศึกษา ค้นหา เรียนรู้ในวัฒนธรรมของชนชาติอื่นๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมประสบการณ์แห่งชีวิตของตนเอง นอกจากนี้การเดินทางยังถือได้ว่าเป็นสิ่งหนึ่งในการพักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์ ซึ่งการเดินทางเพื่อไปศึกษา เรียนรู้ ชื่นชมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันนั้น เรียกอีกว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

ปัจจุบันการท่องเที่ยวศาสนสถานหรือวัดและชุมชนเป็นการศึกษาเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเป็นอย่างมาก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกระแสที่ถูกสร้างขึ้นในสังคมและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีส่วนเผยแพร่ให้แหล่งท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ เป็นที่รู้จักมากขึ้น ประกอบกับทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักของประเทศไทยโดยเฉพาะ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทยวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ไม่ตรีของคนไทย² ในแต่ละท้องถิ่น ที่ได้รับความสนใจและเกิดกระแสการอนุรักษ์และหวงแหน

¹ ราณี อลิชัยกุล, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖), หน้า ๘๓.

² พงศธร เกษสาลี, คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook), (กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๕.

ในมรดกอันล้ำค่าทางวัฒนธรรมของไทย ทำให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ มีมนต์เสน่ห์ที่สามารถดึงดูดผู้มาเยือนหรือมาสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่เคยมีในท้องถิ่นตน จะสังเกตได้ว่า วัฒนธรรมชุมชนกับคนในท้องถิ่นและการท่องเที่ยวแล้วแต่มีความสัมพันธ์ เกื้อกูลกันและกัน เพราะการท่องเที่ยวได้ใช้วัฒนธรรมของคนพื้นเมืองหรือท้องถิ่นเป็นสินค้าในการดำเนินกิจกรรม ในขณะที่เดียวกันชุมชนท้องถิ่นหรือเจ้าของวัฒนธรรมเองก็ได้รับผลประโยชน์ในการท่องเที่ยว เช่น การสร้างรายได้ การจ้างงาน ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังต้องอาศัยทั้งจากคนในท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชน ในฐานะที่เป็นผู้ชำนาญการเพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

การท่องเที่ยวศาสนสถานหรือวัดและชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการท่องเที่ยวชมโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งยังศึกษาความเชื่อถือ พิธีกรรมต่าง ๆ และมีความเข้าใจวัฒนธรรมใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันก็มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวด้วย สามารถแบ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้

๑. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์

๒. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ

๓. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น

๔. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา หรือแข่งขันกีฬาโดยมีกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดรายการกีฬาตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

๕. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม³

อย่างไรก็ตามยังมีองค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจอยู่ ๑๐ ประการ คือ

๑. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
๒. โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ
๓. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง
๔. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก
๕. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
๖. ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ

³ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, “มารู้จักหนังสือท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเถอะ”, จุลสารการท่องเที่ยว, ๒๕๔๘, หน้า ๑๕-๑๖.

๗. ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา

๘. วิถีชีวิต เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร

๙. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่าง ๆ

๑๐. ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

การท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้น ภาคเหนือถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวศาสนสถานและชุมชนที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะเป็นดินแดนอารยธรรมล้านนาที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน มีศิลปวัตถุ โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณีที่งดงาม แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของภาคเหนือส่วนใหญ่ จะเป็นวัดวาอารามที่กระจายตัวอยู่ทั่วทุกจังหวัดในภาคเหนือ สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของภาคเหนือ เช่น โบราณสถานเวียงกุมกาม อำเภอสารภี สินค้าหัตถกรรมของชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดงและศูนย์หัตถกรรมบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพงในจังหวัดเชียงใหม่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมของนักท่องเที่ยวที่ ในส่วนของจังหวัดลำพูนถือได้ว่าเป็นอาณาจักรโบราณที่เก่าแก่ที่สุดในภาคเหนือ และมีศิลปวัฒนธรรม จาริต ประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ยิ่งในยุคความเฟื่องฟูแห่งอาณาจักรหริภุญไชย ซึ่งเป็นอาณาจักรเดิมที่มีมาก่อนอาณาจักรล้านนา ทำให้สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของจังหวัดลำพูนมีทั้งศิลปะแบบหริภุญไชยและล้านนา ประชากรของจังหวัดลำพูนเองก็มีเชื้อสายหรือชาติพันธุ์แบบไทยของที่แต่เดิมอพยพมาจากเมืองยองประเทศพม่าในสมัยพระเจ้ากาวิละ มีการนำภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม จาริต ประเพณีมาใช้และยังคงสืบสานรักษาเอกลักษณ์ทางภาษา และวัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนไว้ได้ จากการอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง มีการเคลื่อนย้ายเข้ามาทั้งโครงสร้างทางสังคม คือมีทั้งเจ้าเมือง บุตร ภรรยา เจ้านายอื่น ๆ ขุนนางพระสงฆ์และไพร่บ้านพลเมืองที่เป็น ชาวนา หัตถกรรม ศิลปินทั้งชายหญิงและเด็กเป็นจำนวนมาก จึงทำให้จังหวัดลำพูนกลายเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นที่โดดเด่นและได้รับความสนใจอย่างมากเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน

การท่องเที่ยวเชิงดังกล่าว ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในชีวิต และเป็นการสร้างสุนทรียภาพภายในใจผู้ท่องเที่ยวอีกด้วย เพราะปัจจัยสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ทั้งประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความล้ำค่า เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่นั้นๆ ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาถึงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของแหล่งศาสนสถานและชุมชนในล้านนา เพื่อให้ทุกคนได้รู้และสร้างความโดดเด่นทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีที่น่าสนใจ ยิ่งในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ นี้ประเทศไทยได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวและไม่ขัดกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงมีความปรารถนาที่จะศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างแดนได้เข้าใจถึงเนื้อหา สาระ ที่เป็นวัฒนธรรมของวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ถ่ายทอดให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ รับทราบและปฏิบัติตาม เพราะการถ่ายทอดดังกล่าวได้มีการตีความหมายเอาไว้ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไป เพื่อมิให้เกิดการสูญหายและเป็นการเผยแพร่คุณค่าทางด้านคุณธรรม จริยธรรมและจารีตอันดีงามที่ส่งผ่านทางศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นการฟื้นฟูอนุรักษ์สิ่งล้ำค่าในชุมชนให้ทุกคนได้รับรู้ เรียนรู้และเข้าใจถึงแก่นแท้ที่สืบทอดมาจนปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน

และผลที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน เชียงรายและเชียงใหม่ เพื่อนำมาปรับปรุงให้การท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำเอาแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในจังหวัดต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ การจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นอย่างไร ?
- ๑.๓.๒ จะพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาได้อย่างไร ?
- ๑.๓.๓ ปัจจัยอะไรมีผลต่อศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ?

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพ (Efficiency Development) หมายถึง การส่งเสริมและพัฒนาให้วัดและชุมชนเกิดศักยภาพในการท่องเที่ยวในล้านนา และเป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา หลักธรรมและแนวทางการประพฤติปฏิบัติ ความเชื่อ ความสวยงามทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและแนวทางการปฏิบัติแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมหรือเข้ามาศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน

การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม กราบไหว้ สักการบูชา ประกอบพิธีกรรมและการศึกษาดูงานทางด้านศาสนสถาน พิธีกรรม จารีตและขนบธรรมเนียม รวมถึงคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ทั้งทางด้านพระพุทธศาสนาและสังคมความเป็นอยู่ของวัดและชุมชนในล้านนา

การจัดการการท่องเที่ยว (Tourist Management) หมายถึง การบริหารจัดการพระพุทธศาสนาโดยมีสถาบันวัดและชุมชนเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดคุณค่าทางด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่สังคมและผู้เข้าชม โดยเป็นการบริหารจัดการที่ให้ความรู้ ทั้งทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นล้านนา

วัดและชุมชนในล้าน (Lanna Temple and Community) หมายถึง แบบแผน วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมและแบบแผนการปฏิบัติของวัดและชุมชนที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน โดยการศึกษาพื้นที่ทั้งหมด ๓ จังหวัด คือ จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ และประกอบด้วย ๖ พื้นที่ คือ ๑) วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ๒) วัดมิ่งเมือง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ๓) วัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ๔) วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ๕) วัดสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๖) วัดพระสิงห์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑.๕ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๕.๑ ขอบเขตของเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่อง

๑.๕.๑.๑ ข้อมูลด้านเอกสาร ดังนี้

๑.๕.๑.๑.๑ แนวคิดการพัฒนาชุมชน

๑.๕.๑.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพ

๑.๕.๑.๑.๓ แนวคิดการพัฒนาท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

๑.๕.๑.๑.๔ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน

๑.๕.๑.๑.๕ การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยววัดและชุมชนในล้านนา

๑.๕.๑.๑.๖ หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบ ประเภท และประโยชน์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ฯลฯ

๑.๕.๑.๑.๗ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑.๑.๘ บริบทพื้นที่ที่ทำการวิจัย

๑.๕.๒ ขอบเขตของประชากร ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยการแบบรูปแบบในการศึกษากลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑.๕.๒.๑ การสอบตัวอย่างแบบสอบถามทั้งหมด ๔๐๐ คน โดยจากกลุ่มประชาชนทั่วไป นักท่องเที่ยวหรือผู้เข้ามาเยี่ยมชมจำนวนเฉลี่ยพื้นที่ละ ๖๗ คน

๑.๕.๒.๒ การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อวิเคราะห์และประเมินการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างประกอบจำนวน ๒๙ รูป/คน ประกอบด้วย

๑. สัมภาษณ์พระธรรมราชาวุฒิตร (หลักแน่น) เจ้าคณะภาค ๖ เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๒. สัมภาษณ์พระเทพสิทธินายก (ชื่น ปญญารโธ) เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๓. สัมภาษณ์พระสุนทรมนู ฐานสิริ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

๔. สัมภาษณ์พระชยานันทมนู จรณธมโม (ณ น่าน) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้งและรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

๕. สัมภาษณ์พระเทพสิงหวิฑูรย์ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๖. สัมภาษณ์พระราชรัชมณี เจ้าอาวาสวัดสวนดอก (พระอารามหลวง) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๗. สัมภาษณ์นายหาญ งามเจริญ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เชียงราย

๘. สัมภาษณ์นายอมร กิตติกวาทอง วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย

๙. สัมภาษณ์พระสงฆ์ในแต่ละพื้นที่จำนวน ๗ รูป

๑๐. สัมภาษณ์ชุมชนในแต่ละ จำนวน ๗ คน

๑๑. สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน ๔ คน

๑๒. สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน ๓ คน

๑.๕.๓ ขอบเขตของพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัย เป็นการศึกษาจากวัดและชุมชนเพื่อการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในจังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยวัดและชุมชนจำนวน ๖ แห่ง คือ

๑) วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

๒) วัดมิ่งเมือง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๓) วัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๔) วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๕) วัดสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๖) วัดพระสิงห์วราวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

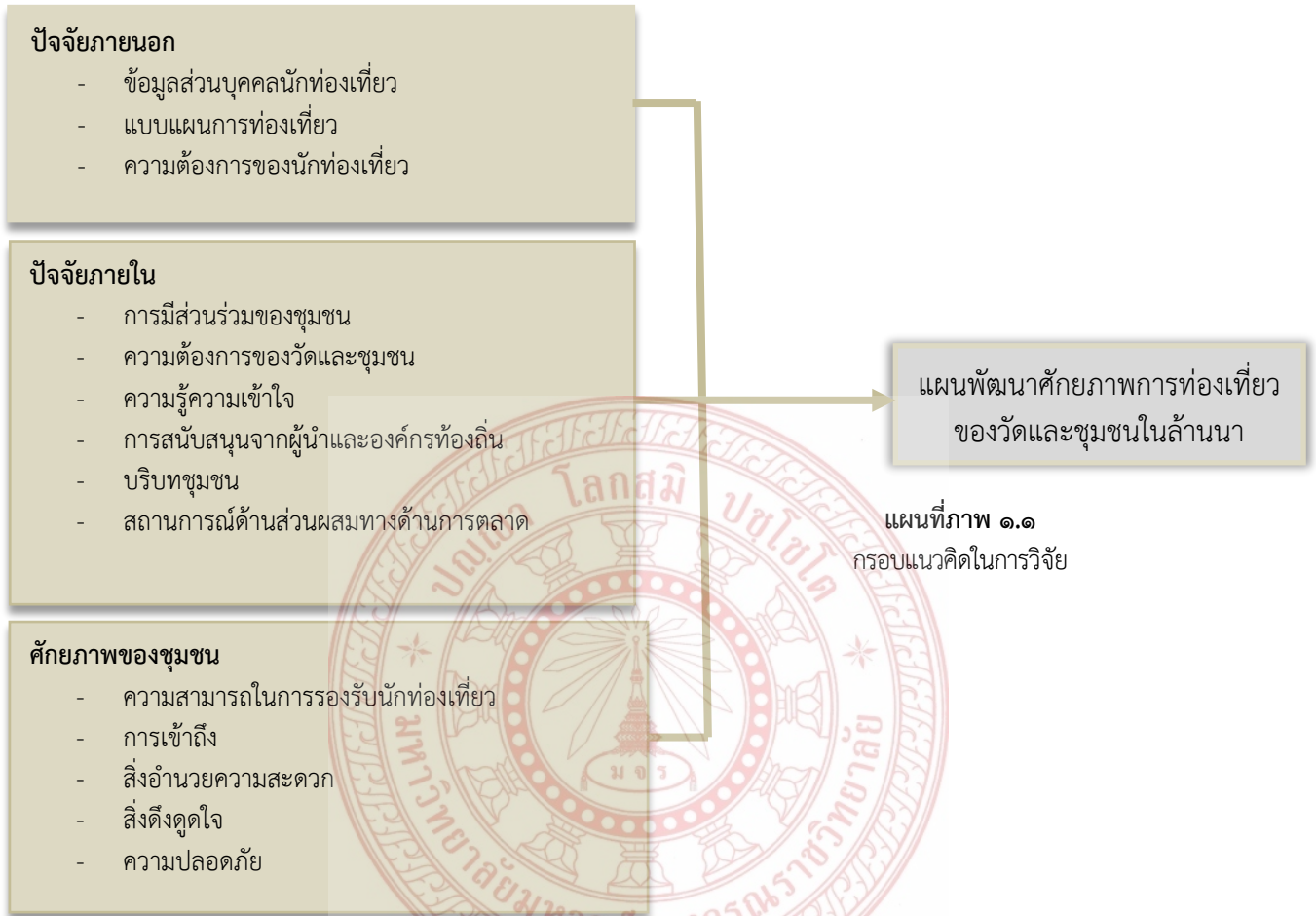
พื้นที่ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญทั้งในด้านท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทางด้านพระพุทธศาสนา เช่น ตำนาน ความเชื่อ พิธีกรรมและประวัติศาสตร์ด้านต่างๆ รวมถึงยังเป็นสถานที่ที่มีความโดดเด่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมที่แสดงถึงคุณค่าแห่งวิถีการดำเนินชีวิตแบบล้านนา

๑.๕.๔ ขอบเขตของระยะเวลา

การวิจัยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙ - ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๑๒ เดือน

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา โดยการตั้งสมมุติฐานอันเป็นกรอบแนวคิดเชิงกระบวนการ โดยการศึกษาปัจจัยเบื้องต้นทั้งปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในและพิจารณาถึงศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงผลที่จะเกิดจากการพัฒนาศักยภาพ เช่น ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนในล้านนา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิด ดังนี้

๑.๗ ผลที่ได้รับจากการวิจัย

- ๑.๗.๑ ได้ข้อมูลการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
- ๑.๗.๒ ได้แนวทางในการการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดและชุมชนในล้านนา
- ๑.๗.๓ นำการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการสืบทอดศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดและชุมชนล้านนาไปวางแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม
- ๑.๗.๔ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ตนเอง

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา” เป็นการวิจัยผสมเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน โดยผู้วิจัยได้รวบรวม แนวคิดทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและแนวทางในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดการพัฒนาชุมชน
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพ
 - ๒.๒.๑ ความหมายของศักยภาพ
 - ๒.๒.๒ องค์ประกอบของ การพัฒนาศักยภาพ
- ๒.๓ ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยว
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน
 - ๒.๔.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน
 - ๒.๔.๒ วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - ๒.๔.๓ หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - ๒.๔.๔ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - ๒.๔.๕ ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - ๒.๔.๖ ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - ๒.๕.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - ๒.๕.๒ ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - ๒.๕.๓ คุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- ๒.๖ แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม
 - ๒.๕.๑ ความหมายและความสำคัญการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม
 - ๒.๕.๒ มิติของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม
 - ๒.๕.๓ ลักษณะและองค์ประกอบจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม
- ๒.๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ สภาพพื้นฐานของวัดและชุมชนล้านนา

๒.๑ แนวคิดการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นกว่าเดิม ชุมชน คือ กลุ่มคนที่ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยกันเป็นเวลานานระยะหนึ่ง โดยมีแบบแผนแนวทางการใช้ชีวิตร่วมกัน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนหรือกลุ่ม รวมทั้งสภาพแวดล้อมในชุมชนให้ดีขึ้น ความดีขึ้นอาจจะได้จากความรู้

สูงขึ้น การเป็นอยู่ดีขึ้น ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีระเบียบวินัย มีการสื่อสารคมนาคมที่สะดวก ซึ่งการพัฒนาชุมชนจะเน้นที่การพัฒนาทรัพยากรบุคคลหรือมนุษย์ให้เจริญ⁴ แนวคิดการพัฒนาชุมชนเป็นการสร้างความเข้มแข็งภายในสังคม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชน ซึ่งแนวคิดการพัฒนาได้มีนักวิชาการทางสังคมศาสตร์ได้ให้แนวคิดไว้ ดังนี้

สมพร เทพสิทธา ให้แนวคิดในการพัฒนาว่า การพัฒนาเป็นการทำให้เกิดความเจริญขึ้นหรือดีขึ้น ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์ เพราะชีวิตประกอบด้วยกายและจิตใจ ฉะนั้นหากการพัฒนาจะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไป ก็ไม่สามารถที่จะเรียกว่าเป็นการพัฒนาที่ดีหรือเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ได้⁵

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนรยา พลศรี ให้แนวคิดการพัฒนาชุมชน ดังต่อไปนี้

๑. คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน การพัฒนาชุมชนต้องเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ เพราะมนุษย์สามารถพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมแสดงแนวคิด ร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นหน้าที่ของประชาชน เพราะการพัฒนาเป็นของประชาชน เพื่อประชาชน โดยประชาชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและสังคม

๓. การช่วยเหลือตัวเองและชุมชน การพัฒนาเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน และชุมชนให้สามารถพัฒนาตัวเองและชุมชน การขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน ต้องเป็นสิ่งที่เกินขีดความสามารถของประชาชนในชุมชน

๔. การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาย่อมเกิดประโยชน์แก่ชุมชน โดยการใช้ทรัพยากรในชุมชน เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง โดยไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่น ๆ ก็ต้องมีการนำทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนเช่นกัน และเป็นการผลักดันเพื่อปลูกจิตสำนึกการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนของตน⁶

๕. การริเริ่มของประชาชนในชุมชน การพัฒนาเป็นสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยประชาชนได้ริเริ่มในการจัดการโครงการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนสามารถที่จะคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาของชุมชนตนเอง โดยมีหวังจะพึ่งพาอาศัยองค์กรจากรัฐหรือชุมชนภายนอก

๖. ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นพัฒนาคนและทรัพยากรในท้องถิ่น เพราะรัฐบาลมีความจำกัดด้านขีดความสามารถ ทั้งบุคลากร งบประมาณ หรือทรัพยากรส่วนขีดจำกัดของชุมชนในเรื่องความไม่พร้อมของคนและทรัพยากรไม่เพียงพอ ดังนั้นการพัฒนาจึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล

๗. การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องมีการประสานงานระหว่างชุมชนและรัฐบาลเพื่อจะให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ โดยไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

⁴ ดร. สัญญา สัญญาวิวัฒน์, พุทธสังคมิวิทยา, (กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๐๐.

⁵ สมพร เทพสิทธา, การพัฒนาแบบยั่งยืน, (กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๓.

⁶ ฉัตรสุทิวย์ นาถสุภา, วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๓.

รับผิดชอบงานเพียงฝ่ายเดียว เพราะรัฐบาลและชุมชนต่างมีขีดจำกัดความสามารถในการพัฒนาที่แตกต่างกัน

๘. การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อมกันหลายด้าน จะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะการพัฒนามีหลายกิจกรรมทำให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้ การพัฒนาจึงต้องประสานงานกันหลายด้าน ทั้งตัวบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ

๙. การสมดุลในการพัฒนา การพัฒนามีกิจกรรมต้องทำอยู่หลายด้านไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียว ทำให้การดำเนินการต้องเป็นไปพร้อมกันทุกด้าน ไม่ให้เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย เช่น ความสมดุลระหว่างคนกับชุมชน ชุมชนกับสิ่งแวดล้อม และความสมดุลระหว่างรูปธรรมและนามธรรม

๑๐. การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชนมีลักษณะให้การศึกษาแก่ประชาชนในชุมชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกัน การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีลักษณะที่เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องต่อปฏิริยาของชุมชน เป็นวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เป็นโครงการที่มีแผนงานมุ่งเน้นความคิดของชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นขบวนการทางสังคมที่คอยกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาชุมชนตลอดเวลา⁷

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้ให้ความเห็นในการพัฒนาชุมชน แบ่งออก ๑๑ อย่าง ดังต่อไปนี้

๑. คนเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุด
๒. การช่วยเหลือตนเอง
๓. ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน
๔. ความคิดริเริ่มของชุมชน
๕. ความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน
๖. ความสมดุลของการพัฒนา
๗. การใช้ทรัพยากรในชุมชน
๘. การดำเนินงานตั้งอยู่บนรากฐานของหลักประชาธิปไตย
๙. การประสานงาน
๑๐. การปฏิบัติงานร่วมกับผู้นำท้องถิ่น
๑๑. การผสมผสาน⁸

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน ได้ให้ความเห็นในการพัฒนาชุมชน คือ ขบวนการที่มุ่งส่งเสริมประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทุกด้าน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด และเสริมด้วยการช่วยเหลือจากภายนอกเท่าที่จำเป็น⁹

⁷ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๔-๔๖.

⁸ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, หลักการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนประยุกต์, (กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๒), หน้า ๒๐.

⁹ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, การพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๖.

สุวิทย์ ยິงวรพันธ์ ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ โดยประชาชนเข้าร่วมมือริเริ่มดำเนินงานเอง และสรุปความสำคัญของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

๑. การปรับปรุงส่งเสริมให้ชุมชนหนึ่งดีขึ้นหรือมีวิวัฒนาการดีขึ้น
๒. การส่งเสริมให้ชุมชนนั้น ๆ มีวิวัฒนาการดีขึ้น คือ เจริญด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
๓. การพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องพัฒนาด้านวัตถุและพัฒนาด้านจิตใจ
๔. การพัฒนาชุมชนนั้นเป็นการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชน ทั้งนี้ โดยประชาชนเข้าร่วมมือและริเริ่มดำเนินงานเอง¹⁰

การพัฒนาชุมชนพอสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนเน้นศักยภาพความรู้ความสามารถทางทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งตัวบุคคล เงิน อุปกรณ์ และทรัพยากรอื่น ๆ ภายในชุมชน โดยเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาโดยการร่วมมือกันคิด ริเริ่มสร้างประโยชน์เพื่อความผาสุก และแก้ไขปัญหาเครื่องกีดขวางที่ก่อให้เกิดความวุ่นวาย โดยดำเนินการงานให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับชุมชน และชุมชนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความรู้แก่ทุกเพศทุกวัยในชุมชนและเป็นการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของชุมชน

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพเริ่มจากการนำเสนอบทความทางวิชาการของเดวิด แมคเคลแลนด์ (David C. McClelland) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเมื่อปี ค.ศ.๑๙๖๐ ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่ดีของบุคคล (excellent performer) ในองค์กรกับระดับทักษะความรู้ ความสามารถ โดยกล่าวว่า การวัด IQ และการทดสอบบุคลิกภาพ ยังไม่เหมาะสมในการทำนายความสามารถหรือสมรรถนะของบุคคลได้ เพราะไม่ได้สะท้อนความสามารถที่แท้จริงออกมาได้

ในปี ค.ศ.๑๙๗๐ US State Department ได้ติดต่อบริษัท McBer ซึ่งแมคเคลแลนด์เป็นผู้บริหารอยู่ เพื่อให้หาเครื่องมือชนิดใหม่ที่สามารถทำนายผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้อย่างแม่นยำ แทนแบบทดสอบเก่าซึ่งไม่สัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงาน เนื่องจากคนได้คะแนนดีแต่ปฏิบัติงานไม่ประสบผลสำเร็จ จึงต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการใหม่ แมคเคลแลนด์ได้เขียนบทความ “Testing for competence rather than for intelligence” ในวารสาร American Psychologist เพื่อเผยแพร่แนวคิดและสร้างแบบประเมินแบบใหม่ที่เรียกว่า Behavioral Event Interview (BEI) เป็นเครื่องมือประเมินที่ค้นหาผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานดี ซึ่งแมคเคลแลนด์ เรียกว่า สมรรถนะ (competency)

ปี ค.ศ.๑๙๘๒ ริชาร์ด โบยาตซีส (Richard Boyatzis) ได้เขียนหนังสือชื่อ The Competent Manager : A Model of Effective Performance และได้นิยามคำว่า competencies เป็นความสามารถในงานหรือเป็นคุณลักษณะที่อยู่ภายในบุคคลที่นำไปสู่การปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ

¹⁰ สุวิทย์ ยິงวรพันธ์, การพัฒนาชนบทในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสาส์นการพิมพ์, ๒๕๒๑), ไม่ปรากฏหน้า.

ปี ค.ศ.๑๙๙๔ แกรีแฮมเมลและซีเค.พราฮาลาด (Gary Hamel และ C.K.Prahalad) ได้เขียนหนังสือชื่อ Competing for The Future ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดที่สำคัญ คือ Core Competencies เป็นความสามารถหลักของธุรกิจ ซึ่งถือว่าการประกอบธุรกิจนั้นจะต้องมีเนื้อหาสาระหลัก เช่น พื้นฐานความรู้ ทักษะ และความสามารถในการทำงานอะไรได้บ้าง และอยู่ในระดับใด จึงทำงานได้มีประสิทธิภาพสูงสุดตรงตามความต้องการขององค์กร

ปัจจุบันองค์กรของเอกชนชั้นนำได้นำแนวคิดสมรรถนะไปใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานมากขึ้น และยอมรับว่าเป็นเครื่องมือสมัยใหม่ที่องค์กรต้องได้รับความพึงพอใจอยู่ในระดับต้น ๆ มีการสำรวจพบว่ามี ๗๐๘ บริษัททั่วโลก นำ Core Competency เป็น ๑ ใน ๒๕ เครื่องมือที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับ ๓ รองจาก Corporate Code of Ethics และ Strategic Planning แสดงว่า Core competency จะมีบทบาทสำคัญที่จะเข้าไปช่วยให้งานบริหารประสบความสำเร็จ จึงมีผู้สนใจศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักการของสมรรถนะมาปรับให้เพิ่มมากขึ้น

๒.๒.๑ ความหมายของศักยภาพ

นักวิชาการหลายท่านในประเทศไทย ได้ให้คำจำกัดความของศักยภาพไว้หลายคำและมีคำที่เรียกแตกต่างกันออกไปหลายคำ บางท่านเรียกว่า “ขีดความสามารถ” บางท่านเรียกว่า “สมรรถนะ” บ้าง ถึงแม้ว่าจะเรียกแตกต่างกันออกไป แต่ก็ล้วนแล้วแต่มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Competency” ทั้งสิ้น¹¹ ความหมาย Competency หมายถึง ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (personal characteristic or attributes) ที่ทำให้บุคคลผู้นั้นทำงานใน ความรับผิดชอบของตนได้ดีกว่าผู้อื่น¹² หรืออาจกล่าวได้ว่า Competency คือ คุณลักษณะทั้งในด้าน ทักษะ ความรู้ และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติงานในตำแหน่งหนึ่งๆ ให้ประสบความสำเร็จสรุปแล้ว ศักยภาพ คือ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการทำงานของบุคคลให้ ประสบผลสำเร็จสูงกว่ามาตรฐานทั่วไป ส่วน David C.McClelland เจ้าของแนวคิดทางการบริหาร ศักยภาพ (competency) ให้ความหมายและองค์ประกอบศักยภาพ (competency) ไว้ว่าศักยภาพ คือ บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้นสร้างผลการ ปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบ ดังนั้นศักยภาพ คือ กลุ่มของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีผลกระทบต่อ งานหลักของตำแหน่งงานหนึ่งๆ โดยกลุ่มความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับผลงาน ของตำแหน่งงานนั้นๆ และสามารถวัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ และเป็นสิ่งที่สามารถ เสริมสร้างขึ้นได้โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนา¹³ ศักยภาพ คือ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม เป็นกลุ่มพฤติกรรมที่องค์กรต้องการจากข้าราชการ เพราะเชื่อว่าหากข้าราชการ มีพฤติกรรมมาร

¹¹ สุภิญญา รัศมีธรรมโชติ, แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency Based Learning, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศิริวัฒนา อินเทอร์เน็ต จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘), หน้า ๑๓.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

¹³ สุภิญญา รัศมีธรรมโชติ, “Competency: เครื่องมือการบริหารที่ปฏิเสธไม่ได้,” Productivity, ๙ (๕๓) (พ.ย. - ธ.ค.), ๒๕๔๗, หน้า ๔๘.

ทำงานในแบบที่องค์กรกำหนดแล้วจะส่งผลให้ข้าราชการผู้นั้นมีผลการปฏิบัติงานดี และส่งผลให้ องค์กรบรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการไว้ ตัวอย่างเช่น การกำหนดสมรรถนะการบริการที่ดี เพราะหน้าที่ หลักของข้าราชการคือการให้บริการแก่ประชาชน ทำให้หน่วยงานของรัฐบรรลุวัตถุประสงค์ คือการทำให้ เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน องค์กรประกอบในการพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ หลัก ได้แก่

๑) กลุ่มความรู้ (knowledge) คือ ความสามารถอธิบาย เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้องและ ชัดเจน แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ รู้ความหมาย รู้ขั้นตอน รู้ประยุกต์ใช้

๒) กลุ่มทักษะ (skill) คือ ความสามารถในการลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดผลผลิตผลลัพธ์อัน พึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวัดทักษะมี ๓ ระดับ คือระดับความซับซ้อนในการปฏิบัติ ระดับความหลากหลาย ระดับความสม่ำเสมอ

๓) กลุ่มพฤติกรรมหรืออุปนิสัยในการทำงาน (attribute) คือ รูปแบบการแสดงออกหรือ พฤติกรรมของบุคคลที่สอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่ ซึ่งการแสดงออกอันพึงประสงค์ได้นั้นขึ้นกับปัจจัย ๓ ประการ คือ ค่านิยม แนวโน้มการแสดงออก และแรงจูงใจ ซึ่งส่งผลให้องค์กรมีความได้เปรียบคู่แข่ง ขึ้น เช่น ความกระตือรือร้น ความอดทน และขยันขันแข็งในการทำงาน ค่านิยมในการยอมรับฟังความ คิดเห็นอย่างสร้างสรรค์เพื่อการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ และการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่องเป็นต้น¹⁴ ซึ่งได้วิเคราะห์สาเหตุความล้มเหลวพื้นฐานสำคัญ ๕ ประการ ในอดีตที่ผ่านมาและสาเหตุนั้นมาเป็น บทเรียน เพื่อนำมาสู่การแก้ปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นอีก โดยสาเหตุอดีตที่ผ่านมามีอยู่ ๕ สาเหตุที่สำคัญ แบ่งเป็นขั้นตอนเรียงตามลำดับคือ

ขั้นที่ ๑ การกำหนดนิยาม (define) สาเหตุจากการกำหนดปัญหาหรือประเด็นที่จะพัฒนา ร่วมกันไม่ชัดเจนหรือไม่ตรงกัน เป็นเหตุทำให้สมาชิกในทีมทำงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ให้แก้ไข โดยกำหนดนิยามปัญหาหรือหัวข้อพัฒนาให้ชัดเจนเพื่อให้เข้าใจตรงกัน

ขั้นที่ ๒ การกำหนดวิธีวัด (measure) สาเหตุเกิดจากวัดผลการดำเนินงานไม่ได้ จึงยากต่อการ สรุปลงให้แก้ไขโดยกำหนดตัวชี้วัดและวิธีวัดให้ชัด ทั้งนี้เพื่อสามารถพิสูจน์ผลการดำเนินการให้ได้ มิฉะนั้นการดำเนินงานที่ผ่านมาจะไม่มี ความหมาย

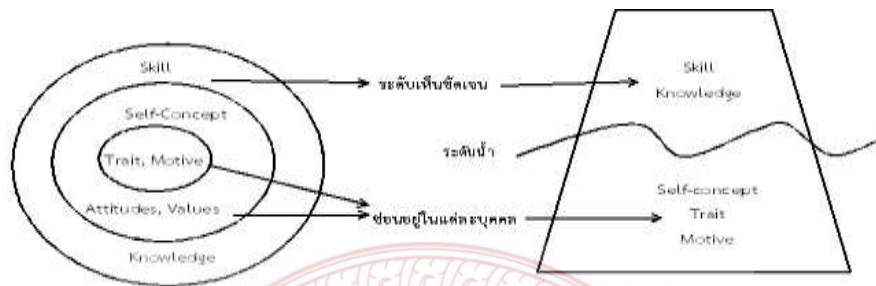
ขั้นที่ ๓ วิเคราะห์หาสาเหตุ (analyze) สาเหตุเกิดจากไม่ทราบถึงปัจจัยหรือสาเหตุของปัญหา หรือประเด็นที่จะพัฒนาให้แก้ไขโดยการแยกวิเคราะห์หาสาเหตุหรือองค์ประกอบของปัญหาให้ได้

ขั้นที่ ๔ การปรับปรุง (improve) หลังจากที่ทราบค่านิยมตัววัดสาเหตุหรือปัจจัยแล้วก็ยังไม่ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ถ้าไม่สามารถบอกวิธีพัฒนาหรือวิธีปรับปรุงงาน ในกรณีเช่นนี้ให้แก้ไข โดยการจัดทำแผนพัฒนาหรือแผนปรับปรุง โดยการกำหนดกิจกรรมของแผนนั้นต้องให้สอดคล้องกับ สาเหตุของปัญหาหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับปรุงพัฒนา

¹⁴ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, แผนพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประจำปี งบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒ -๒๕๕๕, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

ขั้นที่ ๕ การควบคุมกำกับ (control) เมื่อมีแผนแล้วไม่นำแผนไปสู่การปฏิบัติและการดำเนินการต่างๆ ที่ได้พยายามทำมาตั้งแต่ต้นก็จะไม่บรรลุผลได้อย่างแน่แท้ ในกรณีนี้ให้แก้ไขโดยวิธีการกำกับและประเมินผลการปฏิบัติงาน¹⁵

๒.๒.๒ องค์ประกอบของ การพัฒนาศักยภาพ

แผนภาพที่ ๒.๑ ภาพแสดงความหมายและองค์ประกอบตามแนวคิดของ David C. McClelland

จากภาพอธิบายได้ว่า

ภาพ A คือองค์ประกอบที่สำคัญทั้ง ๕ ประการของศักยภาพ (competency)

ภาพ B คือการแบ่งองค์ประกอบของศักยภาพ (competency) ตามความยาก-ง่ายของการพัฒนา

หากจะกล่าวคือส่วนที่เป็นความรู้ (knowledge) และทักษะ (skill) นั้นเป็นสิ่งที่แต่ละคนสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ไม่ยากนัก ด้วยการศึกษาค้นคว้าทำให้เกิดความรู้และการฝึกฝนปฏิบัติทำให้เกิดทักษะ เป็นส่วนที่สามารถมองเห็นได้ชัด นักวิชาการบางท่านเรียกส่วนนี้ว่า Hard Skills สำหรับส่วนที่เป็น Self-Concept (ทัศนคติ ค่านิยม และความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง) Trait (บุคลิกลักษณะประจำของแต่ละบุคคล) และ Motive (แรงจูงใจหรือแรงขับภายในของแต่ละบุคคล) เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ยากเพราะเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในแต่ละบุคคล นักวิชาการบางท่านเรียกส่วนนี้ว่า Soft Skills เช่นภาวะผู้นำ (leadership) ความอดทนต่อความกดดัน (stress tolerance) เป็นต้น

David C. McClelland ได้อธิบายความหมายขององค์ประกอบทั้ง ๕ ส่วนไว้ดังนี้

Skills คือ สิ่งที่บุคคลกระทำได้ดี และฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ

Knowledge คือ ความรู้เฉพาะด้านของบุคคล

Self-Concept คือ ทัศนคติ ค่านิยมและความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน หรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตัวเองเป็น

Trait คือ บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลผู้นั้น

Motive คือ แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน

¹⁵ สุรชาติ ฅ หนองคาย, แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาระบบสุขภาพ, เอกสารประกอบคำบรรยาย, (ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล), (อัสสัมชัญ), หน้า ๖.

องค์ประกอบทั้ง ๕ ส่วนข้างต้นได้กลายมาเป็นแนวทางในการกำหนด “นิยาม” หรือ “ความหมาย” ของตำรา Competency มากมาย ปัจจุบันองค์กรในต่างประเทศได้นำ Competency มาใช้ในการบริหารงานอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานด้านบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ เช่น การสรรหา การพัฒนาและการรักษาบุคลากรในองค์กร Competency ช่วยให้ ผลงานของบุคลากรตรงตามความต้องการขององค์กรซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของ องค์กร รวมทั้งประเทศไทยก็กำลังสนใจในเรื่อง Competency นี้อย่างมาก¹⁶

จากภาพจะพบว่า skill และ knowledge อยู่ส่วนบน หมายถึงว่า ทั้ง skill และ knowledge สามารถพัฒนาขึ้นได้ไม่ยาก จะโดยวิธีการศึกษาค้นคว้าหรือประสบการณ์ตรงและมีการฝึกฝนจนเกิด ความชำนาญ จากแนวคิดของแมคเคิลแลนดั้นั้นสกอตต์ บี พารี เห็นควรจะรวมส่วนประกอบที่เป็น ความคิดเกี่ยวกับตนเอง คุณลักษณะและแรงจูงใจเข้าเป็นกลุ่มเรียกว่า พฤติณีสัยที่พึงประสงค์ (attributes)

ดังนั้นบางครั้งเมื่อพูดถึงองค์ประกอบของสมรรถนะจึงมีเพียง ๓ ส่วนคือ ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ ซึ่งตามทัศนะของแมคเคิลแลนดั้นั้นสกอตต์ บี พารี เห็นควรจะรวมส่วนประกอบขึ้นมาจากความรู้ ทักษะ และเจตคติ / แรงจูงใจ หรือ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ / แรงจูงใจ ก่อให้เกิดสมรรถนะ ดัง ภาพด้านล่าง

แผนภาพที่ ๒.๒ สมรรถนะเป็นส่วนประกอบขึ้นมาจากความรู้ ทักษะ และเจตคติ / แรงจูงใจ หรือ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ / แรงจูงใจของแมคเคิลแลนดั้นั้นสกอตต์

จากภาพ ความรู้ ทักษะ และเจตคติไม่ใช่ศักยภาพ แต่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดศักยภาพ ดังนั้น ความรู้เพียงอย่างเดียวจะไม่ใช่ศักยภาพ แต่ถ้าเป็นความรู้ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดกิจกรรมจน ประสบความสำเร็จถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของศักยภาพ ศักยภาพในที่นี้จึงหมายถึงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิด ผลงานสูงสุดนั้นตัวอย่างเช่น ความรู้ในการขับรถ ถือว่าเป็นความรู้ แต่ถ้านำความรู้มาทำหน้าที่เป็น ผู้สอนขับรถ และมีรายได้จากส่วนนี้ ถือว่าเป็นศักยภาพ ในทำนองเดียวกันความสามารถในการ ก่อสร้างบ้านถือว่าเป็นทักษะ แต่ความสามารถในการสร้างบ้านและนำเสนอให้เกิดความแตกต่างจาก คู่แข่งได้ถือว่าเป็นศักยภาพหรือในกรณีเจตคติ / แรงจูงใจก็เช่นเดียวกันก็ไม่ใช่ศักยภาพ แต่สิ่งจูงใจให้ เกิดพลังทำงานสำเร็จตรงตามเวลาหรือเรียกว่ากำหนดหรือดีกว่ามาตรฐานถือว่าเป็นศักยภาพ ศักยภาพตามนัยดังกล่าวข้างต้นสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

๑. ศักยภาพขั้นพื้นฐาน หมายถึง ความรู้ หรือ ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นของบุคคลที่ต้องมีเพื่อให้สามารถที่จะทำงานที่สูงกว่าหรือซับซ้อนกว่าได้ เช่น สมรรถนะในการพูด การเขียน เป็นต้น

๒. ศักยภาพที่ทำให้เกิดความแตกต่าง (differentiating competencies) หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีผลการทำงานที่ดีกว่าหรือสูงกว่ามาตรฐาน สูงกว่าคนทั่วไปจึงทำให้เกิดผลสำเร็จที่แตกต่าง

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่าศักยภาพ (competency) มีองค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการ โดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน

ส่วนแรกเป็นส่วนที่มองเห็นได้ชัด พัฒนาได้ไม่ยากนักด้วยการศึกษาค้นคว้า มีองค์ประกอบ ๒ ประการ ได้แก่ ความรู้ (knowledge) และทักษะ (skills) หรือเรียกส่วนนี้ว่า Hard Skills

สำหรับส่วนที่สองเป็นส่วนที่ซ่อนเร้นอยู่ในแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ยากเพราะซ่อนเร้นอยู่ในตัวบุคคล มีองค์ประกอบ ๓ ประการ ได้แก่ ทศนคติ ค่านิยม และความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง (Self-Concept) บุคลิกลักษณะประจำตัวของแต่ละบุคคล (trait) และแรงจูงใจหรือแรงขับภายใน (Motive) หรือเรียกส่วนนี้ว่า Soft Skills

ความหมายของคำว่า Competency คือ ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และ คุณลักษณะส่วนบุคคล (personal characteristic of attributes) ที่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรม (behavior) ที่จำเป็นและมีผลทำให้บุคคลนั้นปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตนได้ดีกว่าผู้อื่น Competency ของคนซึ่งเกิดได้จาก ๓ ทาง คือ

๑. เป็นพรสวรรค์ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด
๒. เกิดจากประสบการณ์การทำงาน
๓. เกิดจากการฝึกอบรมและพัฒนา¹⁷

ประเภทของ Competency แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. ชีตความสามารถหลัก (core competency) หมายถึง บุคลิกลักษณะหรือการแสดงออกของพฤติกรรมของพนักงานทุกคนในองค์กรที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ ทศนคติ ความเชื่อและอุปนิสัยของคนในองค์กรโดยรวม ถ้าพนักงานทุกคนในองค์กรมีชีตความสามารถประเภทนี้ก็จะมีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ได้ ชีตความสามารถชนิดนี้จะถูกกำหนดจากวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายหลัก หรือกลยุทธ์ขององค์กร

๒. ชีตความสามารถด้านการบริหาร (managerial competency) คือ ความรู้ ความสามารถด้านการบริหารจัดการ เป็นชีตความสามารถที่มีได้ทั้งในระดับผู้บริหารและระดับพนักงานโดยจะแตกต่างกันตามบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ (role-based) แตกต่างตามตำแหน่งทางการบริหาร งานที่รับผิดชอบ ซึ่งบุคลากรในองค์กรทุกคนจำเป็นต้องมีในการทำงานเพื่อให้งานสำเร็จและต้องสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กร เช่น การวางแผน การบริหารการเปลี่ยนแปลง การทำงานเป็นทีม การติดต่อสื่อสาร การแก้ปัญหาและตัดสินใจ ภาวะผู้นำ ความคิดสร้างสรรค์การสร้างนวัตกรรมใหม่ เป็นต้น

¹⁷ ณรงค์วิทย์ แสนทอง, **มาารู้จัก COMPETENCY กันเถอะ**, (กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์ เซ็นเตอร์, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

๓. ชีตความสามารถตามตำแหน่งงาน (functional competency) คือ ความรู้ ความสามารถ ในงานซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะของงานต่าง ๆ (job-based) เช่น ตำแหน่งวิศวกรไฟฟ้าควรต้องมีความรู้ทางด้านวิศวกรรม นักบัญชีควรต้องมีความรู้ด้านการบัญชี เป็นต้น หน้าที่งานที่ต่างกัน ความสามารถในงานย่อมจะแตกต่างกันตามอาชีพ ซึ่งอาจเรียกชิต ความสามารถชนิดนี้ สามารถเรียก Functional competency หรือเป็น Job competency เป็น Technical competency ก็ได้อาจกล่าวได้ว่าชิตความสามารถชนิดเป็นชิตความสามารถเฉพาะ บุคคลซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ทักษะ พฤติกรรม และคุณลักษณะของบุคคลที่เกิดขึ้นจริงตามหน้าที่ หรืองานที่รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย แม้ว่าหน้าที่งานเหมือนกัน ไม่จำเป็นว่าคนที่ปฏิบัติงานใน หน้าที่นั้นจะต้องมีความสามารถเหมือนกัน

หลังจากที่ทราบแล้วว่าแต่ละภาระงานแต่ละวิชาชีพ จำเป็นจะต้องมีชิตความสามารถใดบ้างใน การปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ การจัดทำชิตความสามารถให้มีความชัดเจน เข้าใจตรงกันทั้ง ผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติงาน ควรมีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้พนักงานสามารถใช้เป็น แนวทางในการพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับชิตความสามารถที่องค์การกำหนดซึ่งมีส่วนประกอบที่ สำคัญดังตัวอย่าง เช่น ชื่อของชิตความสามารถ (competency name) ซึ่งจะต้องสะท้อนให้เข้าใจ และเห็นถึงความคิดรวบยอดหลักที่เป็นภาพลักษณ์โดยรวมของชิตความสามารถนั้น

คำจำกัดความของชิตความสามารถ (brief definition) ชิตความสามารถแต่ละตัวจะต้องมี คำอธิบายเพราะจะช่วยให้บุคลากรในส่วนต่างๆ ขององค์การมีความเข้าใจร่วมกันถึงหน้าที่ของชิต ความสามารถแต่ละตัว โดยหลักการที่สำคัญในการเขียนคำอธิบายเกี่ยวกับชิตความสามารถนั้นได้แก่ คำอธิบายชิตความสามารถนั้นจะต้องขึ้นต้นด้วยการกระทำที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมของบุคคลและ จะต้องมืผลลัพธ์ของการกระทำประกอบอยู่ด้วยพร้อมทั้งแบ่งระดับชิตความสามารถตามตำแหน่ง พร้อมคำอธิบายเชิงพฤติกรรมในแต่ละระดับดังตัวอย่าง เช่น ความเป็นเลิศในการให้บริการ (service excellent)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาศักยภาพคือกระบวนการเพิ่มพูนความสามารถในการ ปฏิบัติงาน ทั้งในด้านความคิดเห็นที่มีต่องานและผลของการปฏิบัติงานของบุคลากรให้ดียิ่งขึ้น กว่าเดิม โดยพัฒนาในแต่ละด้านขององค์ประกอบของศักยภาพ(competency) ที่กล่าวข้างต้น โดยมี กระบวนการพัฒนาองแนวคิดแบบระบบ (the systems approach) เพื่อการควบคุมตรวจสอบระบบ การพัฒนาทรัพยากรให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เมื่อได้ผลและ ข้อมูลย้อนกลับก็จะได้นำไปปรับปรุงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมต่อไป

๒.๓ ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยว

ไพฑูรย์ พงศะบุตร และคณะ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การ เดินทางไปเยือนสถานที่ต่างถิ่นซึ่งมิใช่เป็นที่พำนักอาศัยประจำของบุคคล และเป็นการไปเยือนชั่วคราว โดยมิใช่เพื่อเป็นการประกอบอาชีพหรือหารายได้¹⁸ นอกจากนี้ บุษผา คุมมานนท์ ยังได้กล่าวเสริมอีก

¹⁸ ไพฑูรย์ พงศะบุตร, **คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์**, (กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖).

ว่า การท่องเที่ยวนอกจากเป็นการเดินทางไปแล้วกลับใช้เวลาเพียงชั่วคราว เพื่อพำนัก ณ จุดหมายปลายทางพร้อมกับแสวงหาความสุขสงบ ในระยะเวลาหนึ่งแล้วจะเดินทางกลับ¹⁹ อย่างไรก็ตาม นิคม จารุมณี ได้สรุปว่า การท่องเที่ยวประกอบด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย ๓ ประการ คือ

๑. การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติ ไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
๒. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
๓. การเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตาม ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ²⁰

ปัจจุบันนี้การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และมีความร่วมมือระหว่างประเทศในอันที่จะสนับสนุนส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถสร้างอาชีพต่างๆ ให้แก่คนในท้องถิ่นรวมทั้งการนำรายได้เข้าประเทศหรือเข้าท้องถิ่นนั้นๆ มีหลายประเทศที่มีรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักของประเทศ ซึ่งก็รวมทั้งประเทศไทยด้วย ทางด้านสังคมการท่องเที่ยวทำให้เกิดการติดต่อกันระหว่างคนในประเทศหรือในท้องถิ่นต่างๆ กัน มีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการ ทางด้านนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนส่งเสริมประสบการณ์และความรู้ให้แก่ผู้ที่มีโอกาสได้เดินทางท่องเที่ยว ทางด้านการท่องเที่ยวเป็นการช่วยทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างคนต่างชาติและคนต่างถิ่น จากการที่ได้มีโอกาสพบปะติดต่อกันและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ดังคำขวัญในการท่องเที่ยวสากลขององค์การสหประชาชาติเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๐ ว่า การท่องเที่ยว คือ หนังสือเดินทางที่นำไปสู่สันติภาพ (Tourism is the passport to peace)²¹

นิคม จารุมณี²² ได้สรุปบทบาทและความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเพิ่มเติม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นต้นมา รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้กลายเป็นรายได้อันดับที่ ๑ เมื่อเทียบกับรายได้จากสินค้าส่งออกอื่นๆ

๑. รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ได้มาในรูปของเงินตราต่างประเทศ มีส่วนช่วยให้การสร้างเสถียรภาพให้กับดุลยภาพชำระเงิน เช่น ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ การท่องเที่ยวทำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ ๒๗,๓๑๗ ล้านบาท รายจ่ายจากการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทยเป็นเงินเพียงประมาณ ๗,๒๐๘ ล้านบาท ส่วนที่เกินดุลนี้จึงมีส่วนช่วยแก้ไขการขาดดุลในด้านอื่นได้เป็นอย่างมากซึ่งรายได้ส่วนนี้มีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี และในปี ๒๕๓๙ การท่องเที่ยวทำรายได้ให้กับประเทศเป็นเงินถึง ๒๑๘,๓๖๔ ล้านบาท

๒. รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง สร้างงานสร้างอาชีพมากมายและเป็นการเสริมอาชีพด้วย อาชีพที่เกิดขึ้นเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การ

¹⁹ บุปผา คุมมานนท์, ผลงานวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: ลานนา, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, ๒๕๒๗).

²⁰ นิคม จารุมณี, การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕).

²¹ ไพฑูรย์ พงศะบุตร, เรื่องเดียว, ไม่ปรากฏหน้า.

²² นิคม จารุมณี, เรื่องเดียวกัน.

ผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านหรือการผลิตอาหารไปป้อนตามเมืองท่องเที่ยวต่างๆ ก็จะเป็นอาชีพเสริมที่ทำรายได้เพิ่มเติมได้เป็นอย่างดี หรือในเมืองท่องเที่ยวก็อาจจะเป็นผู้นำท่องเที่ยว

๓. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีบทบาทในการสร้างงานสร้างอาชีพอย่างมากมาย และกว้างขวาง เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ต้องใช้คนทำหน้าที่บริการโดยเฉพาะในธุรกิจทางตรง เช่น โรงแรม ภัตตาคาร บริษัทนำเที่ยว ฯลฯ ส่วนในธุรกิจทางอ้อมอาจเป็นอาชีพเสริม เช่นหัตถกรรมพื้นบ้าน การใช้เวลาวางมารับจ้างก่อสร้าง เป็นต้น

๔. การท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต และนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์สูงสุด เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ใดก็จะต้องใช้จ่ายเป็น ค่าอาหาร ซึ่งผลิตผลพื้นเมืองหรือหากพักแรมก็ต้องใช้จ่ายเป็นค่าที่พัก เงินที่จ่ายออกไปนี้จะไม่ตกอยู่เฉพาะกับโรงแรมแต่จะกระจายออกไปสู่เกษตรกรรายย่อยต่างๆ เมื่อหัตถกรรมพื้นเมืองขายเป็นของที่ระลึก ก็จะมีการนำวัสดุพื้นบ้านมาประดิษฐ์เป็นของที่ระลึก ซึ่งส่งผลต่อการกระตุ้นการผลิต หรือที่เรียกว่าผลของตัวทวีคูณ (Multiplier effect) ทางการท่องเที่ยวซึ่งอยู่ในลักษณะที่สูงมาก เมื่อเทียบกับการผลิตสินค้าหรืออุตสาหกรรมอื่น ๆ

๕. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย อาจเรียกได้ว่าเป็น Limitless Industry เมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่นๆ จากสถิติที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยวนานาชาติของโลกได้มีปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๒ นักท่องเที่ยวนานาชาติทั่วโลกมีจำนวนเพียง ๘๑,๓๔๐ คน/ปี และได้เพิ่มขึ้นเป็น ๗,๑๙๒,๑๔๕ คน/ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙

๖. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่มีขีดจำกัดในเรื่องการผลิต เพราะไม่ต้องพึ่งดินฟ้าอากาศเหมือนการเกษตรอื่นๆ ผลผลิตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เสนอขายได้แก่นักท่องเที่ยวคือความสวยงามของธรรมชาติ หาดทรายชายทะเล ป่าไม้ ภูเขา สภาพอากาศ และสิ่งทีมนุษย์ก่อสร้างขึ้นเช่น พระบรมมหาราชวัง วัดวาอาราม โบราณสถาน อาคารบ้านเรือนในท้องถิ่น ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ตลาดน้ำ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

๗. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว สังคมไทยเป็นสังคมของชาติเก่าแก่สืบเนื่องมาเป็นพันปีจึงมีวัฒนธรรมระเบียบ ประเพณี นาฏศิลป์ การละเล่น ฯลฯ ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นเป็นมรดกตกทอดที่ควรแก่การนำออกเผยแพร่ฟื้นฟูและอนุรักษ์ไว้

๘. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่างๆ เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวจากภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างชาติก็ยิ่งหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะได้ช่วยสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น โรงแรม ภัตตาคาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งก็จะต้องมีผู้ลงทุนในหลายๆ ลักษณะเป็นการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นเหล่านั้น

๙. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นมาตรฐานที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัย และความมั่นคงให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนา

๑๐. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีส่วนช่วยเสริมสร้างสันติภาพสัมพันธไมตรี และความเข้าใจ อันดีด้วยเป็นหนทางที่มนุษย์ต่างสังคมได้พบปะทำความรู้จักและเข้าใจกันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยเกิดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามธรรมชาติที่มีความสวยงามน่าสนใจต่อการเดินทางไปเที่ยวชม ซึ่งรวมถึงบริเวณที่มนุษย์เข้าไปปรุงแต่งเพิ่มเติมจากสภาพธรรมชาติในบางส่วน สามารถแบ่ง ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติออกได้เป็น ๓ ประเภทย่อย คือ

๑.๑ ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทภูมิอากาศ เป็นสถานที่ที่มีลักษณะอากาศที่เกิดขึ้นตามสภาพธรรมชาติของแต่ละภูมิภาคของโลก ซึ่งลักษณะอากาศที่ปรากฏในพื้นที่หนึ่งๆ มักประกอบด้วยองค์ประกอบเบื้องต้น ๔ ชนิด คืออุณหภูมิ ความกด ลม และความชื้นในบรรยากาศโดยภูมิอากาศของแต่ละพื้นที่ทั่วโลกจะแตกต่างกันไปตามที่ตั้งของเส้นละติจูด ความสูงของพื้นที่กระแสน้ำ และพายุ จึงทำให้ประเทศต่างๆมีความสวยงามของธรรมชาติตามลักษณะภูมิอากาศแตกต่างกันในแต่ละช่วงของฤดูกาล เป็นเหตุให้ประชาชนที่อาศัยอยู่เขตภูมิอากาศหนึ่งอยากเดินทางไปเยี่ยมเยือนภูมิอากาศเขตอื่น เพื่อสัมผัสกับภูมิอากาศที่แตกต่างกัน

๑.๒ ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภททิวทัศน์สวยงาม เป็นสถานที่ที่มีทิวทัศน์ทางธรรมชาติสวยงามแปลกประหลาด สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้าไปเยี่ยมเยือน เช่นป่า เขา เกาะ แก่ง ชายหาด ถ้ำ ทะเล แม่น้ำ ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ กว๊าน น้ำตก น้ำพุร้อน หุบหญ้า หุบดอกไม้ ลานหิน เนินดิน เสาดิน ธารน้ำแข็ง เป็นต้น

๑.๓ ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทสัตว์ป่า เป็นสถานที่ที่มีความงามตามธรรมชาติ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากเช่นกัน เพราะนักท่องเที่ยวจำนวนมากมีความคิดว่าสัตว์ป่าเป็น สิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติที่น่าศึกษาหาความรู้ และนับวันจะสูญหายหมดไป แต่ยังคงมีที่ให้ท่องเที่ยว ศึกษาได้ตามแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและสวนสัตว์เปิด ในขณะที่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มกลับเห็นว่า สัตว์ป่าเป็นเกมส์ที่น่าตื่นเต้นในการล่า นอกจากนี้นักท่องเที่ยวบางกลุ่มยังถูกดึงดูดใจให้เดินทางไปชม แหล่งที่มีสัตว์อาศัยอยู่เองตามธรรมชาติเป็นจำนวนมาก เช่น เดินทางไปชมนกปากห่างที่วัดไผ่ล้อม เดินทางไปชมฝูงนกเพนกวินที่บริเวณทวีปแอนตาร์กติกา เดินทางไปชมหมีขาวขั้วโลกในเขตอาร์กติกา เดินทางไปชมสัตว์บางชนิดในฤดูอพยพ เป็นต้น

๒. ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามประโยชน์ของมนุษย์เองทั้งที่เป็นมรดกในอดีต และได้สร้างเสริมขึ้น ในสมัยปัจจุบันซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา เป็นสิ่งที่แสดงถึงอารยธรรม และความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นนั้นว่าในสมัยโบราณมีความเจริญด้านใดบ้าง และเหลือเป็นมรดก ตกทอดมายังชนรุ่นหลังอย่างไรบ้าง จึงมีผลดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปเยือนพื้นที่นั้นสามารถแบ่ง ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุออกเป็น ๒ ประเภทย่อยที่ สำคัญได้ดังต่อไปนี้

๒.๑ ประเภทโบราณสถาน เป็นสถานที่ที่มีอายุนับร้อยปี หรือโดยลักษณะแห่งการ ก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสถานที่นั้นเป็นประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์หรือ โบราณคดี เช่น ศาสนสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ กำแพงเมือง คูเมือง พระราชวัง พระตำหนักบ้าน โบราณ เมืองโบราณ อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน ชุมชนโบราณ เป็นต้น

๒.๒ ประเภทโบราณวัตถุ เป็นวัตถุโบราณไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถานซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการ

ประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของวัตถุนั้นเป็นประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีในแต่ละจังหวัดหรือแต่ละประเทศอาจเก็บสะสมไว้ในพิพิธภัณฑ์หรือสถานที่เก็บแบบอื่นๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าชม อันเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงประวัติศาสตร์อันยาวนานของประเทศ และเป็นความภาคภูมิใจของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้พบโบราณวัตถุล้ำค่าเหล่านั้น เช่นภาพเขียนโบราณ วัตถุโบราณ สมบัติโบราณ พระพุทธรูปโบราณ รูปปั้นโบราณ เป็นต้น

๓. ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในแต่ละกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ของสังคมที่มีผลต่อการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน อาจแยกออกเป็นประเภทย่อยที่สำคัญได้ ๓ ประเภทต่อไปนี้

๓.๑ ประเภทศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ชุมชน หมู่บ้าน เรือนแพ ตลาด ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรีพื้นเมือง สินค้าพื้นเมือง ไร่สวน เหมือง วิถีชีวิต อัยาศัยไมตรีของประชาชน เป็นต้น

๓.๒ ประเภทประเพณี ได้แก่ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา เทศกาลกินเจ ประเพณีลอยกระทง งานบุญบั้งไฟ ประเพณีโยนบัว ประเพณีอินทิล เป็นต้น

๓.๓ ประเภทกิจกรรม ได้แก่กิจกรรมแข่งขันกีฬา กิจกรรมบันเทิง สวนสนุก สวนสาธารณะเฉพาะทาง สนามกอล์ฟ สนามแข่งรถ เป็นต้น สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน ซึ่งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่หลายกิจกรรม เช่นการเดินป่า การศึกษาธรรมชาติ การเลี้ยงสัตว์ การดูนก การพายเรือ การดำน้ำ การตั้งแคมป์ การล่องแพ การขี่ช้าง การถ่ายรูป การขี่จักรยาน การไต่เขา การตกปลา การแสวงบุญ การนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน

๒.๔.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน

วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ สามารถดึงดูดให้กลุ่มคนต่างถิ่นเดินทางมาเยือนเพื่อสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่เคยมีในท้องถิ่นตน จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมกับคนในท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เกี่ยวพันซึ่งกันและกัน การท่องเที่ยวได้ใช้วัฒนธรรมของคนท้องถิ่นเป็นทรัพยากรในการดำเนินกิจการ ในขณะที่เดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในการสร้างรายได้ การจ้างงาน นำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังต้องอาศัยทั้งจากคนในท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชน ในฐานะที่เป็นผู้ชำนาญการเพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

พยอม ธรรมบุตร ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวซึ่งให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวจะสนใจวิถีชีวิตมรดกวัฒนธรรม ศิลปะ อุตสาหกรรม และกิจกรรมนันทนาการของชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะ

เยี่ยมชมและศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ ศิลปะ มหกรรมและงานแสดงสินค้าหัตถกรรม พิพิธภัณฑ์ทุกประเภท ศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์ ตลอดจนแหล่งมรดกต่างๆ²³

ราณี อลิชัยกุล ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรมประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี รวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี²⁴

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา กล่าวว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งการให้ความรู้และความภาคภูมิใจที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม”²⁵

ชูเกียรติ นพเกตุ ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่า การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา วัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ และศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะหรือการแสดงต่างๆ เป็นต้น²⁶

พงศธร เกษสาลี ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ โบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์สถานที่สำคัญทางศาสนา งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ งานเทศกาล ประเพณี งานศิลปหัตถกรรม และสินค้าของที่ระลึกในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงวิถีชีวิตและอภิปรัชญาของชาวไทย²⁷

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และวิถีชีวิตผู้คน หรือ สามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้²⁸

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพความรู้ ความเข้าใจและ

²³ พยอม ธรรมบุตร, **หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

²⁴ ราณี อลิชัยกุล, **การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว**, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖), หน้า ๘๓.

²⁵ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**, หน้า ๕.

²⁶ ชูเกียรติ นพเกตุ, **การท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน...จุดเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างยั่งยืน**, (กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙.

²⁷ พงศธร เกษสาลี, **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook)**, (กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๕.

²⁸ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, **ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐.

ความซาบซึ้ง ตริ่ใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ อีกทั้งต้องคำนึงถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคล วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นให้น้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของ วัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้และ การจ้างงาน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม²⁹

๒.๔.๒ วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบด้วย การเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์และ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบ วิธีการดำเนินชีวิต ภาษาการแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนาจารีตประเพณีล้วนแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ ต้องรับผิดชอบต่อไปจวบยั้งพื้นฐานทางวัฒนธรรมอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. เพื่อมุ่งเน้นคุณค่าของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น
๒. เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องดูแลรักษาให้คงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณค่าของ วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
๓. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจสูงสุด แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเคารพใน วัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย
๔. เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งปรับปรุงคุณภาพ ชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้น³⁰

๒.๔.๓ หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชูเกียรติ นพเกตุ ได้สรุปหลักการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น ๔ ประการ ดังนี้

๑. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ
๒. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูก สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรักหวง แหวน รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วย และ ได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ
๓. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรม และได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
๔. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านหรือของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพ ในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและผู้คนของตนเองด้วย³¹

²⁹ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, จุลสารการท่องเที่ยว, หน้า ๕.

³⁰ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

³¹ ชูเกียรติ นพเกตุ, การท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน...จุดเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างยั่งยืน, หน้า

๒.๔.๔ ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ซูเกียรติ นพเกตุ ได้กล่าวถึงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

๑. ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด

๒. มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบให้น้อยที่สุด

๓. คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

๔. ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๕. ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น มีการตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๖. ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาเที่ยวซ้ำอีก โดยต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๗. คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับและความสะอาดของพื้นที่ โดยต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวให้น่าอยู่เสมอ

๘. คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ต้องป้องกัน รักษา ความปลอดภัยอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอุ่นใจเวลาเดินทางท่องเที่ยว³²

๒.๓.๔ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมี ๖ ด้าน ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจมีอยู่ ๑๐ ประการ คือ

๑.๑ ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น

๑.๒ โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ

๑.๓ งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง

๑.๔ ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก

๑.๕ ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา

๑.๖ ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ

๑.๗ ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา

³² ซูเกียรติ นพเกตุ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐-๑๑.

๑.๘ วิถีชีวิต เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร

๑.๙ ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่าง ๆ

๑.๑๐ ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

๒. องค์ประกอบด้านกระบวนการการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

๓. องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยว โดยผู้ประกอบการท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและได้ผลตอบแทนในกำไรสู่ธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๔. องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้ได้รับรู้ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งยังช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมด้วย

๕. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา หรือจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

๖. องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๒.๔.๕ ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางท่องเที่ยวชมโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งยังศึกษาความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ และมีความเข้าใจวัฒนธรรมใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวด้วย สามารถแบ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้

๑. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้รับความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยหรือเมืองเก่าสุโขทัย พระบรมมหาราชวัง พระธาตุนพเม อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท เป็นต้น

๒. การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์ และศึกษาความเชื่อการยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ อีกทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น งานประเพณีบุญบั้งไฟสือร งานประเพณีแห่ผีตาโขน จังหวัดเลย วัฒนธรรมประเพณีตัดบาตรดอกไม้ อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ประเพณีลอยกระทงยี่เป็งเชียงใหม่ เป็นต้น

๓. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ศึกษางานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน อีกทั้งมีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบทบ้านหาดผาขน จังหวัดน่าน เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน่านเป็นเขตอนุรักษ์พันธ์ปลา มีทิวทัศน์สองข้างที่สวยงาม ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและเรียบง่าย กิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน จะเป็นกิจกรรมเชิงเกษตร การชมสวนผลไม้ ตามฤดูกาล เดินป่าศึกษาธรรมชาติ การล่องแพ และการให้อาหารปลาบนแพ เป็นต้น

กรณีการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบทบ้านคลองเรือ จังหวัดชุมพร เป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่ ที่แวดล้อมด้วยผืนป่าประเภทดิบชื้น ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชีวภาพ ผืนป่าประกอบด้วยพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ โดยเฉพาะประเภทเฟิร์น กล้วยไม้ และสัตว์ป่า มีน้ำตกที่สวยงาม ได้แก่ น้ำตกเหวพลูหนึ่ง และ น้ำตกเหวตาจันทร์ กิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนที่น่าสนใจได้แก่ เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ชมสวนผลไม้ ไร่กาแฟ การล่องแพไม้ไผ่ และการดูนก ฯลฯ

กรณีการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบทบ้านทรงไทยปลายโพงพาง จังหวัดสมุทรสงครามเป็นบ้านทรงไทยริมน้ำที่เก่าแก่ที่หาดูได้ยาก บรรยากาศร่มรื่น เป็นบ้านพักที่สามารถสัมผัสวัฒนธรรมที่สวยงามริมคลอง ชมวัฒนธรรมชาวบ้านริมน้ำที่ยังเป็นวิถีของชาวไทยแบบดั้งเดิม และสิ่งที่เป็นจุดเด่นของที่อำเภอมัทพวาที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มานิยม ก็คือการล่องเรือชมหิ่งห้อย ซึ่งมีที่อัมพวาที่เดียวที่มีหิ่งห้อยสวยงามและมากที่สุด

๔. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา หรือแข่งขันกีฬาโดยมีกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดรายการกีฬาตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น กิจกรรมกีฬาดำน้ำในจังหวัดภูเก็ตที่เกาะเฮ เกาะราชาใหญ่ และเกาะไม้ท่อน กีฬาวอลเลย์บอลชายหาดที่หาดป่าตอง กีฬาตีกอล์ฟที่เขาใหญ่ เป็นต้น

๕. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม เช่น การนวดตัว การนวดฝ่าเท้า การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร การฝึก

การบริหาร การฝึกสมาธิ เป็นต้น เช่น การนวดแผนโบราณที่วัดโพธิ์ การปฏิบัติธรรมวัดไร่เปิง จังหวัด เชียงใหม่ การปฏิบัติธรรมวัดพระธรรมกาย เป็นต้น³³

๒.๔.๖ ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ขวัญ วงษ์วิภาค ได้กล่าวถึง ประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังนี้

๑. ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ผลการดำเนินการท่องเที่ยวที่ผ่านมาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการ พัฒนาเศรษฐกิจของชาติเป็นอย่างมาก นำเงินตราเข้าประเทศมากที่สุดเมื่อเทียบกับรายได้ที่เป็น เงินตราต่างประเทศที่ได้รับจากหน่วยงานต่างๆ ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้วางแผน พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆ เพื่อรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทย และจะมีการประชาสัมพันธ์ไปสู่นักท่องเที่ยว ชาวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

๒. ประโยชน์ทางสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวจะช่วยเผยแพร่เอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้ เป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การที่นักท่องเที่ยวต่างชาติกับผู้คนใน ท้องถิ่นได้มีโอกาสรู้จักกันนั้น ผลก็คือ เกิดความสามัคคีสมานฉันท์ของคนในชาติ และการท่องเที่ยว ระหว่างประเทศก็ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกและเกิดสันติภาพ ขึ้นแก่โลก³⁴

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๒.๕.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนหมายถึงการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็น องค์กรประกอบสำคัญทั้งในด้านการดำเนินการ การบริหารจัดการ การตัดสินใจ และการจัดการ ผลประโยชน์ โดยอาศัยปัจจัยเกื้อหนุนจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรม และกิจกรรม ที่ชุมชนจัดขึ้น³⁵

เทิดชาย ช่วยบำรุง ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึงการท่องเที่ยวที่เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และ สถานที่ให้ดำรงอยู่ โดยผนวกการท่องเที่ยวไว้เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน์ในชุมชน หรืออาจกล่าวได้ ว่าการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ไม่รบกวนหรือทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสถานที่³⁶

³³ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, จุลสารการท่องเที่ยว, หน้า ๑๕-๑๖.

³⁴ ขันัญ วงษ์วิภาค, ประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗๑.

³⁵ มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในลุ่มแม่น้ำโขง, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘), หน้า ๙๐.

³⁶ เทิดชาย ช่วยบำรุง, การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน, (กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๐.

กล่าวโดยสรุปความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น จากประชาชนภายในชุมชนร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในการปรึกษาหารือ และตัดสินใจแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น นับเป็น ความเจริญที่สร้างความสำนึกและความสามารถให้แก่บุคคลในชุมชน

๒.๕.๒ ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนา สวนศรี กล่าวว่าสิ่งสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ ผลจากการดำเนินการ ท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลประโยชน์ตามมาทั้งทางตรงและทางอ้อม นั่นคือ ทางตรง ก่อให้เกิดการสร้าง งาน สร้างรายได้กับคนในชุมชน ในทางอ้อม ก่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน คง เอกลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและก่อให้เกิดการพัฒนาสาธารณประโยชน์ของชุมชน³⁷

สินธุ์ สโรบล กล่าวถึงลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า การนำเอาทรัพยากรการ ท่องเที่ยวในท้องถิ่นมาใช้ นั้น จะต้องพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและมี บทบาทสำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่น ลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็น สำคัญ³⁸

เทิดชาย ช่วยบำรุง กล่าวว่าลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ขนาดเล็กที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของชุมชน มีการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและสถานที่ในพื้นที่ สิ่งปลูกสร้างต้องยึดถือสอดคล้องกับท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นต้องทำให้สิ่งสามัญธรรมดาเป็นสิ่งที่พิเศษสำหรับนักท่องเที่ยว³⁹

๒.๕.๓ คุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะคำนึงถึงผลประโยชน์และสิ่งทีชุมชนจะได้รับ ในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนาการท่องเที่ยว เทิด ชาย ช่วยบำรุง ได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ดังนี้

๑. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทนมายังสมาชิกของชุมชนในฐานะของการเป็นเจ้าของ บ้านที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งการแบ่งปันผลประโยชน์ไม่ต้องผ่าน นายหน้าอันเป็นการจัดสรรรายได้ทางตรงให้แก่คนในชุมชน

๒. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับผลประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริง การสร้าง สาธารณูปโภค และการยกระดับความเป็นอยู่ที่มุ่งสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกในชุมชน

๓. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน เนื่องจากความพยายามนำวิทยาการสมัยใหม่แบบตะวันตก เข้ามาสู่ชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งต้องมีการสร้างสำนึกร่วมกับชุมชนให้มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนของตนเอง

³⁷ พจนา สวนศรี, การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม, (กรุงเทพฯ: สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔.

³⁸ สินธุ์ สโรบล, “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน”, ประชาคมวิจัย, ๕๗, ๒๕๔๗, หน้า ๑๗.

³⁹ เทิดชาย ช่วยบำรุง, การท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน, หน้า ๑๑๐.

๔. ต้องเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสร้างจิตสำนึกในการเคารพและช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม ตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดกับนักท่องเที่ยว

๕. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวมีความเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่มองว่าใครเจริญหรือด้อยกว่า และที่สำคัญการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้เกิดสติ เกิดปัญญา ทั้งผู้เที่ยวและผู้ต้อนรับ⁴⁰

๒.๖ แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

๒.๖.๑ ความหมายและความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า การสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ และมีรายได้จากการท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดความรักความหวงแหน การสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องทรัพยากรท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน⁴¹

สมชาย สนั่นเมือง กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญมาก ทั้งนี้ความเกี่ยวข้องของชุมชนกับการท่องเที่ยวจะสามารถกำหนดได้ใน ๒ ลักษณะ

๑. ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับทางเศรษฐกิจคือ จะเกิดการสร้างงาน การพัฒนาอาชีพการท่องเที่ยว เกิดระบบตลาด ระบบผลิตภัณฑ์ เป็นแหล่งรายได้ และครอบครัวชุมชนจะมีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งทางตรงและทางอ้อมและผลประโยชน์ทางสังคม คือ การพัฒนาทางสร้างสรรคในสังคม การติดต่อที่มีรูปแบบมากขึ้น มีการสร้างสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบแก่สังคม เช่น ความปลอดภัย และการมีระเบียบ อิสระของสังคมจะได้รับการเอาใจใส่มากขึ้น

๒. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนทั้งทางบวกและลบ คือถ้าบวกจะมีผลทางเศรษฐกิจ สังคม ส่วนทางลบ คือ ความทรุดโทรมของสังคมที่เนื่องจากการจัดการไม่ดี โครงสร้างการบริหารชุมชนอาจเปลี่ยนแปลงไปเพราะสาเหตุมาจากการจัดการชุมชนไม่ดีเช่นกัน⁴²

๒.๖.๒ มิติของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

พจนา สวนศรี ได้ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวว่า คนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางทางการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง บทบาทของโครงการการท่องเที่ยว เพื่อชีวิต และธรรมชาติ คือการเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน บอกกล่าวคนที่เข้าไปเยี่ยมชุมชนให้เข้าใจในเรื่องราวของชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว กติกา ข้อปฏิบัติ เมื่ออยู่ในชุมชน ในขณะเดียวกันก็มีการพูดคุยกับชาวบ้านให้ชัดเจนถึงเป้าหมายของการทำกิจกรรมนี้ ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน บางแห่งมองว่าเป็นการเผยแพร่เรื่องราววิถีชีวิตวัฒนธรรม ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน บางแห่งอาจมองว่านอกจากเผยแพร่แล้วน่าจะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน เราจึงต้องมอง

⁴⁰ เทิดชาย ช่วยบำรุง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๑.

⁴¹ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, ไม่ปรากฏหน้า

⁴² สมชาย สนั่นเมือง, โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ, (กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๕-๖.

ถึงข้อดีและข้อเสียและแนวทางป้องกัน ร่วมกันค้นหาเสน่ห์ของชุมชนซึ่งหมายถึงแหล่ง
ทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม และวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่น่าสนใจและยังได้กล่าวถึงการจัดการการ
ท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นทางเลือกที่สามารถตอบสนอง และพัฒนาสู่
กระบวนการพัฒนาสังคมแบบยั่งยืนได้ ภายใต้มิติต่างๆ ดังนี้

๑. มิติด้านสิ่งแวดล้อม ควรเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมมือกันในการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และจำกัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

๒. มิติด้านการเมือง กิจกรรมนี้ควรเป็นกิจกรรมหนึ่งของการรณรงค์การมีส่วนร่วมของ
ประชาชนระดับล่าง โดยการสร้างกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจในการจัดการการท่องเที่ยว
เชิงชุมชน

๓. มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมนี้ควรสร้างสรรค์การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่าง
วัฒนธรรม เพื่อเพิ่มความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการเท่าทันต่อ
วัฒนธรรมแบบเมืองที่เติบโตอย่างไร้รากฐาน

๔. มิติด้านเศรษฐกิจ คือการกระจายรายได้ ผลกำไรที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงชุมชนอย่าง
แท้จริง ประชาชนในพื้นที่ร่วมพัฒนาควบคุมการเติบโตของการท่องเที่ยวภายในพื้นที่และรักษา
ทรัพยากรธรรมชาติ⁴³

ภักดี รัตนผล กล่าวถึง การมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชนในทิศทาง
ปัจจุบัน และอนาคต ควรเป็นไปในลักษณะที่ภาครัฐเป็นหน่วยงานสนับสนุน โดยให้ชุมชนท้องถิ่น และ
ภาคเอกชนเป็นหน่วยดำเนินการบริหารจัดการภายใต้วัตถุประสงค์ร่วม คือการพัฒนาการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน โดยมีเหตุผลสนับสนุน ๔ ประการ คือ

๑. ตามข้อบัญญัติรัฐธรรมนูญในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

๒. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความรู้สึกในความเป็นเจ้าของทรัพยากรแหล่ง
ท่องเที่ยวในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง

๓. จากข้อกำหนดและแนวทางในการกระจายอำนาจในการจัดการงบประมาณและการคลัง
จากส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ลงสู่ท้องถิ่น อันจะส่งผลให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะดูแลและ
พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง

๔. จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่า คนในท้องถิ่นจะมีความรู้สึกรักหวงแหนทรัพยากรแหล่ง
ท่องเที่ยวของเขาเองมากกว่าคนอื่น⁴⁴

๒.๖.๓ ลักษณะและองค์ประกอบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

มนัส สุวรรณ ได้กล่าวว่า ทิศทางและแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชน จะต้องมีการมุ่งมัน
ไปสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มีความ
สมบูรณ์ครบถ้วน ได้แก่

⁴³ พจนา สอนศรี, การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม, ไม่ปรากฏหน้า.

⁴⁴ ภักดี รัตนผล, แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่ม จังหวัดภาค
กลางตอนบน, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

๑. ระดับนโยบาย จะต้องมีการหาทางให้สมาชิกในชุมชนทุกคนทุกระดับรับทราบนโยบายการ
ท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

๒. ระดับแผนงานหรือโครงการ จะต้องหาทางให้ชุมชนเข้าใจแบบแผนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
ให้ชัดเจนทุกระดับแผน

๓. ระดับปฏิบัติ ให้สมาชิกของชุมชนกลุ่มต่างๆ ทุกชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวศึกษา
แผนปฏิบัติ แนวทาง และวิธีปฏิบัติให้เข้าใจ จนสามารถให้ความร่วมมือและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง มี
การแนะนำอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนของการปฏิบัติจนกว่าจะมั่นใจได้ว่าสมาชิกชุมชน ทุกคน ทุกระดับ
ดำเนินการไปได้ถูกต้องทุกทางแล้ว

๔. ระดับประเมินผล จะต้องหาทางให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าใจการติดตามผลปฏิบัติงาน ตาม
แผนงานหรือโครงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จนสามารถประเมินผลได้อย่างถูกต้องและมีข้อเสนอแนะที่
เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน⁴⁵

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน อาจตีกรอบได้แตกต่างกัน แต่เดิมรัฐ
มักมองในแง่ของการเน้นการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมทำงาน และร่วมบำรุงรักษา
มากกว่าร่วมสมทบด้านวัตถุและเงิน ซึ่งอาจมีความจำเป็นอยู่ก็ตาม โดยภาพรวมแล้วการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการพัฒนานั้นจะต้องเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

- ร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชน
- ร่วมคิดสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
- ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม
- ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ได้ประโยชน์สูงสุดเพื่อส่วนรวม
- ร่วมบริหารงาน พัฒนาทั้งสติปัญญา แรงงาน และทุนตามขีดความสามารถ
- ร่วมทั้งการควบคุม ติดตาม ประเมินผล และซ่อมบำรุงรักษาผลเครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วม⁴⁶

๒.๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นายสิทธิไวกุล ทิราวงศ์และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านแม่
แรม ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างความเข้มแข็งของ
ชุมชนอย่างยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า จากการรวมกันวิเคราะห์ทรัพยากรร่วมกันของกลุ่มตัวอย่าง
โดยการเลือกทรัพยากรที่ใช้เป็นฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน บ้านแม่แรม คือ ทรัพยากร
การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม โดยระบุกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่แรม ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมด้านภูมิ
ปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมชมวิถีชีวิตด้านเกษตรกรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ กิจกรรมด้าน
การมีส่วนร่วมหรือกิจกรรมการรวมกลุ่มในชุมชน หลังจากที่มีการสำรวจและวิเคราะห์ทรัพยากรกา

⁴⁵ มนต์ สุวรรณ, การท่องเที่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สภาพสังคม -เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมใน
จังหวัดเชียงใหม่, รายงานการวิจัย, (เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๑), หน้า ๔๑-๔๒.

⁴⁶ ไพรัตน์ เดชะรินทร์, การจัดองค์กรประชาชน: เฉพาะกรณีของกรมการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ: ไทย
วัฒนาพานิช, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐-๑๒.

รทองเที่ยวพรมระบพุทธพการหลักที่จะใช้เป็นฐานในการพัฒนาการทองเที่ยวของชุมชนบ้านแม่แรม และ ได้มีการพัฒนาศักยภาพชุมชน ด้านบุคลากรการทองเที่ยวโดย ในชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มทางการทองเที่ยวเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพชุมชนของตน ซึ่งในการจัดตั้งกลุ่มการทองเที่ยวของชุมชนในพื้นที่ ชื่อ “กลุ่มการทองเที่ยวบ้านแม่แรม” โดยมีคณะทำงานจากการคัดเลือก แบ่งแยกตามฝ่ายต่างๆ พร้อมภาระหน้าที่ที่ได้แสวงหาแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดย จัดอบรมขึ้นมา ๒ หลักสูตร ได้แก่ โครงการฝึกอบรมหลักสูตร การทองเที่ยวเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน และโครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และได้จัดกระบวนการ AIC เพื่อประชุมเชิงปฏิบัติการอันเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และ ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งกระทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการและศักยภาพของผู้เกี่ยวข้องต่างๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางในการ พัฒนาการทองเที่ยวของบ้านแม่แรม หลังจากนั้น ชาวบ้านแม่แรมยังร่วมกัน สำรวจและ คัดเลือกสถานที่ ที่มีศักยภาพเพื่อพัฒนาเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวร่วมกับคณะกรรมการ หมู่บ้าน คือบริเวณศูนย์วัฒนธรรมชุมชนเดิม และ ดัดแปลง พร้อม พัฒนาสถานที่ที่ได้รับบริการ คัดเลือกเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visitor center) ในบริเวณพื้นที่ของบ้านแม่แรม เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานกิจกรรมและศูนย์ข้อมูลแหล่งทองเที่ยว ฐานข้อมูลชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแม่แรม จนสามารถพบศักยภาพของประชาชนบ้านแม่แรมในการพัฒนาชุมชนโดยการมี ส่วนร่วมของประชาชนในทุกกระบวนการ ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้การทองเที่ยวเป็นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป⁴⁷

ประทีป นวลเจริญ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติทางบกของจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่” พบว่า ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติทางบกของจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ มีศักยภาพสูง ๘ ตำบล จังหวัดพังงามีศักยภาพ สูง ๑๗ ตำบล จังหวัดกระบี่มีศักยภาพสูง ๒๒ ตำบล และจังหวัดกระบี่มีศักยภาพในทรัพยากรการท่องเที่ยวธรรมชาติทางบกสูงที่สุด ประชาชนในชุมชนมีความต้องการให้ใช้ทรัพยากรทาง ธรรมชาติทางบกเป็นแหล่งทองเที่ยวร้อยละ ๑๐๐ ด้วยเห็นเหตุผล คือ ต้องการให้ชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการทองเที่ยวแหล่งธรรมชาติทางบก ร้อยละ ๙๑.๓๓ นักทองเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการทองเที่ยวแหล่งธรรมชาติทางบกร้อยละ ๖๒.๒๕ โดยมีเหตุผลในการทองเที่ยวที่เหมือนกัน คือ โอกาสสัมผัสกับธรรมชาติที่คนส่วนใหญ่ไม่เคยพบเห็นความอุดมสมบูรณ์ของพืช พืชที่หายาก ได้มีโอกาสเห็นพื้นสภาพแปลกๆ ได้ชื่นชมภูมิทัศน์ที่งดงาม ได้พบเห็นนิเวศของแหล่งทองเที่ยวที่แปลก มีสิ่งอำนวยความสะดวก และสะอาด มีความปลอดภัย และการเดินทางสะดวกตามลำดับ⁴⁸

⁴⁷ นายสิทธิไวกูล ทิราวงศ์และคณะ, “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านแม่แรม ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ด้วยการทองเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน”, รายงานการวิจัย, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๒), หน้า ๒.

⁴⁸ ประทีป นวลเจริญ, “การศึกษาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติทางบกของจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘).

รลิกา อังกูรและคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น” จากการศึกษาพบว่าการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นกำลังได้รับความนิยมจากชาวไทยและชาวต่างชาติโดยเฉพาะในกลุ่มที่ต้องการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ความงดงามในศิลปวัฒนธรรมไทย สำหรับรูปแบบที่เป็นที่นิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นการเที่ยวชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณสถาน การเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และการเที่ยวชมความงดงามของศิลปหัตถกรรม ไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น แต่การดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมาแต่ละจังหวัด ได้แก่ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการปรับปรุงและการท่องเที่ยวของจังหวัด ปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง ปัญหาบุคลากรในอุตสาหกรรมบริการด้านการท่องเที่ยว ปัญหาการบริหารจัดการในชุมชน ปัญหาการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและการลดคุณค่าดั้งเดิมของศิลปะ วัฒนธรรม ส่วนการเสนอแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาเป็นแกนหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว การกระจายอำนาจ การบริหารจัดการแก่ชุมชนและการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของ วัฒนธรรม ตลอดจนทบทวนศักยภาพขีดความสามารถและข้อจำกัดของการท่องเที่ยวของสถานท่องเที่ยว⁴⁹

ดวงสมร พิภักดิ์ ได้ดำเนินการวิจัยการสำรวจทุนทางสังคมและการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลศาลายา จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนเทศบาลตำบลศาลายาที่สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ โดยเฉพาะข้อมูลปฐมภูมิผู้วิจัยได้ออกเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่จริงกับประธานชุมชน และผู้นำกลุ่มอาชีพในพื้นที่เทศบาลตำบลศาลายา ซึ่งจะเป็นการค้นหาค้นหาองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางสังคมจากผู้รู้จริง จากปรากฏการณ์จริงและวัตถุที่เป็นรากเหง้าที่เป็นความรู้เชิงประจักษ์ เพื่อการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และได้สำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนเทศบาลตำบลศาลายาและพื้นที่โดยรอบ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง ประกอบด้วยประธานชุมชน จำนวน ๑๒ ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลศาลายา ผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนท้องถิ่น กลุ่มคนในชุมชนเทศบาลตำบลศาลายา กลุ่มคนในชุมชนรอบเขตเทศบาลตำบลศาลายา และนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐม โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามผลการวิเคราะห์ทุนทางสังคมพบว่าชาวชุมชนเทศบาลตำบลศาลายามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก โดยจะพบเห็นได้จากการที่คนในชุมชนจะมีการทำกิจกรรมงานบุญประเพณีต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวศาลายา เช่น งานประเพณีแข่งเรือ งานวันเด็ก งานวันสงกรานต์ รวมทั้งมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการทำกิจกรรมหรืองานต่างๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น และชาวชุมชนเทศบาลตำบลศาลายายังมี

⁴⁹ รลิกา อังกูรและคณะ, “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗).

การพบปะพูดคุยกันผ่านการประชุม ได้แก่ การประชุมระดับชุมชน ซึ่งจะมีประธานชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นแกนนำในการประชุมชาวบ้านในชุมชน และมีเทศบาลตำบลศาลาयाเป็นสื่อกลางในการประชุมระดับชุมชน นอกจากนี้ชาวชุมชนเทศบาลตำบลศาลาया ยังมีการรวมกลุ่มอาชีพ

การสร้างรายได้เสริมให้กับตนเองและชุมชน เช่น กลุ่มสตรีการสร้างอาชีพ กลุ่มแปรรูปสมุนไพร ศาลาया และกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นบรรยากาศที่คุ้นเคยกันเป็นอย่างดีจนกลายเป็นเอกลักษณ์ทางสังคมของชาวชุมชนศาลาया

สำหรับผลการวิเคราะห์ การสำรวจความนิยมและคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรอบเขตชุมชนเทศบาลตำบลศาลาया จังหวัดนครปฐม ตลอดจนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว พบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมและมีคุณค่า จำนวน ๙ แห่ง ประกอบด้วย ๑) พุทธมณฑล ๒) สวนสมุนไพรสิริรุกชาติ ๓) สวนกล้วยไม้ ๔) โรงหล่อพระ ๕) อุตุเรือ ๖) วัดสุวรรณาราม ๗) วิสาหกิจแปรรูปสมุนไพรศาลาया ๘) ตลาดเก่าศาลาया และ ๙) วัดศาลวัน โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว ได้แก่ ๑) ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ๒) สิ่งอำนวยความสะดวก ๓) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ๔) การรวมกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยว ๕) ความปลอดภัย ๖) ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว และ ๗) ความแปลกใหม่น่าสนใจ ตามลำดับ

สำหรับผลการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนเทศบาลตำบลศาลาया จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้จำลองเส้นทางการท่องเที่ยวอันประกอบไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตชุมชนเทศบาลตำบลศาลาयाและพื้นที่โดยรอบ จำนวน ๙ แห่ง ซึ่งเดินทางโดยรถจักรยาน ระยะเวลา ๑ วัน อีกทั้งยังเสนอแนะเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพิ่มอีก ๑ เส้นทาง เพื่อเสนอเป็นเส้นทางเลือกสำหรับการเดินทางด้วยเรือตามคลองมหาสวัสดิ์ โดยใช้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวมาประกอบในการจัดเส้นทางท่องเที่ยว โดยจะพบว่าเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเทศบาลตำบลศาลาयाทั้ง ๒ เส้นทางนั้น มีเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเส้นทางชมวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวในระดับชุมชน ตำบล และจังหวัด ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางให้กับชุมชนเทศบาลตำบลศาลาयाในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน⁵⁰

ขึ้น ศรีสวัสดิ์ และคณะ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนชาวทวายในเขตอีสานใต้และลาวใต้” พบว่า ชุมชนชาวทวายในเขตอีสานใต้ยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุบลราชธานี และบางส่วนของจังหวัดมหาสารคาม โดยมีอยู่หนาแน่นในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดสุรินทร์ ส่วนในลาวใต้ส่วนใหญ่จะมีอยู่ในแขวงสาละวันและจำปาสัก ลักษณะเด่นของชุมชนคือ แนวคิด ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และการประกอบอาชีพ เช่น การเลี้ยงช้าง และการทอผ้า ชุมชนชาวทวายทั้งในเขตอีสานใต้และลาวใต้ มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในทางประวัติศาสตร์ ทางชาติพันธุ์และทางวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาไทยในตระกูลมอญ-เขมร มี

⁵⁰ ดวงสมร พักสังข์, “การสำรวจทุนทางสังคมและการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาया จังหวัดนครปฐม”, งานวิจัย, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๒).

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาร่วมกัน โดยมีการอพยพมาจากภาคเหนือของประเทศอินเดีย แลพบที่อกเขา หิมาลัยด้วยกันเมื่อประมาณ ๓,๕๐๐ ปีก่อน และมีการกระจายกันอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ของเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งเขตอีสานใต้และลาวใต้ด้วย แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของชุมชนชาวกวย อาจทำได้โดยการสำรวจสภาพชุมชนที่มีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรม และ ขึ้นบัญชีไว้อย่างเป็นระบบในรูปแบบของฐานข้อมูลในคอมพิวเตอร์ แล้วเผยแพร่ให้กับธุรกิจท่องเที่ยว โดยผ่านการประชุมสัมมนา ในรูปของเอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ และอินเทอร์เน็ต ได้รับความรู้และเข้าใจ ในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน ทั้งต่อนักท่องเที่ยวและ แหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพึ่งพาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน สามารถทำได้โดยการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกัน เช่น การอำนวยความสะดวกในการเดินทางโดยไม่ต้องมีวีซ่า (VISA) ระหว่างกัน การให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางทั้งของประเทศตนเองและประเทศเพื่อนบ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวใน ลักษณะเดียวกัน และการใช้บัตรการเดินทางท่องเที่ยวร่วมกันของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน⁵¹

๒.๘ สภาพพื้นฐานของวัดและชุมชนล้านนา

ปัจจุบันวัดถือได้ว่าเป็นศาสนสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งในปัจจุบันที่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คน ทั้งคนในประเทศและต่างประเทศต่างให้ความสนใจที่จะเข้าเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากขึ้น จนเป็น มูลเหตุให้วัดและชุมชนบางแห่งในล้านนาได้พยายามปรับปรุงทั้งทางด้านภูมิทัศน์ สิ่งก่อสร้างหรือการ ดำรงไว้ซึ่งคุณค่าความดีงามทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีในท้องถิ่น ตนเอง จากเดิมที่เป็นสถานที่สำหรับการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์เท่านั้นและการประกอบ พิธีกรรมทางด้านพระพุทธศาสนาของชาวบ้านและชุมชนหรือการใช้บริเวณวัดเพื่อเป็น สาธารณประโยชน์ของคนในชุมชนๆ เท่านั้น จนกระทั่งวัดและชุมชนกลับกลายเป็นสถานที่รองรับ นักท่องเที่ยวที่มาจากต่างถิ่น อันเกิดจากวัดได้ขยายบทบาทโดยอาศัยคุณสมบัติของศาสนสถานเป็น แรงจูงใจให้เกิดการ ท่องเที่ยวจากทุนเดิมที่สังคมมีอยู่ ดังนั้น กรมการศาสนาได้ให้การสนับสนุนการ ทำทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นมาเป็นแหล่งดึงดูด อาศัยสถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็น ศูนย์กลางของสังคมและคุณค่าอื่นดังกล่าวข้างต้น ผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและ ศิลปวัฒนธรรมจึงเป็นการท่องเที่ยว ที่มีมิติของการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปพร้อมกับส่งเสริมความเป็น ไทย ทั้งยังเป็นการสืบสานศาสนาและศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่คู่ ประเทศชาติ

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพการ ท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ยิ่งทางกรมศาสนาในสังกัดกระทรวง วัฒนธรรม มีนโยบาย ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชนให้ตระหนักถึงความสำคัญและผลักดันให้เกิด การท่องเที่ยวเชิงศาสนาให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความศรัทธา ความรู้ ความรักและความเชื่อมั่นในจารีต คำสอน หลักธรรม รวมถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชนที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา อีกทั้งยัง มุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาและจัดระบบการท่องเที่ยวภายในวัดหรือศาสนสถานให้เกิดความสมดุล

⁵¹ ชื่น ศรีสวัสดิ์ และคณะ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาวัฒนธรรมชุมชนชาวกวยในเขตอีสาน ใต้และลาวใต้, รายงานการวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๐).

เหมาะสมให้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้ในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่ได้มาตรฐาน สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศ และระดับโลกบนพื้นฐานของทุนทางสังคมในชุมชนนั้นๆ และเป็นการสร้างจิตสำนึกต่อการดำรงรักษาและฟื้นฟูคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและชุมชน คือ

๑) เพื่อเป็นการนาร่องให้วัดทั่วประเทศที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในทุกภูมิภาค เช่น จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาภายในวัดตลอดปี ให้พุทธศาสนิกชนที่มาท่องเที่ยวในวัดได้ ได้รับความสุขทั้งทางกายและใจ

๒) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชีวิตมีศักยภาพในการ ดำรงรักษาความเชื่อมโยงในพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม

๓) เพื่อเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยในมิติศาสนา ให้เกิดเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรรมะ โดยมีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๔) เพื่อวางระบบการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวในการรองรับความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา สร้างความเชื่อมโยง และสร้างความเท่าเทียมในการแสวงหาโอกาสบนพื้นฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยวในทางศาสนา

๕) เพื่อบูรณาการความร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนบทบาทภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการสืบสาน สร้างสรรค์ต่อยอดการท่องเที่ยวในเชิงศาสนา สร้างเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง

๖) เพื่อให้กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ที่สามารถเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

๗) เพื่อให้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมให้คนใน ชุมชนโดยเฉพาะเด็ก และเยาวชนได้เข้าใจ เห็นคุณค่าของศาสนา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น และนำคุณค่าของศาสนา วิถีคิดที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญในสังคมไทยที่ดี อันได้แก่การมีน้ำใจ ความเอื้ออารี รักในศิลปวัฒนธรรมที่เป็นทุนทางสังคมของคนไทย

๘) เพื่อให้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารที่ถูกต้องของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตในภูมิภาคกับสาธารณชน⁵²

จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนตามนโยบายดังกล่าว มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและชุมชนในการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเข้ามาเยี่ยมชมศาสนสถาน พิธีกรรม ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตอันดีงามของวัดและชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวบางกลุ่มต่างเข้ามาเยี่ยมชมวัดและชุมชนในช่วงเทศกาลและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา อาทิ การตักบาตร ถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่างๆ เป็นต้น การท่องเที่ยวดังกล่าว นอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินกับภูมิทัศน์จากวัดที่เป็นแหล่งเอื้อต่อการท่องเที่ยวแล้ว ยังได้ตระหนักถึงการเรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ

⁵² กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗, (กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๗), หน้า ๗-๙.

ภาคเหนือของไทยคนส่วนใหญ่รู้จักและเรียกขานว่า “ล้านนา” ถือได้ว่าเป็นดินแดนอีกแห่งหนึ่งในประเทศไทยที่มีมนต์เสน่ห์ ดึงดูดใจให้คนผู้คนทั่วประเทศและต่างประเทศอยากไปเยือนอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพราะวิถีชีวิตที่ปรากฏเป็นรูปธรรมอันโดดเด่นได้กลายเป็นเอกลักษณ์ที่ต่างไปจากภูมิภาคอื่นๆ จากหน้าบันทึกประวัติศาสตร์ในอดีต “ล้านนา” เป็นอาณาจักรหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งทางภาคเหนือตอนบนก่อนที่จะมาหลอมรวมกับกรุงรัตนโกสินทร์เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งแม้จะผ่านช่วงพัฒนาการที่ยาวนานทั้งการเป็นอาณาจักรที่เป็นอิสระปกครองโดยราชวงศ์มังราย โดยสังคml้านนาถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม รวมถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความสวยงาม โดยคนล้านนามีความเชื่อและแนวทางการดำเนินชีวิตที่อิงหลักทางพระพุทธศาสนา จนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และชุมชนดำเนินไปควบคู่กันมาตลอดตั้งอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในสังคml้านนาที่มีผลต่อการส่งเสริมและกระตุ้นการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่ในการศึกษาจำนวน ๓ จังหวัด คือ จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งทั้ง ๓ จังหวัดดังกล่าวนี้ เป็นการศึกษาจำนวน ๖ พื้นที่ ประกอบด้วย ๑) วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ๒) วัดมิ่งเมือง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ๓) วัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ๔) วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ๕) วัดสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และ ๖) วัดพระสิงห์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เข้าใจและหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนข้างต้น จำเป็นจะต้องศึกษาบริบทหรือปัจจัยพื้นฐานของพื้นที่ดังกล่าวจะได้เข้าใจและรู้ถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพ ดังนี้

๒.๘.๑) วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

พื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงการเข้ามาของอิทธิพลทางศาสนาที่เป็นศาสนาหลักทั้งพุทธ พราหมณ์-ฮินดู อิสลาม รวมถึงศาสนาคริสต์ นิกายต่างๆ ร่องรอยหลักฐานที่ดูจะปรากฏเด่นชัดคงหนีไม่พ้น ศาสนสถานที่ยังคงมีการใช้งานอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นหนึ่งในภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นแตกต่างกันออกไปในแต่ละเมือง หากกล่าวถึงศาสนสถานอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาแล้ว สิ่งแรกที่ใครหลายคนต้องคิดถึง คือ “วัด” ซึ่งจังหวัดน่านนั้นถือได้ว่ามีวัดอยู่เป็นจำนวนมาก มีทั้งวัดหลวง วัดราษฎร์ ทั้งมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย นอกจากนี้แล้วยังมีเกร็ดทางประวัติศาสตร์ที่บอกเล่าถึงการสร้างวัดน้อยที่มีสาเหตุมาจากการรายงานจำนวนวัดที่อยู่ในเมืองน่านของเจ้าเมือง เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาส เมื่อ พ.ศ.๒๔๑๖ ปัจจุบันอยู่บริเวณหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน เมืองน่านยังมีวัดซึ่งภายในมีสิ่งปลูกสร้างที่เป็นปูชนียสถานประเภทพระธาตุเจดีย์อยู่หลายแห่งด้วยกัน หนึ่งในนั้นคือ วัดพระธาตุแช่แห้ง

วัดพระธาตุแช่แห้งตั้งอยู่ที่ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน เป็นปูชนียสถานสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดน่าน มีอายุกว่า ๖๐๐ ปี เชื่อกันว่าเป็นพระธาตุประจำปีเถาะ(ปีกระต่าย) ครั้งหนึ่งในชีวิตของผู้ที่เกิดในปีเถาะ ควรจะได้มาสักการบูชา(บูชา) พระธาตุแช่แห้งนี้ เพื่อเป็นสิริมงคลชีวิต และได้อานิสงส์เป็นอันมาก ชาวบ้านจะจัดงานนมัสการพระธาตุแช่แห้งเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือน

มีนามองค์พระธาตุเป็นเจดีย์ทรงระฆัง รูปแบบของพระธาตุแห่งสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลจากเจดีย์พระธาตุหริภุญไชย โดยรอบองค์ด้วยทองจังโก (ทองดอกบวบ ทองเหลืองผสมทองแดง) ทางขึ้นสู่องค์พระธาตุเป็นตัวพญานาคหน้าบันเหนือประตูทางเข้าพระวิหารเป็นปูนปั้นลายนาคเกี่ยว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมของเมืองน่าน ภายในองค์พระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่สร้างไว้แต่เดิม พระเจดีย์ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์เรื่อยมา

ประวัติการสร้างเจดีย์พระธาตุแช่แห้ง

ในยุคสมัยของเจ้าพระยาการเมือง(พ.ศ.๑๘๖๙-๑๙๐๒) มีพระยาผู้หนึ่งตามพงศาวดารล้านนากล่าวว่า พระยาผู้นั้นนามว่า “โสปัตตกันทิ” จากกรุงสุโขทัย(กล่าวกันว่าเป็นพระมหาธรรมราชาลิไทย) ได้มาอาราธนาพระยาการเมืองให้ช่วยไปสร้างวัดหลวงอุทัย พระยาการเมืองก็ได้ไปช่วยสร้าง เมื่อสร้างเสร็จแล้วพระยาผู้นั้นก็ได้ถวายพระธาตุ ๗ องค์ พระพิมพ์ทองคำ ๒๐ องค์ และพระพิมพ์เงิน ๒๐ องค์ พระยาการเมืองจึงได้นำพระธาตุและพระพิมพ์ไปให้พระมหาเถระเจ้าธรรมบาลที่เมืองปัว เพื่อให้ช่วยพิจารณาว่าจะประดิษฐานไว้ ณ ที่ใดดี พระเถระจึงทูลว่าควรนำไปบรรจุไว้ที่ตอญูเพียงแช่แห้ง พระยาการเมืองจึงได้ข่าวประกาศแก่ประชาชนทั้งหลายและเหล่าเสนามาตย์ให้ทราบโดยทั่วกัน จากนั้นก็ทรงนิมนต์พระเถระผู้นั้นให้ตามเสด็จด้วย มีการแห่แห่นพระธาตุด้วยขบวนมหรสพต่างๆ ไปยังญูเพียง พระยาการเมืองได้ให้ช่างหล่อเต้าปูนสำริด แล้วนำพระพิมพ์เงิน พระพิมพ์ทองคำ ลงใส่ในเต้าปูน แล้วปิดให้แน่น พอกด้วยปูนขาวผสมยางไม้และทรายละเอียดให้เกลี้ยงเกลา จากนั้นก็ให้คนที่แต่งตัวเป็นเทวดา เทพบุตรทั้งหลายเชิญพระยาการเมืองและพระเถระไปยังที่บรรจุพระธาตุ ให้ขุดลงไปลึก ๑ วา แล้วนิมนต์พระธาตุลงประดิษฐาน ก่ออิฐถมแล้วก่อพระเจดีย์ขึ้นสูงเหนือแผ่นดิน ๑ วา แล้วนิมนต์พระภิกษุกระทำการมงคลสมโภชพระเจดีย์ สักการบูชา ทำบุญทำทาน แล้วพระยาการเมืองก็เสด็จกลับเมืองปัว เมื่อเวลาผ่านไปไม่นาน พระยาการเมืองก็มักจะมีพระประสงค์จะกราบไหว้พระธาตุบ่อยครั้ง ในที่สุดจึงได้ตกลงพระทัยเสด็จมาตั้งเมืองเวียงกุมกาม ณ บริเวณพระธาตุแห่งนี้ มีการขุดคูเมืองแวดล้อม มีกำแพงดินและทำประตูเมืองเป็นอย่างดี การบูรณะซ่อมแซมพระธาตุแช่แห้งเกิดขึ้นหลายยุคสมัย โดยผู้ปกครองนครน่าน แต่ในบางยุคสมัยก็ถูกทิ้งร้าง จนถึงสมัยพระเจ้าน่านพระองค์สุดท้าย คือ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ผู้เป็นต้นสกุล ณ น่านก็ทรงบริจาคทรัพย์เพื่อสร้างถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาต่างๆ และมีการจารึกไว้ที่ศิลา ณ วัดพระธาตุแช่แห้ง

ตำนานพระธาตุแช่แห้ง

นอกจากเรื่องราวเกี่ยวกับพระธาตุแช่แห้งจะปรากฏในพงศาวดารแล้ว ยังปรากฏเป็นเรื่องเล่าในลักษณะของตำนานอิงพุทธประวัติด้วยว่า หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ก็เสด็จสั่งสอนเวไนยสัตว์ พระองค์เสด็จยังเมืองนันทบุรี ซึ่งมีผู้ปกครองพระนามว่าพระยามลราช พระยามลราชทรงนิมนต์พระพุทธองค์ให้เสด็จบิณฑบาตยังนครของพระองค์ หลังจากพระพุทธองค์ฉันภัตตาหารเสร็จ ทรงเล็งพระญาณเห็นไปในภายภาคหน้า จึงตรัสแก่พระยามลราชว่า “ดูรามหาราชเราได้ดำเนินโปรดเทศนาได้มาอาบน้ำ และได้เสวยภัตตาหารที่ท่าน และพระมหาเสวีได้ถวายให้แก่เรา ณ ที่นี้ สถานที่แห่งนี้ในภายภาคหน้าจะได้ชื่อว่า ‘เมืองน่าน’ ” พระอานนท์ได้กราบทูลขอพระเกศาธาตุต่อพระพุทธเจ้า เพื่อไว้เป็นที่สักการบูชาแก่ชนทั้งหลาย พระองค์จึงทรงประทานพระเกศาให้แก่พระอานนท์ พระอานนท์ก็รับเอาพระเกศามอบให้แก่พระยามลราช พระยามลราชมีความปีติโสมนัสยิ่ง ตรัสสั่งให้สร้างโกฐแก้ว

มณีอันมีค่าไว้บรรจุพระเกศาธาตุ แล้วพระยามลราช พระยาอินทร์ พระยาโศก และพระอรหันต์ทั้ง ๓ พระองค์ ได้แก่ พระรัตนเถระ พระโสภณเถระ และพระอานนท์ พร้อมด้วยชาวเมืองทั้งหลาย อัญเชิญพระเกศาธาตุไปยังคอยภูเพียงแช่แห้ง ชุตหลุมลึกลง ๓๐ วา กว้างยาวเท่ากัน แล้วบรรจุพระ เกศากลงไปในหลุมพร้อมทรัพย์สินเงินทองเป็นอันมาก เพื่อเป็นเครื่องสักการบูชา และเพื่อเป็นปัจจัยให้ ถึงพระนิพพานไปในภายภาคหน้า พระยาอินทร์ได้จัดให้มียนต์จักรไว้ภายในเพื่อรักษาพระเกศาธาตุ เจ้าไว้ตราบเท่า ๕,๐๐๐ พระวรราชา พระยามลราชทรงก่ออิฐตั้งเป็นเจดีย์ในหลุมสูง ๓ ศอกแล้วก็ถม ดินดั้งเดิมเมื่อพระพุทธรองค์ทรงมีพระชนมายุ ๗๐ กว่าพรรษา มีพราหมณ์ผู้หนึ่งถวายสมอแด่พระองค์ ขณะนั้นมีแมลงเฝ้าเต้าตกอยู่แทบพระบาท จึงทรงทำนายโดยตรัสกับพระอานนท์ว่า “ดูก่อนท่าน อานนท์ เมื่อเราเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้วจงเอาธาตุกระดูกข้อมือซ้ายของเรา มาสถิตย์อยู่ ณ ที่นี้ เถิด ๕,๐๐๐ พระวรราชา บ้านห้วยไคร้จะได้ชื่อว่า เมืองน่าน สถานที่บนคอยแห่งนี้จะได้ชื่อ ว่าแช่แห้ง แมลงเฝ้าเต้าตัวนี้จะเกิดเป็นเจ้าผู้ครองนครแห่งนี้ชื่อว่า ท้าวขาก่าน ท่านพราหมณ์ผู้นี้จะ เกิดเป็นอุบาสกผู้หนึ่ง เพื่อช่วยท้าวขาก่านทำนุบำรุงพระศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป” เมื่อ พระพุทธรองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วพระอรหันต์ทั้งหลายได้นำเอาพระธาตุไปสถิตไว้ตามที่ต่างๆ ตามที่พระพุทธรองค์ทรงทำนายไว้ และ ณ สถานที่บนคอยภูเพียงนี้ก็เช่นกันพระอรหันต์พร้อมกับ ชาวเมืองทั้ง

หลายก็ได้้นำพระธาตุมาประดิษฐานโดยได้ชุตหลุมเป็นรูปสี่เหลี่ยมลึก ๒๐ วา กว้าง ๕ วา แล้วก่อ กว้างสูง ๓ วา คร่อมพระธาตุไว้และสร้างยนต์จักรเพื่อรักษาองค์พระธาตุและถมดินปิดหลุมให้เรียบ ดั้งเดิม⁵³ จากคติความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณนอกจากประเด็นที่สัมพันธ์กับความคิดความเชื่อของ ผู้คนแล้ว ความน่าสนใจของพระธาตุแช่แห้งนี้ยังอยู่ที่ความงดงามของสถาปัตยกรรมที่สามารถสะท้อน บริบททางประวัติศาสตร์ของเมืองที่มีความสัมพันธ์กับล้านนา พม่า ซึ่งเป็นบ้านเมืองที่ทรงอิทธิพลทาง การเมืองในดินแดนแถบนี้ได้เป็นอย่างดี

๒.๘.๒) วัดมิ่งเมือง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

วัดมิ่งเมืองหรือวัดเงินเป็นวัดสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดน่าน ตั้งอยู่ที่ถนนสุริยวงศ์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน วัดนี้เดิมเป็นวัดร้าง เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๐ (ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงธน โกลินทร์) เจ้านันทวรฤทธิเดช เจ้าผู้ครองนครน่านในขณะนั้นได้สถาปนาวัดร้างนี้ขึ้นใหม่ทั้งอาราม และตั้งชื่อวัดใหม่นี้ว่า “วัดมิ่งเมือง” ตามชื่อที่เรียกเสาหลักเมือง เนื่องจากในบริเวณวัดเป็นที่ ประดิษฐานเสาหลักเมือง (เดิมเรียกว่า “เสามิ่ง” หรือ “เสามิ่งเมือง”) ซึ่งในครั้งนั้นพบที่ตั้งอยู่ด้านหลัง ของวัดในสภาพผุกร่อน วัดมิ่งเมืองได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

พระอุโบสถหลังเดิมของวัดมิ่งเมืองมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบล้านนา ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ พระครูสิริธรรมภาณี (เสนห์ ฐานสิริ) เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมืองและชาวบ้านคุ้มวัดมิ่งเมืองได้ ร่วมกันรื้อถอนพระอุโบสถหลังเดิมที่ชำรุดทรุดโทรมมากและสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ขึ้นในที่เดิม เป็น แบบล้านนาร่วมสมัยที่ผสมผสานกับแนวความคิดสมัยใหม่ โดยคณะช่างตระกูลช่างเชียงแสน จังหวัด เชียงราย (นำโดยสล่าเสาร์แก้ว เลาคี) พระอุโบสถหลังใหม่นี้มีลักษณะเด่นคือลวดลายศิลปะปูนปั้นที่

⁵³ สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ภาคสนาม: ภาคเหนือ, (กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘๗-๑๙๐.

ผนังด้านนอกของพระอุโบสถ มีความสวยงามและวิจิตรบรรจงมาก ภายในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนแบบอนุรักษภาพโบราณ แสดงให้เห็นประวัติศาสตร์ของเมืองน่านและวิถีชีวิตของชาวน่าน เริ่มตั้งแต่สมัยพญาภูคา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ปฐม ตั้งเมืองอยู่ ณ เมืองย่าง (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอปัว) จนถึงสมัยเจ้ามหาพรหมสุรธาตา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์สุดท้าย

การสร้างพระอุโบสถหลังใหม่นี้ ได้มีการเคลื่อนย้ายพระประธานองค์เดิม ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ มีนามว่า “หลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง” เป็นพระพุทธรูปปั้น ก่อด้วยอิฐถือปูน และมีการบูรณะมุกลงรักปิดทองใหม่ทั้งองค์ การซ่อมแซมครั้งล่าสุดได้เพิ่มขนาดขององค์พระให้ใหญ่ขึ้น โดยมีหน้าตักกว้างขนาดประมาณ ๒ เมตร มีพุทธลักษณะที่งดงามตามพุทธศิลป์แบบเชียงแสนสิงห์ ๑ ยุคต้น โดยเฉพาะที่ยอดพระเกตุโมฬีเป็นรูปดอกบัวตูมแกะสลักจากหินแก้วเจียหรือแก้วโป่งข่าม ซึ่งเป็นหินที่เกิดขึ้นในดินแดนล้านนาเท่านั้น

เสาหลักเมืองน่าน สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระเจ้าฟ้าอัตถวรปัญโญ เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ ๕๗ (เนื่องจากแต่ก่อนมานั้นเมืองน่านไม่มีคติการสร้างเสาหลักเมือง) พระองค์โปรดให้ฝังเสาหลักเมือง ณ วัดมิ่งเมือง ในบริเวณด้านหน้าพระอุโบสถ เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๓๓๓ เดิมมีลักษณะเป็นเสาไม้สักทองที่เป็นท่อนซุงขนาดใหญ่ประมาณสองคนโอบ มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๖๐ เซนติเมตร สูงประมาณ ๓ เมตร ลักษณะเป็นเสาทรงกลม ส่วนหัวเสาเกลาเป็นรูปดอกบัวตูม ตัวเสาฝังลงกับพื้นดินโดยตรง ไม่มีศาลหรืออาคารครอบแต่อย่างใดใน พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้เกิดน้ำท่วมใหญ่กระแสน้ำในแม่น้ำน่านได้ไหลบ่าทะลักเข้าท่วมตัวเสาหลักเมือง ทำให้เสาหลักเมืองโค่นล้มลงเพราะรากเสาผุกร่อนมาก เนื่องจากฝังกับพื้นดินมานานกว่าร้อยปี ต่อมาทางวัดมิ่งเมืองพร้อมด้วยคณะศรัทธาชาวบ้านมิ่งเมือง ได้ร่วมกันก่อเสาหลักเมืองน่านจำลองด้วยอิฐถือปูนขึ้นในสถานที่เดิม

ใน พ.ศ. ๒๕๑๔ นายสุกิจ จุลละนนท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน (ขณะนั้น) ได้นำข้าราชการพ่อค้า และประชาชนชาวน่านทั้งปวง ร่วมกันสร้างเสาหลักเมืองน่านและสร้างศาลทรงไทยจตุรมุขครอบเสาหลักเมืองขึ้นเป็นครั้งแรก โดยนำเอาเสาหลักเมืองน่านต้นเดิมที่โค่นล้มลงนั้นมาเกลาแต่งใหม่ฐานประดับด้วยไม้แกะสลักลาย ลงรักปิดทอง ยอดเสาแกะสลักเป็นรูปพรมพักตร์ (พรมสี่หน้า) มีชื่อว่า เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

ใน พ.ศ. ๒๕๑๕ (ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง) สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จมาบรรจุต้น ท้าวเวสสุวรรณ ๘๔,๐๐๐ องค์ ลงในหลุมฐานเสาหลักเมืองและในวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๑๖ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงเป็นองค์ประธานประกอบพิธีตั้ง เสาหลักเมืองน่าน

สำหรับศาลหลักเมืองน่านหลังปัจจุบัน ได้สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๔๘ หลังจากที่ศาลหลังเก่าชำรุดทรุดโทรมลงมาก ทางราชการรวมทั้งประชาชนชาวน่านจึงได้ร่วมใจกันสร้างศาลหลักเมืองหลังใหม่นี้ขึ้น เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช महाराช ในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ใน พ.ศ.๒๕๔๙ และทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๘๐ พรรษา ใน พ.ศ.๒๕๕๐ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ทรงยกยอดพุทธประทุมสวมเศียรท้าวมหาพรหมยอดศาลหลักเมืองน่าน เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ การขึ้นสักการะเสาหลักเมืองน่าน นิยมกระทำตามทิศอันเป็นอุดมมงคล ดังนี้

ทิศเหนือ พระเมตตา ท่านท้าวเวสสุวรรณ ผู้รักษา มีอำนาจ มีบารมี มีความมั่นคง มีความกล้าแข็ง เข้มแข็ง เป็นที่เคารพ เกรงขาม

ทิศตะวันออก พระกรุณา ท่านท้าวธวัชธวัช ผู้รักษา มีเสน่ห์ เมตตา มหานิยม เป็นที่รัก เป็นที่ปรารถนาและชื่นชอบของคนและเทวดา

ทิศใต้ พระมุกิตา ท่านท้าววิรุฬหะกะ ผู้รักษา มีความมั่งคั่ง ร่ำรวย อุดมสมบูรณ์ ทั้งทรัพย์สมบัติ ชื่อเสียง เกียรติยศและปรีชา

ทิศตะวันตก พระอุเบกขา ท่านท้าววิรูปักษ์ ผู้รักษา มีความสงบ ร่มเย็นเป็นสุข มีสันติภาพ ภราดรภาพ เป็นที่เคารพ นับถือ เชื่อถือ

วัดมิ่งเมืองจึงนับเป็นวัดสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดน่าน หากใครมาถึงน่านแล้วควรมาสักการะองค์พระประธานและเสาหลักเมืองน่าน เพื่อความเป็นสิริมงคล และจะประทับใจในความประณีตของสถาปัตยกรรมที่ฝาผนังมีไว้ในพระอุโบสถวัดมิ่งเมืองและเสาหลักเมืองอย่างแน่นอน⁵⁴

๒.๘.๓) วัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ประวัติวัดพระแก้ว

ตั้งอยู่ที่ ถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นวัดที่ค้นพบพระแก้วมรกตหรือพระพุทธรูปมหาณีรัตนปฏิมากรที่ประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระแก้ว กรุงเทพฯ ในปัจจุบัน ตามประวัติกล่าวว่าเจ้ามหาพรหมผู้ครองเมืองเชียงรายเป็นผู้อัญเชิญพระแก้วมรกตมาจากเมืองกำแพงเพชร ในช่วงเวลานั้นสถานการณ์บ้านเมืองไม่ค่อยจะสู้ดีนักจึงได้พอกปูนทับองค์พระแก้วมรกตแล้วนำไปบรรจุไว้ในเจดีย์วัดป่าเยี้ย อีก ๔๕ ปีต่อมาเกิดฟ้าผ่าที่องค์เจดีย์ พบพระพุทธรูปลงรักปิดทององค์หนึ่งตกลงมาจากเจดีย์จึงได้อัญเชิญไปไว้วิหารหลวงได้ ๒ เดือน ต่อมาขุนบริเวณพระนาสิก (จมูก) กะเทาะออกจึงเห็นเป็นแก้วสีเขียว เจ้าอาวาสได้กะเทาะปูนออกจึงปรากฏเป็นพระแก้วสีเขียวทั้งองค์ ในช่วงเวลานั้นเชียงรายอยู่ภายใต้การปกครองของเชียงใหม่ในยุคสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกน เมื่อทราบข่าวจึงได้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปเมืองเชียงใหม่ รวมระยะเวลาที่พระแก้วมรกตประดิษฐานอยู่ที่เชียงรายเป็นเวลา ๔๕ ปี วัดป่าเยี้ยที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตจึงถูกเรียกต่อกันมาว่า “วัดพระแก้ว” ปัจจุบันเจดีย์องค์ดังกล่าวได้รับการบูรณะใหม่เป็นเจดีย์หุ้มทองจังโกห่อล้อมรอบทั้งองค์และชาวเชียงรายได้สร้างพระแก้วมรกตองค์ใหม่ขึ้นแทน โดยสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ เจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร ดุสิตวนาราม ให้คณะสงฆ์หนเหนือ ๑๖ จังหวัด จัดเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระชนมายุ ครบ ๙๐ พรรษา และได้สร้างพระแก้วหยกเชียงรายขึ้น มีสเตอร์เหยน หวนห้วย นายช่างจีนผู้แกะสลัก ได้นำเข้าประกอบพิธีพุทธาภิเษก ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จมาร่วมพิธี พระมหาเถระจำนวน ๓๗ องค์ ประภักดิ์กรรมเจริญภาวนา ในพิธีเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๔ อัญเชิญประดิษฐานในบุษบกเป็นศรีสง่า ณ วัดพระแก้ว เมืองเชียงราย เรียกนามพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “พระหยกเชียงราย”หรือ “พระพุทธรตนากร นวตวิสาขานุสรณ์มงคล” ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ฐาน

⁵⁴ รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร พุทธาพิทักษ์ผล และคณะ, โครงการศึกษางานด้านวัฒนธรรม การจัดการสารสนเทศ และภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๙), หน้า ๘-๑๐.

เชียง พระเมาลีเป็นต่อมกลม สร้างด้วย หินหยกสีเขียว จากประเทศแคนาดา ขนาดหน้าตักกว้าง ๔๗.๙ เซนติเมตร สูง ๖๕.๙ เซนติเมตรศิลปะแบบ เชียงแสนนำไปแกะสลักที่โรงงานหยกवालีน นานุก เมืองปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

พระอุโบสถวัดพระแก้วมีความสวยสดงดงามเป็นอย่างมาก ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ประดิษฐานของ พระประธานคนเชียงรายเรียกกันว่า “พระเจ้าล้านทอง” เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวเชียงรายเคารพนับถือ เป็นอันมาก แต่เดิมนั้นประดิษฐานอยู่ที่วัดพระเจ้าล้านทอง ต่อมาสภาพเป็นวัดร้างจึงได้อัญเชิญมา ประดิษฐานที่วัดดอยงำเมือง และได้อัญเชิญมาประดิษฐานเป็นพระประธานที่วัด พระแก้วเมื่อปี ๒๕๐๔ ปัจจุบันวัดพระแก้วมีฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ โดยได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะเป็นพระอารามหลวงเมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๑

ประวัติพระแก้วมรกต

ได้ถูกจารึกไว้บนแผ่นทองเหลืองภายในวัด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษดังนี้ (เฉพาะ ภาษาไทย) "ตำนานรัตนพิมพวงศ์ กล่าวไว้ว่า เมื่อประมาณ พ.ศ. ๓๐๐ เทวดาได้สร้างพระแก้วมรกต ถวายพระนาคเสนเถระที่เมืองปาฏลีบุตร (ปัจจุบันเรียก ปัตนะ) ประเทศอินเดีย ต่อมาได้อัญเชิญไปไว้ ที่เมืองลังกา

ในสมัยพระเจ้าอโนรธามังฉ่อ (พระเจ้าอโนรุธะ) แห่งเมืองพุกามได้ส่งพระสมณทูตไปขอจาก เจ้าเมืองลังกา ซึ่งถูกพวกทมิฬรุกราน จึงมอบพระแก้วมรกต และพระไตรปิฎกให้ แต่สำเภาก็บรรทุก พัดหลงไปเกยอยู่ที่อ่าวเมืองกัมพูชา พระแก้วมรกตจึงตกเป็นของกัมพูชา และต่อมาได้ถูกนำไปไว้ ที่ เมืองอินทาบัฐ(นครวัด) กรุงศรีอยุธยา และกำแพงเพชร ตามลำดับ

เมื่อประมาณพ.ศ. ๑๙๓๓ พระเจ้ามหาพรหม เจ้าเมืองเชียงราย ได้ไปอัญเชิญพระแก้วมรกตมา จากเมืองกำแพงเพชร และนำมาซ่อนไว้ที่เจดีย์วัดป่าเยียะ เมืองเชียงราย กระทั่ง พ.ศ. ๑๙๗๗ อสนีบาต (ฟ้าผ่า)เจดีย์ จึงได้ค้นพบพระแก้วมรกต ต่อมาได้ถูกอัญเชิญไปไว้เมืองต่างๆ ดังนี้

เมืองเชียงราย พ.ศ. ๑๙๓๔-๑๙๗๕

เมืองลำปาง พ.ศ. ๑๙๗๕-๒๐๑๑

เมืองเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๐๑๑-๒๐๕๖

เมืองลาว พ.ศ. ๒๐๕๖-๒๓๒๑

กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๒๑-ปัจจุบัน"

พระพุทธรูปมหาณิรัตนปฏิมากรหรือพระแก้วมรกต เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของชาวไทย ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) ในพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร พระแก้วมรกตเป็นพระพุทธรูปที่แกะสลักจากหยกอ่อน(เนไฟรต์) สีเขียวดังมรกต เป็นพระพุทธรูปสกุลศิลปะก่อนเชียงแสนถึงศิลปะเชียงแสน มีขนาดความกว้าง ๑๙ นิ้ว สูง ๒๘ นิ้ว ได้มีประวัติการถูกอัญเชิญไปประดิษฐานยังที่ต่างๆ หลายครั้ง จนกระทั่งล่าสุด พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ แห่งราชวงศ์จักรี ได้ทรงอัญเชิญพระแก้วมรกต (พระพุทธรูปมหาณิรัตนปฏิมากร) ลงบุษบกในเรือพระที่นั่ง เสด็จข้ามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา มาประดิษฐานยังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่คนไทยให้ความเคารพบูชาอย่างมากจนถึงปัจจุบัน

ตามหลักฐานเท่าที่รวบรวมจากหลากหลายแหล่งข้อมูลยังไม่สามารถระบุได้ว่า พระแก้วมรกต พระองค์นี้ถูกสร้างขึ้นโดยใคร แต่บางแหล่งก็ได้มีการสันนิษฐานที่มาที่ไปต่างๆ จนเล่าสืบทอดกันมา เป็นตำนาน กล่าวว่พระแก้วมรกตพระองค์นี้สร้างขึ้นราวปี พุทธศักราช ๕๐๐ โดยพระนาคเสนเถระ วัดโศการาม กรุงปาฏลีบุตร ในแผ่นดินพระเจ้ามลิந்த (เมนันเตอร์) สมเด็จพระอมรินทราบหาราช พร้อมกับพระวิสสุกรรมเทพบุตร ได้นำแก้วโลกาทิพย์รัตนายกอันมีรัตนายกตลกเฉลิม ๑,๐๐๐ ดวง สีเขียว ทึบ (หยกอ่อน) นำมาจำหลักเป็นพระพุทธรูปถวายให้พระนาคเสน ถวายพระนามว่า “พระพุทธรัตนพรรณมณีมรกต” แต่บางตำนานก็ว่า พระนาคเสนเถระ มีดำริจะสร้างพระพุทธรูปด้วยรัตนะให้เป็นที่สักการบูชาของอินทร์ พรหม เทพยดาและมนุษย์ เพื่อให้ธรรมของพระพุทธรูปรุ่งเรืองและมั่นคง ท้าวสักกะเทวราชหรือพระอินทร์ทราบความคิดของพระเถระจึงได้จัดหาแก้วอมรโกฏ (แก้วทำโดยเทวดา) สีเขียวมาถวาย และพระวิสสุกรรมได้แปลงร่างเป็นช่างผู้เชี่ยวชาญมาช่วยสร้างแก้วมรกตเป็นพระพุทธรูป ปรากฏพระพุทธรูปลักษณะอันงดงามยิ่ง

พระนาคเสนเถระร่วมกับพระอรหันต์ทั้งหลาย และพรหม อินทร์ เทวดา สาธุชน ต่างมีจิตชื่นชมยินดี พากันมาบูชาพระรัตนปฏิมาตลอด ๗ ค่ำ ๗ วัน พระพุทธรูปอันประเสริฐซึ่งไม่มีชีวิต ก็สำแดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ปรากฏแสงรัศมีแผ่ออกจากองค์พระพุทธรูป

ครั้งนั้น พระนาคเสนเถระใคร่จะส่งเสริมให้พระพุทธรูปศาสนารุ่งเรือง จึงได้อิच्छาณอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ๗ องค์ เข้าไปประดิษฐานในองค์พระแก้วมรกต รวม ๗ แห่ง ได้แก่ พระเมาลี (ผมจุก), พระนลาฏ (หน้าผาก), พระอุระ (อก), พระหัตถ์เบื้องขวา (มือขวา), พระหัตถ์เบื้องซ้าย (มือซ้าย), พระชานูเบื้องขวา (เข่าขวา), และพระชานูเบื้องซ้าย (เข่าซ้าย)

ในระหว่างช่วงเวลานั้น เกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวขึ้น พระนาคเสนได้พยากรณ์ว่า พระแก้วองค์นี้ จะเสด็จไปโปรดสรรพสัตว์ในเบญจประเทศ คือ ลังกาทวีป กัมพูชาศรีอยุธยา โยนะวิสัย ปะมะหละวิสัย และ สุวรรณภูมิ ซึ่งต่อมาพระแก้วมรกตได้ตกไปอยู่ที่เมืองลังกา เมืองกัมพูชา เมืองศรีอยุธยา เมืองละโว้ เมืองกำแพงเพชร และเมืองเชียงราย ตามลำดับ

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ประวัติช่วงต้นดังกล่าว ก็ถูกท้วงติงว่ามีความขัดแย้งอยู่สูงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จึงเป็นที่เชื่อได้ว่าตำนานช่วงต้นนั้นเห็นจะเป็นเรื่องแต่งขึ้นมาเนื่องจากไม่สามารถชี้ชัดที่มาที่ไปที่ชัดเจนได้

พุทธศักราช ๘๐๐ โดยประมาณในแผ่นดินพระเจ้าศิริกิตติกุมาร พระเชษฐราชโอรสในพระเจ้าตกละราช ขึ้นครองราชย์สมบัติเมืองปาฏลีบุตร (เมืองไชยา) เป็นช่วงที่เมืองปาฏลีบุตรเกิดมหากลิศก ทั้งมีการจลาจลภายในและข้าศึกภายนอก ผู้คนในปาฏลีบุตรที่เคารพนับถือพระพุทธรัตนพรรณมณีมรกต ลงสู่สำเภาแล้วเดินทางลี้ภัยไปยังลังกาทวีป เมื่อถึงลังกาทวีปพระเจ้าแผ่นดินลังกาทวีปในสมัยนั้น (ไม่ได้ระบุพระนาม) ทรงรับรักษาพระพุทธรัตนพรรณมณีมรกตเป็นอย่างดี และทรงอุปถัมภ์ค้ำชูชาวปาฏลีบุตรเป็นอย่างดีสมควรตามความดีความชอบ

ปี พ.ศ. ๑๔๐๐ กรุงไชยาเกิดอุทกภัย เกิดโรคระบาด จึงย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่นครศรีธรรมราช (ตามพรลิงค์) จนถึงปี พ.ศ. ๑๔๓๒ พระเจ้าอนุรุทธกษัตริย์พม่าได้ส่งกองเรือสำเภามาทูลขอพระไตรปิฎก พร้อมทั้งพระแก้วมรกต ลงเรือสำเภากลับพม่า เจ้าชายในตระกูลไศเลนทร์วงศ์ โกรธแค้น ได้ข่านายท้ายเรือพม่า พร้อมทั้งแล่นเรือกลับด้วยเกรงว่ากษัตริย์ไศเลนทร์วงศ์แห่งเมืองนครศรีธรรมราชจะลงโทษ จึงแล่นเรือเลยไปจนถึงเมืองเขมร ซึ่งมีกษัตริย์ ทรงพระนามพระเจ้า ปทุมสุ

รียวงค์ ซึ่งเป็นโอรสของกษัตริย์ไศเลนทร์วงศ์ ซึ่งมารดาเป็นพระราชธิดาของกษัตริย์เขมรองค์ก่อน ได้ถวายวังให้เป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต ชื่อว่า “นครวัด”

พุทธศักราช ๑๐๐๐ โดยประมาณในแผ่นดินศรีเกษตรรพุกามประเทศ พระมหากษัตริย์ผู้ครองนครขณะนั้นคือพระเจ้าอนรุทธราชาธิราช(ภาษาบาลี) หรือ มังมหานอโนธาซ่อ(ภาษามอญ) พระองค์เป็นกษัตริย์ที่มีพระอานุภาพมาก บริบูรณ์ด้วยพลช้างพลม้าและทหารมากมาย แต่พระองค์ก็เป็นกษัตริย์ที่ตั้งมั่นอยู่ในสัมมาทิวติ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง มีพระราชโองการให้ส่งพระราชสาสน์และเครื่องมงคลบรรณาการไปยังลังกาทวีป เพื่อขอคัดลอกพระไตรปิฎกและขอพระแก้วมรกตกลับมาด้วย แต่เรือที่บรรทุกพระแก้วมรกตถูกพายุพัดเข้าไปทางอ่าวกัมพูชาแทน พระเจ้านารายณ์ราชสุรียวงค์ เจ้ากรุงอินทปัตถ์มหานคร แคว้นกัมพูชา สั่งให้อำมาตย์คุมสำเภากลับไปถวายคืนแก่พระเจ้าอนรุทธ แต่ส่งกลับไปเพียงพระไตรปิฎกเท่านั้น มิได้ส่งพระพุทธรัตนพรรณมณีมรกตไปด้วย

หลังจากที่พระแก้วมรกตได้ประดิษฐานอยู่กรุงอินทปัตถ์นานพอสมควร ราวๆ ปีพุทธศักราช ๑๕๕๒ ในแผ่นดินพระเจ้าแสนหาราช เกิดจลาจลรบพุ่งแย่งชิงราชสมบัติ พายุฝนขนาดใหญ่ตกเป็นนิจกาลยาวนานหลายเดือน พระเจ้าแสนหาราชก็สวรรคตด้วยอุทกภัยนั้น พระมหาเถระ(ไม่ปรากฏพระนาม) ได้อัญเชิญพระแก้วมรกตขึ้นสำเภานี้ไปยังที่ดอน ณ กรุงละโว้ (ลพบุรี) ถวายพระเจ้ากรุงละโว้ เพราะเป็นเครื่องญาติกับกษัตริย์เขมร

ต่อมาราวปีพุทธศักราช ๑๕๕๒ พระเจ้าอติเตราช (อาทิตยราช) ราชวงศ์อู่ทอง เจ้าครองนครอโยธยา(หมายถึงอโยธยาโบราณ) ทราบเรื่องจึงเสด็จกระบวนพยุหยาตรา ไปอัญเชิญพระแก้วมรกตมาไว้ในที่ปลอดภัย โดยทรงอัญเชิญพระแก้วมรกตประดิษฐานในพระมหาเวษยันตปราสาท และได้ประดิษฐานในนครอโยธยาอีกหลายรัชสมัย

เจ้าเมืองกำแพงเพชร ซึ่งเป็นพระบรมญาติกับกษัตริย์อโยธยาสมัยนั้น จึงทูลขอนำพระแก้วมรกตขึ้นไป ประดิษฐานที่เมืองกำแพงเพชรอีกหลายรัชสมัย จนประมาณปีพุทธศักราช ๑๙๐๐ ซึ่งปัจจุบันก็คือวัดพระแก้วกำแพงเพชร ในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ต่อมา เจ้ามหาพรหมพระอนุชาของพระเจ้ากือนา เจ้าผู้ครองหัวเมืองฝ่ายเหนือสามหัวเมือง คือ เชียงราย เชียงแสน และเมืองฝางได้ลี้ภัยจากศึกสงครามกับเมืองเชียงใหม่ ไปอาศัยอยู่กับพระยาญาณดิส เจ้าเมืองกำแพงเพชร ต่อมาเมื่อจะกลับไปเมืองเชียงราย ก็ได้ทูลขอพระแก้วมรกตต่อพระเจ้ากำแพงเพชร พระเจ้ากำแพงเพชรจึงได้ถวายให้เจ้ามหาพรหม

เมื่อเจ้ามหาพรหมชราภาพลง ด้วยความเป็นห่วงในพระแก้วมรกต จึงได้ทำการพอกปูนจนทึบและลงรักปิดทองเสมือนพระพุทธรูปสามัญทั่วไป แล้วบรรจุเก็บไว้ในเจดีย์วัดป่าญะในเมืองเชียงราย โดยไม่มีใครรู้ จนกระทั่งเกิดอัสนีบาตลงเจดีย์ตามที่ปรากฏในพงศาวดารของล้านนา

บ้างก็ให้เหตุที่ต้องพอกปูนเข้าใจว่าเพื่อซ่อนเนื้อแก้วไว้ไม่ให้ใครรู้ เพราะสมัยนั้น พระพุทธสิหิงค์ประดิษฐานอยู่นครเชียงราย พระเจ้าแสนเมืองมา เจ้านครเชียงใหม่ ทำสงครามกับพระเจ้าพรหม เจ้านครเชียงราย เพื่อจะนำพระพุทธสิหิงค์ไปเชียงใหม่ เจ้าครองนครเชียงรายเกรงว่าหากเสียทีในการรบจะเสียพระแก้วมรกตไปพร้อมกับพระพุทธสิหิงค์ หากจะต้องเสียก็ยอมให้แต่พระพุทธสิหิงค์องค์เดียว จึงหาวิธีอำพรางซ่อนพระแก้วมรกตให้มิดชิด ใครพบก็เห็นเป็นเพียงพระพุทธรูปธรรมดา ไม่ได้ให้ความสนใจ

เมื่อ พ.ศ. ๑๙๗๙ เกิดฟ้าผ่าที่องค์เจดีย์ ชาวเมืองได้เห็นพระพุทธรูปปิดทองปรากฏอยู่ คิดว่าเป็นพระพุทธรูปศิลาทั่วไปจึงได้อัญเชิญไปไว้ในวิหารในวัดแห่งหนึ่ง ต่อมาปูนที่ลงรักปิดทองได้กะเทาะออกที่ปลายพระนาสิก เห็นเป็นเนื้อแก้วสีเขียว จึงได้แกะปูนออกทั้งองค์ จึงพบว่า เป็นพระพุทธรูปแก้วทึบทั้งองค์ ผู้คนจึงพากันไปนมัสการ พระเจ้าสามฝั่งแกน เจ้าเมืองเชียงใหม่ จึงจัดกระบวนไปอัญเชิญพระแก้วมรกตมาเชียงใหม่ แต่ช่างที่ใช้อัญเชิญได้หันเหไปทางลำปางถึงสามครั้ง จึงต้องยอมให้อัญเชิญไปประดิษฐานที่ นครลำปางถึง ๓๒ ปี ที่วัดพระแก้ว ยังปรากฏอยู่ถึงปัจจุบันนี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๐๑๑ พระเจ้าติโลกราชครองเมืองเชียงใหม่ ได้อัญเชิญพระแก้วมรกต มาประดิษฐานที่เมืองเชียงใหม่ เป็นเวลา ๘๔ ปี ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๔ พระเจ้าไชยเชษฐา โอรสพระเจ้าโพธิสาร ซึ่งเป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) ได้ครองเมืองเชียงใหม่ต่อจากพระอัยกา ครั้นเมื่อพระเจ้าโพธิสารทิวงคต ทางกรุงศรีสัตนาคนหุต จึงเชิญพระเจ้าไชยเชษฐา กลับไปเมืองหลวงพระบาง จึงได้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปด้วย เมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๕ และได้ประดิษฐานอยู่ที่เมืองหลวงพระบาง ๑๒ ปี ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๑๐๗ ได้ย้ายราชธานีไปอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ และได้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปด้วย พระแก้วมรกต ได้ประดิษฐานอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์อีก ๒๑๔ ปี

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๑ สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงสถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นเมืองหลวง สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในเวลาต่อมา) ได้ยกกองทัพ ไปตีอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ได้เมืองเวียงจันทน์ และได้อัญเชิญพระแก้วมรกตพร้อมกับพระแก้วขาวและพระบางยังกรุงธนบุรีด้วย โดยได้นำไปประดิษฐานไว้ ณ โรงพระแก้วในบริเวณพระราชวังเดิม จนกระทั่งต่อมาเมื่อสิ้นรัชสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ได้ครองราชย์ที่กรุงรัตนโกสินทร์ ในปีพ.ศ. ๒๓๒๕ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามขึ้น ในพระบรมมหาราชวัง และได้อัญเชิญพระพุทธรูปมหาอมณีรัตนปฏิมากรลงบุษบกในเรือพระที่นั่ง เสด็จข้ามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา มาประดิษฐานในพระอุโบสถ เมื่อวันที่วันจันทร์ เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๒๗ จนปัจจุบัน

พระแก้วมรกตนี้ พบในพระสถูปเจดีย์ "วัดป่าญะ" (ปัจจุบันคือ วัดพระแก้ว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย) สถูปเจดีย์ถูกฟ้าผ่าพังลง พบพระพุทธรูปปูนปั้นปิดทองทั่วทั้งองค์ ต่อมาไม่นาน ปูนที่ลงรักปิดทองกะเทาะออก เห็นเป็นพระพุทธรูปแก้วสีเขียวงามอยู่ใน

ภาพเส้นทางพระแก้วมรกต และจำนวนปีประดิษฐาน

๑. พ.ศ. ๑๒๖๐ - ๑๔๐๐ รวม ๑๔๐ ปี
๒. นครศรีธรรมราช (ตามพรลิงค์) พ.ศ. ๑๔๐๐ - ๑๔๓๒ รวม ๓๒ ปี
๓. นครวัด (เขมร) พ.ศ. ๑๔๓๒ - ๑๕๔๕ รวม ๑๑๓ ปี
๔. ลพบุรี (ละโว้) พ.ศ. ๑๕๔๕ - ๑๕๙๒ รวม ๔๗ ปี
๕. อโยธยา (อุทอง) พ.ศ. ๑๕๙๒ - ๑๗๓๐ รวม ๑๓๘ ปี
๖. กำแพงเพชร พ.ศ. ๑๗๓๐ - ๑๙๐๐ รวม ๑๗๐ ปี
๗. เชียงราย พ.ศ. ๑๙๐๐ - ๒๐๑๙ รวม ๑๑๙ ปี
๘. ลำปาง พ.ศ. ๒๐๑๙ - ๒๐๒๒ รวม ๔ ปี
๙. เชียงใหม่ พ.ศ. ๒๐๒๒ - ๒๐๙๕ รวม ๗๓ ปี
๑๐. หลวงพระบาง (ลาว) พ.ศ. ๒๐๙๕ - ๒๑๐๗ รวม ๑๒ ปี

๑๑. เวียงจันทน์ (ลาว) พ.ศ.๒๑๐๗ – ๒๓๒๒ รวม ๒๑๕ ปี

๑๒. ธนบุรี พ.ศ. ๒๓๒๒ – ๒๓๒๗ รวม ๕ ปี

๑๓. กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๓๒๗ – ปัจจุบัน⁵⁵

หอพระหยก

วัดในเขตภาคเหนือสมัยโบราณ นอกจากจะมีอุโบสถ วิหาร ศาลา กุฏิ หอฉัน หอธรรม หอระฆัง หอกลอง ฯลฯ แล้วยังมี หอพระ เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญของวัดอีกด้วย

หอพระหยกเชียงรายนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเช่นเดียวกัน โดยสร้างเป็นอาคารไม้ ทรงล้านนาโบราณ ขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๒ เมตร สร้างโดยคณะสงฆ์จังหวัดเชียงราย และพุทธศาสนิกชนจังหวัดเชียงรายร่วมกันบริจาคทรัพย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้รับพระกรุณาจากกองทุนการกุศลสมเด็จพระเจ้า ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๓๔ ภายในหอพระหยกมี พระพุทธรตนากร นวตวิสาขาสวรรณมงคลนามสามัญว่า พระหยกเชียงราย ประดิษฐานในบุษบกทำด้วยไม้แกะสลักปิดทอง สูง ๕.๖๐ เมตร เรือนยอดบุษบกทำด้วยไม้สักสลักลวดลาย ลงรักปิดทองประดับกระจก มีฉัตร ๗ ชั้น ทำด้วยเงินแท้ลงรักปิดทอง เรียกว่า ฉัตรเงิน ฉัตรทองมีส่วนสูง ๔๐ เซนติเมตร

ผนังด้านในโดยรอบหอพระหยก ตกแต่งด้วยแผ่นหยก โดยมีแสงส่องจากด้านหลัง มีภาพเขียนฝีมือช่าง (สลา) ล้านนา เป็นภาพเหตุการณ์สร้างหอพระหยก การสร้างพระหยกเชียงราย และประวัติความเป็นมาของพระแก้วมรกต จำนวน ๙ ภาพ เขียนระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๘ – ๒๕๓๙ แต่ละภาพมีข้อความบรรยาย โดยพระธรรมราชานุวัตร เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน

พิพิธภัณฑโง่หลวงแสงแก้ว

พิพิธภัณฑโง่หลวงแสงแก้วเป็นอาคารทรงล้านนาประยุกต์ เริ่มสร้างเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๘ สร้างโดยคุณแม่อมรา มุนิกานนท์ ผู้มีความศรัทธาในวัดพระแก้วมีความประสงค์จะสร้างอาคารถวายเป็นพุทธบูชา ได้เริ่มสร้างสถานที่แห่งนี้ในปี ๒๕๓๘ จากนั้นจึงได้พัฒนาขึ้นเป็นพิพิธภัณฑโง่ของวัด เพื่อเป็นที่เก็บรักษาโบราณวัตถุของวัดและของที่ศรัทธานำมาถวาย รวมทั้งข้อมูลทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมล้านนา และชีวประวัติของบุคคลสำคัญ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรมล้านนา โดยทางวัดได้ขอพระราชทานพระปรมาภิไธยย่อ ‘สธ’ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อันเชิญมาประทับไว้หน้าอาคารและพระองค์เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดป้ายพิพิธภัณฑโง่หลวงแสงแก้ว ในวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ภายในเป็นพิพิธภัณฑโง่จัดแสดงพระพุทธรูปสำคัญ รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่ทันสมัย สิ่งน่าสนใจที่มี คือ

๑. พระพุทธรูปปางมารวิชัยวัสดุโลหะปิดทองศิลปะเลียนแบบเชียงแสน ออกแบบโดย อาจารย์ เสนอ นิลเดช สร้างไว้เป็นพระประธานโง่หลวงแสงแก้ว เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๔

⁵⁵ <http://www.indochinaexplorer.com/forum/index.php?topic=1764.0;wap2> สืบค้นเมื่อ วันจันทร์ ที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๐.

๒. พระเจ้าทันใจ พระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะเชียงแสนวัสดุโลหะสำริด เป็นความเชื่อว่าถ้าได้อธิษฐานสิ่งใดจากพระพุทธรูปองค์นี้จะได้รับผลรวดเร็วทันใจ

๓. พระอุ่ทอง พระพุทธรูปศิลปะอุ่ทอง (พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๒๐) เป็นพระพุทธรูปที่ได้รับอิทธิพลทางศิลปะมาจากทวารวดี ขอม และสุโขทัย มีลักษณะพระพักตร์ค่อนข้างเหลี่ยม พระนลาฏกว้าง มีไรพระศก ความกว้างของพระนลาฏรับกับแนวพระขนงที่ต่อกันคล้ายปีกกา พระรัศมีรูปคล้ายดอกบัวตูม ทรงครองจีวรเฉียง มีสังฆาฏีใหญ่ปลายตัด ประทับนั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์แสดงปางมารวิชัย

๔. พระเชียงแสน พระพุทธรูปศิลปะเชียงแสน หรือศิลปะล้านนา (พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๑) ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นของศิลปะไทยอย่างแท้จริง เนื่องจากศิลปะในสมัยเชียงแสนนี้มีอิทธิพลมาถึงศิลปะสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์

ศิลปะเชียงแสนแท้ มีพระพักตร์กลมสั้นและอมยิ้ม พระเกตุมาลาเป็นรูปดอกบัวตูม ขมวดพระเศศาใหญ่ ไม่มีไรพระศก พระขนงโก่ง พระหนุเป็นปม พระองค์อวบ พระอุระนูน พระโอษฐ์เล็ก พระนาสิกงุ้ม ชายจีวรอยู่เหนือพระถัน ปลายเป็นเขี้ยวตะขาบ ส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยนั่งขัดสมาธิเพชร

๕. พระสุโขทัย พระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐) สมัยสุโขทัยเป็นสมัยที่สงบร่มเย็น ประชาชนอยู่ดีกินดี โดยเฉพาะสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช บ้านเมืองอยู่ในภาวะสันติ ต่อมาในสมัยพระเจ้าลิไท ทรงมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก ถึงกับทรงออกผนวชเป็นพระภิกษุ และได้ทรงนิพนธ์หนังสือเตภูมิกถา หรือไตรภูมิพระร่วง ซึ่งถือว่าเป็นวิทยานิพนธ์เล่มแรกของไทย

พระพุทธรูปสมัยสุโขทัยมีพระพักตร์รูปไข่ พระเกตุมาลาเป็นเปลวรัศมี ขมวดพระเศศาเล็กเป็นวงก้นหอย พระกรรณยาว พระขนงโก่ง พระหนุเป็นปม พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์เล็กและบาง อมยิ้ม พระอังสาใหญ่ ชายจีวรยาวลงมาถึงพระนาภี ปลายเป็นเขี้ยวตะขาบ เปลือกพระเนตรอวบอูม มีลักษณะดูกลับบัว ไม่มีไรพระศก ส่วนมากเป็นปางมารวิชัยขัดสมาธิราบ

๖. พระบัวเข็ม เป็นปางหนึ่งของพระอุปัคคซึ่งเข้านิโรธสมาบัติที่สะดือทะเล ที่ฐานจะมีรูปหอยปู ปลา บนเศียรมีใบบัวคลุม มีตุ่มนูนเล็กๆ ๙ จุด คือที่บนหน้าผาก ๑ จุด ที่เข่า ๒ จุด หัวไหล่ ๒ จุด สะโพก ๒ จุด และที่ศอกหรือข้อมือ ๒ จุด เรียกว่าเข็ม แต่เดิมชาวพม่าวางพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุที่ ๙ จุดนี้ แต่ปัจจุบันทำเป็นตุ่มนูนเหมือนมีเข็มฝังไว้แทน จึงเป็นที่มาของชื่อ พระบัวเข็ม ชาวพม่าและไทยใหญ่นิยมบูชาพระอุปัคคมาก เชื่อกันว่าเป็นพระที่ให้คุณทางโชคลาภ ความเจริญรุ่งเรือง มีสติปัญญาเฉียบแหลม มีสมาธิจิตดี ปราศจากภัยทั้งปวง

๗. พระธาตุ หมายถึง พระบรมสารีริกธาตุ หรือพระสารีริกธาตุของพระอรหันตสาวก มีรูปทรงและสีต่างกันไปตามแต่เจ้าของสารีริกธาตุนั้น

๘. แวนพระเจ้า ใช้ในพิธีเบิกพระเนตรพระพุทธรูปใหม่ แวนทั้งสาม หมายถึงญาณทั้งสามของพระพุทธเจ้า คือญาณที่ส่องให้เห็นอดีต ญาณที่ส่องให้เห็นการเกิดและการตาย และญาณที่ส่องให้เห็นถึงความหมดสิ้นไปแห่งกิเลสและอาสวะทั้งหลาย

๙. สัตตภัณฑ์ แทนราวปักเทียนล้านนาโบราณ ตั้งจุดบูชาหน้าพระประธานในวิหาร พระอุโบสถ และหน้าพระธาตุเจดีย์ ประกอบด้วยเสาปักเทียนเจ็ดต้นอันมีคติทางจักรวาล คือ ภูเขา ๗ ลูกที่ร้าย

ล้อมเขาพระสุเมรุอันเป็นศูนย์กลางแห่งจักรวาลและแดนสรวงสวรรค์ที่อยู่เบื้องบน ในธรรมคติ หมายถึง พระธรรมหรือโพชฌงค์ ๗ ประกอบด้วย สติ ธัมมวิจย วิริยะ ปิติ ปัสสัทธิ สมาธิ และอุเบกขา

๑๐. จองพารา คำว่า “จองพารา” คือ “ปราสาทพระ” หรือพุทธบัลลังก์ ศิลปะไทยใหญ่ ทำด้วยเงิน การบูชาจองพารา คือการสร้างปราสาทเพื่อคอยรับเสด็จพระพุทธเจ้า ที่จะเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

๑๑. ปราสาท ที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ที่อยู่ของเทวดาหรือกษัตริย์ หลังคามีลักษณะหลายชั้นซ้อนกันขึ้นไปตกแต่งลวดลายอันวิจิตร

๑๒. ชั้นแก้วตั้งสาม พานใส่ดอกไม้ธูปเทียนขนาดใหญ่บูชาพระรัตนตรัย ความมุ่งหมาย เพื่อนำดอกไม้ธูปเทียนมารวมกันในจุดเดียว เป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่แยกชั้นวรรณะ และให้ชาวบ้านรู้จักพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพราะจะวางดอกไม้แยกกัน ๓ ส่วน

๑๓. ตุ๊กกระด้าง ตุ๊กที่ทำด้วยไม้หรือโลหะ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ตุ๊กกระด้างชุดนี้แกะลวดลายเรื่องราว ตำนานพระแก้วมรกต รวมทั้งการสร้างพระหยกเชียงราย

๑๔. ชั้นดอก พานใส่ดอกไม้ธูปเทียนเพื่อบูชาพระ หรือในพิธีกรรมต่าง ๆ ทำด้วยวัสดุหลายชนิด เช่น ไม้ ไม้ไผ่ เงิน ทองเหลือง ตามฐานะของเจ้าของ แบบโบราณทำจากไม้สักกลึงขึ้นรูปสองหรือสามตอนสวมต่อกันเป็นรูปพาน ทาด้วยยางรักและตกแต่งด้วยการเขียนลวดลายสีด้าสีแดง ภายหลังนิยมใช้ไม้ไผ่ขัดเป็นวงขึ้นรูป

๑๕. โกงคิ้ว คือ ส่วนที่โค้งย้อยลงใต้หน้าแหบและหน้าแหบปีกนกของพระวิหาร เพื่อช่วยลดความแข็งกระด้างของเสาและโครงสร้างอาคาร และแฝงด้วยคติความเชื่อที่หมายถึงคิ้วตาพระเจ้าที่กำลังเฝ้ามองผู้ที่มาทำบุญ ดังนั้นผู้ที่มาจึงต้องสำรวมกิริยารว้าทำให้เรียบร้อยก่อนที่จะเข้าสู่พระวิหาร

๑๖. ทิเบธรรม ทิเบไม้สำหรับบรรจุพระคัมภีร์ใบลาน

๑๗. คัมภีร์ธรรม พระธรรมที่จารึกในใบลานผูกไว้เป็นมัด หรือ “ผูก” ผู้หญิงล้านนาเชื่อว่าผู้ใดได้ทำผ้าห่อหุ้มคัมภีร์ธรรมจะมีปัญญาเฉลียวฉลาด

๑๘. อุบ เป็นภาชนะเครื่องเงิน ฐานสูง มีฝาครอบยอดแหลม สำหรับใส่อาหารถวายพระสงฆ์เจ้านาย กษัตริย์ หรือใช้เป็นเครื่องสักการะ

๑๙. ฮ่องกบ หรือมโหระทึก ทำด้วยทองสำริดหรือทองเหลือง ที่หน้ากลองมักมีรูปกบติดอยู่ตรงขอบ ตีด้วยไม้สองอัน ฮ่องกบพบตั้งแต่จีนตอนใต้ลงมาตลอดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สันนิษฐานว่าเริ่มตั้งแต่ ๒๐๐๐ ปีมาแล้ว (สมัยวัฒนธรรมดองซอน) ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีขอฝน ออกศึก หรือขับไล่ภูตผี

๒๐. พญาलग ตัวलगของล้านนามีลักษณะคล้ายมังกรและพญานาครวมกัน จะมีเขา ปีก และขา เชื่อว่าคำว่า “लग” เป็นชื่อที่เพี้ยนมาจากคำว่า “เล้ง” ที่แปลว่า มังกร ซึ่งมีความหมายถึงพลังอำนาจ ความยิ่งใหญ่ เพศชาย

๒๑. นกการวิก เป็นนกในนิยาย หรือสัตว์ในป่าหิมพานต์ กินลมเป็นอาหาร มีเสียงร้องที่ไพเราะ

๒๒. เครื่องแบบเจ้านายโบราณ เครื่องแต่งกายแบบเต็มยศของเจ้าราชวงศ์บัวระกต เจ้าราชวงศ์แห่งเมืองเชียงราย (ประมาณ พ.ศ. ๒๔๓๐ – ๒๔๔๑) ทายาทได้มอบให้แก่วัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย⁵⁶

๒.๘.๔) วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

วัดพระสิงห์ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ที่ ถนนท่าหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีเนื้อที่ ๔ ไร่ ๒ งาน ๕๒ ตารางวา ทิศเหนือติดถนนสิงห์โคก ทิศใต้ติดถนนพระสิงห์ ทิศตะวันออกติดถนนท่าหลวง ทิศตะวันตกติดถนนภักดีณรงค์ สันนิษฐานกันว่าน่าจะสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้ามหาพรหม ซึ่งเป็นพระอนุชาของพญากือนา ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ ราวปีพ.ศ. ๑๙๒๘ (พระเจ้ามหาพรหมเสวยราชย์ ณ เมืองเชียงราย ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๘๘ - ๑๙๔๓)

ประวัติ

วัดพระสิงห์ เป็นพระอารามหลวงเก่าแก่แต่โบราณกาล และเป็นศาสนสถานอันเป็นศูนย์รวมใจของชาวเชียงรายมาอย่างยาวนาน มูลเหตุที่ได้ชื่อว่า **วัดพระสิงห์** นั้นเชื่อกันว่า น่าจะมาจากครั้งที่ครั้งหนึ่ง วัดนี้ เคยเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของไทยในปัจจุบัน คือ พระพุทธสิหิงค์ หรือที่เรียกกันในชื่อสามัญว่า พระสิงห์

ตำนานพระสิงห์

ผู้รู้บางท่านกล่าวว่า หากพิจารณาถึงคำว่า พระสิงห์ นั้น หมายถึง วัดซึ่งเคยเป็นที่ประดิษฐานพระสิงห์มาก่อน พระสิงห์ เป็นนามพระพุทธรูป อันบ่งบอกถึงคติพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทอย่างลัทธิวงศตรงกับ พระพุทธสิหิงค์ อันเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว แต่ทางภาคเหนือล้านนาไทย มิได้เรียกว่า พระพุทธสิหิงค์ นิยมเรียกว่า พระสิงห์ ท่านผู้รู้บางท่านพยายามคิดว่า พระสิงห์ หมายถึง สิงหนวัติ กษัตริย์โบราณผู้สร้างเมืองโยนกนครก็มี บางท่านอธิบายว่า หมายถึง พระศากยสิงห์ คือพระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า กระนั้น เท่าที่พิจารณาโดยตลอดแล้ว เห็นว่า พระสิงห์ ก็ดี พระพุทธสิหิงค์ ก็ดี น่าจะพึงยุติกันได้ว่าเป็นนามของพระพุทธรูป อันบ่งบอกถึงคติพระพุทธรูปศาสนาอย่างลัทธิวงศ เพราะทุกที่ที่ปรากฏว่ามี พระสิงห์ หรือ พระพุทธสิหิงค์ นั้นแสดงให้เห็นว่า สถานที่เหล่านั้นได้มีพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทอย่างลัทธิวงศแพร่หลายไปถึง ฉะนั้น ควรถือกันว่าพระพุทธรูปที่เรียกพระนามอย่างนี้ เป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท อย่างลัทธิวงศในประเทศไทยและก่อนศตวรรษที่ ๒๐ ขึ้นไป จะไม่พบหลักฐานเช่นนี้เลย

พระพุทธสิหิงค์หรือพระสิงห์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะล้านนาไทย พุทธศตวรรษที่ ๒๑ มีพุทธลักษณะสง่างาม อย่างยากที่จะหาพระพุทธรูปในสมัยเดียวกันมาทัดเทียมได้ หน้าตักกว้าง ๓๗ เซนติเมตร สูงทั้งฐาน ๖๖ เซนติเมตร ชนิดสำริดปิดทอง ประดิษฐานอยู่บนบุษบกภายในกุฏิเจ้าอาวาส ชาวเชียงรายและประเทศใกล้เคียงในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ถือว่า พระสิงห์ เป็นพระพุทธรูปปฏิมาที่ทรงความสำคัญ และทรงความศักดิ์สิทธิ์มีมหิทธานุภาพสามารถยังความสงบร่มเย็น และเป็นมิ่งขวัญของชาวประชาทุกยุคทุกสมัย จนกล่าวกันว่า พระพุทธสิหิงค์ หรือ พระสิงห์ คือพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดเชียงรายและประเทศใกล้เคียง

⁵⁶ <http://gotravelstation.igetweb.com/index.php?mo=3&art=41962207> สืบค้นเมื่อ วันจันทร์ ที่

พระพุทธสิหิงค์ หรือ พระสิงห์เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของประเทศไทยมาอย่างยาวนานมีหลักฐานปรากฏในศิंहิงคินิทานบันทึกไว้ว่า สร้างขึ้นเมื่อราวพุทธศักราช ๗๐๐ ในประเทศลังกา และประดิษฐานอยู่ที่ลังกา ๑๑๕๐ ปี จากนั้นได้ถูกอัญเชิญมาประดิษฐานยังราชอาณาจักรไทยตามลำดับดังนี้

๑. พ.ศ. ๑๘๕๐ ประดิษฐานที่กรุงสุโขทัย ๗๐ ปี
๒. พ.ศ. ๑๙๒๐ ประดิษฐานที่พิษณุโลก ๕ ปี
๓. พ.ศ. ๑๙๒๕ ประดิษฐานที่กรุงศรีอยุธยา ๕ ปี
๔. พ.ศ. ๑๙๓๐ ประดิษฐานที่กำแพงเพชร ๑ ปี
๕. พ.ศ. ๑๙๓๑ ประดิษฐานที่เชียงใหม่ ๒๐ ปี
๖. พ.ศ. ๑๙๕๐ ประดิษฐานที่เชียงใหม่ ๒๕๕ ปี
๗. พ.ศ. ๒๒๕๐ ประดิษฐานที่กรุงศรีอยุธยา ๑๐๕ ปี
๘. พ.ศ. ๒๓๑๐ ประดิษฐานที่เชียงใหม่ ๒๘ ปี
๙. พ.ศ. ๒๓๓๘ ประดิษฐานที่กรุงเทพฯ - ปัจจุบัน

ปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุที่สำคัญของวัดพระสิงห์

พระประธาน

พระประธานในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปฏิมาศิลปะล้านนาไทย พุทธศตวรรษที่ ๒๑ ปางมารวิชัย ชนิดสำริดปิดทอง หน้าตักกว้าง ๒๐๔ เซนติเมตร สูงทั้งฐาน ๒๘๔ เซนติเมตร ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถมีพุทธลักษณะสง่างาม ประณีต ที่ฐานมีจารึกอักษรธรรมล้านนาไทยว่า “กุสลา ธมมา อกุสลา ธมมา อพยากตา ธมมา” อันหมายถึง ปรีศนาธรรมระดับปรมาตถิ์ในทางพระพุทธศาสนาที่ระบุว่าสภาวะธรรมทั้งปวงมี ๓ ประเภท คือ

๑. ธรรมทั้งหลายที่เป็น “กุศล” ก็มี
๒. ธรรมทั้งหลายที่เป็น “อกุศล” ก็มี
๓. ธรรมทั้งหลายที่อยู่นอกเหนือจาก “กุศลและอกุศล” ก็มี

พระอุโบสถ

พระอุโบสถสร้างขึ้นราวปีพ.ศ. ๑๒๕๑ - พ.ศ. ๑๒๕๒ ปีฉลู-ปีชวด เดือน ๘ ขึ้น ๑๒ ค่ำ วันเสาร์ เวลา ๑๒.๐๐ น. (พ.ศ. ๒๔๓๒ ถึง พ.ศ. ๒๔๓๓) รูปทรงเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาไทยสมัยเชียงแสน โครงสร้างเดิมเป็นไม้เนื้อแข็ง และได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ให้มีสภาพสมบูรณ์ และสวยงามยิ่งขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔ และครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยพระราชสิทธินายก เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน

บานประตูหลวง

บานประตูหลวง ทำด้วยไม้แกะสลักจิตรกรรมอย่างประณีตวิจิตรบรรจง เป็นปรีศนาธรรมระดับปรมาตถิ์ ออกแบบโดยศิลปินเอกผู้มีผลงานเป็นที่กล่าวขานในระดับโลก นามว่า อ.ถวัลย์ ดัชนี เป็นเรื่องราวของ ดิน น้ำ ลม ไฟ อันหมายถึง ธาตุทั้ง ๔ ที่มีอยู่ในร่างกาย คนเราทุกคน

- ดิน คือ เนื้อ หนัง กระดูก

- น้ำ คือ ของเหลวต่าง ๆ ที่มีอยู่ในร่างกาย เช่น น้ำ โลหิต ปัสสาวะ
- ลม คือ อากาศที่เราหายใจเข้าออก ลมปราณที่ก่อเกิดให้ชีวิตเป็นไป
- ไฟ คือ ความร้อนที่ช่วยในการเผาผลาญอาหารเกิด พลังงาน
แนวคิดของ อ.ถวัลย์ ดัชนี ถ่ายทอดธาตุทั้ง ๔ ออกเป็นสัญลักษณ์รูปสัตว์ ๔ ชนิด เพื่อการสื่อความหมายโดยให้

- ช้าง เป็นสัญลักษณ์ของ ดิน
- นาค เป็นสัญลักษณ์ของ น้ำ
- ครุฑ เป็นสัญลักษณ์ของ ลม
- สิงห์โต เป็นสัญลักษณ์ของ ไฟ

ผสมผสานกันโดยมีลวดลายไทยเป็นส่วนประกอบ ทำให้มีลีลาเฉพาะแบบของ อ.ถวัลย์ ดัชนี งานแกะสลักบานประตูวิหารนี้ พระราชสิทธินายก เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ได้มอบความไว้วางใจให้ สล่าอำนวย บัวงาม หรือ สล่าอนวย และลูกมืออีกหลายท่านเป็นผู้แกะสลัก ใช้เวลาในการแกะสลักเกือบหนึ่งปี ได้บานประตูมีขนาด กว้าง ๒.๔๐ เมตร ยาว ๓.๕๐ เมตร และหนา ๐.๒ เมตร ด้วยลวดลายและลีลาการออกแบบ และมีมือการแกะสลักเสลาอย่างประณีตบรรจง นับว่า บานประตูนี้ได้ช่วยส่งเสริมความงดงาม ของพระวิหารได้โดดเด่นมากขึ้น

พระเจดีย์

พระเจดีย์ เป็นพุทธศิลป์แบบล้านนาไทย สร้างในสมัยเดียวกับพระอุโบสถ ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์หลายครั้ง คือ พ.ศ. ๒๔๙๒ ครั้งหนึ่ง โดยท่านพระครูสิขาลังการ เจ้าอาวาสในขณะนั้น และอีกหลายครั้งในสมัยต่อมา โดยท่านเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน

พระพุทธรูปจำลอง

พระพุทธรูปจำลองบนแผ่นศิลาทราย มีขนาดกว้าง ๖๐ เซนติเมตร ยาว ๑๕๐ เซนติเมตร มีจารึกอักษรขอมโบราณ ว่า “กุสลา ฆมมา อกุสลา ฆมมา อพยากตา ฆมมา”

หอระฆัง

เป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัยแบบล้านนาไทยประยุกต์ มีระฆังเป็นแบบใบระกาหล่อด้วยทองเหลืองทั้งแท่ง ซึ่งหาได้ยากมากในปัจจุบัน ขนาดความสูง ๒๕ นิ้ว ยาว ๓๙ นิ้ว หนา ๑ นิ้ว ขุดพบบริเวณวัดพระสิงห์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ ปัจจุบันชั้นล่างใช้เป็นหอกลอง

ต้นพระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยา

พลโทอัมพร จิตกานนท์ นำมาจากพุทธคยา ประเทศอินเดีย โดยความอนุเคราะห์จากท่านเอกอัครราชทูตอินเดียและอาสาสมัครวัฒนธรรมไทย-ภารต เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ และปลูกเมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นต้นไม้มงคลเนื่องในพระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นต้นไม้ซึ่ง พระโพธิสัตว์ลาดบัลลังก์ประทับในคืนก่อนตรัสรู้ เดิมเรียกกันว่าต้น “อัสสัตถพฤกษ์” ที่ได้ชื่อว่า “ต้นพระศรีมหาโพธิ์” ก็เพราะเป็นต้นไม้ อันเป็นสถานที่ตรัสรู้ “โพธิธรรม” ของพระโพธิสัตว์สิทธัตถะ ซึ่งต่อมาก็คือ พระโคตมพุทธเจ้า

ต้นสาละลังกา

ต้นสาละสาละลังกาหรือต้นลูกปืนใหญ่ไม่ใช่ไม้มงคลเนื่องในพระพุทธศาสนาไม่มงคลเช่นต้นพระศรีมหาโพธิ์ คือ เป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าประทับสำเร็จสืหไสยาสน์เป็นครั้งสุดท้าย ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สุวรรณ สุวณฺณโชโต) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร กรุงเทพฯ ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่พระธรรมกิติโสภณ นำมาจากประเทศศรีลังกา และนำมาปลูกไว้ที่วัดพระสิงห์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒

เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์

วัดพระสิงห์มีการบริหารและการจัดการวัดสืบต่อมานับตั้งแต่ปีที่สร้างวัดจนกระทั่งปัจจุบัน มีเจ้าอาวาสทั้งหมด ๙ รูป คือ

๑. ครูบาปวรปัญญา พ.ศ. ๑๙๔๓ - พ.ศ. ๑๙๖๒
๒. ครูบาอินทจักรรังษี พ.ศ. ๑๙๖๒ - พ.ศ. ๑๙๘๕
๓. พระอธิการอินตา พ.ศ. ๑๙๘๕
๔. พระมหายศ
๕. พระธรรมปัญญา พ.ศ. ๒๔๑๓ - พ.ศ. ๒๔๔๐
๖. พระครูเมธีกรญาณ (ปือก) พ.ศ. ๒๔๔๐ - พ.ศ. ๒๔๗๓
๗. พระครูเมธีกรญาณ (ดวงดำ) พ.ศ. ๒๔๗๓ - พ.ศ. ๒๔๘๘
๘. พระครูสิกขาลังการ พ.ศ. ๒๔๘๘ - พ.ศ. ๒๕๒๒
๙. พระเทพสิทธินายก (ชื่น ปญญาโร) เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย พ.ศ. ๒๕๒๓ - ปัจจุบัน

๒.๘.๕) วัดสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติวัดสวนดอก

วัดสวนดอก ตั้งอยู่เลขที่ ๑๓๙ ถนนสุเทพ ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ห่างจากประตูสวนดอกไปทาง ทิศตะวันตกประมาณ ๑ กิโลเมตร เนื้อที่ของวัดมี ๓๕ ไร่ ๒ งาน ๔๔ ตารางวา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดสวนดอกเป็นวัดที่พระเจ้ากือนาธรรมิกราช กษัตริย์ลำดับที่ ๖ แห่งราชวงศ์มังราย (อาณาจักรล้านนา) เป็นผู้ทรงสร้างซึ่งถือเป็นวัดมังราย เป็นผู้ทรง ซึ่งถือเป็นวัดที่สำคัญยิ่งในสมัยนั้นที่สำคัญยิ่งในสมัยนั้น สาเหตุที่ พระองค์ทรงสร้างเพราะศรัทธาในพระพุทธศาสนา อีกทั้งเพื่อเป็นสถานที่อยู่และปฏิบัติธรรมของพระองค์พร้อมกันนั้นก็เป็นที่พุทธศาสนิกชนได้ใช้เป็นสถานที่ทำบุญและประกอบพิธีกรรมตามประเพณีของชาวพุทธอีกด้วย ซึ่งคาดว่าวัดสวนดอกได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาประมาณ พ.ศ.๑๙๖๒

วัดสวนดอกได้พัฒนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองในทุกด้าน รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญจึงส่งเสริมสนับสนุนและยกย่องชมเชย พร้อมกับยกเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๙ เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๓๓ วัดสวนดอกได้รับการสถาปนาเป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ

ความเป็นมาของวัดสวนดอก

พระเจ้ากือนาธรรมิกราช ได้ทรงพระราชทานอุทยานสวนดอกไม้ ซึ่งตามตำนานกล่าวว่า บริเวณอุทยาน สวนดอกไม้นี้ เต็มไปด้วยต้นพะยอม หรือมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “สวนดอกไม้มะยอม”

เป็นที่สร้างวัด พร้อมกับ พระราชทานนามวัดนี้ว่า “วัดบุปผาราม” ซึ่งหมายถึง วัดแห่งสวนดอกไม้ ต่อมานิยมเรียกสั้นๆว่า “วัดสวนดอก” และมีอาณาเขตพื้นที่วัด ดังนี้

ทิศเหนือ	ยาวประมาณ	๑๘๓	เมตร	ติดกับถนนสุเทพ
ทิศใต้	ยาวประมาณ	๑๘๓	เมตร	ติดกับสาธารณประโยชน์
ทิศตะวันออก	ยาวประมาณ	๑๗๖	เมตร	ติดกับสาธารณประโยชน์
ทิศตะวันตก	ยาวประมาณ	๑๘๐	เมตร	ติดกับสาธารณประโยชน์

สถานที่ตั้งวัดเป็นที่ราบใกล้เชิงดอยสุเทพบริเวณโดยรอบเป็นหมู่บ้านที่อยู่อาศัย อาคารร้านค้า หอพัก และสถาบันการศึกษา การคมนาคมติดต่อกับทางวัด ใช้ถนนสุเทพเป็นเส้นทางหลัก

พระธาตุ

สร้างสมัยพระเจ้ากือนาธรรมิกราช เมื่อปี พ.ศ.๑๙๑๖ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งพระสุมนเถระนำมาจากกรุงสุโขทัย เป็นศิลปะลังกาวงศ์ผสมล้านนา ลักษณะฐานสี่เหลี่ยมมีทางขึ้น ๔ ด้าน ชั้นกลาง ลักษณะระฆังคว่ำแบบเจดีย์ลังกา พระบรมเจดีย์องค์ใหญ่สูง ๒๔ วา ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติ ในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๕๒ ตอนที่ ๗๕ ลงวันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๗๘

ประวัติพระธาตุ

พระมหาสุมนเถระกับพญากือนาเป็นประธานพร้อมกันก่อพระมหาชินธาตุเจดีย์หล่อหุ้มด้วยสุวรรณทองคำลายกลุ่มดอกบัวที่พระองค์ทรงสุบินนิมิตฝัน เพื่อประดิษฐานพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้าสถิตไว้ในพระมหาเจดีย์ แต่ก่อนที่จะเอาพระบรมธาตุบรรจุนั้น พญากือนากับพระมหาสุมนเถระ ได้ทรงอาราธนาพระบรมธาตุใส่ในโกศทองคำอันงามประณีตวิจิตรแล้วทรงส่งพระธาตุเจ้า ขณะเดียวกันนั้นพระบรมธาตุเจ้า ก็แสดงปาฏิหาริย์ให้สว่างไสวรุ่งเรืองงามยิ่งนัก ปรากฏแก่พญากือนาพร้อมทั้งบริวารทั้งปวง พระบรมธาตุได้แตกเป็นสององค์ สามองค์ และหลายองค์ลอยวนเหนือผิวน้ำ เต็มโกศทองคำเป็นสีต่าง ๆ มีสีนาก สีทองคำ สีมุก เส็ดจลลอยวนเหนือผิวน้ำ พญากือนากับทั้งบริวารทั้งปวงเห็นอัศจรรย์ใจยิ่งนัก ก็น้อมนมัสการสักการบูชา หลังจากนั้นพญากือนาและพระมหาสุมนเถระเอาพระบรมธาตุออกจากโกศทรงน้ำมัน จึงได้พบพระบรมธาตุเพียงสององค์ องค์หนึ่งเล็ก อีกองค์หนึ่งเป็นตั้งปกติมีสี่ สันฐานวรรณณะเสมอกัน พระมหาสุมนเถระและพญากือนาจึงอาราธนาพระบรมธาตุองค์ตั้งปกติเสมอเกล้า บรรจุใส่ในโกศแก้วประพาฬอันแก่นั่น แล้วเอาโกศทองคำใส่โกศเงินโกศทองเหลืองลงออกมาใส่โกศดินเป็นลำดับซ้อนกันดุจดั่งเมื่อชุดครั้งแรกนั้นแล้ว ส่วนอีกองค์หนึ่งนั้นพญากือนาเก็บรักษาไว้ แล้วก็สถาปนาพระบรมธาตุเจ้าใส่ไว้ในพระมหาเจดีย์ และทรงสร้างเจดีย์บริวารอีกเจ็ดองค์ ซุ้มประตูโขงพระเจดีย์ชั้นในและก่อกำแพงคูลาปราการโขงชั้นนอก พญากือนาได้เอาราชเรือนหลวงของพระองค์มาสร้างมหาวิหารหลังหนึ่งอันประณีตวิจิตรงดงามยิ่ง

พระมหาสุมนเถระก็ได้อยู่บำเพ็ญสมณะธรรมปฏิบัติปกครองวัดบุปผาราม โดยเป็นเจ้าของอาวาสองค์แรก พระพุทธศาสนาแบบลัทธิลังกาวงศ์จึงเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ในกาลครั้งนั้นพระภิกษุสามเณรในพินนครและบรรดาหัวเมืองน้อยใหญ่ในล้านนา มีเชียงตุง สิบสองปันนา เชียงแสน เชียงราย พะเยา ลำปาง น่าน หรือกุญชัย ฯลฯ พวกกันเดินทางมาศึกษาเล่าเรียนพระพุทธวจนะบาลีภาษาเป็นจำนวนมาก แล้วกลับเอาไปเผยแผ่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของตน พระพุทธศาสนาแบบลัทธิลังกาวงศ์เป็นอันประดิษฐานตั้งมั่นเป็นอันดีแล้วในล้านนาไทยประเทศ

พระเจ้าคำคิง

พระเจ้าคำคิง เป็นพระประธานในพระวิหารหลวง พระเจ้ากือนาธรรมิกราชโปรดให้ช่างสร้างขึ้นด้วยทองสำริด เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ มีขนาดเท่าพระวรกายของพระองค์ขณะประทับยืน หน้าตักกว้าง ๒ เมตร สูง ๒.๕ เมตร ข้อมูลจากประชุมตำนานล้านนา กล่าวว่า สร้างขึ้นโดยบัญชาของพระราชมารดาของพระเจ้ากือนา เพื่อถวายไว้แทนพระเจ้ากือนา เมื่อครั้งทรงประชวรหนัก จึงเป็นเหตุหนึ่งของการเรียกพระนามของพระพุทธรูปที่สร้างแทนพระองค์ว่า “พระเจ้าคำคิง”

พระเจ้าแก้วตื้อ

พระพุทธรูปหล่อด้วยทองสำริด ศิลปะแบบเชียงแสนฝีมือช่างล้านนาและสุโขทัย ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๓ เมตร สูง ๔.๗๐ เมตร หล่อด้วยทองสำริด ซึ่งมีน้ำหนัก ๙ ตื้อ สร้างในสมัยพระเมืองแก้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๗ เพื่อเป็นพระประธานในวิหารวัดพระสิงห์ เมื่อหล่อเสร็จไม่สามารถชักลากเข้าเมืองได้ จึงประดิษฐานเป็นองค์พระประธานในพระอุโบสถวัดสวนดอก กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติ ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๒ ตอนที่ ๗๕ ลงวันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๗๘

ประวัติการสร้างพระเจ้าแก้วตื้อ

ลุ่มปี พ.ศ.๒๐๔๗ (จ.ศ.๘๖๖) พระเมืองแก้วได้ทรงหล่อพระพุทธรูปปฏิมากรองค์ใหญ่ ในวันพฤหัสบดี เดือน ๓ (เดือน ๕ เหนือ) ขึ้น ๘ ค่ำได้ฤกษ์ ๗ ตัว ชื่อบุณณะพสุดาวพิดานสำภาทอง ที่หล่อพระพุทธรูปนั้นมีน้ำหนัก ๑ ตื้อ คือ หนึ่งโกศตำลึง (ฝีมือช่างเชียงแสนที่ประณีตงดงามที่สุด หน้าตักกว้าง ๓ เมตร สูงแต่ฐานถึงยอดพระโมหี ๔ เมตร ๗๐ เซนต์) มีที่ต่อ ๘ แห่ง นับเป็นท่อนได้ ๙ ท่อน นับตั้งแต่ลงมือหล่อพระพุทธรูป จนตกแต่งให้เป็นเงางามเรียบร้อยทุกประการ เป็นเวลานานถึง ๕ ปี พ.ศ.๒๐๕๒ (จ.ศ.๘๗๑) พระเมืองแก้วจึงทรงได้เสด็จราชดำเนินเป็นประธาน พร้อมด้วยหมู่เสนาอำมาตย์ มุขมนตรี เศรษฐีภุมณีไพร่ราชผู้ทั้งปวงและราชทูตแห่งท้าวพญาสามัญประเทศทั้งปวงทรงอาราธนาพระพุทธรูปขึ้นสถิตประดิษฐานเหนือรัตนบัลลังก์ ในพระอุโบสถวัดบุปผาราม อันชนทั้งหลายเรียกว่า “พระเจ้าแก้วตื้อ” นั้นแลพระมหาสังฆเถระราชาชั้นผู้ใหญ่ที่อาราธนาในมนต์มาอบรมสมโภชพระพุทธรูป มีจำนวน ๑,๐๐๐ รูป พระมหากษัตริย์เมืองแก้วทรงจัดการเป็นงานมหกรรมอันมหัศจรรย์ ถวายเครื่องไทยทานพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ทั่วทั้ง ๑,๐๐๐ รูป พระมหาเถรสังฆราชาและเสนาอำมาตย์ประชาราษฎร์ทั้งมวลประกาศเฉลิมพระนามพระเจ้าเมืองแก้วว่า “พระเจ้าสิริทรงธรรมจักรพรรดิราช”

นับตั้งแต่พระเจ้าสิริทรงธรรม ได้สร้างพระพุทธรูปปฏิมากรองค์ใหญ่ประดิษฐานไว้เหนือบัลลังก์อุโบสถวัดบุปผารามสวนดอกนั้น กิตติศัพท์อภินิหารก็เลื่องลือไปทั่วทุกสารทิศ มีภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกา นักบุญทั้งหลายเดินทางมานมัสการมิได้ขาด เหตุเพราะพระพุทธรูปเจ้านั้นมีอิทธิปาฏิหาริย์ศักดิ์สิทธิ์ด้วยแรงอธิษฐาน และสวยงามมาก พระปฏิมากรพระเจ้าแก้วตื้อ มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์อย่างอัศจรรย์ใจ สามารถบันดาลให้ผู้ศรัทธาเลื่อมใสประสพสิ่งอันพึงปรารถนา และสรรพสิ่งมงคล ใครมีความกลัดกลุ้มใจเศร้าหมองขุ่นมัวจิตเร่าร้อนกระวนกระวาย เมื่อได้มานั่งบูชาอธิษฐานตรงหน้าพระพักตร์พระเจ้าแก้วตื้อเพ่งใจเป็นสมาธิส่งสายตาไปที่พระวรกายและพระพักตร์พระเจ้าแก้วตื้อ ทันใดนั้นเองด้วยฤทธิ์อันลึกลับประหลาดเสมือนหนึ่งพระเจ้าแก้วตื้อฉายแสงธรรมรังสีเข้าไปขับไล่แปรสภาพจิตใจของผู้เพ่งพิศดู ขจัดขับไล่สิ่งเศร้าหมองขุ่นมัวความกลัดกลุ้มที่เกาะดวงใจให้หายไปอย่างประหลาด กลายเป็นเย็นระรื่นชุ่มชื่นเบิกบานใจอย่างประหลาดอัศจรรย์ เสมือนองค์พระเจ้าแก้วตื้อจะเผยโอษฐ์ยิ้มแย้ม รวาก็บว่าพระองค์จะตรัสพระปราศรัยแก่ผู้เพ่งดู

พร้อมกันนั้นเหมือนองค์ท่านลอยเข้าไปประทับอยู่ในเรือนใจของผู้ฟังดู และจะรู้สึกปลอดโปร่งโล่งใจสบาย อารมณ์ยิ่งนัก

มีตำนานเล่าว่า มักจะมีผู้มาอธิษฐานขอบุตรและปรารถนาสิ่งต่างๆ มักจะประสบสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลทุกประการ พระปฐมมากรเก้าต่อสำเร็จด้วยวัตถุประสงค์ พิธีกรรมอันบริสุทธิ์สะอาดและด้วยพลังแรงอธิษฐานของผู้มีใจสะอาดสูงทรงคุณธรรม จึงเป็นพระพุทธรูปปฏิมากรที่ศักดิ์สิทธิ์และประณีตงดงาม

คู่บ้านคู่อเมืองและควรแก่การเคารพสักการะมาแต่โบราณกาล ทำให้มีผู้มานมัสการมิได้ขาดจนสถานที่พักไม่พอ จึงเป็นเหตุให้หมื่นจำบ้านพร้อมทั้งนักบุญทั้งหลายสร้างศาลาไว้ที่หน้าพระอุโบสถ เพื่อใช้เป็นประโยชน์ไว้เป็นที่พักแก่ผู้จาริกมาแสวงบุญทั้งหลาย

พระวิหารหลวง

มีขนาดความกว้าง ๑๒ วา ๒ คอกยาว ๓๓ วาสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๗๕ โดยครูบาเจ้าศรีวิชัยและเจ้าแก้วนวรรฐ์เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก โดยมีลักษณะพิเศษคือเป็นวิหารโถงไม่มีฝาผนังมีแต่ระเบียงโดยรอบหน้าบันทั้งสองด้านมีลายปูนปั้นแบบเครือเถาศิลปะล้านนาที่สวยงามขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๕๒ ตอนที่ ๗๕ ลงวันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๗๘

ประวัติการสร้างพระวิหารหลวง

สมัยเจ้าแก้วนวรรฐ์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์สุดท้ายและพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ได้ทรงทราบข่าวการปฏิบัติเคร่งครัดในศีลาวัตรของครูบาเจ้าศรีวิชัย บุตรนายควายและแม่นางอุษา ชาวบ้านปาง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เป็นผู้มีบุญฤทธิ์ มีผู้นิยมศรัทธาปลาหะเลื่อมใสเป็นอันมาก จึงได้ไปกราบอาราธนามาเป็นประธาน ก่อสร้างปฏิสังขรณ์พระวิหาร พระเจดีย์ ชุ่มประตูกำแพง ตามราชศรัทธาของเจ้าพ่อแก้วนวรรฐ์และพระราชชายาดารารัศมี ตลอดศรัทธาพุทธบริษัททั้งหลาย ด้วยเหตุนี้ครูบาศรีวิชัยจึงได้รับอาราธนาขึ้นมณฑลมาเป็นประธาน

ครั้นถึงวันแรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ (เดือน ๑๐ เหนือ) จ.ศ.๑๒๙๓ (ตรงกับวันพฤหัสบดี ที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๗๔) ได้ฤกษ์ปูนฤกษ์ดี จึงได้เริ่มลงมือขุดรากฐานวิหารวัดสวนดอกยาว ๓๓ วา กว้าง ๑๒ วา กับ ๒ คอก จำนวนเสา ๕๖ ต้น และได้ปฏิสังขรณ์พระเจดีย์บูรณะกำแพงชุ่มประตูกำแพงกันไปด้วย ด้วยเดชอำนาจบุญญาบารมีของครูบาเจ้าศรีวิชัย ผู้ยิ่งใหญ่ศีล เมตตา สัจจะ อธิษฐาน และทานบารมี ก็เลื่องลือไปทั่วทุกสารทิศ จนมีศรัทธาหนักบุญทั้งหลายมาขึ้นขมยินดีช่วยสละทรัพย์ตามศรัทธา ผู้ที่ไม่มีทรัพย์ก็สละร่างกายช่วยด้วยจิตอันเลื่อมใส มีสาธุชนหลั่งไหลมาจากทุกทั่วสารทิศ บางคนก็บริจาคทองคำช่วยทำยอดฉัตรเจดีย์ ๙ ชั้น วันหนึ่งๆ มีผู้มาขึ้นขมอนุโมทนาสาธุการ ๖,๐๐๐-๗,๐๐๐ คน การบูรณะวัดสวนดอกครั้งนี้ นับว่าเป็นการบูรณะที่ยิ่งใหญ่เหลือวิสัยที่จะมีผู้ทำได้ครั้งหนึ่งแต่ชะรอยท่านครูบาเจ้าศรีวิชัย เป็นนักบุญแห่งล้านนา สังฆมบารมีมานับชาติไม่ถ้วน จึงได้ทำการปฏิสังขรณ์สำเร็จ ปรากฏเป็นที่อัศจรรย์ใจแก่ผู้มาร่วมอนุโมทนา ยิ่งนัก ครูบาเจ้าศรีวิชัยยังได้หล่อพระพุทธรูปเทวองค์ครูบาด้วยทองเหลืองสององค์ยืนสถิตบนแท่นแก้ว (บนฐานชุกชี) ในพระวิหารรวมทุนทรัพย์ในการปฏิสังขรณ์ทั้งหมดสิ้นจำนวน ๖๕,๔๐๖ รูปี ใช้เวลา ๘ เดือน จึงเสร็จบริบูรณ์แล้ว ก็จัดการปรับแต่งบริเวณลานวัดให้สะอาดเป็นรมณีสถานร่มรื่น เมื่อเสร็จสิ้นการบูรณะวัดสวนดอก ครูบาเจ้าศรีวิชัยพร้อมด้วยนักศีลนักบุญ และศรัทธาทั้งหลายก็ฉลองอบรมสมโภชเป็นการมหิหารใหญ่ยิ่ง

กุศรบาเจ้าศรีวิชัย

สถานที่บรรจุอัฐิคุศรบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๐ เพื่อเป็นอนุสรณ์ในคราวที่คุศรบาศรีวิชัยได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดสวนดอก เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๗๕ และเพื่อเป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

กุเจ้าหลวงเชียงใหม่

สถานที่บรรจุอัฐิ ตั้งแต่ปฐมกษัตริย์ถึงพระองค์สุดท้าย พระประยูรญาติ ในตระกูล ณ เชียงใหม่ และผู้สืบเชื้อสายสกุลเจ้าเจ็ดตน เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๒ ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๒ ตอนที่ ๗๕ ลงวันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๗๘

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑-๒๔๕๒ พระราชยาदारารัศมีทรงพิจารณาเห็นว่า (กุ) อนุสาวรีย์เจ้าผู้ครองนครและพระประยูรญาติทั้งหลายตั้งอยู่ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำปิง ทางทิศตะวันตก (ตลาดวโรรสแถวตรอกช่วงเมรุ) เป็นสถานที่ที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากในฤดูฝน น้ำก็มักจะเข้าไปท่วมขังอยู่เป็นประจำ จึงย้ายมาตั้งไว้ที่วัดสวนดอกจนตราប់ทุกวันนี้

ลำดับเจ้าอาวาส

ลำดับเจ้าอาวาสตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๑. พระมหาสุมนเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๙๑๔
๒. พระมหาทักษิณเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๑๙๓๓
๓. พระมหานันทปัญญาเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๑๙๔๗
๔. พระมหาพุทธปัญญาเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๑๙๖๒
๕. พระมหาพุทธคัมภีร์เถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๑๙๖๔
๖. พระมหารังสีเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๑๙๘๗
๗. พระมหาไตรปิฎกสังฆราชา	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๑๙๙๔
๘. พระมหาพุทธรัชนีเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๐๑๐
๙. พระมหาญาณสาครเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๐๑๒
๑๐. พระมหานาคเสนเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๐๑๙
๑๑. พระมหาญาณวชิรโพธิเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๐๒๒
๑๒. พระมหาพุกามญาณสาครเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๐๓๓
๑๓. พระมหาทักษิณพุกามเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๐๔๓
๑๔. พระมหาธรรมโพธิเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๐๔๔
๑๕. พระมหาวิเชียรปัญญาเถระ	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๓๕๗
๑๖. พระครูคันทศีล (คำแสน อินทจกโก)	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๘๙-๒๕๑๙
๑๗. พระมหาศรีชุม สิริปัญญา	ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๒๒
๑๘. พระครูศรีปริยัตยานุรักษ์ (ไผ่ ญาณวฑฺฒิ)	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๕-๒๕๓๑
๑๙. พระอมรเวที (วรรณ เขมจารี)	ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๒-๒๕๕๑
๒๐. พระศรีสิทธิเมธี (นิมิต สีขรสวณฺโณ, ป.ธ.๙)	ตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๕๒-ปัจจุบัน

๒.๘.๖) วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร (คำเมือง: Wat Phrasing Woravihar) พระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๒ ในบริเวณคูเมืองเชียงใหม่ ถนนสามล้าน ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระสิงห์ฯ มีลักษณะพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยม มีถนนล้อมรอบทั้งสี่ด้าน เขตพุทธาวาสอยู่ส่วนกลางของวัด มีถนนขอยภายในเขตสังฆาวาส โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนธรรมราชศึกษา และศาลาการเปรียญ ตั้งอยู่รอบเขตพุทธาวาสมีพื้นที่ ๒๕ ไร่เศษ และเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ เป็นประดิษฐานพระสิงห์ (พระพุทธรูปปางลีลา) พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองเชียงใหม่ และแผ่นดินล้านนา พระพุทธรูปเป็นศิลปะเชียงแสนรู้จักกันในชื่อ "เชียงแสนสิงห์หนึ่ง"

ประวัติ

พญาผายู กษัตริย์เชียงใหม่ราชวงศ์เม็งรายองค์ที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในปี พ.ศ.๑๘๘๘ – ๑๘๘๘ ขึ้นแรกให้ก่อสร้างเจดีย์สูง ๒๓ วา เพื่อบรรจุพระอัฐิของพญาค้ำฟ้า พระราชบิดา เดิมเรียกว่า “วัดลีเชียงพระ” โดยที่หน้าวัดเป็นท้องสนาม ที่ราษฎรมาค้าขายกัน หากเป็นสมัยนี้คงเรียกว่า ตลาดนัดจนกลายเป็นตลาดลีเชียงพระและเรียกชื่อวัดว่า “วัดลีเชียงพระ” ต่อมาอีก ๒ ปี จึงได้สร้างพระอาราม เสนาสนวิหาร ศาลาการเปรียญ หอไตร และกุฏิสงฆ์ เมื่อเสร็จเรียบร้อยทรงตั้งชื่อว่า “วัดลีเชียงพระ” สมัยพระเจ้าแสนเมืองมา ขึ้นครองนครเชียงใหม่ โปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์มา จากเมืองเชียงราย

ประมาณ พ.ศ.๑๙๔๓ เจ้ามหาพรหม ได้อัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์ มาจากกำแพงเพชร และนำไปถวายแด่พระเจ้าแสนเมืองมา กษัตริย์ราชวงศ์มังรายองค์ที่ ๘ พระเจ้าแสนเมืองมา จึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์ไปประดิษฐานไว้ที่วัดลีเชียงพระ ตั้งแต่นั้นมาประชาชนจึงเรียกว่า วัดพระสิงห์ และมาถึงสมัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓ ตั้งแต่นั้นมาจึงได้สร้อยนามว่า วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร และได้รับการประกาศเป็นโบราณสถานสำหรับชาติ ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๗๘ พร้อมกับวัดอีกหลายแห่งในจังหวัดเชียงใหม่

พระราชประวัติพระเจ้าผายูเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าคำฟู กษัตริย์องค์ที่ ๔ ของราชวงศ์มังราย ได้ครองราชย์สมบัติต่อจากพระราชบิดาใน พ.ศ.๑๘๘๘ เมื่อพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา ในยุคนี้เชียงใหม่กลับเป็นราชธานีของล้านนา อีกครั้งหนึ่งเพราะสมัยพระเจ้าคำฟูนั้น โปรดไปประทับที่เชียงแสน (หลักฐานผมถือตามหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นทางการทั้ง ๗๖ จังหวัด เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระชนมายุ ๗๒ พรรษา เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๒) ในการสถาปนา วัดพระสิงห์ระยะแรกนั้น พระเจ้าผายูโปรดให้ก่อสร้างปูชนียวัตถุ คือ พระเจดีย์และพระพุทธรูปประจำซุ้มคูหา ๔ ทิศ เพื่อบรรจุพระอัฐิพระเจ้าคำฟู พระราชบิดา แต่เมื่อครุบาทวีรวิชัยมาสร้างพระวิหารใหม่ (ตรงประตูเข้า) จึงรื้อออกและได้สร้างพระวิหารหลวง เมื่อสร้างพระอารามแล้ว พระเจ้าผา

^{๕๗} <http://www.watsuandok.com/about.php#about0> สืบค้นเมื่อ วันอาทิตย์ที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๐.

ยู อารธนาพระมหากษัตริย์จตุรเศียร จากวัดพระธาตุศรีบุญไชย และพระสงฆ์อีก ๑๐ รูป มาจำพรรษาที่ พระอารามนี้

การปฏิสังขรณ์ พระแก้วเมืองใต้บูรณปฏิสังขรณ์ ในรัชกาลของพระองค์ (พ.ศ.๒๐๓๘-๒๐๖๘) และทรงสร้างกุฎลาย มาถึงรัชกาลพระเมกุฏิวิสุทธิวงศ์ (พ.ศ.๒๐๙๔-๒๑๐๑) เชียงใหม่ก็ตก เป็นเมืองขึ้นของพม่า พ่ายแพ้แก่ทัพของบุเรงนอง เมื่อปี พ.ศ.๒๑๐๑ และตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าอยู่ จนถึง พ.ศ.๒๓๑๗ ช่วงนี้ไม่มีหลักฐานเกี่ยวกับวัดพระสิงห์ สันนิษฐานว่าอยู่ในสภาพวัดร้าง จนกลับมาบูรณะกันใหม่มีพระสงฆ์จำพรรษาในแผ่นดินของพระเจ้าบรมราชาธิบดี (พระเจ้ากาวิละ) ได้ ทรงสร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่ พระเจดีย์ติดกับพระอุโบสถ และบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ (พระธาตุประจำวันเกิดของคนเกิดปีมะโรง) ในพระบรมธาตุเจดีย์

พ.ศ.๒๓๖๓ พระเจ้าช้างเผือกธรรมลังกา สร้างพระพุทธรูปประดิษฐานในพระวิหาร

พ.ศ. ๒๓๖๙ ทรงซ่อมสร้างพระวิหารลายคำ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสิงห์

ตำนานพระสิงห์ (พระพุทธรูปสิงห์)

พระสิงห์เป็นพระพุทธรูปโบราณหล่อด้วยสำริดหุ้มทอง ปางสมาธิ สูง ๗๙ เซนติเมตร หน้าตัก กว้าง ๖๓ เซนติเมตร เป็นศิลปะแบบลังกา ตามประวัติกล่าวว่า พระเจ้าสีหะ พระมหากษัตริย์แห่ง ลังกาทวีป ทรงสร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ.๗๐๐ ต่อมา เจ้านครศรีธรรมราชได้ไปขอมาถวายพระร่วงแห่งกรุง สุโขทัย เมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ แห่งกรุงศรีอยุธยาได้กรุงสุโขทัยเป็นเมืองขึ้น จึงได้อัญเชิญ พระพุทธรูปสิงห์มาประดิษฐานที่กรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้มีผู้นำไปไว้ที่เมืองกำแพงเพชรและเชียงราย เมื่อพระเจ้าแสนเมืองมา เจ้านครเชียงใหม่ยกทัพไปตีเมืองเชียงรายได้ จึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์มา ประดิษฐานที่เชียงใหม่พร้อมกับพระแก้วมรกต เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชตีเมืองเชียงใหม่ได้เมื่อ พ.ศ.๒๒๐๕ ได้อัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์มาประดิษฐานที่วัดพระศรีสรรเพชญ์กรุงศรีอยุธยาเป็นเวลานาน ถึง ๑๐๕ ปี เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ แก่พม่าใน พ.ศ.๒๓๑๐ ชาวเชียงใหม่ได้อัญเชิญพระพุทธรูป สิงห์กลับไปเชียงใหม่ เมื่อมณฑลพายัพได้กลับมาเป็นของไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอด ฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทโปรดให้อัญเชิญลงมายังกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ.๒๓๓๘ ปัจจุบันพระพุทธรูปสิงห์ประดิษฐานอยู่ ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พระราชวังบวร สถานมงคล โดยจะมีพิธีเชิญออกมาช่วงเทศกาลสงกรานต์ให้ประชาชนไทยได้สักการะและสงฆ์ นำ ส่วนพระสิงห์ที่ประดิษฐานที่วัดแห่งนี้เป็นพระพุทธรูปจำลอง

ที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์

นักโบราณคดีกล่าวว่า สร้างในสมัยสุโขทัย ตามแบบศิลปะลังกา ประดิษฐานที่สุโขทัย กรุงศรี อยุธยา กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ กรุงศรีอยุธยา อีกครั้งในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อกรุงแตกทหารเชียงใหม่ ในกองทัพพม่าได้นำพระพุทธรูปสิงห์กลับมาเชียงใหม่และในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้อัญเชิญมาประดิษฐานที่พระราชวังบวรสถาน มงคล และวัดพระสิงห์วรมหาวิหารเชียงใหม่ นักโบราณคดีกล่าวว่า เป็นศิลปะสกุลเชียงแสน

พระวิหารลายคำ

วิหารลายคำถือได้ว่าเป็นวิหารพื้นเมืองขนาดเล็ก ภายในเป็นที่ประดิษฐาน "พระพุทธรูปสี่หิ๊งค์" ขนาดหน้าตักกว้าง ๓๑ นิ้ว สูงจากขอบฐานถึงยอดพระเมาลีบัวตูม ๕๑ นิ้ว เมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ ชาวเมืองเชียงใหม่จะอัญเชิญพระพุทธรูปสี่หิ๊งค์ให้ไปถือนรอบเมือง เพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชาโดยทั่วกัน และถือได้ว่าเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนา กว้าง ๘ เมตร ยาว ๓๐ เมตร มีข้อฟ้า ใบระกา หลังคามุงกระเบื้องดินเผา สร้างมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย มาเสร็จสมบูรณ์ในรัชสมัยพระเจ้าธรรมลังกา เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ ๒ และมีการวาดภาพจิตรกรรมลายคำ ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องสังข์ทอง และสุวรรณหงส์ ซึ่งเขียนโดยช่างชื่อ แจ็กเส็ง และหนานโพธา ผู้เขียนภาพเรื่องสุวรรณหงส์ค่อนข้างจะได้รับอิทธิพลจากภาคกลางมาก ส่วนภาพสังข์ทองเป็นช่างพื้นเมือง และสามารถสอดแทรกวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเชียงใหม่ ในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี ภาพจิตรกรรมนี้งดงาม

พระอุโบสถ

พระอุโบสถได้มีปรากฏว่ามีการจารึกสร้างเสร็จสมบูรณ์ เมื่อ พ.ศ.๒๓๕๕ กล่าวว่่าดั้งเดิมทีเดียวเรียกว่า อุโบสถสองสงฆ์ คือ ทำสังฆกรรมร่วมกันระหว่างภิกษุสงฆ์กับภิกษุณี ซึ่งยังถกเถียงกันว่าจริงหรือไม่ เพราะหลักฐานกล่าวว่า พระภิกษุณีนั้นมีแต่ในสมัยพระพุทธองค์เท่านั้น กลางพระอุโบสถมีมณฑปทรงปราสาทสร้างเมื่อ พ.ศ.๒๓๖๑ ภายในมณฑปประดิษฐานพระพุทธรูปประธาน เดิมน่าจะหันหน้ามาทางทิศเหนือของพระอุโบสถ และหน้ามณฑปมีโต๊ะหมู่บูชา พระวิหารลายคำที่หน้าพระอุโบสถจะมีป้ายบอกว่าให้ถอดรองเท้า และ “ห้ามสตรีเข้าไปในพระอุโบสถ” แต่ปรากฏว่าผมไปคราวนี้ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ นี้เอง ไม่ห้ามสตรีเข้าแล้ว แหม่มทั้งหลายเข้าไปชมกัน และพระประธานในมณฑปบอกว่าคือ พระเจ้าทองทิพย์ ซึ่งงดงาม หันพระพักตร์ไปทางทิศใต้ ส่วนทางเหนือโต๊ะหมู่บูชาหายไป แทนประดิษฐานพระแก้วมรกตจำลองหายไป แต่สร้างแทนที่งดงามมากต่อด้านหลังองค์พระประธาน สร้างสวยมากยื่นออกมาจากมณฑปแล้ว ประดิษฐานพระแก้วมรกตจำลองไว้

นอกจากพระวิหารหลวง พระวิหารลายคำ พระอุโบสถ พระมหาธาตุเจดีย์ ยังมีอีกที่สำคัญคือ “หอไตร” เป็นอาคารสองชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นอาคารไม้ สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๕ และมีประติมากรรมเทวดา และลวดลายปูนปั้น ในกรอบช่องกระจก อยู่หน้าวัดด้านทางขวา

นอกจากนี้ยังมี อาคารห้องสมุด วิหารพระเจ้าทันใจ วิหารพระนอน อาคารเมออัครมหาบูรพปรมาจารย์ชีวกโกมารภัจจ์ หอจกรมครุบาศรีวิชัย รูปหล่อ ครุบาศรีวิชัย กุฎีไม้สักครุบาศรีวิชัย สมัยมาจำพรรษาที่วัดพระสิงห์ ใกล้เคียงเจดีย์ทรงปราสาทมี ๕ ยอด และหอไตรที่งดงามแห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมชม พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๙ ขอจบการพาไปวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร^{๕๔}

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นแนวทางในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพให้การท่องเที่ยวของวัดและชุมชนได้เพียงพอและตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยวต่างๆ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาคุณภาพของชุมชนในด้านต่าง คือ ๑) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ จากการดำเนิน

^{๕๔} วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร สืบค้นเมื่อ วันอาทิตย์ ที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๐, <http://www.doasia.com-siam/tour/watphrasing.shtml>

กิจกรรม พิธีกรรมต่างๆ ของชุมชนแก่ผู้ที่ให้ความสนใจทั้งตัวชุมชนและนักท่องเที่ยวที่ได้เยี่ยมชม ควรเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ๒) การพัฒนา ศักยภาพด้านการเมือง อันเป็นรูปแบบในการบริหารจัดการของวัดและชุมชนที่สนับสนุนให้เกิดการ ท่องเที่ยว รวมถึงการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และศรัทธาประชาชนในท้องถิ่นที่ให้การส่งเสริมการ ท่องเที่ยว ๓) การพัฒนาศักยภาพทางด้านสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นจารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณีทางด้านสังคมและชุมชนในล้านนา ที่สื่อให้ชุมชนและผู้ที่ได้เยี่ยมชมได้เข้าใจถึงอัตลักษณ์ และคุณค่าที่สื่อผ่านทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นในล้านนา ๔) เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนา ศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจอันเกิดจากการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา และเป็นรูปแบบการพัฒนาศักยภาพที่ยั่งยืน ไม่ทำให้เกิดความเสียหายทั้งทางด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรมของชุมชนในล้านนา ดังนั้น จึงต้องศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาว่าจะพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวอย่างไร จะมี รูปแบบในการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาได้อย่างไร เพื่อให้เกิดเป็นการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของวัดและชุมชนในล้านนาต่อไป

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา” เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการแบบผสมเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน เป็นการทำนุบำรุงศาสนสถาน ความเชื่อ และจารีตอันดีงามของวัดและชุมชนในล้านนาให้ประจักษ์ชัดแก่ผู้ที่มีความสนใจ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังรายละเอียด ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ทั้งรูปแบบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ในการวิจัยครั้งนี้

๓.๒ พื้นที่/ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๓.๒.๑ พื้นที่ เป็นการศึกษาระดับพื้นที่ในล้านนาคือจังหวัดในเขตภาคเหนือ โดยมีการคัดเลือกจำนวน ๓ จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีจำนวนพื้นที่ในการศึกษาอยู่ ๖ พื้นที่ คือ

- ๑) วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
- ๒) วัดมิ่งเมือง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
- ๓) วัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
- ๔) วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
- ๕) วัดสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- ๖) วัดพระสิงห์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

จากพื้นที่ ๓ จังหวัดและวัดจำนวน ๖ แห่ง ดังกล่าวข้างต้น ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทั้งในด้านท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทางด้านพระพุทธศาสนา เช่น ตำนาน ความเชื่อ และประวัติศาสตร์การสร้างอาณาจักรตนเองจนกระทั่งเป็นความโดดเด่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนล้านนา นอกจากนี้ยังถือได้ว่าเป็นศาสนสถานอันมีชื่อเสียงของแต่ละจังหวัดที่มีผู้ให้ความสนใจเข้ามาเยี่ยมชมและเข้ามาศึกษาประวัติความเป็นมา ฯลฯ ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนให้เกิดความยั่งยืน รักษาคุณค่าแห่งวิถีการดำเนินชีวิตแบบล้านนาให้คงอยู่ในชุมชน โดยการส่งเสริมศักยภาพพื้นที่ดังกล่าวให้คงอยู่กับชุมชน เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์อันดีงามของคนล้านนาที่ได้สร้างไว้ในอดีตจนกระทั่งปัจจุบันให้ทุกคนได้รับรู้และเรียนรู้ถึงคุณค่าอันดีงามดังกล่าวให้คงอยู่ต่อไป

๓.๒.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่าง โดยการแบบรูปแบบในการศึกษากลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้สูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) โดยสูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้

N = จำนวนประชากรที่ทราบค่า

e = คลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

Ne^2 = ค่าความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้ (Allowable Error ๐.๐๕)

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จำนวนประชากรทั้ง ๓ จังหวัดมีจำนวนเกินกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คน จากการใช้สูตรดังกล่าว จึงได้จำนวนการสุ่มตัวอย่างแบบสอบถามทั้งหมด ๔๐๐ คน โดยจากกลุ่มประชาชนทั่วไป นักท่องเที่ยวหรือผู้เข้ามาเยี่ยมชมจำนวนเฉลี่ยพื้นที่ละ ๖๗ คน เพื่อให้เกิดความมั่นใจในเครื่องมือในการวิจัย

๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพหรือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อวิเคราะห์และประเมินการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างประกอบจำนวน ๒๙ รูป/คน ประกอบด้วย

๑. สัมภาษณ์พระธรรมราชาวุฒิตร (หลักแน่น) เจ้าคณะภาค ๖ เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๒. สัมภาษณ์พระเทพสิทธินายก (ชื่น ปญญารโธ) เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๓. สัมภาษณ์พระสุนทรมนูญี ฐานสิริ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

๔. สัมภาษณ์พระชยานันทมนูญี จรณธมโม (ณ น่าน) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้งและรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

๕. สัมภาษณ์พระเทพสิงหวิฑาจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๖. สัมภาษณ์พระราชรัชมณี เจ้าอาวาสวัดสวนดอก (พระอารามหลวง) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๗. สัมภาษณ์นายหาญ งามเจริญ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เชียงราย

๘. สัมภาษณ์นายอมร กิตติกวางทอง วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดเชียงราย

๙. สัมภาษณ์พระสงฆ์ในแต่ละพื้นที่จำนวน ๗ รูป

๑๐. สัมภาษณ์ชุมชนในแต่ละ จำนวน ๗ คน

๑๑. สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน ๔ คน

๑๒. สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน ๓ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยโดยแบ่งออกตามรูปแบบการวิจัย ได้แก่

๓.๓.๑ เครื่องมือวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการศึกษาด้านเนื้อหา ด้านแนวคิดการพัฒนาชุมชน แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพ ความหมายองค์ประกอบการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน วัตถุประสงค์และหลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบ ประเภท และประโยชน์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบริบทพื้นฐานของวัดและชุมชนในล้านนา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการหาในการสร้างแบบสำรวจเชิงปริมาณ (Quantitative Research) หรือแบบสอบถาม

๓.๓.๒ เครื่องมือวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) เพื่อเป็นการวิเคราะห์ถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา โดยการศึกษากรอบทางด้านเนื้อหาเพื่อนำไปสู่การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๖ แห่ง ประกอบจำนวน ๒๙ รูป/คน และการสังเกตการณ์ (Observation) บริบทของวัดและชุมชนดังกล่าว ว่ามีปัจจัย เงื่อนไขอะไรที่จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

๓.๔ ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้เกิดความเหมาะสมตามเครื่องมือที่ใช้ โดยขั้นตอนในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ดังนี้

๓.๔.๑ ขั้นตอนการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร เช่น แนวคิดการมีส่วนร่วม ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

๓.๔.๒ ขั้นตอนการออกแบบสอบถาม เป็นขั้นตอนในการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การสร้างแบบสอบถามเพื่อนำไปสู่การทดลองใช้และการประเมินและการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ซึ่งมีขั้นตอนของการสร้าง ดังนี้ คือ

๑) ศึกษาประเด็นปัญหากรอบแนวคิด ทฤษฎีและจุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อให้เกิดความตระหนักว่างานวิจัยต้องการข้อมูลอะไร ชนิดใด และมีตัวแปรอะไรบ้างที่จะต้องนำมาพิจารณา

๒) กำหนดลักษณะของข้อความถาม จัดทำรายละเอียดของข้อความถามว่าประกอบด้วยขอบข่ายเนื้อหาสาระสำคัญแยกแยะเป็นประเด็นย่อยตามแง่มุมต่างๆ อะไรบ้างที่จะนำไปใช้ในการสร้างข้อความถามสำหรับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

๓) กำหนดรูปแบบของแบบสอบถามเพื่อประเมินการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาแบบปลายปิดและแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับตอบปัญหาการวิจัยครบถ้วน รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ

๔) นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา รายชื่อจนครบทั้งฉบับ เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นและหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามหรือหาค่า IOC โดยผู้ทรงคุณ จำนวน ๓ รูป/คน ประกอบด้วย

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.ปรุทม์ บุญศรีตัน

๒. ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์

๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด

๕) นำแบบสอบถามไปทดสอบเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างจริงที่จะศึกษาเพื่อนำผลการตอบมาวิเคราะห์หาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ของ Cronbach โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เนื้อหาและโครงสร้างของแบบประเมิน

๓.๔.๓ ขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Deep Interview) เป็นขั้นตอนในการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อหาแนวทางและกระบวนการในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาของพื้นที่ ๓ จังหวัด ๖ แห่ง เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เห็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้และองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

๑) ข้อมูลการสำรวจภาคสนามบริเวณพื้นที่ทำการวิจัย คือ การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการการท่องเที่ยวในวัดและชุมชนในจังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่

๒) การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อกำหนดแผน/โครงการ/กิจกรรมเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในจังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่

๓) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นขั้นตอนในการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา และนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์ให้เห็นกระบวนการและรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาอันเกิดจากองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้

๔) การศึกษาสรุปข้อมูลจากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นเพื่อจัดทำเป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับประเมินการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เพื่อนำผลการตอบมาวิเคราะห์หาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ของ Cronbach เป็นวิธีการวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เนื้อหาและโครงสร้างของแบบประเมินจำแนกออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน ซึ่งเป็นข้อความที่มีลักษณะ ตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลการแสดงทัศนะของผู้ตอบแบบประเมินที่มีต่อระดับของการปฏิบัติหรือการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยมีระดับการวัด ๕ ระดับ คือ

เห็นด้วยมากที่สุด

๕

คะแนน

เห็นด้วยมาก	๔	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	๓	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	๒	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	๑	คะแนน

การแปลความหมายของระดับคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) ยึดเกณฑ์ ดังนี้ คือ

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	๔.๕๐ - ๕.๐๐	แทนมีความเห็นด้วยในระดับ มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	๓.๕๐ - ๔.๕๐	แทนมีความเห็นด้วยในระดับ มาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	๒.๕๐ - ๓.๕๐	แทนมีความเห็นด้วยในระดับ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	๑.๕๐ - ๒.๕๐	แทนมีความเห็นด้วยในระดับ น้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	๑.๐๐ - ๑.๕๐	แทนมีความเห็นด้วยในระดับ น้อยที่สุด

จากสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบสอบถามในการประเมินการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา สามารถแบ่งประเภทข้อมูลในการออกแบบสอบถาม ได้แก่

๑) ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นการตรวจสอบรายการ (Check List) สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่เป็นร้อยละ (%)

๒) ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ ๒ คำถามที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๓) ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ซึ่งเป็นข้อความที่มีลักษณะปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Contents Analysis) และบริบททั่วไปของประชาชน ชุมชน และนักท่องเที่ยวที่จะพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

๓.๕.๒ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อวิเคราะห์และประเมินการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างประกอบจำนวน ๓๐ รูป/คน ทั้งพระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว รวมถึงการสังเกตการณ์บริบทความเป็นจริงของแต่ละพื้นที่นั้นๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์บทสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์นำมาถอดบทเรียนให้เกิดองค์ความรู้และรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้าน

๓.๖ สรุปการดำเนินการวิจัย

จากวิธีการดำเนินการวิจัยในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา นั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) โดยมีการคัดเลือกจำนวน ๓ จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งถือได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญทั้งในด้านท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทางด้านพระพุทธศาสนา เช่น ตำนาน ความเชื่อ และประวัติศาสตร์การสร้างอาณาจักรตนเองจนกระทั่งเป็นความโดดเด่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนล้านนา โดยแบ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาอยู่ ๒ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน ๔๐๐ คน โดยจากกลุ่มประชาชนทั่วไป นักท่องเที่ยวหรือผู้เข้ามาเยี่ยมชมจำนวนเฉลี่ยพื้นที่ละ ๖๗ คน

๒. กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพหรือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๒๙ รูป/คน ประกอบด้วย พระสังฆาธิการระดับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชนและนักท่องเที่ยว

การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือเชิงปริมาณจากการศึกษาด้านเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเครื่องมือแบบสอบถามและเครื่องมือเชิงคุณภาพนั้นเป็นการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์สถานการณ์ปัจจุบันของวัดและชุมชนนั้นๆ ว่ามีปัจจัย เงื่อนไขอะไรนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว โดยมีผู้ทรงคุณจำนวน ๓ รูป/คน เป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือหรือความเที่ยงตรงของข้อมูลแล้วนำไปสู่การทดลองในพื้นที่ที่ใกล้เคียงกันตามสูตรทางสถิติ หาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ของ Cronbach โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก (Deep Interview) เพื่อหาแนวทางและกระบวนการในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา รวมถึงการสังเกตการณ์เพื่อหาเข้าใจถึงสถานการณ์ความเป็นจริงเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์นำมาถอดบทเรียนให้เกิดองค์ความรู้และรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาได้อย่างถูกต้อง

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา” เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการแบบผสมเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน จากการศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนให้เกิดความยั่งยืน รักษาคุณค่าแห่งวิถีการดำเนินชีวิต โดยการส่งเสริมศักยภาพพื้นที่ดังกล่าวให้คงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์อันดั้งเดิมของคนล้านนา โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ต่อการจัดการการท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน จากการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา รวมถึงการวิเคราะห์และพัฒนาระบบการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาสามารถจำแนกผลการศึกษาค้นคว้าได้ ๔ อย่าง คือ

- ๔.๑ บริบทพื้นฐานและสภาพความจริงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน
- ๔.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน
- ๔.๓ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน
- ๔.๔ วิเคราะห์รูปแบบกระบวนการการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเอกสารข้อมูล ความคิดเห็นและการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งได้ปรากฏผล ดังนี้ คือ

๔.๑ บริบทพื้นฐานและสภาพความจริงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

วัดถือได้ว่าเป็นสถานที่สำคัญในปัจจุบันที่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งคนในประเทศและต่างประเทศที่ให้ความสนใจเข้าเยี่ยมชมมากขึ้น ทำให้วัดและชุมชนบางแห่งในล้านนาได้พยายามปรับปรุงด้านภูมิทัศน์ สิ่งก่อสร้างที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของคนล้านนาที่มีคุณค่าทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีในท้องถิ่น แม้ว่าอดีตกาลที่ผ่านมาวัดเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์เท่านั้นและพิธีกรรมทางด้านพระพุทธศาสนาของชุมชนหรือใช้เป็นสาธารณประโยชน์ในชุมชนๆ เท่านั้น

สถานการณ์วัดและชุมชนในพื้นที่ในล้านนากลายเป็นสถานที่รองรับนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น โดยอาศัยทุนเดิมที่สังคมเป็นแรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยว ซึ่งกรมการศาสนาได้สนับสนุนการทำทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นมาเป็นแหล่งดึงดูด อาศัยพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของสังคมผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและศิลปวัฒนธรรมจึงเป็นการท่องเที่ยว ที่มีมิติของการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปพร้อมกับส่งเสริมความเป็นไทย ทั้งยังเป็นการสืบสานศาสนาและศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้เป็นที่ดำรงอยู่คู่ประเทศชาติ

จากเหตุผลข้างต้น ถือได้ว่ามีความสำคัญที่จะต้องพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาตามนโยบายการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนรวมทั้งกรมศาสนาในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ความร่วมมือของภาครัฐและเอกชนให้ตระหนักความสำคัญ ผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาให้มากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชนที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาไปสู่การส่งเสริม เผยแพร่ให้เหมาะสมแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เข้ามาเยี่ยมชม ทักษะศึกษา อีกทั้งเป็นการสร้างความประทับใจพื้นฐานบนทุนทางสังคม เป็นการสร้างจิตสำนึก ฟื้นฟูคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและของชุมชนท้องถิ่น

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการกระตุ้นนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมศาสนสถาน พิธีกรรม ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตอันดีงาม ภาคเหนือของไทยที่รู้จักและเรียกขานว่า “ล้านนา” เป็นดินแดนที่มีมนต์เสน่ห์ ดึงดูดใจให้คนผู้คนทั่วโลกอยากเข้ามาเยี่ยมชมเยื่อนอยู่เสมอ เพราะมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ที่ต่างไปจากภูมิภาค โดยสังคมล้านนาถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ เพียบพร้อมด้วยศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม มีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่งดงาม โดยคนล้านนาดำเนินชีวิตที่มีความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และชุมชนควบคู่กันมาตลอด

ดังนั้น ผู้วิจัยมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาที่มีผลต่อการส่งเสริมและกระตุ้นการท่องเที่ยว โดยการเลือกพื้นที่ในการศึกษาจำนวน ๓ จังหวัด คือ จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งทั้ง ๓ จังหวัดดังกล่าวนี้ เป็นการศึกษาจำนวน ๖ พื้นที่ ประกอบด้วย ๑) วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ๒) วัดมิ่งเมือง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ๓) วัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ๔) วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ๕) วัดสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และ ๖) วัดพระสิงห์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เข้าใจและหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน จึงจำเป็นต้องศึกษาบริบทพื้นฐานและสภาพความจริงของพื้นที่ดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชน ดังนี้

๔.๑.๑ ประวัติความเป็นมา การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ๖ แห่ง ซึ่งแต่ละพื้นที่มีคติความเชื่อและประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมที่โดดเด่นของตนเอง ดังนี้

ประวัติความเป็นมาวัดพระธาตุแช่แห้ง ตั้งอยู่ที่ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน เป็นปูชนียสถานสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ มีอายุกว่า ๖๐๐ ปี เชื่อกันว่าเป็นพระธาตุประจำปีเถาะ (ปีกระต่าย) เป็นเจดีย์ทรงระฆัง สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลจากเจดีย์พระธาตุหริภุญไชย โดยรอบองค์ด้วยทองจังโก (ทองดอกบวบ ทองเหลืองผสมทองแดง) ทางขึ้นองค์พระธาตุเป็นต้วพญานาคหน้าบันเหนือประตูทางเข้าพระวิหารเป็นปูนปั้นลายนาคเกี่ยว เป็นเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมของเมืองน่าน ภายในองค์พระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่สร้างไว้แต่เดิม พระเจดีย์ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์เรื่อยมา

พระธาตุแช่แห้งมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ซึ่งยุคสมัยของเจ้าพระยาการเมือง (พ.ศ.๑๘๖๙-๑๙๐๒) มีพระยาผู้หนึ่งนามว่า “โสปัตตกันทิ” จากกรุงสุโขทัย (กล่าวกันว่าเป็นพระมหาธรรมราชาลิไทย) ได้อาราธนาพระยาการเมืองให้ช่วยสร้างวัดหลวงอุทัย เมื่อสร้างเสร็จแล้วพระยาผู้นั้นก็ได้ถวายพระธาตุ ๗ องค์ พระพิมพ์ทองคำ ๒๐ องค์ และพระพิมพ์เงิน ๒๐ องค์ พระยาการเมืองจึงได้นำพระ

ธาตุและพระพิมพ์ไปให้พระมหาเถระเจ้าธรรมบาลที่เมืองบัว เพื่อมาประดิษฐานบรรจุไว้ที่ดอยภูเพียง
แช่แห้ง นอกจากนี้ ยังมีปรากฏในพงศาวดารเล่าในลักษณะของตำนานอิงพุทธประวัติด้วยว่า
หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ก็เสด็จสั่งสอนเวไนยสัตว์ พระองค์เสด็จยังเมืองนันทบุรี ซึ่งมี
ผู้ปกครองพระนามว่าพระยามลราช พระยามลราชทรงนิมนต์พระพุทธองค์ให้เสด็จบิณฑบาตยังนคร
ของพระองค์ หลังจากพระพุทธองค์ฉันภัตตาหารเสร็จ ทรงเล็งพระญาณเห็นไปในภายภาคหน้า จึง
ตรัสแก่พระยามลราชว่า “ดูรามหาราชเราได้ดำเนินโปรดเทศนา ได้มาอาบน้ำ และได้เสวยภัตตาหารที่
ท่าน และพระมหาสีได้ถวายให้แก่เรา ณ ที่นี้ สถานที่แห่งนี้ในภายภาคหน้าจะได้ชื่อว่า ‘เมืองน่าน’ ”
พระอานนท์ได้กราบทูลขอพระเกศาธาตุต่อพระพุทธเจ้า เพื่อไว้เป็นที่สักการบูชาแก่ชนทั้งหลาย
พระองค์จึงทรงประทานพระเกศาให้แก่พระอานนท์ พระอานนท์ก็รับเอาพระเกศามอบให้แก่พระยา
มลราช พระยามลราชมีความปีติโสมนัสยิ่ง ตรัสสั่งให้สร้างโกฐแก้วมณีอันมีค่าไว้บรรจุพระเกศาธาตุ
แล้วพระยามลราช พระยาอินทร์ พระยาโศภิต และพระอรหันต์ทั้ง ๓ พระองค์ ได้แก่ พระรัตนเถระ
พระโสภณเถระ และพระอานนท์ พร้อมด้วยชาวเมืองทั้งหลายอัญเชิญพระเกศาธาตุไปยังดอยภูเพียง
แช่แห้ง ขุดหลุมลึกถึง ๓๐ วา กว้างยาวเท่ากัน แล้วบรรจุพระเกศาธาตุลงในหลุมพร้อมทรัพย์สินเงิน
ทองเป็นอันมาก เพื่อเป็นเครื่องสักการบูชา และเพื่อเป็นปัจจัยให้ถึงพระนิพพานไปในภายภาคหน้า
พระยาอินทร์ได้จัดให้มียนต์จักรไว้ภายในเพื่อรักษาพระเกศาธาตุเจ้าไว้ตราบเท่า ๕,๐๐๐ พระวรราชา
พระยามลราชทรงก่ออิฐตั้งเป็นเจดีย์ในหลุมสูง ๓ ศอกแล้วก็ถมดินดั้งเดิมเมื่อพระพุทธองค์ทรงมี
พระชนมายุ ๗๐ กว่าพรรษา มีพราหมณ์ผู้หนึ่งถวายสมอแด่พระองค์ ขณะนั้นมีแมลงเม่าเต่าตกอยู่
แทบพระบาท จึงทรงทำนายโดยตรัสกับพระอานนท์ว่า “ดูก่อนท่านอานนท์ เมื่อเราเสด็จดับขันธ
ปรินิพพานไปแล้วจงเอาธาดุกระดุกข้อมือซ้ายของเรา มาสถิตอยู่ ณ ที่นี้เถิด ๕,๐๐๐
๕,๐๐๐ พระวรราชา บ้านห้วยใคร่จะได้ชื่อว่า เมืองน่าน สถานที่บนดอยแห่งนี้จะได้ชื่อว่าแช่แห้ง แมลง
เม่าเต่าตัวนี้จะเกิดเป็นเจ้าผู้ครองนครแห่งนี้ชื่อว่า ท้าวชาก่าน ท่านพราหมณ์ผู้นี้จะเกิดเป็นอุปาสกผู้
หนึ่ง เพื่อช่วยท้าวชาก่านทำนุบำรุงพระศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป” เมื่อพระพุทธองค์
เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วพระอรหันต์ทั้งหลายได้นำเอาพระธาตุไปสถิตไว้ตามที่ต่างๆ ตามที่พระ
พุทธองค์ทรงทำนายไว้ และ ณ สถานที่บนดอยภูเพียงนี้ก็เช่นกันพระอรหันต์พร้อมกับชาวเมืองทั้งหลาย
ก็นำพระธาตุมาประดิษฐานโดยได้ขุดหลุมเป็นรูปสี่เหลี่ยมลึก ๒๐ วา กว้าง ๕ วา แล้วก่อกุ้งแก้วสูง ๓
วา คร่อมพระธาตุไว้และสร้างยนต์จักรเพื่อรักษาองค์พระธาตุและถมดินปิดหลุมให้เรียบดังเดิม^{๕๙} จาก
คติความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณนอกจากประเด็นที่สัมพันธ์กับความศรัทธาและความเชื่อของผู้คนแล้ว
ความน่าสนใจของพระธาตุแช่แห้งยังมีความงดงามของสถาปัตยกรรมที่สะท้อนบริบททาง
ประวัติศาสตร์ของเมืองที่มีความสัมพันธ์กับล้านนา พม่า ซึ่งเป็นบ้านเมืองที่ทรงอิทธิพลทางการเมือง
ในดินแดนแถบนี้ได้เป็นอย่างดี

ประวัติความเป็นมาวัดมิ่งเมือง ตั้งอยู่ที่ถนนสุริยวงศ์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน วัดนี้เดิมเป็นวัด
ร้าง เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๐ (ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงธนโกสินทร์) เจ้านันทวรฤทธิเดช
เจ้าผู้ครองนครน่านได้สถาปนาวัดร้างนี้ขึ้นใหม่ทั้งอารามและตั้งชื่อวัดใหม่นี้ว่า “วัดมิ่งเมือง” ตามชื่อที่
เรียกเสาหลักเมือง เนื่องจากในบริเวณวัดเป็นที่ประดิษฐานเสาหลักเมือง (เดิมเรียกว่า “เสามิ่ง” หรือ

^{๕๙} สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
ภาคสนาม: ภาคเหนือ, (กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘๗-๑๙๐.

“เสามิ่งเมือง”) และมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบล้านนา โดยเฉพาะพระอุโบสถที่มีลักษณะเด่นคือลวดลายศิลปะปูนปั้นที่ผนังด้านนอกของพระอุโบสถ มีความสวยงามและวิจิตรบรรจงมาก พระประธาน“หลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง” เป็นพระพุทธรูปปั้น ก่อด้วยอิฐถือปูน และมีการบูรณะมุกลงรักปิดทองใหม่ ซึ่งภายในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนแบบอนุรักษ์ภาพโบราณ แสดงให้เห็นประวัติศาสตร์ของเมืองน่านและวิถีชีวิตของชาวน่าน เริ่มตั้งแต่สมัยพญาภูคา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ปฐม ตั้งเมืองอยู่ ณ เมืองย่าง (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอบัว) จนถึงสมัยเจ้ามหาพรหมสุรธาตา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์สุดท้าย

ประวัติความเป็นมาวัดพระแก้ว ตั้งอยู่ที่ ถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นวัดที่ค้นพบพระแก้วมรกตหรือพระพุทธรูปหินรัตนปฏิมากรที่ประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระแก้ว กรุงเทพฯ ในปัจจุบัน ตามประวัติกล่าวว่าเจ้ามหาพรหมผู้ครองเมืองเชียงรายเป็นผู้อัญเชิญพระแก้วมรกตมาจากเมืองกำแพงเพชร ซึ่งสถานการณ์บ้านเมืองขณะนั้นไม่ค่อยจะสู้ดีนักจึงได้พอกปูนที่องค์พระแก้วมรกตแล้วนำไปบรรจุไว้ในเจดีย์วัดป่าเยี้ย อีก ๔๕ ปีต่อมาเกิดฟ้าผ่าที่องค์เจดีย์ พบพระพุทธรูปลงรักปิดทององค์หนึ่งตกลงมาจากเจดีย์จึงได้อัญเชิญไปไว้วิหารหลวงได้ ๒ เดือน ต่อมาปูนบริเวณพระนาสิก (จมูก) กะเทาะออกจึงเห็นเป็นแก้วสีเขียว เจ้าอาวาสได้กะเทาะปูนออกจึงปรากฏเป็นพระแก้วสีเขียวทั้งองค์ ในช่วงเวลานั้นเชียงรายอยู่ภายใต้การปกครองของเชียงใหม่ในยุคสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกน เมื่อทราบข่าวจึงได้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปเมืองเชียงใหม่ รวมระยะเวลาที่พระแก้วมรกตประดิษฐานอยู่ที่เชียงรายเป็นเวลา ๔๕ ปี วัดป่าเยี้ยที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตจึงถูกเรียกต่อๆ กันมาว่า “วัดพระแก้ว” ปัจจุบันเจดีย์องค์ดังกล่าวได้รับการบูรณะใหม่เป็นเจดีย์หุ้มทองจังโก เหลืองอร่ามทั้งองค์และชาวเชียงรายได้สร้างพระแก้วมรกตองค์ใหม่ขึ้นแทน เรียกนามพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “พระหยกเชียงราย” หรือ “พระพุทธรตนากร นวตวิสาขาสุณมงคล” เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ฐานเชียง พระเมลาเป็นต่อมกลม สร้างด้วยหินหยกสีเขียว จากประเทศแคนาดา ขนาดหน้าตักกว้าง ๖๗.๙ เซนติเมตร สูง ๖๕.๙ เซนติเมตรศิลปะแบบ เชียงแสนนำไปแกะสลักที่โรงงานหยกवालีนานุกู เมืองปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประวัติความเป็นมาวัดพระสิงห์ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ที่ ถนนท่าหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สันนิษฐานกันว่าน่าจะสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้ามหาพรหม ซึ่งเป็นพระอนุชาของพญาเกือนา ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ ราวปีพ.ศ. ๑๙๒๘ (พระเจ้ามหาพรหมเสวยราชย์ ณ เมืองเชียงราย ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๘๘ - ๑๙๔๓) โดยวัดพระสิงห์ เป็นพระอารามหลวงเก่าแก่แต่โบราณกาล ได้ชื่อว่า “วัดพระสิงห์” เชื่อกันว่าเคยเป็นที่ประดิษฐาน “พระพุทธรูปสิงห์” หรือ “พระสิงห์”

พระพุทธรูปสิงห์ หรือ พระสิงห์ หมายถึง สิงหนวัติ กษัตริย์โบราณผู้สร้างเมืองโยนกนคร เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะล้านนาไทย พุทธศตวรรษที่ ๒๑ มีพุทธลักษณะสง่างาม หน้าตักกว้าง ๓๗ เซนติเมตร สูงทั้งฐาน ๖๖ เซนติเมตร ชนิดสำริดปิดทอง เป็นพระพุทธรูปปฏิมาที่สำคัญ ทรงความศักดิ์สิทธิ์มี ยิ่งความสง่ามั่งคั่ง เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง มีหลักฐานปรากฏในศิลาจารึกนันทาทันทีที่กล่าวว่า สร้างขึ้นเมื่อราวพุทธศักราช ๗๐๐ ในประเทศลังกา และประดิษฐานอยู่ที่ลังกา ๑๑๕๐ ปี จากนั้นได้ถูกอัญเชิญมาประดิษฐานยังราชอาณาจักรไทยตามลำดับ ดังนี้ พ.ศ. ๘๕๐ ประดิษฐานที่กรุงสุโขทัย ๗๐ ปี

พ.ศ. ๑๙๒๐ ประดิษฐานที่พิษณุโลก ๕ ปี
พ.ศ. ๑๙๒๕ ประดิษฐานที่กรุงศรีอยุธยา ๕ ปี
พ.ศ. ๑๙๓๐ ประดิษฐานที่กำแพงเพชร ๑ ปี
พ.ศ. ๑๙๓๑ ประดิษฐานที่เชียงใหม่ ๒๐ ปี
พ.ศ. ๑๙๕๐ ประดิษฐานที่เชียงใหม่ ๒๕๕ ปี
พ.ศ. ๒๒๕๐ ประดิษฐานที่กรุงศรีอยุธยา ๑๐๕ ปี
พ.ศ. ๒๓๑๐ ประดิษฐานที่เชียงใหม่ ๒๘ ปี
พ.ศ. ๒๓๓๘ ประดิษฐานที่กรุงเทพฯ – ปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมาวัดสวนดอก ตั้งอยู่เลขที่ ๑๓๙ ถนนสุเทพ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย พระเจ้ากือนาธรรมิกราช ได้ทรงพระราชทานอุทยานสวนดอกไม้ ซึ่งตามตำนานกล่าวว่า บริเวณอุทยาน สวนดอกไม้นี้ เต็มไปด้วยต้นพะยอมหรืออีกอย่างหนึ่งว่า “สวนดอกไม้พะยอม” พร้อมกับพระราชทานนามวัดว่า “วัดบุปผาราม” ซึ่งหมายถึง วัดแห่งสวนดอกไม้ ต่อมานิยมเรียกสั้นๆ ว่า “วัดสวนดอก”

ประวัติความเป็นมาวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร พระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ เลขที่ ๒ ถนนสามล้าน ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งของเมือง เชียงใหม่ เป็นประดิษฐานพระสิงห์ (พระพุทธรูปสี่องค์) พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองเชียงใหม่และแผ่นดิน ล้านนา พระพุทธรูปเป็นศิลปะเชียงแสนรู้จักกันในชื่อ "เชียงแสนสิงห์หนึ่ง" สร้างขึ้นในปี พ.ศ.๑๘๘๘ – ๑๘๙๘ โดยพญาผายุกษัตริย์เชียงใหม่ราชวงศ์เม็งรายองค์ที่ ๕ ชั้นแรกก่อสร้างเจดีย์สูง ๒๓ วา เพื่อ บรรจุพระอัฐิของพญาคางฟู พระราชบิดา เดิมเรียกว่า “วัดลีเชียงพระ” เป็นท้องสนามที่ราษฎรมา ค้าขายกัน ต่อมาอีก ๒ ปี จึงได้สร้างพระอาราม เสนาสนวิหาร ศาลาการเปรียญ หอไตร และกุฏิสงฆ์ เมื่อเสร็จเรียบร้อยทรงตั้งชื่อว่า "วัดลีเชียงพระ" สมัยพระเจ้าแสนเมืองมา ขึ้นครองนครเชียงใหม่ โปรด ให้อัญเชิญพระพุทธรูปสี่องค์มาจากเมืองเชียงราย นอกจากนั้นวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

๔.๑.๒ ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตาม ธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี หรือร่องรอยการดำเนินชีวิตของแต่ละยุคสมัยที่มนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพักผ่อนหย่อน ใจ ประกอบกิจกรรมนันทนาการ สร้างความพึงพอใจและความสุขในรูปแบบต่างๆ ซึ่งทรัพยากรการ ท่องเที่ยว (tourism resource) เป็นองค์ประกอบหนึ่งนอกเหนือไปจากบริการการ ท่องเที่ยว (tourism service) ตลาดการท่องเที่ยว (tourism market) ซึ่งล้วนแล้วแต่มี ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันก่อให้เกิดรูปแบบของการท่องเที่ยวของแต่ละท้องถิ่น จากการศึกษาวิจัย ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปตัวอย่างในการศึกษา โดยแต่ละพื้นที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนี้

วัดพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน มีสถานที่ที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวในการเยี่ยมชม ดังนี้

๑) วิหารหลวง อยู่ทางด้านทิศใต้ขององค์พระธาตุเป็นวิหารขนาดใหญ่ ๖ ห้อง ห้องกลางมี ขนาด ๓ ห้อง และต่อชั้นลดออกไปทางด้านหน้า ๒ ห้อง ด้านหลัง ๑ ห้อง ภายในวิหารหลวงมีพระเจ้า ล้านทองเป็นพระประธาน พุทธลักษณะปางมารศรีวิชัยศิลปะล้านนา ประทับนั่งบนฐาน เป็น พระพุทธรูปองค์ที่สวยงามในจังหวัดน่านองค์หนึ่งและ เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองมาช้านาน พระพุทธรูปประทับยืนประดิษฐานในวิหารหลวงจำนวน ๒ องค์ปัจจุบัน องค์จริงมอบให้พิพิธภัณฑ์

จังหวัดน่าน อีกร่องคูกโจรกรรมและยังไม่ได้กลับคืน องค์ที่เห็นจำลองจากองค์จริงทำพิธีหล่อเททองเมื่อ ปี ๒๕๕๐ หน้าบันประตูของวิหารหลวงเป็นปูนปั้นลายนาคเกี่ยวกระหวัดกัน ๘ หัว เอกลักษณ์ของศิลปะ เมืองน่าน

๒) **วิหารพระเจ้าทันใจ** สร้างด้วยคอนกรีตหลังคาไม้มุงด้วย กระเบื้องดิน รูปแบบวิหารโถงทรงจัตุรมุข กว้าง ๑๑ เมตร ยาว ๑๑ เมตร และรอยพระพุทธรูปบาทจำลอง ปัจจุบันบูรณะดูใหม่และงดงามยิ่งขึ้น

๓) **เจดีย์วัดพระธาตุแช่แห้ง** องค์พระธาตุแช่แห้งเป็นพระธาตุที่มีขนาดสูงถึง ๕๕.๕ เมตร ตั้งอยู่บนฐาน สี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ ๒๒.๕ เมตร มีสี่เหลี่ยมอร่าม เนื่องจากบุด้วยแผ่นทองเหลือง ลักษณะของเจดีย์ทรง ระฆัง ส่วนฐานทำเป็นฐานหน้ากระดานสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ รองรับฐานบัวลูกแก้ว ย่อเก็จ ถัดขึ้นไปเป็นฐานหน้ากระดานสี่เหลี่ยมและแปดเหลี่ยมซ้อนลดหลั่นกัน ๓ ชั้น องค์ระฆังมีขนาดเล็กบัลลังก์ทำเป็นแท่นสี่เหลี่ยม ย่อเก็จ ฐานหน้ากระดานกลมเป็นกระดานสี่เหลี่ยมและแปดเหลี่ยม และชั้นบัวคว่ำเหนือฐานแปดเหลี่ยม ตกแต่งคล้ายกลีบบัวหรือลายไปไม้แทนลายดังกล่าวนี้คงได้รับอิทธิพลจากศิลปะพม่า ซึ่งนำมาต่อเติมขึ้นภายหลัง เมื่อล่วงเข้า พุทธศตวรรษที่ ๒๔ แล้ว

๔) **วิหารพุทธไสยาสน์** อยู่ทางด้านหน้านอกกำแพงแก้วขององค์พระธาตุแช่แห้ง มีเจดีย์สี่ขา ศิลปะพม่าเป็นเจดีย์ที่จำลองมาให้ชาวพุทธได้บูชา ชาวบ้าน เรียกว่า พระธาตุเขวตากองตั้งอยู่ทางซ้ายมือเมื่อเดินขึ้นมาถึงบริเวณลานด้านหน้าวัดพระธาตุวิหาร ก่อสร้างตามแนวทางขององค์พระ มีประตูทางเข้าด้านหลังคือ ทิศใต้

๕) **บันไดนาค ๒ ตัว** คู่กันซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าทางเข้าพระบรมธาตุซึ่งสามารถเห็นวิวทิวทัศน์ของเมืองน่านได้ในบริเวณกว้าง

วัดมิ่งเมือง จังหวัดน่าน มีสถานที่ที่น่าสนใจทั้งทางด้านคติความเชื่อ และความสวยงามของศิลปกรรมต่างๆ ดังนี้

๑) **เสาหลักเมืองน่าน** เดิมทีเรียกว่า “เสามิ่งเมือง” เดิมเป็น ไม้สักทองขนาดใหญ่ มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๓ ฟุต สูง ประมาณ ๓ เมตร ลักษณะเป็นเสาทรงกลมส่วนหัวเสาเกล่าเป็น ดอกบัวตูมฝังไว้กับพื้นที่ดินโดยตรง ไม่มีศาลหรืออาคารครอบ แต่อย่างไร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระเจ้าฟ้าอัครจักรพรรดิ เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ ๕๗ เดิมมีลักษณะเป็นเสาไม้สักทองที่เป็นท่อนสูงขนาดใหญ่ประมาณสองคนโอบ มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๖๐ เซนติเมตร สูงประมาณ ๓ เมตร ลักษณะเป็นเสาทรงกลม ส่วนหัวเสาเกล่าเป็นรูปดอกบัวตูม ตัวเสาฝังลงกับพื้นดินโดยตรง ไม่มีศาลหรืออาคารครอบแต่อย่างไรใน พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้เกิดน้ำท่วมใหญ่ กระแสน้ำในแม่น้ำน่านได้ไหลบ่าทะลักเข้าท่วมตัวเสาหลักเมือง ทำให้เสาหลักเมืองโค่นล้มลงเพราะรากเสาผุกร่อนมาก เนื่องจากฝังกับพื้นดินมานานกว่าร้อยปี ต่อมาทางวัดมิ่งเมืองพร้อมด้วยคณะศรัทธาชาวบ้านมิ่งเมือง ได้ร่วมกันก่อเสาหลักเมืองน่านจำลองด้วยอิฐถือปูนขึ้นในสถานที่เดิม ปัจจุบันศาลหลักเมืองน่านสร้างขึ้นปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ใน พ.ศ.๒๕๔๙ และทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๘๐ พรรษา ใน พ.ศ.๒๕๕๐ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ทรงยกยอดพุทธประทุมสวเมศียรท้าวมหาพรหมยอดศาลหลักเมือง

น่าน เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ การขึ้นสักการะเสาหลักเมืองน่าน นิยมกระทำตามทิศอันเป็น
อุดมมงคล ๔ ทิศ คือ ๑) ทิศเหนือ พระเมตตา ท่านท้าวเวสสุวรรณผู้รักษา มีอำนาจ มีบารมี มีความ
มั่นคง มีความกล้าแข็ง เข้มแข็ง เป็นที่เคารพ เกรงขาม ๒) ทิศตะวันออก พระกรุณา ท่านท้าวธะ
ตะรัฐฐะ ผู้รักษา มีเสน่ห์ เมตตา มหานิยม เป็นที่รักเป็นที่ปรารถนาและชื่นชอบของคนและเทวดา ๓)
ทิศใต้ พระมุกิตา ท่านท้าววิรุฬหะกะ ผู้รักษา มีความมั่งคั่ง ร่ำรวย อุดมสมบูรณ์ ทั้งทรัพย์สมบัติ
ชื่อเสียง เกียรติยศและบริวาร ๔) ทิศตะวันตก พระอุเบกขา ท่านท้าววิรูปักษ์ ผู้รักษา มีความสงบ
ร่มเย็นเป็นสุข มีสันติภาพภราดรภาพ เป็นที่เคารพนับถือ

๒) **องค์พระประธาน** เป็นพระพุทธรูปปั้น ลงรักปิดทองทั้งองค์ เป็นศิลปะเชียงแสนสิงห์ ๑ ซึ่ง
ได้ทำการซ่อมแซมมาถึง ๔ ครั้งมีอายุถึง ๔๐๐ กว่าปี ซึ่งครั้งหลังสุด ช่วงที่ก่อสร้างได้เพิ่มขนาดของ
องค์พระให้ใหญ่ขึ้น โดยมีหน้าตักกว้างขนาด ๘๐ นิ้ว มีนามว่า “หลวงพ่พระศรีมิ่งเมือง” ที่มีพุทธ
ลักษณะที่ตรงตามพุทธศิลป์แบบเชียงแสนสิงห์ ๑ ยุคต้นโดยเฉพาะที่ยอดพระเกตุโมฬีเป็นรูปดอก
บัวตูมแกะสลักจากหินแก้วเจียหรือแก้วโป่งข่าม ซึ่งเป็นหินที่เกิดขึ้นในดินแดนล้านนาเท่านั้น

๓) **เจดีย์** เป็นปูชนียสถานเก่าแก่ ลักษณะศิลปะแบบล้านนา เดิมก่อนการบูรณะเป็นรูปทรง
พม่า วิหารเป็นวิหารไทใหญ่ประยุกต์ผสมผสานกับรูปแบบของวิหารล้านนา ภายในตกแต่งด้วย
ลวดลายแกะสลัก ลงรักปิดทอง ประกอบกับการกรุฝ้าเพดานแบบ ไตรภูมิและบาติรูปหงส์เป็นจำนวน
๓๔ ตัว บ่อน้ำชาวบ้านทั่วไปเรียกบ่อน้ำนี้ว่า “บ่อน้ำช้างมูบ”

๔) **อุโบสถ** เป็นจิตรกรรมลายปูนปั้นมีความสวยงามวิจิตรบรรจงมาก เป็นฝีมือตระกูลช่าง เชียง
แสน มีความวิจิตรงดงามมาก ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวเมืองน่าน
ฝีมือช่าง ท้องถิ่นยุคปัจจุบัน และในบริเวณวัดยังเป็นประดิษฐาน เสาหลักเมือง ซึ่งอยู่ในศาลาจตุรมุข
ด้านหน้าพระอุโบสถ เสาหลักเมืองสูงประมาณ ๓ เมตร ฐานประดับด้วยไม้แกะลวดลายลงรักปิดทอง
ยอดเสาแกะสลัก เป็นรูป พรหมพักตร์มีชื่อ เมตตา กรุณา มุกิตา อุเบกขา

วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย ถือว่าเป็นวัดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งทางประวัติศาสตร์ แต่
อย่างไรก็ตามยังสิ่งที่เป็นที่น่าสนใจในการเข้าเยี่ยมชม ประกอบด้วย

๑) **หอพระหยก** ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ เป็นอาคารไม้ทรงล้านนาโบราณ เป็นที่
ประดิษฐาน “พระพุทธรตนากร นวติวัสสานุสรณ์มงคล” นามสามัญว่า “พระหยก
เชียงราย” ประดิษฐานยอดบุษบกทำด้วยไม้สักสลักลวดลาย ลงรักปิดทองประดับกระจก มีฉัตร ๗ ชั้น
ทำด้วยเงินแท้ลงรักปิดทอง เรียกว่า ฉัตรเงิน ฉัตรทอง นอกจากนี้ ผนังด้านในหอพระหยก ตกแต่ง
ด้วยแผ่นหยก และมีภาพเล่าเหตุการณ์สร้างหอพระหยก การสร้างพระหยกเชียงราย และประวัติความเป็น
มาของพระแก้วมรกต

๒) **พิพิธภัณฑ์โฮงหลวงแสงแก้ว** อาคารทรงล้านนาประยุกต์ และปรับให้เปรมพิพิธภัณฑของ
วัด ใช้สำหรับเก็บรักษาโบราณวัตถุต่างๆ รวมทั้งข้อมูลทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมล้านนา
ชีวประวัติของบุคคลสำคัญ เป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งภายในพิพิธภัณฑ์จัดแสดงพระพุทธรูปสำคัญ รวมทั้ง
ศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่ทันสมัย สิ่งน่าสนใจที่มี คือ

๑. **พระพุทธรศรีเชียงราย** พระพุทธรูปปางมารวิชัยวัสดุโลหะปิดทองศิลปะเลียนแบบเชียงแสน

๒. **พระเจ้าทันใจ** พระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะเชียงแสนวัสดุโลหะสำริด เป็นความเชื่อที่ว่าถ้า
ได้อธิษฐานสิ่งใดจากพระพุทธรูปองค์นี้จะได้รับผลรวดเร็วทันใจ

๓. **พระอุทอง** พระพุทธรูปศิลปะอุทอง (พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๒๐) เป็นพระพุทธรูปที่ได้รับอิทธิพลทางศิลปะมาจากทวาราวดี ขอม และสุโขทัย มีลักษณะพระพักตร์ค่อนข้างเหลี่ยม พระนลาฏกว้าง มีไรพระศก ความกว้างของพระนลาฏรับกับแนวพระขนงที่ต่อกันคล้ายปีกกา พระรัศมีรูปคล้ายดอกบัวตูม ทรงครองจีวรเฉียง มีสังฆาฏีใหญ่ปลายตัด ประทับนั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์แสดงปางมารวิชัย

๔. **พระเชียงแสน** พระพุทธรูปศิลปะเชียงแสน หรือศิลปะล้านนา (พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๑) เป็นศิลปะเชียงแสนแท้ มีพระพักตร์กลมสั้นและอมยิ้ม พระเกตุมาลาเป็นรูปดอกบัวตูม ขมวดพระเศวตใหญ่ ไม่มีไรพระศก พระขนงโก่ง พระหนุเป็นปม พระองค์อวบ พระอุระนูน พระโอษฐ์เล็ก พระนาสิกงุ้ม ชายจีวรอยู่เหนือพระถัน ปลายเป็นเขี้ยวตะขาบ

๕. **พระสุโขทัย** พระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐) มีพระพักตร์รูปไข่ พระเกตุมาลาเป็นเปลวรัศมี ขมวดพระเศวตเล็กเป็นวงก้นหอย พระกรรณยาว พระขนงโก่ง พระหนุเป็นปม พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์เล็กและบาง อมยิ้ม พระอังสาใหญ่ ชายจีวรยาวลงมาถึงพระนาภี ปลายเป็นเขี้ยวตะขาบ เปลือกพระเนตรอวบอูม มีลักษณะดุจกลับบัว ไม่มีไรพระศก

๖. **พระบัวเข็ม** เป็นปางหนึ่งของพระอุคุตซึ่งเข้านิโรธสมาบัติที่สะดือทะเล ที่ฐานจะมีรูปหอยปู ปลา บนเศียรมีใบบัวคลุม มีตุ่มนูนเล็กๆ ๙ จุด คือที่บนหน้าผาก ๑ จุด ที่เข่า ๒ จุด หัวไหล่ ๒ จุด สะโพก ๒ จุด และที่ศอกหรือข้อมือ ๒ จุด เรียกว่าเข็ม เชื่อกันว่าเป็นพระที่ให้คนทางโขคลาก ความเจริญรุ่งเรือง มีสติปัญญาเฉียบแหลม มีสมาธิจิตดี ปราศจากภัยทั้งปวง

๗. **พระธาตุ** มีรูปทรงและสีต่างกันไปตามแต่เจ้าของสารีริกธาตุนั้น

๘. **แว่นพระเจ้า** ใช้ประกอบพิธีเบิกพระเนตรพระพุทธรูปใหม่

๙. สัตตภัณฑ์ แทนราวปักเทียนล้านนาโบราณ ตั้งจุดบูชาหน้าพระประธานในวิหาร พระอุโบสถ และหน้าพระธาตุเจดีย์

๑๐. **จองพารา** หรือ **ปราสาทพระ** ศิลปะไทยใหญ่ทำด้วยเงิน สร้างเพื่อคอยรับเสด็จพระพุทธรูป ที่จะเสด็จลงมาจจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

๑๑. **ปราสาท** ที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ที่อยู่ของเทวดาหรือกษัตริย์ หลังคามีลักษณะหลายชั้นซ้อนกันขึ้นไปตกแต่งลวดลายอันวิจิตร

๑๒. **ขันแก้วตั้งสาม** พานใส่ดอกไม้รูปเทียนขนาดใหญ่บูชาพระ

๑๓. **ตุ๊กกระด้าง** ตุ๊กที่ทำด้วยไม้หรือโลหะ แกะลวดลายเรื่องราว ตำนานพระแก้วมรกต รวมทั้งการสร้างพระหยกเชียงราย

๑๔. **ขันดอก** พานใส่ดอกไม้รูปเทียนเพื่อบูชาพระในพิธีกรรมต่าง ๆ ทำด้วยวัสดุหลายชนิด เช่น ไม้ ไม้ไผ่ เงิน ทองเหลือง ตามฐานะของเจ้าของ แบบโบราณทำจากไม้สักกลึงขึ้นรูปสองหรือสามตอน สวมต่อกันเป็นรูปพาน ทาด้วยยางรักและตกแต่งด้วยการเขียนลวดลายสีด้าสีแดง

๑๕. **โค้งคิ้ว** ส่วนที่โค้งย้อยลงใต้หน้าเหนบและหน้าเหนบบนปีกนกของพระวิหาร เพื่อช่วยลดความแข็งแกร่งของเสาและโครงสร้างอาคาร แผงด้วยคติความเชื่อที่หมายถึงคิ้วตาพระเจ้าที่กำลังเฝ้ามองผู้ที่มาทำบุญ

๑๖. **ทึบธรรม** สำหรับบรรจุพระคัมภีร์ใบลาน

๑๗. **คัมภีร์ธรรม** พระธรรมจารึกในใบลานผูกไว้เป็นมัด เชื่อว่าผู้ใดได้ทำผ้าห่อหุ้มคัมภีร์ธรรมจะมีปัญญาเฉลียวฉลาด

๑๘. **อุบ** เป็นภาชนะเครื่องเงิน ฐานสูง มีฝาครอบยอดแหลม สำหรับใส่อาหารถวายพระสงฆ์ เจ้านาย กษัตริย์ หรือใช้เป็นเครื่องสักการะ

๑๙. **ฆ้องกบ** ทำด้วยทองสำริดหรือทองเหลือง ที่หน้ากลองมักมีรูปกบติดอยู่ตรงขอบ ตีด้วยไม้สองอันใช้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีขอฝน ออกศึก หรือขับไล่ภูตผี

๒๐. **พญาหลวง** มีลักษณะคล้ายมังกรและพญานาครวมกัน จะมีเขา ปีก และขา เชื่อว่าคำว่า “หลวง” เป็นชื่อที่เพี้ยนมาจากคำว่า “เล้ง” ที่แปลว่า มังกร

๒๑. **นกการเวก** เป็นนกในนิยายหรือสัตว์ในป่าหิมพานต์ กินลมเป็นอาหาร มีเสียงร้องที่ไพเราะ

๒๒. **เครื่องแบบเจ้านายโบราณ** เครื่องแต่งกายแบบเต็มยศของเจ้าราชวงศ์บุรีระกต เจ้าราชวงศ์แห่งเมืองเชียงราย (ประมาณ พ.ศ. ๒๔๓๐ – ๒๔๔๑)

วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงราย ยังมีปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุที่สำคัญ ประกอบด้วย

๑) **พระประธาน** เป็นพระพุทธรูปปฏิมาศิลปะล้านนาไทย พุทธศตวรรษที่ ๒๑ ปางมารวิชัย ชนิดสำริดปิดทอง หน้าตักกว้าง ๒๐๔ เซนติเมตร สูงทั้งฐาน ๒๘๔ เซนติเมตร ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถมีพุทธลักษณะสง่างาม ประณีต

๒) **พระอุโบสถ** รูปทรงเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาไทยสมัยเชียงแสน โครงสร้างเดิมเป็นไม้เนื้อแข็งและได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ให้มีสภาพสมบูรณ์อย่างสวยงามยิ่งขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔ และครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยพระราชสิทธินายก เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน

๓) **บานประตูหลวง** ทำด้วยไม้แกะสลักจิตรกรรมอย่างประณีตวิจิตรบรรจง เป็นปริศนาธรรมระดับปรมาตม์ เป็นเรื่องราวของ ดิน น้ำ ลม ไฟ อันหมายถึง ธาตุทั้ง ๔ ที่มีอยู่ในร่างกาย ๑) ดิน คือ เนื้อหนัง กระดูก ๒) น้ำ คือ ของเหลวต่าง ๆ ที่มีอยู่ในร่างกาย เช่น น้ำ โลหิต ปัสสาวะ ๓) ลม คือ อากาศที่เราหายใจเข้าออก ลมปราณที่ก่อเกิดให้ชีวิตเป็นไป และ ๔) ไฟ คือ ความร้อนที่ช่วยในการเผาผลาญอาหารเกิด พลังงาน โดยแนวคิดอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ได้สื่อความหมายการถ่ายทอดธาตุ ๔ คือ ๑) ข้าง เป็นสัญลักษณ์ของ ดิน ๒) นาค เป็นสัญลักษณ์ของ น้ำ ๓) ครุฑ เป็นสัญลักษณ์ของ ลม และ ๔) สิงห์โต เป็นสัญลักษณ์ของ ไฟ เป็นงานแกะสลักด้วยลวดลาย ลีลา และฝีมืออย่างประณีตบรรจง นับว่าเป็นบานประตูที่งดงามและโดดเด่น

๔) **พระเจดีย์** เป็นพุทธศิลป์แบบล้านนาไทยและสร้างในสมัยเดียวกันกับพระอุโบสถ ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์หลายครั้ง

๕) **พระพุทธรูปจำลอง** จำลองบนแผ่นศิลาทราย มีขนาดกว้าง ๖๐ เซนติเมตร ยาว ๑๕๐ เซนติเมตร มีจารึกอักษรขอมโบราณ ว่า “กุสลา ธมมา อกุสลา ธมมา อพยากตา ธมมา”

๖) **หอรบขัง** เป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัยแบบล้านนาไทยประยุกต์ มีระฆังเป็นแบบโบราณหล่อด้วยทองเหลืองทั้งแท่ง ขนาดความสูง ๒๕ นิ้ว ยาว ๓๙ นิ้ว หนา ๑ นิ้ว

๗) **ต้นพระศรีมหาโพธิ์จากพุททคยา** นำมาจากพุททคยา ประเทศอินเดีย เป็นต้นไม้มงคลที่พระโพธิสัตว์ลดาบัลลังก์ประทับในคืนก่อนตรัสรู้ เดิมเรียกกันว่าต้น “อัสสัตถพฤกษ์” ที่ได้ชื่อว่า “ต้นพระศรีมหาโพธิ์”

๘) **ต้นสาละลังกา** เป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าประทับสำเร็จสืงไสยาสน์เป็นครั้งสุดท้าย ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ซึ่งนำมาจากประเทศศรีลังกา และนำมาปลูกไว้ที่วัดพระสิงห์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒

วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ละศาสนสถานทางประวัติศาสตร์ของชาวล้านนาประกอบด้วย

๑) **พระธาตุ** สร้างสมัยพระเจ้ากือนาธรรมิกราช เมื่อปี พ.ศ. ๑๙๑๖ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เป็นศิลปะลังกาวงศ์ผสมล้านนา ลักษณะฐานสี่เหลี่ยมมีทางขึ้น ๔ ด้าน ชั้นกลางลักษณะระฆังคว่ำแบบเจดีย์ลังกา พระบรมเจดีย์องค์ใหญ่สูง ๒๔ วา และยังเป็นวัดที่มีพระพุทธศาสนาแบบลัทธิลังกาวงศ์จึงเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น เป็นแหล่งศึกษาของบรรดาพระสงฆ์ สามารถรในพิกคนครและบรรดาหัวเมืองน้อยใหญ่ในล้านนา มีเชียงตุง สิบสองปันนา เชียงแสน เชียงราย พะเยา ลำปาง น่าน หรือญญชัย ฯลฯ พวกกันเดินทางมาศึกษาเล่าเรียนพระพุทธวจนะบาลีภาษาเป็นจำนวนมาก แล้วกลับไปเผยแผ่ในภูมิภาคของตน

๒) **พระเจ้าคำคิง** พระประธานในพระวิหารหลวง สร้างขึ้นด้วยทองสำริด เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ มีขนาดเท่าพระวรกายของพระองค์ขณะประทับยืน หน้าตักกว้าง ๒ เมตร สูง ๒.๕ เมตร จากประชุมตำนานล้านนากล่าวว่า สร้างขึ้นโดยบัญชาของพระราชมารดาของพระเจ้ากือนา เพื่อถวายไว้แทนพระเจ้ากือนา เมื่อครั้งทรงประชวรหนักจึงเป็นเหตุของการเรียกขานพระพุทธรูปที่สร้างแทนพระองค์ว่า “พระเจ้าคำคิง”

๓) **พระเจ้าแก้วตื้อ** พระพุทธรูปหล่อด้วยทองสำริด ศิลปะแบบเชียงแสนฝีมือช่างล้านนาและสุโขทัยปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๓ เมตร สูง ๔.๗๐ เมตร มีที่ต่อ ๘ แห่ง นับเป็นท่อนได้ ๙ ท่อน หล่อด้วยทองสำริด ซึ่งมีน้ำหนัก ๙ ตื้อ ใช้เวลาในการสร้างนานถึง ๕ ปี พ.ศ. ๒๐๕๒ (จ.ศ. ๘๗๑) พระเมืองแก้วจึงทรงได้เสด็จราชดำเนินเป็นประธาน พร้อมด้วยหมู่เสนาอำมาตย์ มุขมนตรี เศรษฐีภุมพิน โพรราชบุรุษทั้งปวงและราชทูตแห่งท้าวพญาสามัญประเทศทั้งปวงทรงอาราธนาพระพุทธรูปขึ้นสถิตประดิษฐานเหนือรัตนบัลลังก์ในพระอุโบสถวัดบุพผาราม ที่เรียกว่า “พระเจ้าแก้วตื้อ” และพระมหาเถรสังฆราชาและเสนาอำมาตย์ประชาราษฎร์ทั้งมวลประกาศเฉลิมพระนามพระเจ้าเมืองแก้วว่า “พระเจ้าสิริทรงธรรมจักรพรรดิราช” มีความเชื่อว่า ผู้มาอธิษฐานขอบุตรและปรารถนาสิ่งต่างๆ มักจะประสบสิริสวัสดิ์ที่พัฒนามงคลทุกประการ พระปฏิมากรแก้วตื้อสำเร็จด้วยวัตถุเจตนา พิธีกรรมอันบริสุทธิ์สะอาดและด้วยพลังแรงอธิษฐานของผู้มีใจสะอาดสูงทรงคุณธรรม จึงเป็นพระพุทธรูปปฏิมากรที่ศักดิ์สิทธิ์และประณีตงดงามคู่บ้านคู่เมืองและควรแก่การเคารพสักการะมาแต่โบราณกาล

๔) **พระวิหารหลวง** มีขนาดความกว้าง ๑๒ วา ๒ ศอกยาว ๓๓ วาสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๗๕ โดยครูบาเจ้าศรีวิชัยและเจ้าแก้วนารัฐ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์สุดท้าย เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กมีลักษณะพิเศษคือเป็นวิหารโถงไม่มีฝ้าผนังมีแต่ระเบียงรอบหน้าบันทั้งสองด้านมีลายปูนปั้นแบบเครื่องเคลือบศิลปะล้านนาที่สวยงาม

๕) **กู่ครูบาเจ้าศรีวิชัย** เป็นสถานที่บรรจุอัฐิครูบาเจ้าศรีวิชัย นิกบญแห่งล้านนา สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ เพื่อเป็นอนุสรณ์ในคราวที่ครูบาศรีวิชัยได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดสวนดอก เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๗๕ และเพื่อเป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

๖) **กู่เจ้าหลวงเชียงใหม่** สถานที่บรรจุอัฐิปฐมกษัตริย์ถึงพระองค์สุดท้าย พระประยูรญาติในตระกูล ณ เชียงใหม่ และผู้สืบเชื้อสายสกุลเจ้าเจ็ดตน

๗) **วัดพระสิงห์วรวิหาร** นอกจากนั้นวัดพระสิงห์วรวิหารแต่ก็มีนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศเข้าเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ คือ

๘) พระสิงห์ (พระพุทธรูปสิงห์) เป็นพระพุทธรูปโบราณหล่อด้วยสำริดหุ้มทอง ปางสมาธิ สูง ๗๙ เซนติเมตร หน้าตักกว้าง ๖๓ เซนติเมตร เป็นศิลปะแบบลังกา ตามประวัติกล่าวว่า พระเจ้าสีหะ พระมหากษัตริย์แห่งลังกาทวิป ทรงสร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ.๗๐๐ ต่อมา เจ้านครศรีธรรมราชได้ไปขอมา ถวายพระร่วงแห่งกรุงสุโขทัย เมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ แห่งกรุงศรีอยุธยาได้กรุงสุโขทัยเป็น เมืองขึ้น จึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์มาประดิษฐานที่กรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้มีผู้นำไปไว้ที่เมือง กำแพงเพชรและเชียงราย เมื่อพระเจ้าแสนเมืองมา เจ้านครเชียงใหม่ยกทัพไปตีเมืองเชียงรายได้ จึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์มาประดิษฐานที่เชียงใหม่พร้อมกับพระแก้วมรกต เมื่อสมเด็จพระนารายณ์ มหาราชตีเมืองเชียงใหม่ได้เมื่อ พ.ศ.๒๒๐๕ ได้อัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์มาประดิษฐานที่วัดพระศรีสรรเพชญ์กรุงศรีอยุธยาเป็นเวลานานถึง ๑๐๕ ปี เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ แก่พม่าใน พ.ศ.๒๓๑๐ ชาวเชียงใหม่ได้อัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์กลับไปเชียงใหม่ เมื่อมณฑลพายัพได้กลับมาเป็นของไทยใน สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทโปรดให้อัญเชิญลงมายังกรุงเทพมหานครเมื่อปี พ.ศ.๒๓๓๘ ปัจจุบันพระพุทธรูปสิงห์ประดิษฐานอยู่ ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พระราชวังบวรสถานมงคล โดยจะมีพิธีเชิญออกมาช่วงเทศกาลสงกรานต์ให้ ประชาชนไทยได้สักการะและสรงน้ำ ส่วนพระสิงห์ที่ประดิษฐานที่วัดแห่งนี้เป็นพระพุทธรูปจำลอง

๙) พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ สร้างในสมัยสุโขทัยตามแบบศิลปะลังกา ประดิษฐานที่สุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ กรุงศรีอยุธยา อีกครั้งในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช เมื่อกรุงแตกทหารเชียงใหม่ ในกองทัพพม่าได้นำพระพุทธรูปสิงห์กลับมาเชียงใหม่และใน แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้อัญเชิญมาประดิษฐานที่พระราชวังบวรสถานมงคลและวัดพระสิงห์วรมหาวิหารเชียงใหม่

๑๐) พระวิหารลายคำ เป็นวิหารพื้นเมืองขนาดเล็ก ภายในเป็นที่ประดิษฐาน"พระพุทธรูปสิงห์" ขนาดหน้าตักกว้าง ๓๑ นิ้ว สูงจากขอบฐานถึงยอดพระเมาลีบัวตูม ๕๑ นิ้ว เมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ ชาวเมืองเชียงใหม่จะอัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์แห่ไปถนนรอบเมือง เพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชาโดยทั่ว กัน และถือได้ว่าเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนา กว้าง ๘ เมตร ยาว ๓๐ เมตร และมีการวาดภาพ จิตรกรรมลายคำ ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องสังข์ทอง และสุวรรณหงส์ สามารถสอดแทรกวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวเชียงใหม่ ในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี ภาพจิตรกรรมนี้ดังตาม

๑๑) พระอุโบสถ สร้างเสร็จสมบูรณ์ เมื่อ พ.ศ.๒๓๕๕ กล่าวว่ดั้งเดิมที่เดียวเรียกว่า อุโบสถสองสงฆ์ คือ ทำสังฆกรรมร่วมกันระหว่างภิกษุสงฆ์กับภิกษุณี ภายในมณฑปประดิษฐานพระพุทธรูป ประธาน หรือ “พระเจ้าทองทิพย์” ซึ่งมีความงดงาม หันพระพักตร์ไปทางทิศ แ่่นประดิษฐานพระ แก้วมรกตจำลอง

๑๒) หอไตร เป็นอาคารสองชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นอาคารไม้ สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๕ และมีประติมากรรมเทวดา และลวดลายปูนปั้น ในกรอบช่องกระจก อยู่หน้าวัดด้านทางขวา นอกจากนั้น ยังมีอาคารห้องสมุด วิหารพระเจ้าทันใจ พระวิหารพระนอน อาคารมอญอัครมหา บูรพรมจารย์ชวักโกมารภัจจ์ หอจกรมครูบาศรีวิชัย รูปหล่อ ครูบาศรีวิชัย กุฎีไม้สักครูบาศรี วิชัย สมัยมาจำพรรษาที่วัดพระสิงห์ ภายหลังเป็นเจดีย์ทรงปราสาทมี ๕ ยอด และหอไตรที่ดังตามแห่ง นี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมชมพร้อมด้วยสมเด็จพระนาง เจ้ารำไพพรรณี เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๙

๔.๑.๓ การจัดการการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ซึ่งการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นแนวทางในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของวัดและชุมชนให้เกิดความเพียงพอ ตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว จากการเรียนรู้ผ่านคติ ความเชื่อ รูปแบบกิจกรรม พิธีกรรมในชุมชนและส่งผลต่อการบริหารจัดการของวัดและชุมชนด้านสังคม วัฒนธรรม จารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปกรรม หัตถกรรมและประติมากรรมต่างๆ ของล้านนาที่มีความโดดเด่น ทรงคุณค่าทางด้านอัตลักษณ์และความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาลจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่ามีความสนใจในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ดังนี้

๑. ด้านประวัติศาสตร์และความเชื่อของท้องถิ่น พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ส่วนมากจะเป็นการท่องเที่ยวมุ่งเน้นการเข้ามาศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ คติความเชื่อที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์และพระพุทธศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติของท้องถิ่นในล้านนา เช่น พุทธปฏิมาพระแก้วมรกตของวัดพระแก้ว ตำนานการไหว้พระธาตุประจำปีเกิดวัดพระธาตุแช่แห้ง ภาพจิตรกรรมของวัดมิ่งเมืองที่สะท้อนจินตนาการแห่งความรัก ตำนานพระสิงห์ของวัดพระสิงห์และสถานที่เก็บอัฐิของเชื้อเจ้า ๗ ตน ของวัดสวนดอก เป็นต้น ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับทางพระพุทธศาสนาที่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนแฝงด้วยจารีตประเพณีของชุมชนเป็นการบอกเล่าเรื่องราว เหตุการณ์ครั้งในอดีตเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบความเป็นมา และแสดงความภาคภูมิใจของชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ ความเชื่ออันเป็นแนวทางปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการจัดการแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวของพื้นที่กลุ่มตัวอย่างมีการบริหารจัดการป้ายเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ทั้งภาษาไทย ภาษาท้องถิ่น (เมือง) และภาษาอังกฤษ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม รวมถึงการมีป้ายอธิบายแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงกฎ ระเบียบและแนวทางปฏิบัติเมื่อเดินทางเข้าเยี่ยมชม เช่น ไม่ให้มุ่งสั้นกินไป ห้ามสูบบุหรี่หรือห้ามมิให้สตรีขึ้นบนพระอุโบสถ

๒. ด้านสังคมและวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้วยการสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจให้ตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมสังคมและท้องถิ่นทางด้านสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมอันทรงคุณค่าและมีอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความสามัคคี และการสรรค์สร้างความรู้ในการดำเนินชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรมและแบบแผนการประเพณีปฏิบัติที่ถืออาศัยความเชื่อ ความศรัทธาทางด้านพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาศิลปะ หัตถกรรมและประติมากรรมในวัดตนเอง เช่น การสร้างรูปปั้นพญานาคคู่ของวัดพระธาตุแช่แห้ง ประติมากรรมปั้นรอบพระอุโบสถของวัดมิ่งเมือง การหล่อ/จำลองรูปพระปฏิมาหรือการสร้างวิหาร เจดีย์ของวัดในล้านนา ซึ่งถือได้ว่าชุมชนล้านนามีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของตนเอง การจัดการทางด้านสังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นการจัดการกิจกรรมตามวิถีชีวิตชาวล้านนา ให้แก่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ แสดงให้เห็นถึงคุณค่าการดำเนินชีวิตของวัดและชุมชนที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

๓. ด้านเศรษฐกิจ การจัดการการท่องเที่ยวส่งผลต่อการกระจายรายได้ ก่อให้เกิดผลกำไรที่แก่ชุมชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาและรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน โดยการจัดการให้ชุมชนนำสินค้าที่ผลิตจากท้องถิ่นทั้งเครื่องอุปโภคและ

บริโณคนำมาจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการจัดดอกไม้ ธูป เทียนให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสะดวกในการแสดงความเคารพและศรัทธาต่อสถานที่ท่องเที่ยว และการให้บริการในการอำนวยความสะดวก เช่น หนังสือประวัติของวัดและชุมชน เครื่องดื่ม ขนม สินค้าพื้นเมือง ฯลฯ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวจึงเป็นการกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน รวมถึงร้านค้าอาหาร ของที่ระลึก และอื่นๆ ที่คอยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การบริหารจัดการเป็นการจัดการโดยผ่านทางมติของคณะกรรมการของวัดในการสร้างกฎเกณฑ์ให้แก่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน

๔. ด้านการเมืองการปกครอง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวสิ่งที่สำคัญอีกประการ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งระดับเพื่อเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการวัดและชุมชนตนเอง ทั้งด้านการวางแผน การแต่งตั้งบุคคลในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ วัดและชุมชนถือได้ว่าเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชนเพื่อจะพัฒนาให้ยั่งยืน และเป็นการสืบทอดทุนทางสังคมของชุมชนตนเอง โดยมีการระดมความคิดและความร่วมมือกันในการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมของตนเองให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและรู้ถึงคุณค่าที่ชุมชนได้ปฏิบัติต่อๆ กันมาช้านาน โดยชุมชนได้ร่วมกันกับหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อออกแนวทางและข้อปฏิบัติแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการอนุรักษ์คุณค่าที่มีอยู่ในวัดและชุมชนตนเอง เป็นการป้องกันมิให้เกิดการทำลายและเกิดความเสียหายต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

จะเห็นได้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาคงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะตัว แม้ว่าความเป็นจริงมิได้มุ่งหวังที่จะพัฒนาให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ชุมชนก็ให้การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นตนเองบนพื้นฐานทุนทางสังคมตนเอง และอาศัยการร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันด้วยความกลมกลืน ส่งผลกระทบต่อแนวทางและวิถีชีวิตของชุมชนจนเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรในวัดและชุมชนตนเอง^{๖๐} จากความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนดังกล่าว จึงเป็นวิถีและแนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม^{๖๑} เพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ตระหนักและสำนึกถึงคุณค่าที่มีอยู่ในชุมชนตนเองดังข้างต้นที่กล่าวมา

๔.๑.๔ ปัญหาและแนวทางการพัฒนา การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเพื่อให้เป็นแนวทางให้เกิดความพึงพอใจ อนุรักษ์ทรัพยากรของท่องเที่ยวและการเผยแพร่ ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน เพื่อเป็นแนวทางให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา เรียนรู้และเข้าใจถึงคติ ความเชื่อและแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถือได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาเพื่อเป็นยุทธศาสตร์ที่ถูกต้อง ผลการศึกษา ดังนี้

อุปสรรคการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการทำนุบำรุงและอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม

^{๖๐} สัมภาษณ์พระปลัดนฤตล กิตติภทโท (ไชยประสิทธิ์) นักวิเคราะห์นโยบายและแผน วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ, ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๑} สัมภาษณ์พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปัญญา (ดวงเมือง), ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ชนบธรรมเนียมและประเพณีที่มีความโดดเด่นในล้านนา จากการศึกษาทัศนคติของกุ่มตัวอย่าง พบว่า การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในล้านนา ดังนี้

๑) ความรู้และความเข้าใจ ปัจจัยหลักของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่ชุมชนประชาชน/ชุมชนไม่มีความรู้และความเข้าใจที่จะพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนตนเอง จนขาดทิศทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนตนเอง

๒) สภาพจราจร/การเดินทาง พื้นที่ในการท่องเที่ยวการสัญจรไม่สะดวก ทางไกลและจราจรติดขัด เสียเวลามากเกินไป เพราะบริเวณวัดและชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนเมือง

๓) พื้นที่จำกัด บริเวณพื้นที่ของวัดและชุมชนมีลานจอดรถจำกัด ขาดการจัดที่จอดรถให้เป็นระเบียบ ยิ่งในช่วงวันหยุดหรือเทศกาลต่างย่อมทำให้การเดินทางล่าช้า กอปรกับหลายแห่งมีการวางผังเมืองทำให้เกิดคับแคบจนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

๔) การอบรม การให้ความรู้และฝึกอบรมแก่คนในชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน แต่บางครั้งเป็นการอบรมที่ไม่ตรงตามความต้องการของชุมชนจนทำให้ไม่เกิดการพัฒนา

๕) ความเสียสละ หลายพื้นที่ของวัดและชุมชนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในการปกครองวัด/ชุมชน แต่ก็เกิดความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ที่จะได้รับหรือการเข้ามาแทรกแซงของนักการเมืองจนทำให้ชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดและชุมชนนั้นๆ

๖) การมีส่วนร่วม ขาดการให้ความร่วมมือของคนในพื้นที่/หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการเข้ามาพัฒนา บางครั้งวัดก็ไม่ให้ความร่วมมือที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

๗) การสื่อสาร การท่องเที่ยววัดและชุมชนเป็นการทอดถ้อยความรู้ที่มีอยู่ชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว บางครั้งกลุ่มคนที่เข้ามาเที่ยวเป็นชาวต่างประเทศ การติดต่อสื่อสารทางด้านภาษาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการบอกเล่าเหตุการณ์ ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ชาวต่างชาติ จนทำให้เกิดการละเมิดกฎของชุมชน เช่น การแต่งตัวไม่เรียบร้อย นุ่งสั้น ฯลฯ

๘) การประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์และโฆษณาในสื่อต่างๆ ไม่เพียงพอที่จะกระจายข่าวสารให้แก่สาธารณชนได้รับรู้ถึงแหล่งท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

๙) สภาพแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยว วัดและชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีปัญหาเกี่ยวกับการเก็บขยะ ห้องน้ำไม่สะอาดและไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

๑๐) งบประมาณ การพัฒนาศักยภาพจะได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลต้องมียุทธศาสตร์ในการดำเนินการที่เหมาะสม เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว

๑๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พื้นที่บางแห่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการขึ้นทะเบียนและถูกดูแลจากหน่วยงานภาครัฐ แต่กลับไม่มีเจ้าหน้าที่คอยให้การดูแลรักษาหรือสนับสนุน ส่งเสริมให้วัดและชุมชนได้พัฒนาศักยภาพตนเอง

๑๒) นโยบายรัฐไม่สอดคล้อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนบางครั้งและบางพื้นที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ ทำให้การพัฒนาต้องพึ่งพาตนเองเป็นหลัก

จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีผลต่อบริบทของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนานั้น ควรมีแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาให้พื้นที่วัดและชุมชนได้แสดงศักยภาพตนเองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน การพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาที่มีวัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียมและธรรมชาติที่สวยงาม เป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่สนใจเข้ามาเยี่ยมชม และความโดดเด่นทางด้านพระพุทธศาสนาที่สื่อผ่านทางด้านภาพวาด ประติมากรรม ศิลปกรรมต่างๆ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะชาวล้านนา แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีทิศทางอันเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติเพื่อเพิ่มเติมให้เป็นพื้นที่ที่สะดวก สบายและปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว จากอุปสรรคและปัญหาข้างต้น พิจารณาแนวทางในการพัฒนาวัดและชุมชนในล้านนา ดังนี้

๑) การเสียสละ/จิตอาสา การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนจำเป็นต้องเตรียมสถานที่เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว จากความร่วมมือกับชาวบ้านในการปรับปรุงสภาพวัด ทำความสะอาด มีจิตอาสา เสียสละเวลาและทรัพย์สินในการเข้ามาทำงาน เช่น ช่วยกันทำความสะอาดในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ห้องน้ำ หรือ การรับสมัครบุคคลที่มีจิตอาสาในการเป็นไกด์บอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของวัดและชุมชน

๒) การมีส่วนร่วม ชุมชนควรมีส่วนร่วมดำเนินการและรับผลประโยชน์รวมทั้งโรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ ต้องช่วยเหลือมีส่วนร่วมการพัฒนาอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความสามัคคีและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และการพัฒนามิใช่แค่การพัฒนาทางกายภาพเท่านั้น ควรพัฒนาบุคลากรภายในวัดควบคู่กันด้วย

๓) การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ชุมชนควรสร้างความร่วมมือและประสานงานกับทุกภาคส่วน เพื่อสร้างความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนนิสัยทัศน สรรหาผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ มาวิเคราะห์ถึงสภาพแวดล้อมของวัดและชุมชน เพื่อผลักดัน ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและหลงใหล ดึงดูดใจให้เข้ามาเยี่ยมชม และจัดกิจกรรมเสริมความรู้และพัฒนากิจกรรมอื่นๆ โดยความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อแสดงถึงคุณค่าและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้

๔) การประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์และสร้างความอบอุ่นใจแก่นักท่องเที่ยวเพื่อปกป้องมิให้เกิดปัญหาทั้งด้านอันตรายแก่นักท่องเที่ยว ทรัพย์สิน ฯลฯ

๕) งบประมาณ ส่วนงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพวัดและชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

๖) ร้านค้า/สินค้า การพัฒนาศักยภาพจำเป็นต้องมีร้านค้าเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวและเป็นศูนย์รวมของสินค้าพื้นบ้านแก่นักท่องเที่ยว เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนกับวัดเป็นการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

๗) การปรับปรุงภูมิทัศน์ทางกายภาพในบริเวณวัดและชุมชน เช่น ห้องสุขา สร้างความร่มรื่นภายในวัดให้เป็นระเบียบ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่เด่นชัดในการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม เช่นกรณีวัดร่องขุนที่มีการอำนวยความสะดวกทั้งด้านอาหาร ห้องน้ำ และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาข้างต้น เป็นการหาแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยววัดและชุมชนให้เกิดความยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยการบริหารจัดการเพื่อ

สร้างความเข้าใจ ความร่วมมือระหว่างภายในชุมชนและองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีผลต่อวัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะ และส่งผลต่อวิถีชุมชน สังคม การเมืองการปกครอง เพื่อหาอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับวัดและชุมชนที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและหาแนวทางการพัฒนาที่ถูกต้องและเหมาะสม และมีรูปแบบที่เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงจำเป็นต้องศึกษาทัศนคติความเห็นของชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้มาต่างๆ นำไปสู่พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนล้านนา อันเป็นการดำรงไว้และสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพชนชาวล้านนาที่ได้สร้างและทำนุบำรุงความรู้ ความสามารถจนเป็นรูปแบบที่ดั่งามทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีให้อยู่กับชุมชนต่อไป

๔.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

ตารางที่ ๔.๒.๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

N = ๔๐๐		
เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	๒๐๓	๕๐.๘๐
หญิง	๑๙๗	๔๙.๒๐
สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	๒๓๑	๕๗.๘๐
สมรส	๑๕๒	๓๘.๐๐
หย่าร้าง	๑๑	๒.๘๐
หม้าย	๖	๑.๕๐
อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า ๑๘ ปี	๓๔	๘.๕๐
๑๙ - ๓๐ ปี	๑๘๗	๔๖.๘๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๗๔	๑๘.๕๐
๔๑ - ๕๐ ปี	๖๓	๑๕.๘๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๓๒	๘.๐๐
๖๑ ปี ขึ้นไป	๑๐	๒.๕๐
ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	๑๕	๓.๘๐
มัธยมศึกษา/ป.วช.	๑๒๖	๓๑.๕๐
อนุปริญญาตรี/ป.วส.	๕๙	๑๔.๘๐
ปริญญาตรี/เทียบเท่า	๑๖๒	๔๐.๕๐
สูงกว่าปริญญาตรี	๓๘	๙.๕๐

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้างทั่วไป	๘๘	๒๒.๐๐
ค้าขาย	๖๘	๑๗.๐๐
เกษตรกรกรรม	๖	๑.๕๐
รับราชการ	๙๘	๒๔.๕๐
รัฐวิสาหกิจ	๑๕	๓.๘๐
อื่นๆ	๑๒๕	๓๑.๓๐
รายได้	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๖๔	๑๖.๐๐
๕๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๑๓	๒๘.๓๐
๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๑๒๑	๓๐.๓๐
๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๔๔	๑๑.๐๐
๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท	๒๕	๖.๓๐
มากกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท	๓๓	๘.๓๐

จากตารางที่ ๔.๑.๑ กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ๕๐.๘๐% เพศหญิง ๔๙.๓๐% สถานภาพโสด ๕๗.๘๐% สมรส ๓๘.๐๐% หย่าร้าง ๒.๘๐% หม้าย ๑.๕๐% ช่วงอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ๘.๕๐% อายุ ๑๙ - ๓๐ ปี ๔๖.๘๐% อายุ ๓๑ - ๔๐ ปี ๑๘.๕๐% อายุ ๔๑ - ๕๐ ปี ๑๕.๘๐% อายุ ๕๑ - ๖๐ ปี ๘.๐๐% อายุ ๖๑ ปี ขึ้นไป ๒.๕๐% ระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา ๓.๘๐% มัธยมศึกษา/ป.วช. ๓๑.๕๐% อนุปริญญาตรี/ป.วส. ๑๔.๘๐% ปริญญาตรี/เทียบเท่า ๔๐.๕๐% สูงกว่าปริญญาตรี ๙.๕๐% อาชีพรับจ้างทั่วไป ๒๒.๐๐% ค้าขาย ๑๗.๐๐% เกษตรกรรม ๑.๕๐% รับราชการ ๒๔.๕๐% รัฐวิสาหกิจ ๓.๘๐% อื่นๆ ๓๑.๓๐% รายได้น้อยกว่า ๕,๐๐๐ บาท ๑๖.๐๐% ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท ๒๘.๓๐% ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ๓๐.๓๐% ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ๑๑.๐๐% ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ๖.๓๐% มากกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท ๘.๓๐%

๔.๒.๒ ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายใน
 ตารางที่ ๔.๒.๒.๑ ค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	มีความรู้ความเข้าใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๐๒	๐.๘๒	เห็นด้วยมาก
๒.	การอบรมให้ความรู้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๑๙	๐.๗๐	เห็นด้วยมาก
๓.	การส่งเสริมให้วัดและชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว	๔.๒๒	๐.๗๗	เห็นด้วยมาก
๔.	การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนทำให้เกิดรายได้และวิถีชีวิตที่ดีขึ้น	๔.๒๗	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก
๕.	การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนเป็นการสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่น	๔.๓๗	๐.๗๔	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยรวมความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน	๔.๒๑	๐.๕๖	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๒.๑ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D. = ๐.๕๖) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนเป็นการสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่น ($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D. = ๐.๗๔)
- ๒) การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนทำให้เกิดรายได้และวิถีชีวิตที่ดีขึ้น ($\bar{X} = ๔.๒๗$, S.D. = ๐.๗๒)
- ๓) การส่งเสริมให้วัดและชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๗๗)
- ๔) การอบรมให้ความรู้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D. = ๐.๗๐)
- ๕) มีความรู้ความเข้าใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๐๒$, S.D. = ๐.๘๒)

ตารางที่ ๔.๒.๒.๒ ค่าเฉลี่ยความต้องการของวัดและชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	ความต้องการของวัดและชุมชน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	การสำรวจข้อมูลเพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๒๗	๐.๗๐	เห็นด้วยมาก
๒.	การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของวัดและชุมชน	๔.๒๑	๐.๖๙	เห็นด้วยมาก
๓.	การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรมของวัดและชุมชน	๔.๓๓	๐.๖๙	เห็นด้วยมาก
๔.	การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการให้ความรู้ทั้งทางด้านตำนาน ประวัติศาสตร์ โบราณคดีของวัดและชุมชน	๔.๒๖	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก
๕.	การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทำให้วิถีชีวิตของวัดและชุมชนดีขึ้น	๔.๒๙	๐.๗๑	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยรวมความต้องการของวัดและชุมชน	๔.๒๗	๐.๕๖	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๒.๒ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อความต้องการของวัดและชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๒๗$, S.D. = ๐.๕๖) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรมของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๓๓$, S.D. = ๐.๖๙)
- ๒) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทำให้วิถีชีวิตของวัดและชุมชนดีขึ้น ($\bar{X} = ๔.๒๙$, S.D. = ๐.๗๑)
- ๓) การสำรวจข้อมูลเพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๗$, S.D. = ๐.๗๐)
- ๔) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการให้ความรู้ทั้งทางด้านตำนาน ประวัติศาสตร์ โบราณคดีของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๖$, S.D. = ๐.๗๒)
- ๕) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D. = ๐.๖๙)

ตารางที่ ๔.๒.๒.๓ การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๑๐	๐.๗๖	เห็นด้วยมาก
๒.	การพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของวัดและชุมชน	๔.๑๒	๐.๘๓	เห็นด้วยมาก
๓.	การพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวมีผลต่อการฟื้นฟูชนบทธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของวัดและชุมชน	๔.๒๐	๐.๗๓	เห็นด้วยมาก
๔.	การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๒๖	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก
๕.	การประเมินและติดตามผลของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๒๑	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยรวมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน	๔.๑๘	๐.๖๐	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๒.๓ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๑๘$, S.D. = ๐.๖๐) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๖$, S.D. = ๐.๗๒)
- ๒) การประเมินและติดตามผลของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D. = ๐.๗๒)
- ๓) การพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวมีผลต่อการฟื้นฟูชนบทธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๐$, S.D. = ๐.๗๓)
- ๔) การพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๘๓)
- ๕) การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๑๐$, S.D. = ๐.๗๖)

ตารางที่ ๔.๒.๒.๔ การสนับสนุนจากผู้นำและองค์กรท้องถิ่น

N=๔๐๐

ข้อ	การสนับสนุนจากผู้นำและองค์กรท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการท่องเที่ยงของวัดและชุมชน	๔.๒๔	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก
๒.	หน่วยงานองค์กรภาครัฐ เอกชนและท้องถิ่นควรมีการจัดตั้งกองทุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๒๒	๐.๗๗	เห็นด้วยมาก
๓.	หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๒๕	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก
๔.	หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้จัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๒๒	๐.๗๕	เห็นด้วยมาก
๕.	หน่วยงานภาครัฐและเอกชนสนับสนุนให้การปรับปรุงวัดและชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว	๔.๑๙	๐.๗๗	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยรวมการสนับสนุนจากผู้นำและองค์กรท้องถิ่น	๔.๒๒	๐.๕๙	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๒.๔ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อการสนับสนุนจากผู้นำและองค์กรท้องถิ่น ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๕๙) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๗๒)
- ๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๔$, S.D. = ๐.๗๒)
- ๓) หน่วยงานองค์กรภาครัฐ เอกชนและท้องถิ่นควรมีการจัดตั้งกองทุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๗๗)
- ๔) หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้จัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๗๕)
- ๕) หน่วยงานภาครัฐและเอกชนสนับสนุนให้การปรับปรุงวัดและชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D. = ๐.๗๗)

ตารางที่ ๔.๒.๒.๕ ค่าเฉลี่ยรวมความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชน
จากปัจจัยภายใน

N=๔๐๐

ข้อ	ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายใน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน	๔.๒๑	๐.๕๖	เห็นด้วยมาก
๒.	ความต้องการของวัดและชุมชน	๔.๒๗	๐.๕๖	เห็นด้วยมาก
๓.	การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน	๔.๑๘	๐.๖๐	เห็นด้วยมาก
๔.	การสนับสนุนจากผู้นำและองค์กรท้องถิ่น	๔.๒๒	๐.๕๙	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยรวมความรู้และเข้าใจการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัย ภายใน	๔.๒๒	๐.๕๑	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๕ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายใน ค่าเฉลี่ยรวมมีความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๕๑) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) ความต้องการของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๗$, S.D. = ๐.๕๖)
- ๒) การสนับสนุนจากผู้นำและองค์กรท้องถิ่น ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๕๙)
- ๓) ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D. = ๐.๕๖)
- ๔) การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๑๘$, S.D. = ๐.๖๐)

๔.๒.๓ ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก
 ตารางที่ ๔.๒.๓.๑ ค่าเฉลี่ยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากข้อมูลการท่องเที่ยวของหน่วยงานภาครัฐ	๓.๙๙	๐.๘๔	เห็นด้วยมาก
๒.	ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากบอกเล่าจากเพื่อน (ปากต่อปาก)	๔.๐๐	๐.๘๐	เห็นด้วยมาก
๓.	ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากนิตยสาร	๓.๙๙	๐.๘๖	เห็นด้วยมาก
๔.	ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากอินเทอร์เน็ต	๔.๐๕	๐.๘๓	เห็นด้วยมาก
๕.	ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากทีวีและเกมโชว์	๓.๙๗	๐.๘๗	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๐๐	๐.๗๐	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๓.๑ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๐๐$, S.D. = ๐.๗๐) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจาก อินเทอร์เน็ต ($\bar{X} = ๔.๐๕$, S.D. = ๐.๘๓)
- ๒) ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากบอกเล่าจากเพื่อน (ปากต่อปาก) ($\bar{X} = ๔.๐๐$, S.D. = ๐.๘๐)
- ๓) ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากนิตยสาร ($\bar{X} = ๓.๙๙$, S.D. = ๐.๘๖)
- ๔) ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากข้อมูลการท่องเที่ยวของหน่วยงานภาครัฐ ($\bar{X} = ๓.๙๙$, S.D. = ๐.๘๘๔)
- ๕) ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากทีวีและเกมโชว์ ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = ๐.๘๗)

ตารางที่ ๔.๒.๓.๒ ค่าเฉลี่ยแบบแผนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	แบบแผนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	มีแผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวชัดเจน	๔.๐๓	๐.๘๕	เห็นด้วยมาก
๒.	มีคำบรรยายความเป็นมาและประวัติอย่างชัดเจน	๔.๐๕	๐.๘๔	เห็นด้วยมาก
๓.	มีคำชี้แจงค่าธรรมเนียมเข้าเยี่ยมชมอย่างชัดเจน	๔.๐๑	๐.๘๗	เห็นด้วยมาก
๔.	มีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติในการเยี่ยมชมอย่างชัดเจน	๔.๐๖	๐.๘๕	เห็นด้วยมาก
๕.	มีข้อห้ามหรือข้อบังคับในการเยี่ยมชมอย่างชัดเจน	๔.๐๕	๐.๘๔	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยแบบแผนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๐๔	๐.๗๓	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๓.๒ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อแบบแผนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๐๔$, S.D. = ๐.๗๓) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) มีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติในการเยี่ยมชมอย่างชัดเจน ($\bar{X} = ๔.๐๖$, S.D. = ๐.๘๕)
- ๒) มีคำบรรยายความเป็นมาและประวัติอย่างชัดเจน ($\bar{X} = ๔.๐๕$, S.D. = ๐.๘๔)
- ๓) มีข้อห้ามหรือข้อบังคับในการเยี่ยมชมอย่างชัดเจน ($\bar{X} = ๔.๐๕$, S.D. = ๐.๘๔)
- ๔) มีแผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวชัดเจน ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = ๐.๘๕)
- ๕) มีคำชี้แจงค่าธรรมเนียมเข้าเยี่ยมชมอย่างชัดเจน ($\bar{X} = ๔.๐๑$, S.D. = ๐.๘๗)

ตารางที่ ๔.๒.๓.๓ ค่าเฉลี่ยความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาศักยภาพของวัด
และชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนา ศักยภาพของวัดและชุมชน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาทางด้านความ เชื่อทางพระพุทธศาสนาของวัดและชุมชน	๔.๑๓	๐.๗๓	เห็นด้วยมาก
๒.	นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาและเรียนรู้ภูมิ ปัญญาล้านนาของวัดและชุมชน	๔.๒๐	๐.๗๑	เห็นด้วยมาก
๓.	นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาประวัติและ ตำนานที่สำคัญของวัดและชุมชน	๔.๒๒	๐.๗๓	เห็นด้วยมาก
๔.	นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาเยี่ยมชมศิลปะ วัฒนธรรมของวัดและชุมชน	๔.๒๓	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก
๕.	นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาคำสอนทาง พระพุทธศาสนาของวัดและชุมชน	๔.๑๘	๐.๗๘	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการ พัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน	๔.๒๐	๐.๖๐	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๓.๓ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการ
พัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๒๐$, S.D. =
๐.๖๐) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาเยี่ยมชมศิลปะ วัฒนธรรมของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๓$, S.D. = ๐.๗๒)
- ๒) นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาประวัติและตำนานที่สำคัญของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๗๓)
- ๓) นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาและเรียนรู้ภูมิปัญญาล้านนาของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๐$, S.D. = ๐.๗๑)
- ๔) นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๑๘$, S.D. = ๐.๗๘)
- ๕) นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาทางด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๑๓$, S.D. = ๐.๗๓)

ตารางที่ ๔.๒.๓.๔ ค่าเฉลี่ยรวมความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชน
จากปัจจัยภายนอก

N=๔๐๐

ข้อ	ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๐๐	๐.๗๐	เห็นด้วยมาก
๒.	แบบแผนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๐๔	๐.๗๓	เห็นด้วยมาก
๓.	ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน	๔.๒๐	๐.๖๐	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยรวมความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก	๔.๐๘	๐.๖๐	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๓.๔ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก ค่าเฉลี่ยรวมมีความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๐๘$, S.D. = ๐.๖๐) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากเห็นด้วยมากจนถึงเห็นด้วยน้อย ดังนี้

- ๑) ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๐$, S.D. = ๐.๖๐)
- ๒) แบบแผนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๐๔$, S.D. = ๐.๗๓)
- ๓) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๐๐$, S.D. = ๐.๗๐)

๔.๒.๔ ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน
 ตารางที่ ๔.๒.๔.๑ ค่าเฉลี่ยรวมการรับรองการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	การรับรองการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	สถานที่พักอาศัยมีจำนวนเพียงพอ	๓.๙๔	๐.๙๐	เห็นด้วยมาก
๒.	ร้านอาหารมีจำนวนเพียงพอ	๓.๙๔	๐.๘๘	เห็นด้วยมาก
๓.	การเดินทาง โดยสาร/รับจ้างมีความเพียงพอ	๓.๙๗	๐.๙๒	เห็นด้วยมาก
๔.	ระบบการจัดการขยะมีความเหมาะสมและเพียงพอ	๓.๙๓	๐.๙๓	เห็นด้วยมาก
๕.	มีร้านค้าในการซื้อของอย่างสะดวกสบาย	๓.๙๙	๐.๙๒	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยการรับรองการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๓.๙๖	๐.๗๘	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๔.๑ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อการรับรองการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$, S.D. = ๐.๗๘) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) มีร้านค้าในการซื้อของอย่างสะดวกสบาย ($\bar{X} = ๓.๙๙$, S.D. = ๐.๙๒)
- ๒) การเดินทาง โดยสาร/รับจ้างมีความเพียงพอ ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = ๐.๙๒)
- ๓) สถานที่พักอาศัยมีจำนวนเพียงพอ ($\bar{X} = ๓.๙๔$, S.D. = ๐.๙๐)
- ๔) ร้านอาหารมีจำนวนเพียงพอ ($\bar{X} = ๓.๙๔$, S.D. = ๐.๘๘)
- ๕) ระบบการจัดการขยะมีความเหมาะสมและเพียงพอ ($\bar{X} = ๓.๙๓$, S.D. = ๐.๙๓)

ตารางที่ ๔.๒.๔.๒ ค่าเฉลี่ยรวมการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	

๑.	เส้นทางการคมนาคมมีความเหมาะสม	๔.๐๒	๐.๘๔	เห็นด้วยมาก
๒.	ป้ายบอกทางมีความชัดเจน	๔.๐๓	๐.๘๙	เห็นด้วยมาก
๓.	สภาพถนนในการเดินทางสะดวกสบาย	๔.๐๕	๐.๘๗	เห็นด้วยมาก
๔.	สถานที่จอดรถติดกับถนนสายหลัก	๔.๐๓	๐.๘๘	เห็นด้วยมาก
๕.	สถานที่จอดรถมีรถโดยสารให้บริการตลอดเวลา	๓.๙๒	๐.๙๓	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยการเข้าถึงสถานที่จอดรถและชุมชน	๔.๐๑	๐.๗๖	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๔.๒ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อการเข้าถึงสถานที่จอดรถและชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๐๑$, S.D. = ๐.๗๖) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) สภาพถนนในการเดินทางสะดวกสบาย ($\bar{X} = ๔.๐๕$, S.D. = ๐.๘๗)
- ๒) ป้ายบอกทางมีความชัดเจน ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = ๐.๘๙)
- ๓) สถานที่จอดรถติดกับถนนสายหลัก ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = ๐.๘๘)
- ๔) เส้นทางการคมนาคมมีความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๐๑$, S.D. = ๐.๘๔)
- ๕) สถานที่จอดรถมีรถโดยสารให้บริการตลอดเวลา ($\bar{X} = ๓.๙๒$, S.D. = ๐.๙๓)

ตารางที่ ๔.๒.๔.๓ ค่าเฉลี่ยรวมสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	สิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	แผนที่/แผนผังแสดงขอบเขตการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน	๔.๒๑	๐.๗๓	เห็นด้วยมาก
๒.	ถนน/การเดินทางในสถานที่จอดรถมีความเหมาะสม	๔.๒๒	๐.๗๑	เห็นด้วยมาก
๓.	ที่จอดรถมีความเหมาะสมและเพียงพอ	๔.๑๗	๐.๗๗	เห็นด้วยมาก
๔.	ห้องสุขามีความสะอาดและเพียงพอ	๔.๑๓	๐.๗๔	เห็นด้วยมาก
๕.	ศูนย์บริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	๔.๑๕	๐.๗๕	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๓.๙๙	๐.๗๙	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๔.๓ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๓.๙๙$, S.D. = ๐.๗๙) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) ถนน/การเดินทางในสถานท่องเที่ยวมีความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๗๑)
- ๒) แผนที่/แผนผังแสดงขอบเขตการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D. = ๐.๗๓)
- ๓) ที่จอดรถมีความเหมาะสมและเพียงพอ ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D. = ๐.๗๗)
- ๔) ศูนย์บริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ($\bar{X} = ๔.๑๕$, S.D. = ๐.๗๕)
- ๕) ห้องสุขามีความสะอาดและเพียงพอ ($\bar{X} = ๔.๑๓$, S.D. = ๐.๗๔)

ตารางที่ ๔.๒.๔.๔ ค่าเฉลี่ยรวมสิ่งดึงดูดใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	สิ่งดึงดูดใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	มีโบราณวัตถุที่มีความศักดิ์สิทธิ์	๓.๙๑	๐.๙๖	เห็นด้วยมาก
๒.	มีประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาอันยาวนาน	๔.๐๐	๐.๘๕	เห็นด้วยมาก
๓.	มีแหล่งธรรมชาติที่สวยงาม	๔.๐๐	๐.๘๕	เห็นด้วยมาก
๔.	มีแหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น	๔.๐๒	๐.๘๗	เห็นด้วยมาก
๕.	มีศิลปะ จิตรกรรมที่งดงาม	๓.๙๙	๐.๙๖	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยสิ่งดึงดูดใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๓.๙๘	๐.๙๐	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๔.๔ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อสิ่งดึงดูดใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๙๐) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) มีแหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = ๔.๐๒$, S.D. = ๐.๘๗)
- ๒) มีประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาอันยาวนาน ($\bar{X} = ๔.๐๐$, S.D. = ๐.๘๕)
- ๓) มีแหล่งธรรมชาติที่สวยงาม ($\bar{X} = ๔.๐๐$, S.D. = ๐.๘๕)
- ๔) มีศิลปะ จิตรกรรมที่งดงาม ($\bar{X} = ๓.๙๙$, S.D. = ๐.๙๖)
- ๕) มีโบราณวัตถุที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ($\bar{X} = ๓.๙๑$, S.D. = ๐.๙๖)

ตารางที่ ๔.๒.๔.๕ ค่าเฉลี่ยรวมความปลอดภัยต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	ความปลอดภัยต่อการพัฒนาศักยภาพ	ระดับความคิดเห็น
-----	-------------------------------	------------------

	ท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
๑.	มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเป็นประจำ	๓.๙๔	๐.๙๖	เห็นด้วยมาก
๒.	มีกฎระเบียบและมาตรการในการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๐๑	๐.๙๔	เห็นด้วยมาก
๓.	มีความปลอดภัยในทางเดินสถานท่องเที่ยว	๔.๐๒	๐.๘๗	เห็นด้วยมาก
๔.	มีความปลอดภัยบริเวณที่จอดรถ	๓.๙๐	๐.๙๑	เห็นด้วยมาก
๕.	มีความปลอดภัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว	๓.๙๙	๐.๘๖	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยความปลอดภัยต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๓.๙๗	๐.๗๖	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๔.๕ กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นต่อความปลอดภัยต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = ๐.๗๖) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อยจะได้ลำดับความเห็น ดังนี้

- ๑) มีความปลอดภัยในทางเดินสถานท่องเที่ยว ($\bar{X} = ๔.๐๒$, S.D. = ๐.๘๗)
- ๒) มีกฎระเบียบและมาตรการในการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๐๑$, S.D. = ๐.๙๔)
- ๓) มีความปลอดภัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = ๓.๙๙$, S.D. = ๐.๘๖)
- ๔) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเป็นประจำ ($\bar{X} = ๓.๙๔$, S.D. = ๐.๙๖)
- ๕) มีความปลอดภัยบริเวณที่จอดรถ ($\bar{X} = ๓.๙๐$, S.D. = ๐.๙๑)

ตารางที่ ๔.๒.๔.๖ ค่าเฉลี่ยรวมความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	การรับรองการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๓.๙๖	๐.๗๘	เห็นด้วยมาก
๒.	การเข้าถึงสถานท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๔.๐๑	๐.๗๖	เห็นด้วยมาก
๓.	สิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๓.๙๙	๐.๗๙	เห็นด้วยมาก
๔.	สิ่งดึงดูดใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๓.๙๘	๐.๙๐	เห็นด้วยมาก
๕.	ความปลอดภัยต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	๓.๙๗	๐.๗๖	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยรวมความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน	๓.๙๘	๐.๘๐	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๔.๒.๔.๖ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน ค่าเฉลี่ยรวมมีความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๘๐) เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากเห็นด้วยมากจนถึงเห็นด้วยน้อย ดังนี้

- ๑) การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๐๑$, S.D. = ๐.๗๖)
- ๒) สิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๗๙)
- ๓) สิ่งดึงดูดใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๙๐)
- ๔) ความปลอดภัยต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = ๐.๗๖)
- ๕) การรับรองการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ($\bar{X} = ๓.๙๖$, S.D. = ๐.๗๘)

ตารางที่ ๔.๒.๔.๗ ค่าเฉลี่ยรวมความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชน จากปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกและบริบทชุมชน

N=๔๐๐

ข้อ	รวมความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในและบริบทชุมชน	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		\bar{X}	S.D.	
๑.	ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายใน	๔.๒๒	๐.๕๑	เห็นด้วยมาก
๒.	ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก	๔.๐๘	๐.๖๐	เห็นด้วยมาก
๓.	ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก	๓.๙๘	๐.๘๐	เห็นด้วยมาก
	ค่าเฉลี่ยรวมรวมความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในและบริบทชุมชน	๔.๐๙	๐.๖๔	เห็นด้วยมาก

ภาพรวมความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกและบริบทชุมชน มีค่าเฉลี่ย = ๔.๐๙ โดยความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยใน = ๔.๒๒ รองลงมาความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก = ๔.๐๘ และความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน = ๓.๙๘ ดังแสดงในตารางที่ ๔.๒.๔.๗

จากผลการศึกษาความคิดเห็นการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชน โดยความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายในทางด้านความรู้ความเข้าใจ

ต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ความต้องการ การมีส่วนร่วม การสนับสนุนจากผู้นำและองค์กรท้องถิ่น ส่วนความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก ทางด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว แบบแผนการท่องเที่ยว ความต้องการของนักท่องเที่ยว และความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน ทั้งการรับรอง การท่องเที่ยว การเข้าถึงสถานท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งดึงดูดใจและความปลอดภัย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน อีกทั้งเป็นการแสดงความคิดเห็นเพื่อใช้ปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมแนวทางในการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การสำรวจยังมีความคิดเห็นเพิ่มเติมที่เป็นข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ซึ่งเป็นข้อคำถามที่มีลักษณะปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Contents Analysis) ของประชาชน ชุมชน และนักท่องเที่ยวที่จะพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

๔.๓ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา” เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาให้เกิดความเหมาะสม เพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนด้านคุณค่าทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชน เป็นการเผยแพร่คุณค่าที่มีอยู่ในสังคมและเป็นการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามให้อยู่ในสังคมต่อไป จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ประกอบด้วย

ตารางเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว	วัดสวนดอก เชียงใหม่	วัดพระสิงห์ เชียงใหม่	วัดพระแก้ว เชียงราย	วัดพระสิงห์ เชียงราย	วัดพระธาตุแช่แห้ง น่าน	วัดมิ่งเมือง น่าน
ด้านประวัติศาสตร์ ฯลฯ	๕	๕	๕	๕	๕	๕
การจัดการอย่างยั่งยืน	๔	๕	๔	๔	๔	๔
วิถีสังคมและวัฒนธรรม	๓	๔	๔	๔	๕	๕
ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ฯลฯ	๔	๔	๔	๔	๔	๔
การมีส่วนร่วมการจัดการ	๓	๔	๔	๔	๔	๔
ความพึงพอใจ	๕	๕	๕	๕	๕	๕
ความสามารถรองรับ	๕	๔	๕	๕	๕	๔
ความปลอดภัย	๕	๕	๕	๕	๕	๕

๑. ด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เป็นการบ่งบอกวิถีความเป็นมาของชุมชนรวมถึงแบบแผนที่ปฏิบัติมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งในทุกพื้นที่ของการศึกษามุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รู้และ

เข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศิลปะ วัฒนธรรมและรูปแบบของสังคมตั้งแต่โบราณกาลที่ผสมผสานทั้งความเชื่อ แนวคิดและความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาสืบมาจนถึงปัจจุบัน

๒. ด้านการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบให้น้อยที่สุด วัดพระสิงห์วราวิหารได้มีรูปแบบการจัดการให้มีการจัดตลาดนัด (ภาคเช้า) ที่เป็นแนวคิดแบบโบราณกาลให้ทุกพื้นที่ได้นำสินค้ามาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวตามภูมิปัญญาท้องถิ่นตนเอง โดยมีได้มีการเก็บค่าบริการเพียงแต่มีการบริจาคตามความเหมาะสม เพื่อเป็นรูปแบบและสืบร่องรอยประวัติศาสตร์วัดที่มีการค้าขายหรือตลาดนัด ซึ่งพื้นที่อื่นมุ่งเน้นการบริหารจัดการภายในวัดและความเห็นจากคณะกรรมการ โดยมีการให้บริการทั้งเครื่องดื่ม ลานจอดรถ สินค้าพื้นเมืองจากการบริหารจัดการของคณะกรรมการมีบทบาทในการกำหนดระเบียบและธรรมเนียมในการบริหารจัดการภายในวัด ทำให้พื้นที่ชุมชนไม่มีโอกาสมากที่ควร

๓. ด้านวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามกาลเวลาและความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจะเร็วหรือช้าขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มากเกี่ยวข้อง เช่น ทศนคติ การสื่อสารคมนาคม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น ปัจจัยดังกล่าวเป็นการนำมาเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับสังคมเป็นของคู่กัน ต้องไปด้วยกันเสมอ และส่งผลทำให้ระบบ รูปแบบทางสังคมและวิถีชีวิตของมนุษย์ ทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการตอบสนองและพยายามที่จะหาจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย จากการศึกษาจังหวัดน่าน ถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความเป็นวิถีชุมชนที่ดั้งเดิม ส่วนพื้นที่อื่นๆ จะหมุนเวียนตามกระแสการค้าดำเนินชีวิตของสังคม

๔. ด้านความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในพื้นที่ทุกพื้นที่จะมีหน่วยงานที่เข้าร่วมในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวจังหวัด หน่วยงานปกครองท้องถิ่น และภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยววัดและชุมชน

๕. ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น มีการตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันมิให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านความสวยงาม ประเพณีวัฒนธรรมที่ดีถูกทำลายจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ให้มีความดึงดูดใจและผลกระทบต่อทางลบน้อยที่สุด ดังนี้ ๑) เพื่อให้การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภทในทุกสถานที่ ๒) เพื่อเน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ ๓) เพื่อเป็นการผิตชอบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ๔) ได้รับความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรม ๕) ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ๖) การท่องเที่ยวที่ให้ผลประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนผลประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น หลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจึงเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource

Sustainable) ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่สำคัญ เน้นการทำธุรกิจในระยะยาว เพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว และเป็น การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) เข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อขยาย ศักยภาพการท่องเที่ยว รองรับกิจกรรมในท้องถิ่น (Supporting Local Economic) คำนึงถึงราคา และพัฒนาคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) การจัดการเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและการจัดการการท่องเที่ยว การ ประสานความร่วมมือระหว่าง ผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง (Consulting Stakeholders and the Public) เพื่อลดข้อขัดแย้ง ร่วมแก้ปัญหา โดยสอดแทรก แนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่บุคลากรท้องถิ่นทุกๆ ระดับ เพื่อยกระดับการบริการ การท่องเที่ยว กระนั้น พื้นที่ในการศึกษาค้นคว้า พบว่า วัดสวนดอกมีการบริหารจัดการเองผ่าน คณะกรรมการของวัดทำให้การมีส่วนร่วมเพียงแค่บางส่วน แต่ในพื้นที่อื่นๆ มีการบริหารจัดการที่ให้ ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตนเอง และเป็นการแสดง ภาพลักษณ์อันดีงามที่ปรากฏให้แก่คนทั่วไปได้รับรู้และเรียนรู้

๖. ด้านนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญยิ่งใน การสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความพึงพอใจและเป็นการเพิ่มคุณค่าด้าน ประสบการณ์ ประทับใจจนต้องการกลับมาเที่ยวซ้ำอีก โดยต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความ คาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แม้ความจริงการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว จะมีความแตกต่างกัน แต่โดยพื้นฐานคงคล้ายคลึงกันไม่ว่านักท่องเที่ยวจะเป็นบุคคลใดก็ตามซึ่งปัจจัยที่ ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการท่องเที่ยวประกอบด้วย ๑) แพคเกจทัวร์หรือบริการ นักเดินทาง คาดหวังแพคเกจทัวร์ที่ตรงกับความต้องการตนเอง และมีการบริการรวดเร็ว ไม่เกิดความบกพร่อง เสียหายหรือชำรุด ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้นักเดินทางสนใจ ๒) ราคา นักเดินทางคาดหวังว่า แพคเกจทัวร์หรือบริการที่เขาซื้อไปจะมีคุณภาพสูงและสามารถที่จะเชื่อถือได้ ๓) การส่งมอบแพคเกจ ทัวร์ ผู้ให้บริการต้องมีการส่งมอบที่ตรงเวลา เพื่อให้นักเดินทางเกิดความพึงพอใจและการส่งมอบต้อง มีประสิทธิภาพ ไม่เกิดความบกพร่องในการบริการหลังการขาย ๔) สถานที่ นักเดินทางย่อมมีความ คาดหวังว่าจะได้รับความสะดวกสบายในการซื้อ แพคเกจทัวร์หรือการรับบริการ ทั้งนี้รวมถึง บรรยากาศในการซื้อแพคเกจทัวร์และการรับบริการด้วย การท่องเที่ยวในทุกพื้นที่เป็นสิ่งที่ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้รับความพึงพอใจ เพราะเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีการ บริหารจัดการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การเดินทางสะดวกและเหมาะสม รวมถึงการมีป้าย บอกลสถานที่ ประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้และเข้าใจในสถาน ที่ท่องเที่ยว

๗. ด้านขีดความสามารถรองรับ (carrying capacity) พื้นที่ไม่เกินขีดความสามารถรองรับของ พื้นที่ในทุกๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่หรือดำเนินอยู่ได้อย่าง ปกติและปราศจากผลกระทบที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ความสามารถในการรองรับ ประกอบด้วย ๑) ความสามารถรองรับด้านเศรษฐกิจ (Economic Carrying Capacity) ควรใช้พื้นที่ในระดับเท่าใดจึง จะให้ผลประโยชน์สูงสุดด้านเศรษฐกิจ ๒) ความสามารถรองรับด้านกายภาพ (Physical Carrying

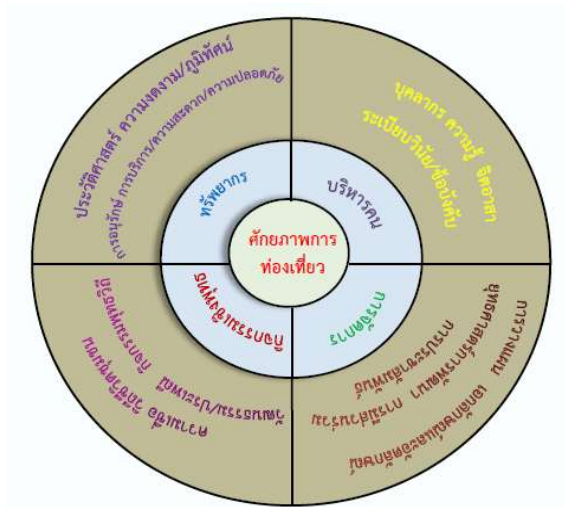
Capacity) ควรมีขนาดของพื้นที่ที่ตายตัวย่อมเป็นตัวกำหนดว่าจะสามารถสร้างอาคาร สิ่งก่อสร้าง ได้มากน้อยเพียงใด ๓) ความสามารถในการรองรับด้านนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity) พื้นที่ที่ระบบนิเวศแบกรับได้ ก่อนสภาพแวดล้อมจะเสื่อมโทรมลงจน ยากที่จะแก้ไขให้กลับคืนสู่ สภาวะเดิม ๔) ความสามารถในการรองรับทางความรู้สึก (Perceptual Carrying Capacity) พิจารณาขีดความสามารถในการรองรับทางความรู้สึก จะวัดจากความพึงพอใจของผู้ที่มาใช้บริการเป็น ตัวกำหนด เช่น จำนวนเรื่องร้องเรียน ฯลฯ พื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวส่วนมากจะมีพื้นที่ เหมาะสม กว้างขวาง มีระเบียบ แต่วัดพระสิงห์วิหาร จังหวัดเชียงใหม่และวัดมิ่งเมือง จังหวัดน่าน เป็นแห่งท่องเที่ยวที่อยู่ใจกลางเมืองทำให้ออัด การจราจรติดขัด และพื้นที่ในการจอดรถไม่เพียงพอ กับนักท่องเที่ยว การพัฒนาด้านกายภาพจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งพัฒนา

๘. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เพื่อป้องกัน รักษา ความปลอดภัย อย่างเข้มงวด การรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวเป็นการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก การ ยอมรับหรือไม่ยอมรับภายหลังการรับบริการ เป็นการตอบสนองแก่นักท่องเที่ยวให้มีความรู้สึก ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความปลอดภัยจากการซื้อสินค้า/การใช้บริการ พื้นที่ในการวิจัยถือได้ ว่ามีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เพราะเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนั้นๆ ทำให้พื้นที่มีการจัดผู้รักษาความปลอดภัยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชม

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นแนวทางพัฒนาและเพิ่ม ศักยภาพการท่องเที่ยวจากปัจจัยข้างต้น เพื่อหาวิธีการและรูปแบบที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิม ของชุมชนในล้านนา ดังนั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ของวัดและชุมชนในล้านนาเพื่อให้มีรูปแบบที่ดีและเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัฒนธรรมตาม แนววิถีพุทธอันทรงคุณค่าของวัดและชุมชนในล้านนา

๔.๔ วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ (Body of Knowledge) จากการศึกษาวิเคราะห์ “การพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา” เพื่อเป็นรูปแบบและแนวทางการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ดังนี้

๔.๑ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

จากแผนภาพที่ ๔.๑ ผู้วิจัยได้อาศัยความรู้จากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ทั้งความรู้ความเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวด้านสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้/วิถีชีวิตชุมชนดีขึ้น การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจากการให้ความรู้สร้างความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเป็นการตอบสนองความต้องการชุมชนในการฟื้นฟูความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนจากการสำรวจความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมาเพื่อเป็นการสืบสาน อนุรักษ์คุณค่าที่มีอยู่ในชุมชน อีกทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อบริบทชุมชนของวัดและชุมชน จากการศึกษาสามารถจำแนกรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนาดังนี้

๑. ทรัพยากร การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนาอันเกิดจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่นั้นประกอบด้วย

ประวัติศาสตร์ การพัฒนาและสร้างเอกลักษณ์เพื่อพัฒนาศักยภาพให้เป็นจุดเด่น ทั้งการปรับปรุงสิ่งก่อสร้าง อาคารแบบดั้งเดิมที่มีประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังบอกเล่าเรื่องราวอันทรงคุณค่าแก่ชุมชน^{๒๒} ความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาศึกษาและสัมผัสถึงเล่าราวเหตุการณ์ครั้งก่อน ทั้งเรื่องราว ตำนานและความเชื่อที่ส่งผลต่อแนวทางและรูปแบบการดำเนินชีวิตของชุมชนในล้านนา เช่น วัดพระสิงห์มีพุทธสิหิงห์ วัดเชียงมั่นเป็นวัดแห่งแรกของเมืองเชียงใหม่หรือเรื่องราวตำนานพระแก้วมรกต ฯลฯ

ความงดงาม/ภูมิทัศน์ ชุมชนล้านนาอยู่ในภูมิภาคตอนเหนือของประเทศไทย ที่แวดล้อมไปด้วยภูเขา ลำธารและธรรมชาติที่มีความร่มรื่น อีกทั้งยังมีความโดดเด่นและสวยงามทางด้านศิลปะ ทัศนกรรม จิตรกรรมแบบฉบับล้านนาที่มีความงดงาม และทิวทัศน์ที่ตระการตาทางกายภาพ เพื่อให้เกิดความเรียบร้อย เรียบร้อย สะอาด และเกิดความพอใจในการเยี่ยมชม

^{๒๒} สัมภาษณ์นายรภัทร ไชยเฉพา, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

การอนุรักษ์ ความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แฝงด้วยความวิจิตรพิสดารทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องอนุรักษ์ให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้เข้าใจและ เรียนรู้รูปแบบการดำเนินชีวิตของชุมชน ทั้งความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวล้านนา หรือ ศิลปกรรมที่ล้ำค่าที่ปรากฏในชุมชน

การบริการ/ความสะดวก/ความปลอดภัย การสรรหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้บริการ แก่นักท่องเที่ยวหรือในกรณีที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องมีการให้บริการด้านความรู้ในการ สร้างความเข้าใจ อธิบายและแนะนำในนักท่องเที่ยว^{๖๓} ทั้งพาทย์ไทย อังกฤษและจีน ที่คอยให้ความ สะดวกแก่นักท่องเที่ยว^{๖๔} เช่น ป้ายบอกสถานที่สำคัญหรือป้ายบอกพื้นที่ก่อสร้างเพื่อป้องกันมิให้เกิด อันตราย เป็นต้น และการปรับภูมิทัศน์ที่มีลักษณะแบบล้านนา^{๖๕} เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกที่ ดีเมื่อเข้ามาเยี่ยมชมเข้ามากราบไหว้พระปฏิมา^{๖๖} เพราะมีเครื่องอำนวยความสะดวกทั้งเอกสาร ตู้ ATM ร้านค้าขายของที่ระลึก อินเทอร์เน็ต/ไวไฟให้บริการเพื่อให้เข้าใจเรื่องราว คติธรรมและหลักคำ สอนทางพระพุทธศาสนาในแหล่งท่องเที่ยวสร้างความพึงพอใจและปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว^{๖๗}

๒. บริหารคน ทรัพยากรของวัดและชุมชนในล้านนาถือจุดเริ่มต้นในการพัฒนาศักยภาพการ ท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นแล้วการบริหารคนที่อยู่ในชุมชนถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการ พัฒนาชุมชน ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวด้านการบริหารคนนั้นจึงจำเป็นต้องบริหาร ดังนี้

บุคลากร การท่องเที่ยวในชุมชนล้านนาให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตานักท่องเที่ยวนั้น บุคคล ภายในชุมชนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความพร้อมเพรียงกันที่จะพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชน อันมีต้นทุนทางสังคมเป็นปัจจัยหลัก ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและความ สวยงามทางด้านศิลปกรรมต่างๆ ยิ่งการท่องเที่ยวแพร่กระจายไปทั่วทุกสารทิศทำให้ชาวไทยและ ต่างประเทศนิยมที่จะเข้ามาศึกษา เยี่ยมชม ดังนั้น ชุมชนจำเป็นต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทั้งกิริยา มารยาท ให้ความรู้ สร้างความรู้สึกปลอดภัยและประทับใจแก่นักท่องเที่ยว^{๖๘}

ความรู้ เรื่องราว ตำนาน เหตุการณ์หรือความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการ สร้างความเข้าใจให้ตระหนักถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของวัดและชุมชน^{๖๙} เช่น การบูรณะ ปรับปรุงศาสนสถานให้คงความเป็นล้านนา/รูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมให้กลับคงสภาพเดิม^{๗๐} เป็น

^{๖๓} สัมภาษณ์พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปัญญา (ดวงเมือง), ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๖๔} สัมภาษณ์พระมหาบรรจง จันทคุตโต (แผ่นดินทอง) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนดอก (พระอารามหลวง), ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๖๕} สัมภาษณ์พระมหาบรรจง จันทคุตโต (แผ่นดินทอง) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนดอก (พระอารามหลวง), ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๖๖} สัมภาษณ์นางสาวเกศินี ไชยเทพ, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๖๗} สัมภาษณ์นายเยี่ยม กาวิละเวส ไวยาวัจกรวัดสวนดอก (พระอารามหลวง), ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๖๘} สัมภาษณ์พระรัชพล เตชธมโม, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๖๙} สัมภาษณ์พระชยานันท์มณี จรณธมโม (ณ น่าน) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้งและรองผู้อำนวยการ วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ, ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๐} สัมภาษณ์พระปลัดนฤดล กิตติภทโท (ไชยประสิทธิ์) นักวิเคราะห์นโยบายและแผนวิทยาลัยสงฆ์นคร น่านเฉลิมพระเกียรติ, ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

แนวทางการนำความรู้และคุณค่าของชุมชนกลับคืนสู่ชุมชน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม/ปลูกฝังความคิดและสร้างทัศนคติให้อนุรักษ์ของดั้งเดิมไปพร้อมๆ กับความทันสมัย^{๗๑} และเป็นการให้ความรู้และการปฏิบัติแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้นำเที่ยว (Guide) ควรมีความรู้ความเข้าใจอย่างดีและบอกแนวทางการปฏิบัติแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมศาสนสถานหรือโบราณสถานของชุมชนนั้น^{๗๒} หากให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติควรมีป้ายภาษาอังกฤษที่อธิบายประวัติศาสตร์ ความ เป็นมาหรือสัญลักษณ์ต่าง แม้กระทั่งการให้แง่คิดทางด้านพุทธศาสนาตามต้นไม้ (ต้นไม้พูดได้) หรือ ตู้บริจาคที่จะให้ชาวต่างชาติได้รับรู้ว่านำไปใช้ประโยชน์ด้านไหน^{๗๓}

จิตอาสา การพัฒนาศักยภาพที่สมบูรณ์แบบต้องเริ่มจากบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและมีจิตใจที่เสียสละทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์ จิตอาสาในการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ของวัดและชุมชนให้มีสะอาดหรือการถ่ายทอดศิลปะด้านต่างๆ หรือการให้ความรู้ประวัติความเป็นมาและศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาให้อยู่เคียงคู่กับชุมชนตนเอง^{๗๔} เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชนและเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมของล้านนาเพื่อถ่ายทอดแก่ลูกหลานมิให้สูญหายไป^{๗๕}

ระเบียบวินัย/ข้อบังคับ การพัฒนาและสร้างความเข้าใจขนบธรรมเนียม ข้อปฏิบัติของชุมชนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีหลายพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวไม่ค่อยให้ความเคารพต่อสถานที่ในวัด^{๗๖} ไม่เข้าใจว่าสถานที่ไหนควรเข้าหรือไม่ควร ปฏิบัติตนฝ่าฝืนกฎระเบียบ เช่น สูบบุหรี่ภายใน แต่งกายไม่เหมาะสมและขาดมารยาทในการเข้ามาชมสถานที่^{๗๗} ควรมีการประชาสัมพันธ์และป้ายแนะนำข้อปฏิบัติในการเยี่ยมชม^{๗๘}

๓. การจัดการ เป็นการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางที่กำหนดไว้ ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้และแนวทางที่จะไปถึงเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนมีการดำเนินการ ดังนี้

การวางแผน การวางนโยบายจากการวิเคราะห์ปัญหาและวางแนวทางแก้ไขแนวการพัฒนา^{๗๙} โดยการให้ความคิดแบบใหม่แก่วัดและชุมชน^{๘๐} พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ หลากหลาย จาก การออกแบบ/ส่งเสริม/พัฒนารูปแบบการจัดการให้ดึงดูดความสนใจสอดคล้องกับขนบธรรมเนียม

^{๗๑} สัมภาษณ์พระมหาดรจร จันทคุตโต (แม่หนอง) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนดอก (พระอารามหลวง), ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๗๒} สัมภาษณ์นายสมชาย วิริยกิจโกศล, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๗๓} สัมภาษณ์ Mr.Myles Taylor, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๗๔} สัมภาษณ์พระเทพสิทธินายก (ชื่น ปญญธโร) เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๗๕} สัมภาษณ์พระเทพสิงหราชจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๗๖} สัมภาษณ์นายสมชาย วิริยกิจโกศล, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๗๗} สัมภาษณ์นายเยี่ยม กาวีละเวส ไวยาวัจกรวัดสวนดอก (พระอารามหลวง), ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๗๘} สัมภาษณ์พระเทพสิงหราชจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๗๙} สัมภาษณ์นายธนาปกรณ อ่วมสทธิชัย, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๘๐} สัมภาษณ์พระสุนทรมนี ฐานสิริ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง, ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเผยแพร่แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานตามแผนที่กำหนด^{๘๑} เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมจุดเด่นและพัฒนาจุดอ่อน^{๘๒} ให้การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ^{๘๓}

เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ ศิลปะ วัฒนธรรมของล้านนามีลักษณะที่โดดเด่น ทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แฝงไปด้วยแนวคิดในการดำเนินชีวิตของชุมชน^{๘๔} ภูมิปัญญาชุมชนบ่งบอกถึงการควบคุมและดูแลของสมาชิกภายในชุมชน^{๘๕} อีกทั้งยังเป็นมนต์เสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้เข้ามาศึกษา เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง สถาปัตยกรรม ปูนปั้นที่เป็นศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเรื่องเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ที่น่าเสนอสู่สาธารณชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งการเขียนเรื่องเล่า การสร้าง Gallery เป็นต้น^{๘๖} ลักษณะดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการบ่งบอกถึงลักษณะที่สงบ งดงามและเต็มเปี่ยมไปด้วยเอกลักษณ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะในล้านนา อย่างไรก็ตาม ควรมีการพัฒนาให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและเข้าใจประวัติ ความเป็นมา และเรื่องราวต่างๆ ที่อธิบายเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ^{๘๗} เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงคุณค่าและความโดดเด่นของล้านนาที่สืบทอดมาจนปัจจุบัน

ยุทธศาสตร์การพัฒนา การพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนจำเป็นต้องสำรวจเพื่อให้รู้ถึงสภาพปัญหาที่จะนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม และวางแผนงานเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนา แม้ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวหลายพื้นที่เริ่มห่างไกลกันหรือมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการภายในวัดเอง จนทำให้สมาชิกในชุมชนไม่มีส่วนร่วม^{๘๘} แต่กระนั้นก็ตาม จำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้าใจระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนเพื่อวางนโยบายการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพให้เกิดความชัดเจน^{๘๙} ซึ่งแนวทางการบริหารจัดการที่เป็นระบบมีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ ๑) การพัฒนา หมายถึง การให้ความรู้ ข้อมูลชี้แนะแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง ๒) การบริหารจัดการภายในวัด หมายถึง ความพร้อมทางด้านสถานที่ เช่น ห้องน้ำ สถานที่จอดรถ การดูแลความปลอดภัย และ ๓) การบริการ หมายถึง การอำนวยความสะดวก มีป้ายบอกสถานที่ ข้อควรปฏิบัติ การบริการด้านข้อมูล ระบบข้อมูล ความรู้ ประวัติความ

^{๘๑} สัมภาษณ์นายอมร กิตติกวาทอง วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, ๗ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๘๒} สัมภาษณ์นายหาญ สกุล งามเจริญ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย, ๖ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๘๓} สัมภาษณ์พระเทพสิทธินายก (ชื่น ปญญาธโร) เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๘๔} สัมภาษณ์พระสุนทรมุณี ฐานสิริ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง, ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๘๕} สัมภาษณ์พระมหาบรรจง จนทศุตโต (แมนทอง) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนดอก (พระอารามหลวง), ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๘๖} สัมภาษณ์นางสาวบัณฑิติกา จารุมา, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๘๗} สัมภาษณ์ Mrs.Any Henshaw, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๘๘} สัมภาษณ์นางศรีหิลา บุญมา, สัมภาษณ์ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๘๙} สัมภาษณ์พระชยานันท์มณี จรณธมโม (ณ น่าน) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้งและรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ, ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

เป็นมา เพราะแต่ละท้องถิ่นมีวัฒนธรรมแตกต่างกันหรือการแนะนำที่ท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ รวมถึง การแสดงทางวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชม เช่น การฟ้อนเล็บ การขายสินค้า OTOP ของชุมชน^{๙๐}

การพัฒนาศักยภาพที่มีระบบการบริหารจัดการที่ดี คือ การบริหารจัดการทรัพยากรคน เงิน ทรัพยากรและกระบวนการการท่องเที่ยวที่ได้รับความร่วมมือทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๙๑} เช่น คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัด และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อผลักดันส่งเสริมการท่องเที่ยวและข้อปฏิบัติให้ถูกต้อง เหมาะสมตามจารีตประเพณีของชุมชน รวมถึงการพัฒนาพระสงฆ์ให้ทักษะในการให้ความรู้ เรื่อง ประวัติความเป็นมาภายในวัด^{๙๒} อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การบริหารจัดการเกิดความเรียบร้อยเป็น ระเบียบรัฐเองควรเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อยกระดับและเป็นการ พัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม^{๙๓}

การมีส่วนร่วม มนต์เสน่ห์ของทางวัฒนธรรมและภูมิประเทศ ภูมิอากาศของล้านนาเป็นปัจจัย ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนต้องได้รับ ความร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด^{๙๔} ควบคู่ไปกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลอย่างต่อเนื่อง^{๙๕} เช่น ระบบขนส่ง วัฒนธรรมการแต่งกายให้ เหมาะสมกับสถานที่หรือการโพสภาพที่ไม่เหมาะสม^{๙๖} การมีส่วนร่วมควรทำประชาคมเพื่อให้รู้ความ คิดเห็น^{๙๗} เข้าใจองค์ประกอบการท่องเที่ยว^{๙๘} สร้างความเข้าใจตรงกัน เพื่อปกป้องมิให้เกิดความ เสื่อมศรัทธา^{๙๙} ป้องกันการลดบทบาทของวัดและชุมชน ในส่วนคณะกรรมการบริหารต้องสร้างความ เชื่อมั่นและศรัทธา^{๑๐๐} เพื่อให้เป็นการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา^{๑๐๑} จากการพัฒนาและความร่วมมือกับทุกภาคส่วน^{๑๐๒} อย่างไรก็ตาม โบราณสถานและโบราณวัตถุบาง

^{๙๐} สัมภาษณ์พระมหาบรรจง จนทศุตโต (แผ่นทอง) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนดอก (พระอารามหลวง), ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๙๑} สัมภาษณ์พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (ปล้องขัน) เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดน่าน, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๙๒} สัมภาษณ์พระธรรมราชานุวัตร (หลักแน่น) เจ้าคณะภาค ๖ เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๙๓} สัมภาษณ์นายเยี่ยม กาวิละเวส ไวยาวัจจรวัดสวนดอก (พระอารามหลวง), ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๙๔} สัมภาษณ์พระสุนทรมนูญ ฐานสิริ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง, ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๕} สัมภาษณ์พระปลัดนฤตล กิตติภทโท (ไชยประสิทธิ์) นักวิเคราะห์นโยบายและแผน วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ, ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๙๖} สัมภาษณ์พระเทพสิงหราชจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๙๗} สัมภาษณ์พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (ดวงเมือง), ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๙๘} สัมภาษณ์นายเชษฐ นิยมมาทพัฒน์ รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๙๙} สัมภาษณ์นางบังอร มะโนคำ, สัมภาษณ์ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์นายฐาปกรณ์ อ่วมสถิตย์, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์พระธรรมราชานุวัตร (หลักแน่น) เจ้าคณะภาค ๖ เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ ดร.ชำนาญ เกิดช่อ, อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

แห่งขึ้นตรงต่อกรมศิลปากร ขึ้นตอนขออนุญาตล่าช้า^{๑๐๓} ขาดงบประมาณในการพัฒนา^{๑๐๔} ดังนั้น องค์การปกครองท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนงบประมาณเบื้องต้น^{๑๐๕} เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน เพื่อให้ส่งเสริมการท่องเที่ยวของล้านนาได้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

การประชาสัมพันธ์ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวสื่อมวลชนมีความสำคัญในการ แพร่กระจายข้อมูล ประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งในรูปของเอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ และไอทีหรืออินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างความรู้และเข้าใจก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว เป็นแนวทางการให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง นอกจากนั้นการสื่อสารยังเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้าใจ อธิบายและแนะนำข้อมูลความจริงแก่นักท่องเที่ยว รวมถึง รายละเอียดข้อห้ามและข้อปฏิบัติ เช่น การแต่งตัวไม่เรียบร้อย นุ่งสั้น ฯลฯ สื่อยังทำหน้าที่ในการ สร้างความอบอุ่นใจแก่นักท่องเที่ยวเพื่อปกป้องมิให้เกิดปัญหาทั้งด้านอันตราย การพัฒนาและ สร้างความเข้าใจขนบธรรมเนียม ข้อปฏิบัติของชุมชนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีหลายพื้นที่ที่ นักท่องเที่ยวไม่ค่อยให้ความเคารพต่อสถานที่ นอกจากนั้นจะต้องสร้างเครือข่ายของวัดและชุมชน แหล่งท่องเที่ยวผ่านรูปแบบการประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นต้น^{๑๐๖} โดยมีการจัดทำรายการการท่องเที่ยวของวัด และชุมชนให้ครบถ้วน^{๑๐๗} นำเสนอผ่านช่องสื่อสารสาธารณะ เช่น ไลน์^{๑๐๘} ผ่านสื่อออนไลน์ รูปถ่าย บอกล่าเขียนเรื่องราวผ่าน FACEBOOK, TWITTER, LINE เป็นต้น^{๑๐๙} และมีการประชุมวางแผนเพื่อ การพัฒนาการประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๑๐} รวมถึงความร่วมมือทุกภาคส่วน เช่น แหล่งท่องเที่ยว โรงแรม การเดินทางและเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ^{๑๑๑} เช่น ประวัติและความ น่าสนใจของอุทยานหลวง สถานที่เก็บอัฐิของเจ้าฟ้ามหากษัตริย์เจ้านายฝ่ายเหนือ^{๑๑๒} เพื่อให้เกิดความ สะดวก สบายและสร้างแรงจูงใจแก่นักท่องเที่ยว

๔. กิจกรรมเชิงพุทธ การพัฒนาศักยภาพผ่านกิจกรรมเชิงพุทธที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่หล่อ หลอมคุณค่าทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามของวัดและชุมชนนั้น เป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

^{๑๐๓} สัมภาษณ์นางสาวบัณฑิตกา จารุมา, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปัญญา (ปล้องขัน) เลขาฯ เจ้าคณะจังหวัดน่าน, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์นายสมชาย วิริยกิจโกศล, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์นายเชษฐ นิมาทพัฒน์ รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิม พระเกียรติ, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ ดร.ชำนาญ เกิดช่อ, อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ Mrs.Jacqui Goodall, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์นางสาวบัณฑิตกา จารุมา, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์นายธรรมากรณ์ อ่วมสถิตย์, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์พระเทพสิงหราชจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์นายเยี่ยม กาวิละเวส ไวยาวัจกรวัดสวนดอก (พระอารามหลวง), ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ความเชื่อ รูปแบบวิถีชีวิตของชาวล้านนาเป็นการปลูกฝังให้เกิดการประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นคนดี จากการศึกษาศิลปะ ทำบุญให้ทาน^{๑๑๓} และมีกุศโลบายให้คนเข้าวัด เช่น การไหว้พระธาตุประจำปีเกิด ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์^{๑๑๔} หรือ การมีตู้บริจาคเพื่อให้พนักงานท่องเที่ยวได้ร่วมทำบุญสมทบทุนต่างๆ เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าเล่าเรียน ซ่อมแซม ฯลฯ หรือ การให้บูชาเครื่องรางของขลัง เทียนสีบชะตาและอื่นๆ นอกจากนี้ ความเชื่อต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ที่สอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ชุมชนถือปฏิบัติกันมา

วิถีชีวิตชุมชน การวางแผนของชุมชนในการวิเคราะห์ความต้องการ บริบทชุมชน ปัญหาและแนวทางการแก้ไข เพื่อเพิ่มศักยภาพของวัดและชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันทรงคุณค่า มีเอกลักษณ์/อัตลักษณ์โดดเด่นแบบล้านนาดั้งเดิม มีประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์บอกเล่าเรื่องราววิถีความเป็นอยู่ มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อแสดงแก่นักท่องเที่ยวให้เห็นถึงวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ตามวิถีพุทธ^{๑๑๕} อันทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมใน

วัฒนธรรม/ประเพณี การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและวิถีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม^{๑๑๖} เพื่อปรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวให้ตระหนัก เข้าใจถึงสภาพภูมิปัญญาของชุมชน^{๑๑๗} เป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นคุณประโยชน์และคำนึงผลเสียที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจน้อยที่สุด^{๑๑๘} การอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมทุนเดิมของชุมชนเพื่อให้บุคคลภายนอกได้เข้ามาเรียนรู้สร้างความเข้าใจถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมสมาชิกในชุมชนเกิดความห่วงหาอาทรภูมิปัญญาของตนที่มีเอกลักษณ์อย่างมีระบบ ระเบียบและเหมาะสม^{๑๑๙}

กิจกรรมพุทธวิถี กิจกรรมที่ชุมชนได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญการพัฒนาศักยภาพตนเองที่มีเอกลักษณ์^{๑๒๐} เริ่มจากการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ประจักษ์เป็นรูปธรรม^{๑๒๑} เพื่อให้เกิดความร่วมมือตามหลัก“บวร” บ้าน วัด โรงเรียน^{๑๒๒} โดยมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาศักยภาพในทางเดียวกัน สร้างมาตรฐานการท่องเที่ยวที่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน เป็นไปได้และไม่กระทบต่อ

^{๑๑๓} สัมภาษณ์นางสาวชนันภรณ์ รัชฎาทองตระกูล, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์นางจุรีย์ สุนันต๊ะ, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ Mr.Myles Taylor, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์พระปลัดนฤดล กิตติภทโท (ไชยประสิทธิ์) นักวิเคราะห์นโยบายและแผนวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ, ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์นายหาญ สกุล งามเจริญ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย, ๖ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (ดวงเมือง), ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์พระสมุห์อุทัย (มโนรัตน์) มโนรัตน์, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์พระสมุห์อุทัย (มโนรัตน์) มโนรัตน์, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (ดวงเมือง), ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์นายเชษฐ นิมมาทพัฒน์ รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ภาพลักษณ์ของวัดและชุมชน^{๑๒๓} และมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนและโรงเรียน เช่น การพัฒนาชุมชนให้มีมรดกคุณค่าน้อยๆ การพัฒนาศักยภาพจึงต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนจากการอบรมให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบระเบียบที่ชัดเจน^{๑๒๔} ดังนั้น การเข้าใจคุณค่าและความรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการอบรม/ส่งเสริม / สนับสนุน ทั้งด้านความรู้ งบประมาณและบุคลากรเพื่อเข้าไปพัฒนาวัดและชุมชนเป็นเบื้องต้น^{๑๒๕} เมื่อการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพจากการร่วมมือของทุกฝ่าย ควรมีการจัดทำคู่มือการพัฒนาการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวในวัดและชุมชนอย่างยั่งยืน^{๑๒๖}

การพัฒนาการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ชุมชนธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นและเผยแพร่ให้แก่สาธารณชนได้รับรู้รับทราบ เข้าใจถึงคุณค่าของภูมิปัญญาที่อยู่ในพื้นที่ตนเอง โดยริเริ่มจากตัวบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจข้อมูลท้องถิ่นและภาษาในการติดต่อสื่อสาร มีจิตใจอาสาพัฒนาชุมชนตามแผนงานที่วางไว้ ทั้งการปรับปรุงทางทัศนียภาพ การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ทรงคุณค่า มีเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีความเป็นระเบียบ สร้างแรงจูงใจแก่นักท่องเที่ยว และความร่วมมือกับหน่วยงาน/องค์กรปกครองท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมงบประมาณในการปรับภูมิทัศน์ และใช้สื่อมวลชนเป็นสื่อกลางในการกระจายและให้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของวัดและชุมชนในล้านนาต่อไป

^{๑๒๓} สัมภาษณ์พระเทพสิทธินายก (ชื่น ปญญาโร) เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์พระธรรมราชานุวัตร (หลักแน่น) เจ้าคณะภาค ๖ เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์นายอมร กิตติกวางทอง วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, ๗ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์นายหาญ สกุด งามเจริญ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย, ๖ กันยายน ๒๕๖๐.

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำนานา” เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำนานาให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จากการศึกษาวិเคราะห์วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำนานาที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและงดงาม จากการวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (percentage) สำหรับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) สำหรับการหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในลำนานา อีกทั้งได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ซึ่งผลการศึกษามีดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำนานา” เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำนานาที่มีลักษณะแห่งความสวยงามทั้งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีสืบต่อกันมา

เป็นการส่งเสริมสร้างความเข้าใจเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ถูกต้องและเหมาะสม จากการศึกษาสามารถสรุปผล ดังนี้

๕.๑.๑ บริบทพื้นฐานและสภาพความจริงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

ประวัติความเป็นมา การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา จากกลุ่มตัวอย่างนั้น ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีคติ ความเชื่อ ประวัติศาสตร์และศิลปกรรมที่โดดเด่นแบบฉบับล้านนา *ทรัพยากรการท่องเที่ยว* (Tourism Resource) พื้นที่การวิจัยของวัดและชุมชนในล้านนา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านศาสนสถานทางด้านวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของชุมชน และศิลปกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา และแต่ละพื้นที่ต่างมีความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกันทางด้านศิลปะแบบล้านนา

การจัดการการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ดังนี้ ๑) ด้านประวัติศาสตร์และความเชื่อของท้องถิ่น ๒) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ๓) ด้านเศรษฐกิจ ๔) ด้านการเมืองการปกครอง

ปัญหาและแนวทางการพัฒนา การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เพื่อเป็นแนวทางให้แก่นักท่องเที่ยวได้ศึกษา เรียนรู้และเข้าใจถึงคติ ความเชื่อและแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถือได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการวัดและชุมชนได้อย่างเหมาะสม ผลการศึกษาดังนี้

- *อุปสรรคการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน* พบว่า การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในล้านนา ได้แก่ ความรู้ และความเข้าใจ สภาพจราจร/การเดินทาง พื้นที่จำกัด การอบรม ความเสียสละ การมีส่วนร่วม การสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ สภาพแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยว งบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นโยบายรัฐไม่สอดคล้อง

- *แนวทางการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน* การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีทิศทางอันเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติเพื่อการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ประกอบด้วย การเสียสละ/จิตอาสา การมีส่วนร่วม การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ งบประมาณ ร้านค้า/สินค้าและการปรับปรุงภูมิทัศน์

จะเห็นได้ว่าสภาพความจริงของพื้นที่ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาและอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยววัดและชุมชนให้ยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ดำรงคงไว้และสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพชนชาวล้านนาที่มีความงดงามทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีให้อยู่กับชุมชนต่อไป

๕.๑.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชน

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา จากการศึกษาเบื้องต้นเป็นการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อประเมินผลความคิดเห็นต่อความเข้าใจการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

๑) **สถานภาพทั่วไป** พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ๕๐.๘๐% เพศหญิง ๔๙.๓๐% สถานภาพโสด ๕๗.๘๐% สมรส ๓๘.๐๐% หย่าร้าง ๒.๘๐% หม้าย ๑.๕๐% ช่วงอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ๘.๕๐% อายุ ๑๙ - ๓๐ ปี ๔๖.๘๐% อายุ ๓๑ - ๔๐ ปี ๑๘.๕๐% อายุ ๔๑ - ๕๐ ปี ๑๕.๘๐% อายุ ๕๑ - ๖๐ ปี ๘.๐๐% อายุ ๖๑ ปี ขึ้นไป ๒.๕๐% ระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา ๓.๘๐% มัธยมศึกษา/ป.วช. ๓๑.๕๐% อนุปริญญาตรี/ป.วส. ๑๔.๘๐% ปริญญาตรี/เทียบเท่า ๔๐.๕๐% สูงกว่าปริญญาตรี ๙.๕๐% อาชีพรับจ้างทั่วไป ๒๒.๐๐% ค้าขาย ๑๗.๐๐% เกษตรกรรม ๑.๕๐% รับราชการ ๒๔.๕๐% รัฐวิสาหกิจ ๓.๘๐% อื่นๆ ๓๑.๓๐% รายได้น้อยกว่า ๕,๐๐๐ บาท ๑๖.๐๐% ๕๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท ๒๘.๓๐% ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ๓๐.๓๐% ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ๑๑.๐๐% ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ๖.๓๐% มากกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท ๘.๓๐%

๒) **ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายใน** ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ความเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายในมีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๒ โดยความต้องการของวัดและชุมชน = ๔.๒๗ รองลงมา การสนับสนุนจากผู้นำและองค์กรท้องถิ่น = ๔.๒๒ รองลงมา ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน = ๔.๒๑ และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน = ๔.๑๘ พอสรุป ดังนี้

ความต้องการของวัดและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก = ๔.๒๗ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรมของวัดและชุมชน = ๔.๓๓ รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทำให้วิถีชีวิตของวัดและชุมชนดีขึ้น = ๔.๒๙ รองลงมา ได้แก่ การสำรวจข้อมูลเพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๒๗ รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการให้ความรู้ทั้งทางด้านตำนาน ประวัติศาสตร์ โบราณคดีของวัดและชุมชน = ๔.๒๖ และการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของวัดและชุมชน = ๔.๒๑

การสนับสนุนจากผู้นำและองค์กรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก = ๔.๒๒ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๒๕ รองลงมา ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๒๔ รองลงมา ได้แก่ หน่วยงานองค์กรภาครัฐ เอกชนและท้องถิ่นควรมีการจัดตั้งกองทุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๒๒ รองลงมา ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้จัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๒๒ และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนสนับสนุนให้การปรับปรุงวัดและชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว = ๔.๑๙

ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก = ๔.๒๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนเป็นการสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่น = ๔.๓๗ รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนทำให้เกิดรายได้และวิถีชีวิตที่ดีขึ้น = ๔.๒๗ รองลงมา ได้แก่ การส่งเสริมให้วัดและชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว = ๔.๒๒ รองลงมา ได้แก่ การอบรม

ให้ความรู้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๑๙ และการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๐๒

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก = ๔.๑๘ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่าความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๒๖ รองลงมา ได้แก่ การประเมินและติดตามผลของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๒๑ รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวมีผลต่อการฟื้นฟูชนบทธรรมนิยม ประเพณีและวัฒนธรรมของวัดและชุมชน = ๔.๒๐ รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของวัดและชุมชน = ๔.๑๒ และการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ๔.๑๐

๓) ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ความเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอกมีค่าเฉลี่ย = ๔.๐๘ โดยความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน = ๔.๒๐ รองลงมา แบบแผนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๐๔ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๐๐ พอสรุปได้ดังนี้

ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก = ๔.๒๐ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่าความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาเยี่ยมชมศิลปะ วัฒนธรรมของวัดและชุมชน = ๔.๒๓ รองลงมา ได้แก่ นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาประวัติและตำนานที่สำคัญของวัดและชุมชน = ๔.๒๒ รองลงมา ได้แก่ นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาและเรียนรู้ภูมิปัญญาล้ำนาของวัดและชุมชน = ๔.๒๐ รองลงมา ได้แก่ นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาของวัดและชุมชน = ๔.๑๘ และนักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาทางด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของวัดและชุมชน = ๔.๑๓

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก = ๔.๐๐ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจาก อินเทอร์เน็ต = ๔.๐๕ รองลงมา ได้แก่ ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากบอกเล่าจากเพื่อน (ปากต่อปาก) = ๔.๐๐ รองลงมา ได้แก่ ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากนิตยสาร = ๓.๙๙ รองลงมา ได้แก่ ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากข้อมูลการท่องเที่ยวของหน่วยงานภาครัฐ = ๓.๙๙ และได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากทีวีและเกมโชว์ = ๓.๙๗

แบบแผนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก = ๔.๐๔ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ กฎระเบียบ ข้อปฏิบัติในการเยี่ยมชมอย่างชัดเจน = ๔.๐๖ รองลงมา ได้แก่ คำบรรยายความเป็นมาและประวัติอย่างชัดเจน = ๔.๐๕ รองลงมา ได้แก่ ข้อห้ามหรือข้อบังคับในการเยี่ยมชมอย่างชัดเจน = ๔.๐๕ รองลงมา ได้แก่ แผ่นผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวชัดเจน = ๔.๐๓ และคำชี้แจงค่าธรรมเนียมเข้าเยี่ยมชมอย่างชัดเจน = ๔.๐๑

๔) ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชนมีค่าเฉลี่ย = ๓.๙๘ โดยการเข้าถึงสถานท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๐๑ รองลงมาสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๓.๙๙ รองลงมาสิ่งดึงดูดใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๓.๙๘ รองลงมาความปลอดภัยต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๓.๙๗ และการรับรองการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๓.๙๖ พอสรุปได้ดังนี้

การเข้าถึงสถานท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก = ๔.๐๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ สภาพถนนในการเดินทางสะดวกสบาย = ๔.๐๕ รองลงมา ได้แก่ ป้ายบอกทางมีความชัดเจน = ๔.๐๓ รองลงมา ได้แก่ สถานท่องเที่ยวติดกับถนนสายหลัก = ๔.๐๓ รองลงมา ได้แก่ เส้นทางคมนาคมมีความเหมาะสม = ๔.๐๑ และสถานท่องเที่ยวมีรถโดยสารให้บริการตลอดเวลา = ๓.๙๒

สิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก = ๓.๙๙ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ถนน/การเดินทางในสถานท่องเที่ยวมีความเหมาะสม = ๔.๒๒ รองลงมา ได้แก่ แผนที่/แผนผังแสดงขอบเขตการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน = ๔.๒๑ รองลงมา ได้แก่ ที่จอดรถมีความเหมาะสมและเพียงพอ = ๔.๑๗ รองลงมา ได้แก่ ศูนย์บริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว = ๔.๑๕ และห้องสุขามีความสะอาดและเพียงพอ = ๔.๑๓

สิ่งดึงดูดใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก = ๓.๙๘ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ แหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น = ๔.๐๒ รองลงมา ได้แก่ ประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาอันยาวนาน = ๔.๐๐ รองลงมา ได้แก่ แหล่งธรรมชาติที่สวยงาม = ๔.๐๐ รองลงมา ได้แก่ ศิลปะ จิตรกรรมที่งดงาม = ๓.๙๙ และโบราณวัตถุที่มีความศักดิ์สิทธิ์ = ๓.๙๑

ความปลอดภัยต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก = ๓.๙๗ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ความปลอดภัยในทางเดินสถานท่องเที่ยว = ๔.๐๒ รองลงมา ได้แก่ กฎระเบียบและมาตรการในการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๐๑ รองลงมา ได้แก่ ความปลอดภัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว = ๓.๙๙ รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเป็นประจำ = ๓.๙๔ และความปลอดภัยบริเวณที่จอดรถ = ๓.๙๐

การรับรองการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก = ๓.๙๖ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ร้านค้าในการซื้อของอย่างสะดวกสบาย = ๓.๙๙ รองลงมา ได้แก่ การเดินทาง โดยสาร/รับจ้างมีความเพียงพอ = ๓.๙๗ รองลงมา ได้แก่ สถานที่พักอาศัยมีจำนวนเพียงพอ = ๓.๙๔ รองลงมา ได้แก่ ร้านอาหารมีจำนวนเพียงพอ = ๓.๙๔ และระบบการจัดการขยะมีความเหมาะสมและเพียงพอ = ๓.๙๓

๕.๑.๓ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาให้เกิดความเหมาะสม เป็นการส่งเสริม สนับสนุนคุณค่าทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชน จากการศึกษา พบว่า กระบวนการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนมีองค์ประกอบด้วย ๑) ด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี ทุกพื้นที่ของการศึกษามุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รู้และเข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศิลปะ วัฒนธรรมและรูปแบบของสังคมตั้งแต่โบราณกาลที่ผสมผสานทั้งความเชื่อ แนวคิดและความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาสืบมาจนถึงปัจจุบัน ๒) ด้านการจัดการ อย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการและให้บริการที่เหมาะสม มุ่งเน้นการบริหารจัดการภายในวัดและความเห็นจากเพื่อให้พื้นที่ชุมชนไม่มีโอกาสมากในการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับชุมชน ๓) ด้านวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นในแง่สังคมและมุ่งเน้นความเป็นวิถีชุมชนที่ตั้งเดิม แต่บางพื้นที่ได้หมุนเวียนตามกระแสการดำเนินชีวิตของสังคม ๔) ด้านความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้รับความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวจังหวัด หน่วยงานปกครองท้องถิ่น และภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยววัดและชุมชน ๕) ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน กระนั้น การบริหารจัดการบางพื้นที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตนเอง และเป็นการแสดงภาพลักษณ์อันดีงามที่ปรากฏให้แก่คนทั่วไปได้รับรู้และเรียนรู้ ๖) ด้านนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ การท่องเที่ยวในทุกพื้นที่เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้รับความพึงพอใจ เพราะเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีการบริหารจัดการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทั้งการเดินทาง สถานที่และความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว ๗) ด้านขีดความสามารถรองรับ (carrying capacity) พื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวส่วนมากจะมีพื้นที่เหมาะสม กว้างขวาง มีระเบียบ แต่วัดพระสิงห์วิหาร จังหวัดเชียงใหม่และวัดมิ่งเมือง จังหวัดน่าน เป็นแห่งท่องเที่ยวที่อยู่ใจกลางเมืองทำให้เกิดอาการจราจรติดขัด และพื้นที่ในการจอดรถไม่เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาด้านกายภาพจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งพัฒนา ๘) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของถือได้ว่ามีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เพราะเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนั้นๆ ทำให้พื้นที่ที่มีการจัดผู้รักษาความปลอดภัยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชม

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นแนวทางพัฒนาและเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวจากปัจจัยข้างต้น เพื่อหาวิธีการและรูปแบบการที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนในล้านนา ดังนั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเพื่อให้มีรูปแบบที่ดีและเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัฒนธรรมตามแนววิถีพุทธอันทรงคุณค่าของวัดและชุมชนในล้านนา

๕.๒ อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ รูปแบบในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา โดยผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑. ทรัพยากร การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนานั้นจะต้องมีแหล่งท่องเที่ยวต่างที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ ๑) *ประวัติศาสตร์* การพัฒนาและสร้างเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังบอกเล่าเรื่องราวอันทรงคุณค่าแก่ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาศึกษาและสัมผัสถึงเล่าราวเหตุการณ์ครั้งก่อน ทั้งเรื่องราว ๒) *ความงดงาม/ภูมิทัศน์* ความโดดเด่นและสวยงามทางด้านศิลปะ หัตถกรรม จิตรกรรมแบบฉบับล้านนาที่มีความงดงามและทิวทัศน์ที่ตระการตาทางกายภาพทำให้เกิดความพอใจในการเยี่ยมชม ๓) *การอนุรักษ์* ความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แฝงด้วยความวิจิตรพิสดารทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรมที่ล้ำค่าที่ปรากฏในชุมชน ๔) *การบริการ/ความสะดวก/ความปลอดภัย* การสรรหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจ อธิบายและแนะนำในนักท่องเที่ยว

๒. บริหารคน บุคลากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๑) *บุคลากร* บุคคลภายในชุมชนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความพร้อมเพรียงกันที่จะพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนด้วยการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สร้างความรู้สึกปลอดภัยและประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ๒) *ความรู้* แหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจให้ตระหนักถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของวัดและชุมชนทางด้านศาสนสถานและความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรมด้านต่างๆ โดยการบริหารพื้นที่ให้เป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ๓) *จิตอาสา* การเสียสละกำลังกาย กำลังใจและกำลังทรัพย์ในการพัฒนาวัดและชุมชน เพื่อการอนุรักษ์และสืบสาน ถ่ายทอดความรู้ของชุมชนมิให้สูญหายไป ๔) *ระเบียบวินัย/ข้อบังคับ* ข้อปฏิบัติของชุมชนต่อการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยว มิให้เกิดการฝ่าฝืนกฎระเบียบ

๓. การจัดการ เป็นการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางที่กำหนดไว้ ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้และแนวทางที่จะไปถึงเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนมีการดำเนินการ คือ ๑) *การวางแผน* การวางแผนนโยบายจากการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไข เพื่อพัฒนาการจัดการให้ดึงดูดความสนใจสอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเผยแพร่แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ๒) *เอกลักษณ์และอัตลักษณ์* ศิลปะ วัฒนธรรมของล้านนามีลักษณะที่โดดเด่น ทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แฝงไปด้วยแนวคิดในการดำเนินชีวิตของชุมชน และเป็นมนต์เสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ ๓) *ยุทธศาสตร์การพัฒนา* การสำรวจสภาพปัญหาที่จะนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม เพื่อวางแผนงานเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการระหว่างวัดกับชุมชนให้เกิดศักยภาพที่ดีในการจัดการทรัพยากรคน เงิน ทรัพยากรและกระบวนการ รวมถึงการร่วมมือกับทุกภาคส่วน ๔) *การมีส่วนร่วม* การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด ๕) *การประชาสัมพันธ์* การแพร่กระจายข้อมูล ประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้นักท่องเที่ยว ทั้งในรูปของเอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ และไอทีหรืออินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างความรู้และเข้าใจ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวและแหล่ง

๔. กิจกรรมเชิงพุทธ การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักทางพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมเชิงพุทธ ด้านความเชื่อดั้งเดิมที่หล่อหลอมคุณค่าทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามของวัดและชุมชน ดังนี้ ๑) *ความเชื่อ* วิถีชีวิตของชาวล้านนาปลูกฝังให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตน ให้เป็นคนดีตามหลักทางพระพุทธศาสนาที่มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติตนตั้งแต่อดีต ๒) *วิถีชีวิตชุมชน* บริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินระหว่างวัดและชุมชน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทาง วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงให้แก่นักท่องเที่ยวได้เข้าใจการ ดำเนินชีวิตตามวิถีพุทธของชุมชน ๓) *วัฒนธรรม/ประเพณี* การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและวิถี การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวได้ ตระหนักและเข้าใจความภูมิใจของชุมชนในการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมของตนเองที่มี พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของชุมชน ๔) *กิจกรรมพุทธวิถี* กิจกรรมที่ชุมชนได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและ ความสำคัญการพัฒนาศักยภาพตนเอง จากความร่วมมือตามหลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน สร้าง มาตรฐานการท่องเที่ยวที่ไม่กระทบต่อสภาพลักษณะของวัดและชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นและเผยแพร่คุณค่าของภูมิปัญญาของชุมชน โดยเริ่มจากการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการคนในชุมชน การบริหารจัดการ และการกิจกรรม เชิงพุทธเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเหมาะสมในชุมชนล้านนา ในการส่งเสริม สนับสนุนคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อชุมชนและนักท่องเที่ยวให้เกิดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัย “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา” ผลการวิจัยครั้งนี้ ถือเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เป็นการบ่งบอกถึง คุณค่าทั้งทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม เป็นแนวทางการสร้าง ความรู้ ความเข้าใจและรายได้แก่ชุมชนจากการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและเกิดความยั่งยืน นอกจากนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะผลการวิจัย ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ๑) ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานเป็นศิลปะ วัฒนธรรมและ ประเพณี เพื่อให้ชุมชนเกิดความรักและตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนตนเอง
- ๒) ส่งเสริมและพัฒนาวัดและชุมชนให้เกิดความระเบียบ สร้างภูมิทัศน์แก่นักท่องเที่ยว
- ๓) ส่งเสริมการทำงานร่วมกันหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนา ศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- ๔) ชุมชนต้องมีจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานเป็นศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณี ร่วมมือกันในการดูแล รักษาและป้องกันมิภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นสูญหายไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

แนวทางเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมในการการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำนานา คือ

๑) ควรประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

๒) ควรมีการจัดทำแผนและนโยบายส่งเสริมการพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ชัดเจน และมีการติดตามผลและประเมินผล

๓) ควรมีการทำงานร่วมกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น เพื่อทุกภาคส่วนได้เข้าใจ การพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ชุมชน สังคมและ ประเทศชาติ

๔) ควรมีแรงกระตุ้นในการพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำนานา

๕) ควรมีการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีการพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบและแนวทางการพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๖) ควรมีการส่งเสริมเชิงปฏิบัติการแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำนานาในแต่ละพื้นที่

๒) ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับการพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำนานา เฉพาะพื้นที่ที่ตระหนักถึงคุณค่าการพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวนำไปสู่การสร้างชุมชนต้นแบบต่อไป

๓) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยในแต่ละพื้นที่ในการพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน เพื่อให้เห็นความแตกต่างทางด้านปัจจัย เงื่อนไข และรูปแบบในการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่

๑. หนังสือ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๗.

ฉัตรสุทธิพันธ์ นาคสุภา. **วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๓๗.

ชัญญะ วงษ์วิภาค. **ประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. **ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗.

ชูเกียรติ นพเกตุ. **การท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน...จุดเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๒.

ดร. สัจญา สัจญาวิวัฒน์. **พุทธสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๓.

ณรงค์วิทย์ แสนทอง. **มารู้จัก COMPETENCY กันเถอะ**. กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์ เซ็นเตอร์, ๒๕๔๗.

- นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. การท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.
- บุบผา คุมมานนท์. ผลงานวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: ลานนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, ๒๕๒๗.
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.
- ไพฑูริย์ พงศบุตร. คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- พยอมน ธรรมบุตร. หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘.
- พจนา สวนศรี. การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม. ไม่ปรากฏหน้า.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์, การจัดองค์กรประชาชน: เฉพาะกรณีของกรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖.
- พงศธร เกษสาลี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook). กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๓.
- พจนา สวนศรี. การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, ๒๕๔๖.
- ภักดี รัตนผล. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่ม จังหวัดภาคกลางตอนบน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. แผนพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประจำปี งบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒ -๒๕๕๕. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.
- มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในลุ่มแม่น้ำโขง. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘.
- รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร พุทธาพิทักษ์ผล และคณะ. โครงการศึกษางานด้านวัฒนธรรม การจัดการสารสนเทศ และภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๙.
- ราณี อลิชัยกุล. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๖.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. หลักการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนประยุกต์. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๒.
- สมชาย สนั่นเมือง. โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๔.

สมพร เทพสิทธิ์า. การพัฒนาแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๖. วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน.
การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.
สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิ
ปัญญาภาคสนาม: ภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์, ๒๕๕๔.
สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency Based
Learning, พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศิริวัฒนา อินเทอร์เน็ต จำกัด
(มหาชน), ๒๕๔๘.
สุรชาติ ณ หนองคาย. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาระบบสุขภาพ. เอกสาร
ประกอบคำบรรยาย. ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, (อัสสัมชัญ),
หน้า ๖.
สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์. การพัฒนาชนบทในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : อักษรสารการพิมพ์,
๒๕๒๑.

๒. งานวิจัย

ดวงสมร พักสังข์. “การสำรวจทุนทางสังคมและการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน
ในเขตเทศบาลตำบลศาลายา จังหวัดนครปฐม”. งานวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราช
ภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๒.
ชื่น ศรีสวัสดิ์ และคณะ. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาวัฒนธรรมชุมชนชาวทวายในเขต
อีสานใต้และลาวใต้. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๐.
นายสิทธิไวกุล ทิราวงศ์และคณะ. “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านแม่แรม ตำบลเตาปูน อำเภอสอง
จังหวัดแพร่ ด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน”.
รายงานการวิจัย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๒.
ประทีป นวลเจริญ. “การศึกษาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติทางบกของ
จังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘.
มนัส สุวรรณ, การท่องเที่ยวเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สภาพสังคม -เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม
ในจังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว.), ๒๕๔๑.
รลิกา อังกูรและคณะ. “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา
ท้องถิ่น”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

๓. สัมภาษณ์

พระธรรมราชานุวัตร (หลักแน่น) อายุ ๗๒ ปี เจ้าคณะภาค ๖ เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว ตำบลเวียง
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สัมภาษณ์. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.
พระเทพสิทธินายก (ชื่น ปณฺญารโธ) อายุ ๗๘ ปี เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์
ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สัมภาษณ์. ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

พระชยานันท์มณี จรณธมโม ภู น่าน อายุ ๔๗ ปี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้งและรองผู้อำนวยการ
วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน สัมภาษณ์.
๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

พระสุนทรมณี ฐานสิริ อายุ ๖๒ ปี ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ เจ้าอาวาส
วัดมิ่งเมือง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน สัมภาษณ์. ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

พระปลัดนฤตล กิตติภทโท ไชยประสิทธิ์ อายุ ๓๑ ปี นักวิเคราะห์นโยบายและแผน วิทยาลัยสงฆ์
นครน่านเฉลิมพระเกียรติ วัดพระธาตุแช่แห้ง ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
สัมภาษณ์. ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

พระเทพสิงหราชจารย์ อายุ ๖๑ ปี เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ สัมภาษณ์. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

พระมหาบรรจง จันทคุตโต (แผ่นทอง) อายุ ๕๐ ปี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนดอก (พระอารามหลวง)
ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สัมภาษณ์. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

นายหาญ นายหาญ สกุล งามเจริญ งามเจริญ อายุ ๖๐ ปี ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดเชียงราย บ้านเลขที่ ๙๖ ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
สัมภาษณ์. ๖ กันยายน ๒๕๖๐.

นายอมร กิตติกวางทอง วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย ถนน
สิงห์ไคล ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สัมภาษณ์. ๗ กันยายน ๒๕๖๐.

นายเยี่ยม กาวีละเวส อายุ ๖๖ ปี ไวยาวัจกรวัดสวนดอก (พระอารามหลวง) บ้านเลขที่ ๑๒๓ ตำบล
สุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สัมภาษณ์. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

นางสาวเกศิณี ไชยเทพ อายุ ๖๕ ปี บ้านเลขที่ ๑๔ ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
สัมภาษณ์. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

นายสมชาย วิริยกิจโกศล อายุ ๖๒ ปี บ้านเลขที่ ๑๔๑/๒๑๔ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง
จังหวัดเชียงใหม่ สัมภาษณ์. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

นางสาวชนันภรณ์ รัศฎทองตระกูล อายุ ๒๖ ปี บ้านเลขที่ ๑๐ เขตประเวศ กรุงเทพฯ สัมภาษณ์.
๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

นางศรีหล้า บุญมา อายุ ๗๕ ปี บ้านเลขที่ ๑๐๓/๓ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
สัมภาษณ์. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

นางบังอร มะโนคำ อายุ ๖๑ ปี บ้านเลขที่ ๕๗ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
สัมภาษณ์. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

พระรัชพล เตชธมโม อายุ ๒๗ ปี วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัด
เชียงใหม่ สัมภาษณ์. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

พระครูปลัดอุทัย รตนปญโญ อายุ ๕๓ ปี วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ สัมภาษณ์. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

นายรภัทร ไชยเฉพา อายุ ๔๒ ปี บ้านเลขที่ ๓๑/๑ ตำบลสำราญราษฎร์ อำเภอดอยสะเก็ด
จังหวัดเชียงใหม่ สัมภาษณ์. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

นางจุรีย์ สุนันตะ อายุ ๕๓ ปี บ้านเลขที่ ๕๓๑/๓๕ ตำบลสันทรายน้อย อำเภอสันทราย จังหวัด เชียงใหม่ สัมภาษณ์. ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐.

พระสมุห์อุทัย (มโนรัตน์) มโนรัตน์ อายุ ๓๒ ปี, บ้านเลขที่ ๘๘ ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน สัมภาษณ์. ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ดร.ชำนาญ เกิดช่อ อายุ ๔๓ ปี อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ บ้านเลขที่ ๕ ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน สัมภาษณ์. ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

นายฐาปกรณ์ อ่วมสถิตย์ อายุ ๒๕ ปี, บ้านเลขที่ ๓๒ ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดน่าน สัมภาษณ์. ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

นายเชษฐ นิมาทพัฒน์ อายุ ๓๙ ปี รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติ, บ้านเลขที่ ๓๒ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน สัมภาษณ์. ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (ดวงเมือง) อายุ ๓๐ ปี, บ้านเลขที่ ๘๘ ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน สัมภาษณ์. ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (ปล้องขัน) อายุ ๓๐ ปี เลขาน้ำ เจ้าคณะจังหวัดน่าน, บ้านเลขที่ ๓๖ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน สัมภาษณ์. ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

นางสาวบัณฑิติกา จารุมา, บ้านเลขที่ ๒๒๖ ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน สัมภาษณ์. ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

Mrs.Jacqui Goodall Age ๔๔, New Zealand Interview. 6 September 2016.

Mr. Myles Taylor age ๒๕, Holmfirth, Huddersfield, HD 9 2NW Interview. 6 September 2016.

Mrs. Any Henshaw age ๒๒, Holmfirth, Huddersfield, HD 9 2NW Interview. 6 September 2016.

๔. อีเล็คทรอนิค

<http://www.indochinaexplorer.com/forum/index.php?topic=1764.0;wap2> (สืบค้นเมื่อ วันจันทร์ ที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๐).

<http://gotravelstation.igetweb.com/index.php?mo=3&art=41962207> (สืบค้นเมื่อ วันจันทร์ ที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๐).

<http://www.watsuandok.com/about.php#about0> (สืบค้นเมื่อ วันอาทิตย์ที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๐).

วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร. <http://www.dooasia.com/-siam/tour/watphrasing.shtml> (สืบค้นเมื่อ วันอาทิตย์ ที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๐)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บทความการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
The Tourist Efficient Development of Temples and Community

สมจินทร์ ศรีปรัชยานนท์*

บทคัดย่อ

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชน คือ ๑) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ๒) การพัฒนาศักยภาพด้านการเมืองในการบริหารจัดการของวัดและชุมชน ๓) การพัฒนาศักยภาพทางด้านสังคมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม จารีต ขนบธรรมเนียมและประเพณี ๔) การพัฒนาศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักคุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชน และเผยแพร่คุณค่า เอกลักษณ์ของชุมชนให้ประจักษ์แก่สาธารณชนได้รับรู้และเรียนรู้ นอกจากนี้ ผลจากการศึกษาพบว่า การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจ สืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้/วิถีชีวิตชุมชนดีขึ้น และเป็นการตอบสนองความต้องการชุมชนในการฟื้นฟูความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนา ดังนี้ ๑) *ทรัพยากร*

* อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนานั้นจะต้องมีแหล่งท่องเที่ยวต่างที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ความงดงาม/ภูมิทัศน์ การอนุรักษ์และการบริการ/ความสะดวก/ความปลอดภัย ๒) *บริหารคน* บุคลากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ประกอบด้วย บุคลากร ความรู้ จิตอาสาและระเบียบวินัย/ข้อบังคับ ๓) *การจัดการ* เป็นการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางที่กำหนดไว้ ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้และแนวทางที่จะไปถึงเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนจะต้องมีการดำเนินตามขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน เอกลักษณะและอัตลักษณ์ ยุทธศาสตร์การพัฒนา ๔) *กิจกรรมเชิงพุทธ* การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักทางพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมเชิงพุทธ ด้านความเชื่อดั้งเดิมที่หล่อหลอมคุณค่าทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามของวัดและชุมชน ได้แก่ ความเชื่อ วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรม/ประเพณี กิจกรรมพุทธวิถี

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นและเผยแพร่คุณค่าของภูมิปัญญาของชุมชน โดยเริ่มจากการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการคนในชุมชน การบริหารจัดการและกิจกรรมเชิงพุทธ เพื่อให้เป็นการพัฒนาศักยภาพที่ยั่งยืนและส่งเสริม สนับสนุนคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อชุมชนและนักท่องเที่ยวให้เกิดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำหลัก : การพัฒนาศักยภาพ, การท่องเที่ยว, วัดและชุมชน

ABSTRACT

The purposes of this research are: 1) To study the tourist management of temple and community in Lanna 2) To study the tourist efficiency development of temple and community in Lanna 3) An analyze the tourist efficiency development of temple and community in Lanna. This Research is used the quantitative and qualitative Method. The sampling researching are used 400 populations of sampling and in depth interview the master of sangha, sangha, community Involving organization Thai tourist and foreign tourist for analyzing the tourist efficiency development of temple and community in Lanna.

The result of study is found that:

The tourist efficiency development of temple and community in Lanna is responded to community and tourist need. There are the ways to tourist efficiency development of temple and community as 1) the tourist efficiency development on conservation the natural resource 2) the tourist efficiency development on political management of temple and community 3) the tourist efficiency development on social relationship of culture, custom and tradition 4) the tourist efficiency development on economic that to be enhance for getting knowledge, conservation on environment, arts, cultures, customs and traditions, making money and disseminate unique values to public to know and learn.

Moreover, the result of study found that the tourist efficiency development of temple and community in Lanna is getting knowledge, promoting local culture and wisdom for enhancing and making money or getting up community life and responding the community need on revitalizing knowledge of art, culture, lifestyle, community and participation of related agencies that impacts to the tourist efficiency development of temple and community in Lanna as; 1) Resources: the development of temples and communities in Lanna have to be attractive tourist attractions such as history, the beautiful scenery, conservation and service/convenience/ safety 2) Personal Management: people's community is an important factor for efficiency tourist development as including personnel, knowledge, volunteerism and discipline/regulation 3) Management: the operation or performance to achieve the objectives that is been set out in the guidelines for efficiency tourist development of temple and community; it is planned and the way to reach the goal accurately. As the study found that, the efficiency tourist development has the process as planning, identity and identity planning and development Strategies 4) Buddhist Activities: the Buddhist sustainable development through on Buddhist activities as the original traditional faith that creates the Local art, culture, customs and traditions in temples and communities namely faithfulness, lifestyle, community's life, Culture/tradition and Buddhist activities.

The tourist efficiency development of temple and community is the Article conservation, culture, custom and local tradition. It can disseminate the values of the community wisdom as beginning on the available tourist resources in community, the personal's community management, the administration and Buddhist activities for sustainable development, enhancing and encourage cultural values, traditions and customs of the community as a source of learning and better understanding the community and tourists to be more effective.

Key Word: efficiency development, Tourism, Temple and Community

๑. คำนำ

การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมการให้บริการที่มีความเจริญเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็วไปทั่วทุกมุมโลก โดยมีระบบการให้บริการ เครื่องอำนวยความสะดวก ความรวดเร็วแก่นักท่องเที่ยว เช่น การให้บริการทางด้านข้อมูลข่าวสาร การบริการโทรคมนาคม การบริการเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม

ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี รวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี^{๑๒๗} สำหรับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวที่สามารถเพิ่มสมรรถนะทางด้านการพัฒนาประเทศชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๙ ซึ่งการท่องเที่ยวได้ถูกกล่าวอ้างถึงการขยายการจ้างงาน การกระจายรายได้และการหารายได้เข้าสู่ประเทศชาติและประชาชนในท้องถิ่น

ศาสนสถานและชุมชนที่ได้สืบสานความรู้ถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรมที่ถือว่าเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการดึงดูดแก่นักท่องเที่ยวจากดินแดนต่างๆ สู่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งได้ไม่น้อย โดยเหตุที่ชนชาติต่างๆ ทั่วโลกต่างมีวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันไป ดังวลีหนึ่งที่เป็นคำกล่าวทางมานุษยวิทยาว่า “ชนชาติที่แตกต่างกันย่อมมีวัฒนธรรมแตกต่างกัน” (Different People, Different Culture) ความหลากหลายและแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายให้เพื่อนมนุษย์ผู้สนใจใคร่รู้ ใคร่อยากที่จะเยี่ยมชมความแตกต่างนั้นๆ กระตุ้นให้เกิดการเดินทางเพื่อไปศึกษา ค้นหา เรียนรู้ในวัฒนธรรมของชนชาติอื่นๆ เพื่อเป็นการสั่งสมประสบการณ์แห่งชีวิตของตนเอง นอกจากนี้การเดินทางยังถือได้ว่าเป็นสิ่งหนึ่งในการพักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์ ซึ่งการเดินทางเพื่อไปศึกษา เรียนรู้ ชื่นชมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันนั้นเรียกอีกว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

ปัจจุบันการท่องเที่ยวศาสนสถานหรือวัดและชุมชนเป็นการศึกษาเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเป็นอย่างมาก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกระแสที่ถูกสร้างขึ้นในสังคมและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีส่วนเผยแพร่ให้แหล่งท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ เป็นที่รู้จักมากขึ้น ประกอบกับทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักของประเทศไทยโดยเฉพาะ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทยวิถีชีวิตและอภิปรัชญาไม่ตรีของคนไทย^{๑๒๘} ในแต่ละท้องถิ่น ที่ได้รับความนิยมและเกิดกระแสการอนุรักษ์และหวงแหนในมรดกอันล้ำค่าทางวัฒนธรรมของไทย ทำให้เกิดการพัฒนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ มีมนต์เสน่ห์ที่สามารถดึงดูดผู้มาเยือนหรือมาสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่เคยมีในท้องถิ่นตน จะสังเกตได้ว่า วัฒนธรรมชุมชนกับคนในท้องถิ่นและการท่องเที่ยวแล้วแต่มีความสัมพันธ์ เกื้อกูลกันและกัน เพราะการท่องเที่ยวได้ใช้วัฒนธรรมของคนพื้นเมืองหรือท้องถิ่นเป็นสินค้าในการดำเนินกิจกรรม ในขณะที่เดียวกันชุมชนท้องถิ่นหรือเจ้าของวัฒนธรรมเองก็ได้รับผลประโยชน์ในการท่องเที่ยว เช่น การสร้างรายได้ การจ้างงาน ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังต้องอาศัยทั้งจากคนในท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชน ในฐานะที่เป็นผู้ชำนาญการเพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

การท่องเที่ยวศาสนสถานหรือวัดและชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการท่องเที่ยวชมโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งยังศึกษาความเชื่อถือ พิธีกรรมต่าง ๆ และมีความเข้าใจวัฒนธรรมใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันก็

^{๑๒๗} ราณี อลิชัยกุล, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖), หน้า ๘๓.

^{๑๒๘} พงศธร เกษสาลี, คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook), (กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว สามารถแบ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้

๑. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์

๒. การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ

๓. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น

๔. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา หรือแข่งขันกีฬาโดยมีกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดรายการกีฬาตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

๕. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม^{๑๒๙}

อย่างไรก็ตามยังมีองค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจอยู่ ๑๐ ประการ คือ

๑. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
๒. โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ
๓. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง
๔. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก
๕. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
๖. ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ
๗. ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
๘. วิถีชีวิต เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร
๙. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่าง ๆ
๑๐. ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

การท่องเที่ยว ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในชีวิต และสร้างสุนทรียภาพในใจผู้ท่องเที่ยว เพราะปัจจัยสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ทั้งประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความล้ำค่า เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่นั้นๆ ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาถึงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของแหล่งศาสนสถานและชุมชนในล้านนา เพื่อให้ทุกคนได้รู้และสร้างความโดดเด่นทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีที่น่าสนใจ ยิ่งในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ นี้ประเทศไทยได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและไม่ขัดกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงมีความปรารถนาที่จะศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เพื่อให้

^{๑๒๙} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, “มารู้จักหนังสือท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเถอะ”, จุลสารการท่องเที่ยว, ๒๕๔๘, หน้า ๑๕-๑๖.

นักท่องเที่ยวต่างแดนได้เข้าใจถึงเนื้อหาสาระ ที่เป็นวัฒนธรรมของวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ถ่ายทอดให้อุณชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ รับผิดชอบต่อปฏิบัติตาม เพราะการถ่ายทอดดังกล่าวได้มีการตีความหมายเอาไว้ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไป เพื่อมิให้เกิดการสูญหายและเป็นการเผยแพร่คุณค่าทางด้านคุณธรรม จริยธรรมและจารีตอันดีงามที่ส่งผ่านทางศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นการฟื้นฟูอนุรักษ์สิ่งล้ำค่าในชุมชนให้ทุกคนได้รับรู้ เรียนรู้และเข้าใจถึงแก่นแท้ที่สืบทอดมาจนปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนและผลที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน เชียงรายและเชียงใหม่ เพื่อนำมาปรับปรุงให้การท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำเอาแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในจังหวัดต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
- ๒.๒ เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
- ๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

๓. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตของเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องแนวความคิดการพัฒนาชุมชน แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพ แนวความคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยววัดและชุมชนในล้านนา หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบ ประเภท และประโยชน์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ฯลฯ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบริบทพื้นที่ที่ทำการวิจัยเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนได้อย่างถูกต้อง

๓.๒ ขอบเขตของประชากร รูปแบบในการศึกษากลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑.๕.๒.๑ การสอบตัวอย่างแบบสอบถามทั้งหมด ๔๐๐ คน โดยจากกลุ่มประชาชนทั่วไปนักท่องเที่ยวหรือผู้เข้ามาเยี่ยมชมจำนวนเฉลี่ยพื้นที่ละ ๖๗ คน

๑.๕.๒.๒ การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อวิเคราะห์และประเมินการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างประกอบจำนวน ๒๙ รูป/คน ประกอบด้วย

๑. สัมภาษณ์พระธรรมราชานุวัตร (หลักแน่น) เจ้าคณะภาค ๖ เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๒. สัมภาษณ์พระเทพสิทธินายก (ชื่น ปญญารโธ) เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๓. สัมภาษณ์พระสุนทรมุนี ฐานสิริ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

๔. สัมภาษณ์พระชยานันทมุนี จรณธมโม (ณ น่าน) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้งและรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

๕. สัมภาษณ์พระเทพสิงหวิมลเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๖. สัมภาษณ์พระราชมุนี เจ้าอาวาสวัดสวนดอก (พระอารามหลวง) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๗. สัมภาษณ์นายหาญ งามเจริญ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย

๘. สัมภาษณ์นายอมร กิตติกวางทอง วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย

๙. สัมภาษณ์พระสงฆ์ในแต่ละพื้นที่จำนวน ๗ รูป

๑๐. สัมภาษณ์ชุมชนในแต่ละ จำนวน ๗ คน

๑๑. สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน ๔ คน

๑๒. สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน ๓ คน

๓.๓ ขอบเขตของพื้นที่ เป็นการศึกษาจากวัดและชุมชนเพื่อการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในจังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยวัดและชุมชนจำนวน ๖ แห่ง คือ

๑) วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

๒) วัดมิ่งเมือง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

๓) วัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๔) วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๕) วัดสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๖) วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พื้นที่ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญทั้งในด้านท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทางด้านพระพุทธศาสนา เช่น ตำนาน ความเชื่อ พิธีกรรมและประวัติศาสตร์ด้านต่างๆ รวมถึงยังเป็นสถานที่มีความโดดเด่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมที่แสดงถึงคุณค่าแห่งวิถีการดำเนินชีวิตแบบล้านนา

๓.๔ ขอบเขตของระยะเวลา การวิจัยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๑๒ เดือน

๔. เครื่องมือและวิธีการศึกษา

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยโดยแบ่งออกตามรูปแบบการวิจัย ได้แก่

๓.๓.๑ เครื่องมือวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการศึกษาด้านเนื้อหา ด้านแนวความคิดการพัฒนาชุมชน แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพ ความหมายองค์ประกอบการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน วัตถุประสงค์และหลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

องค์ประกอบ ประเภท และประโยชน์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนมีส่วนร่วม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบริบทพื้นฐานของวัดและชุมชนในล้านนา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการหาในการสร้างแบบสำรวจเชิงปริมาณ (Quantitative Research) หรือแบบสอบถาม

๓.๓.๒ เครื่องมือวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) เพื่อเป็นการวิเคราะห์ถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา โดยการศึกษากรอบทางด้านเนื้อหาเพื่อนำไปสู่การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๖ แห่ง ประกอบด้วยจำนวน ๒๙ รูป/คน และการสังเกตการณ์ (Observation) บริบทของวัดและชุมชนดังกล่าว ว่ามีปัจจัย เงื่อนไขอะไรที่จะนำไปสู่การพัฒนาทัศนียภาพการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

๕. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทัศนียภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา” เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาที่มีลักษณะแห่งความสวยงามทั้งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีสืบต่อกันมา เป็นการส่งเสริมสร้างความเข้าใจเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ถูกต้องและเหมาะสม จากการศึกษาสามารถสรุปผล ดังนี้

๕.๑.๑ บริบทพื้นฐานและสภาพความจริงการพัฒนาทัศนียภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ประกอบด้วย ๑) ประวัติความเป็นมา การพัฒนาทัศนียภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา จากกลุ่มตัวอย่างนั้น ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีคติ ความเชื่อ ประวัติศาสตร์และศิลปกรรมที่โดดเด่นแบบฉบับล้านนา ๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) พื้นที่การวิจัยของวัดและชุมชนในล้านนา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านศาสนสถานทางด้านวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของชุมชน และศิลปกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา และแต่ละพื้นที่ต่างมีความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกันทางด้านศิลปะแบบล้านนา ๓) การจัดการการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางทางการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน

นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคการพัฒนาทัศนียภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน พบว่า การพัฒนาทัศนียภาพการท่องเที่ยวมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในล้านนา ได้แก่ ความรู้และความเข้าใจ สภาพจราจร/การเดินทาง พื้นที่จำกัด การอบรม ความเสียสละ การมีส่วนร่วม การสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ สภาพแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยวงบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นโยบายรัฐไม่สอดคล้อง

ส่วนแนวทางการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน การพัฒนาทัศนียภาพการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีทิศทางอันเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาทัศนียภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ได้แก่ การเสียสละ/จิตอาสา การมีส่วนร่วม การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ งบประมาณ ร้านค้า/สินค้าและการปรับปรุงภูมิทัศน์

จะเห็นได้ว่าสภาพความจริงของพื้นที่ในการพัฒนาทัศนียภาพการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาและอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยววัดและชุมชนให้

ยังยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ดำรงคงไว้และสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพชนชาวล้านนาที่มีความมั่งคั่งทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีให้อยู่กับชุมชนต่อไป

๕.๑.๒ สรุปผลจากแบบสอบถาม การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาได้ผล คือ

ความรู้และเข้าใจจากปัจจัยภายใน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ความเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายในมีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๒ โดยความต้องการของวัดและชุมชน = ๔.๒๗ รองลงมา การสนับสนุนจากผู้นำและองค์กรท้องถิ่น = ๔.๒๒ รองลงมา ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน = ๔.๒๑ และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน = ๔.๑๘

ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ความเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอกมีค่าเฉลี่ย = ๔.๐๘ โดยความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน = ๔.๒๐ รองลงมา แบบแผนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๐๔ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๐๐

ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชนมีค่าเฉลี่ย = ๓.๙๘ โดยการเข้าถึงสถานท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๔.๐๑ รองลงมา สิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๓.๙๙ รองลงมา สิ่งดึงดูดใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๓.๙๘ รองลงมา ความปลอดภัยต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๓.๙๗ และการรับรองการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = ๓.๙๖

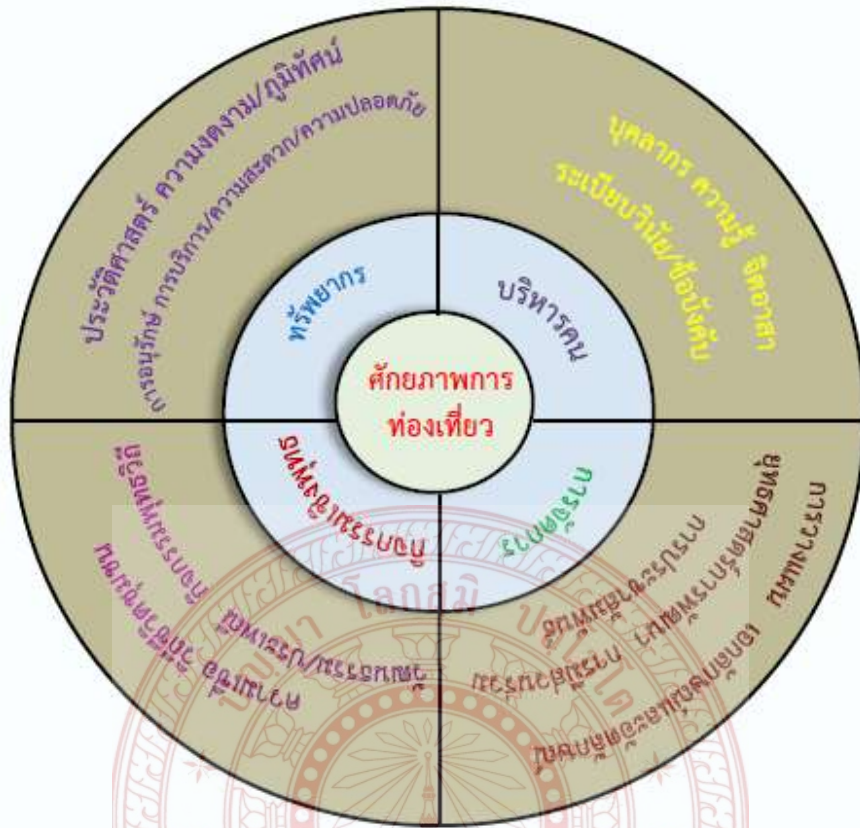
๕.๒ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา พบว่า กระบวนการการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนมีองค์ประกอบด้วย ๑) ด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี ทุกพื้นที่ของการศึกษามุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รู้และเข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศิลปะ วัฒนธรรมและรูปแบบของสังคมตั้งแต่โบราณกาลที่ผสมผสานทั้งความเชื่อ แนวคิดและความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาสืบมาจนถึงปัจจุบัน ๒) ด้านการจัดการ อย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการและให้บริการที่เหมาะสม มุ่งเน้นการบริหารจัดการภายในวัดและความเห็นจากเพื่อให้พื้นที่ชุมชนไม่มีโอกาสมากในการบริหารจัดการให้เหมาะกับชุมชน ๓) ด้านวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นในแง่สังคมและมุ่งเน้นความเป็นวิถีชุมชนที่ตั้งเดิม แต่บางพื้นที่ได้หมุนเวียนตามกระแสการดำเนินชีวิตของสังคม ๔) ด้านความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้รับความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวจังหวัด หน่วยงานปกครองท้องถิ่น และภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยววัดและชุมชน ๕) ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน กระนั้น การบริหารจัดการบางพื้นที่ที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตนเอง และเป็นการแสดงภาพลักษณ์อันดีงามที่ปรากฏให้แก่คนทั่วไปได้รับรู้และเรียนรู้ ๖) ด้านนักท่องเที่ยวเกิดความพึง

พอใจ การท่องเที่ยวในทุกพื้นที่เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้รับความพึงพอใจ เพราะเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีการบริหารจัดการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทั้งการเดินทาง สถานที่และความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว ๗) ด้านขีดความสามารถรองรับ (carrying capacity) พื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวส่วนมากจะมีพื้นที่เหมาะสม กว้างขวาง มีระเบียบ แต่วัดพระสิงห์วราวิหาร จังหวัดเชียงใหม่และวัดมิ่งเมือง จังหวัดน่าน เป็นแห่งท่องเที่ยวที่อยู่ใจกลางเมืองทำให้อัด การจราจรติดขัด และพื้นที่ในการจอดรถไม่เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาด้านกายภาพจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งพัฒนา ๘) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของถือได้ว่ามีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เพราะเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนั้นๆ ทำให้พื้นที่มีการจัดผู้รักษาความปลอดภัยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชม

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นแนวทางพัฒนาและเพิ่ม ศักยภาพการท่องเที่ยวจากปัจจัยข้างต้น เพื่อหาวิธีการและรูปแบบการที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิม ของชุมชนในล้านนา ดังนั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ของวัดและชุมชนในล้านนาเพื่อให้มีรูปแบบที่ดีและเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัฒนธรรมตาม แนววิถีพุทธอันทรงคุณค่าของวัดและชุมชนในล้านนา

๖. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและ ชุมชนในล้านนา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพประสิทธิผลจะต้องมีรูปแบบ ดัง แผนภาพข้างล่างดังนี้

รูปแบบการพัฒนาศึกษาศึกษาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

การพัฒนาศึกษาศึกษาทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจ สืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้/วิถีชีวิตชุมชนดีขึ้น และเป็นการตอบสนองความต้องการชุมชนในการฟื้นฟูความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนจากการสำรวจ ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ อีกทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนา ศึกษาศึกษาการท่องเที่ยว จากการศึกษาสามารถจำแนกรูปแบบการพัฒนาศึกษาศึกษาของวัดและชุมชนใน ล้านนา ดังนี้

๑. ทรัพยากร การพัฒนาศึกษาศึกษาของวัดและชุมชนในล้านนานั้นจะต้องมีแหล่งท่องเที่ยวต่าง ที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ ๑) **ประวัติศาสตร์** การพัฒนาและสร้างเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังบอกเล่าเรื่องราวอันทรงคุณค่าแก่ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่จะ เข้ามาศึกษาและสัมผัสถึงเล่าราวเหตุการณ์ครั้งก่อน ทั้งเรื่องราว ๒) **ความงดงาม/ภูมิทัศน์** ความ โดดเด่นและสวยงามทางด้านศิลปะ หัตถกรรม จิตรกรรมแบบฉบับล้านนาที่มีความงดงามและทิวทัศน์ที่ ตระการตาทางกายภาพทำให้เกิดความพอใจในการเยี่ยมชม ๓) **การอนุรักษ์** ความมีเอกลักษณ์ เฉพาะตัวที่แฝงด้วยความวิจิตรพิสดารทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรม ที่ล้ำค่าที่ปรากฏในชุมชน ๔) **การบริการ/ความสะอาด/ความปลอดภัย** การสรรหาสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจ อธิบายและแนะนำในนักท่องเที่ยว

๒. บริหารคน บุคลากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวนั้น ประกอบด้วย ๑) *บุคลากร* บุคคลภายในชุมชนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความพร้อมเพรียงกันที่จะพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนด้วยการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี สร้างความรู้สึกปลอดภัยและประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ๒) *ความรู้* แหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจให้ตระหนักถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของวัดและชุมชนทางด้านศาสนสถานและความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรมและการบริหารพื้นที่ให้เป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ๓) *จิตอาสา* การเสียสละกำลังกาย กำลังใจและกำลังทรัพย์ในการพัฒนาวัดและชุมชน เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานถ่ายทอดความรู้ของชุมชนมิให้สูญหายไป ๔) *ระเบียบวินัย/ข้อบังคับ* ข้อปฏิบัติของชุมชนต่อการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยว มิให้เกิดการฝ่าฝืนกฎระเบียบ

๓. การจัดการ เป็นการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางที่กำหนดไว้ ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวนั้นของวัดและชุมชนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้และแนวทางที่จะไปถึงเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนมีการดำเนินการ คือ ๑) *การวางแผน* การวางนโยบายจากการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไข เพื่อพัฒนาการจัดการให้ดึงดูดความสนใจสอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเผยแพร่แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ๒) *เอกลักษณ์และอัตลักษณ์* ศิลปะ วัฒนธรรมของล้านนามีลักษณะที่โดดเด่น ทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แฝงไปด้วยแนวคิดในการดำเนินชีวิตของชุมชน และเป็นมนต์เสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ ๓) *ยุทธศาสตร์การพัฒนา* การสำรวจสภาพปัญหาที่จะนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม เพื่อวางแผนงานเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการระหว่างวัดกับชุมชนให้เกิดศักยภาพที่ดีในการจัดการทรัพยากรคน เงิน ทรัพยากรและกระบวนการ รวมถึงการร่วมมือกับทุกภาคส่วน ๔) *การมีส่วนร่วม* การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวนั้นของวัดและชุมชนต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด ๕) *การประชาสัมพันธ์* การแพร่กระจายข้อมูล ประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้แก่ นักท่องเที่ยว ทั้งในรูปแบบของเอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ และไอทีหรืออินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างความรู้และเข้าใจ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวและแหล่ง

๔. กิจกรรมเชิงพุทธ การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักทางพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมเชิงพุทธด้านความเชื่อดั้งเดิมที่หล่อหลอมคุณค่าทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามของวัดและชุมชน ดังนี้ ๑) *ความเชื่อ* วิถีชีวิตของชาวล้านนาปลูกฝังให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีตามหลักทางพระพุทธศาสนาที่มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติตนตั้งแต่อดีต ๒) *วิถีชีวิตชุมชน* บริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินระหว่างวัดและชุมชน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจการดำเนินชีวิตตามวิถีพุทธของชุมชน ๓) *วัฒนธรรม/ประเพณี* การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและวิถีการท่องเที่ยวนั้นเชิงอนุรักษ์ที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวได้ตระหนักและเข้าใจความภูมิใจของชุมชนในการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมของตนเองที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของชุมชน ๔) *กิจกรรมพุทธวิถี* กิจกรรมที่ชุมชนได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญการพัฒนาศักยภาพตนเอง จากความร่วมมือตามหลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน สร้าง

มาตรฐานการท่องเที่ยวที่ไม่กระทบต่อสภาพลักษณ์ของวัดและชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นและเผยแพร่คุณค่าของภูมิปัญญาของชุมชน โดยเริ่มจากการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการคนในชุมชน การบริหารจัดการ และการกิจกรรมเชิงพุทธเพื่อให้เป็นการพัฒนาศักยภาพที่ยั่งยืนและเหมาะสมในชุมชนล้านนา ในการส่งเสริมสนับสนุนคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อชุมชนและนักท่องเที่ยวให้เกิดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๗. ข้อเสนอแนะ

การวิจัย“การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา” ผลการวิจัยครั้งนี้ ถือเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เป็นการบ่งบอกถึงคุณค่าทั้งทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม เป็นแนวทางการสร้างความรู้ ความเข้าใจและรายได้แก่ชุมชนจากการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและเกิดความยั่งยืน นอกจากนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะผลการวิจัย ดังนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ๑) ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานเป็นศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณี เพื่อให้ชุมชนเกิดความรักและตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนตนเอง
- ๒) ส่งเสริมและพัฒนาวัดและชุมชนให้เกิดความระเบียบ สร้างภูมิทัศน์แก่นักท่องเที่ยว
- ๓) ส่งเสริมการทำงานร่วมกันหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- ๔) ชุมชนต้องมีจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานเป็นศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณี ร่วมมือกันในการดูแล รักษาและป้องกันมิให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นสูญหายไป

๗.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

แนวทางเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมในการการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา คือ

- ๑) ควรประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน
- ๒) ควรมีการจัดทำแผนและนโยบายส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ชัดเจน และมีการติดตามผลและประเมินผล
- ๓) ควรมีการทำงานร่วมกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น เพื่อทุกภาคส่วนได้เข้าใจการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ชุมชน สังคมและประเทศชาติ
- ๔) ควรมีแรงกระตุ้นในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

๕) ควรมีการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบและแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๖) ควรมีการส่งเสริมเชิงปฏิบัติการแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

๗.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ในล้านนาในแต่ละพื้นที่

๒) ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เฉพาะพื้นที่ที่ตระหนักถึงคุณค่าการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวนำไปสู่การสร้างชุมชนต้นแบบต่อไป

๓) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยในแต่ละพื้นที่ในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน เพื่อให้เห็นความแตกต่างทางด้านปัจจัย เงื่อนไข และรูปแบบในการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่

บรรณานุกรม

๑ หนังสือ

- ราณี อธิชัยกุล. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖.
- พงศธร เกษสาลี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook). กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๓.

๒. วารสาร:

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, “มารู้จักหนังสือท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเถอะ”. จุลสารการท่องเที่ยว. ๒๕๔๘.

ภาคผนวก ข
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ปรัชญาเถรวาทและรายวิชาอื่นๆ ทางด้านพระพุทธศาสนา ฯลฯ
- สามารถนำผลการศึกษาไปสะท้อนข้อมูลการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน เพื่อให้เข้าใจ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและเป็นการสืบสานทาง วัฒนธรรมที่เหมาะสมและยั่งยืน
- สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวประจำจังหวัด และหน่วยงานอื่นๆ ที่มีความต้องการจะพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

๒. กิจกรรมด้านการพัฒนาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

- สามารถพัฒนาและจัดกิจกรรมจากวัฒนธรรมท้องถิ่นและประเพณีเพื่อส่งเสริมให้เกิดความ น่าสนใจในการท่องเที่ยว
- สามารถพัฒนาและต่อยอดการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนกับพื้นที่อื่นที่มี ลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน
- สามารถนำข้อมูลการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนไปเผยแพร่ให้หน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ให้ชุมชนตระหนัก มีจิตสำนึกในการทำงานสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ตนเอง เพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้คุณค่าที่มีในชุมชนตนเอง

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

- พัฒนาทักษะการวิจัยให้กับนิสิตทั้งระดับปริญญาตรีและมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง เพื่อเรียนรู้กระบวนการทำวิจัยและวิธีการเข้าสู่ ชุมชนเพื่อให้ข้อมูลที่แท้จริง
- การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการ อนุรักษ์ สืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นตนเอง
- ศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์รูปแบบที่เหมาะสมกับการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวของวัดและชุมชนให้เกิดเป็นการพัฒนาที่เหมาะสมและยั่งยืน

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูล ปฐมภูมิ/หุติยภูมิ/ แนวคิดและทฤษฎี ต่างๆ ที่ใช้ในการ วิจัย	ทราบข้อมูลและการจัดการการ ท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา	ข้อที่ ๑	ทำให้สามารถวิเคราะห์ แนวคิดและทฤษฎีในการ จัดการการท่องเที่ยวเพื่อ พัฒนาศักยภาพการ ท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง
๒. การสำรวจพื้นที่ กรณีศึกษา	ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการ การท่องเที่ยวเพื่อเป็นแรงจูงใจและ เพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวของวัด และชุมชน	ข้อที่ ๒	ทำให้สามารถวิเคราะห์ ความรู้ความเข้าใจในการ พัฒนาการท่องเที่ยวของวัด และชุมชนในล้านนา
๓. ออกแบบ เครื่องมือและ ตรวจสอบความ เที่ยงตรงในการ พัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวจากผู้ ทรงคุณ	ได้แนวทาง/ข้อมูลในการศึกษา วิเคราะห์การพัฒนาการท่องเที่ยว ของวัดและชุมชนจากการศึกษา กลุ่มเป้าหมายและชุมชน	ข้อที่ ๒	ทำให้ได้ความเที่ยงตรงใน การสำรวจและเก็บข้อมูลเชิง ลึกเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
๔. การเก็บข้อมูล แบบสอบถาม	ทราบถึงข้อมูล ความคิดเห็นของ พระสงฆ์ ชุมชนและนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจการ พัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและ ชุมชน และแนวทางการพัฒนาที่ เหมาะสม	ข้อที่ ๒-๓	ได้ทราบถึงข้อมูลความ คิดเห็นของกลุ่มพระสงฆ์ ชุมชนและนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ การพัฒนาการท่องเที่ยวของ วัดและชุมชน และแนวทาง การพัฒนาที่เหมาะสม
๕. สัมภาษณ์เชิงลึก พระสงฆ์ ชุมชน นักท่องเที่ยว หน่วยงาน องค์กร ในการพัฒนา ศักยภาพการ ท่องเที่ยวของวัด และชุมชน	ทราบถึงข้อมูล ความคิดเห็นของ พระสงฆ์ ชุมชน นักท่องเที่ยว หน่วยงาน องค์กรในการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและ ชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดจิตสำนึก ส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่นตนเอง	ข้อที่ ๑-๒-๓	ทำให้สามารถวิเคราะห์ถึง ความคิดเห็นพระสงฆ์ ชุมชน นักท่องเที่ยว หน่วยงาน องค์กรในการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวของวัดและ ชุมชน
๖. ข้อเสนอแนะอื่น	ทราบถึงข้อเสนอทั้งในเชิงนโยบาย		ทำให้ได้ข้อเสนอแนะจาก

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
	และระดับปฏิบัติของพระสงฆ์ หน่วยงาน องค์กร ชุมชนและ นักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยว ปัญหาและแนว ทางการแก้ไขเพื่อให้การท่องเที่ยว เกิดประสิทธิภาพและเป็นการพัฒนา แบบยั่งยืน	ข้อที่ ๑-๒-๓	พระสงฆ์ หน่วยงาน องค์กร และนักท่องเที่ยว อันเป็น ประโยชน์ต่อชุมชนในการ พัฒนาศักยภาพการ ท่องเที่ยวที่ถูกต้องและ เหมาะสมกับท้องถิ่นตนเอง
๗. รายงานฉบับ สมบูรณ์	รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ คือ ๑. เพื่อศึกษาการจัดการการ ท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ๒. เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวของวัดและชุมชนใน ล้านนา ๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การ พัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของ วัดและชุมชนในล้านนา	ข้อที่ ๑-๒-๓	ได้รายงานการวิจัยที่มีคุณค่า สามารถตอบวัตถุประสงค์ ของการวิจัยและการส่งเสริม แนวทางการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวของวัดและ ชุมชนในล้าน เพื่อให้ชุมชน ได้ตระหนักในถึงคุณค่า สืบ สานภูมิปัญญาของท้องถิ่นใน การอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามสืบต่อไป

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๔๔/๑๑๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัดบุญวาทย์วิหาร
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๔๒๑-๕๒๗๗, โทรสาร ๐-๕๔๒๑-๕๒๗๗
www.mculampang.com

พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม บัญศรีตัน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถามในการใช้เก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยนายสมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา" ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้ง ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

ขอเจริญพร

(พระราชธรรมมาลังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

สำนักงานวิทยาลัย
โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๔๒๑ ๙๒๘๗

15/5/60
[Signature]
๒๒ พ.ค. ๖๐

ที่ ศธ ๖๑๔๔/ว.๑๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัตถุประสงค์
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๔๒๒-๕๒๘๗, โทรสาร ๐-๕๔๒๒-๕๒๘๗
www.mculampang.com

พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

สิ่งที่แนบมาด้วย แบบสอบถามในการใช้เก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๓ ฉบับ

ด้วยนายสมจันทร์ ศรีปรีชานนท์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา" ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงขออนุญาตให้เจริญพรท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ทางมหาวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดีและขออโนมทนาขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพรมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

เจริญพรมาด้วยความนับถือ

ทศ/อ.ส.
พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์
๖ - พฤษภาคม ๖๐

(พระราชธรรมาลังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

สำนักงานวิทยาลัย

โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๔๒๒ ๕๒๘๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

โทร. ๐๕๔ ๒๑๑ ๒๕๗

ที่ ศธ.๒๑๔๔/ ๖ ๑๐

วันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ สุปัสส

ด้วยนายสมจันทวี ศรีปรีชยานนท์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา" ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในกรณี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์ท่านได้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าคงจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดีและขออนุโมทนาขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร มาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

ขอเจริญพร

(พระราชธรรมมาลังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

11 พ.ย. 60

ภาคผนวก ข
ผลการหาค่าดัชนีสอดคล้อง (IOC)

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC) เครื่องมือการวิจัย

เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา”

ผลการประเมินความเที่ยงตรง โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเที่ยงตรง

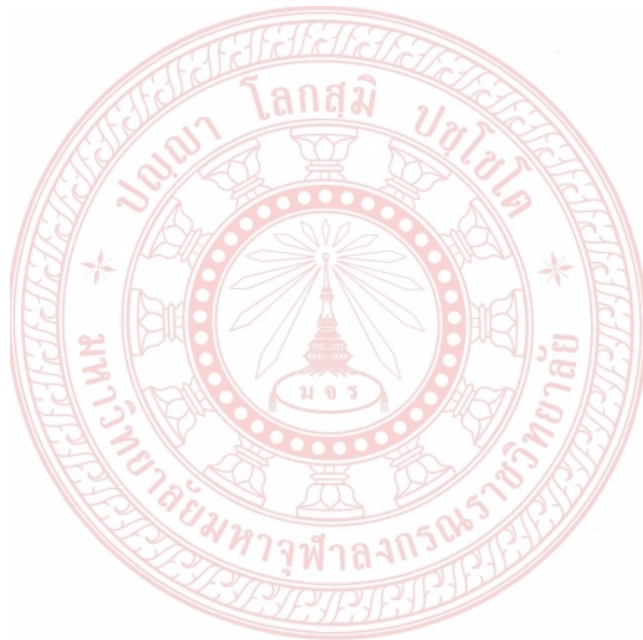
ข้อ ที่	ข้อความถามในแบบสอบถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	แปล ผล
		ผู้เชี่ยวชาญคน ที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ ๓		
ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม						
๑	เพศ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	สถานภาพ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	อายุ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ระดับการศึกษา	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	อาชีพ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	รายได้	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
ตอนที่ ๒ ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายใน						
ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน						
๗	ท่านมีความรู้ความเข้าใจต่อการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและ ชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	ท่านเห็นด้วยกับการอบรมให้ความรู้ใน การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของ วัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	ท่านเห็นด้วยกับการส่งเสริมให้วัดและ ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพ ของวัดและชุมชนทำให้เกิดรายได้และ วิถีชีวิตที่ดีขึ้น	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพ ของวัดและชุมชนเป็นการสืบสานภูมิ ปัญญาของท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
ความต้องการของวัดและชุมชน						
๑๒	ท่านคิดว่าควรมีการสำรวจข้อมูลเพื่อ ใช้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวเป็นการสืบสาน ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของวัด และชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวเป็นการฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรมของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

๑๕	ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการให้ความรู้ทั้งทางด้านตำนาน ประวัติศาสตร์ โบราณคดีของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทำให้วิถีชีวิตของวัดและชุมชนดีขึ้น	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน						
๑๗	ท่านให้ด้วยกับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘	ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวมีผลต่อการฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	ท่านเห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๑	ท่านเห็นด้วยกับการประเมินและติดตามผลของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
การสนับสนุนจากผู้นำและองค์กรท้องถิ่น						
๒๒	ท่านเห็นด้วยว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	ท่านเห็นด้วยว่าหน่วยงานองค์กรภาครัฐ เอกชนและท้องถิ่นควรมีการจัดตั้งกองทุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔	ท่านเห็นด้วยว่าหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕	ท่านเห็นด้วยว่าหน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้จัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๖	ท่านเห็นด้วยว่าหน่วยงานภาครัฐและ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

	เอกชนสนับสนุนให้การปรับปรุงวัดและชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว					
ตอนที่ ๓ ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก						
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน						
๒๗	ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากข้อมูลการท่องเที่ยวของหน่วยงานภาครัฐ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘	ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากบอกเล่าจากเพื่อน (ปากต่อปาก)	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙	ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากนิตยสาร	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๐	ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจาก อินเทอร์เน็ต	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๑	ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากทีวีและเกมโชว์	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
แบบแผนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน						
๓๒	มีแผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวชัดเจน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๓	มีคำบรรยายความเป็นมาและประวัติอย่างชัดเจน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๔	มีคำชี้แจงค่าธรรมเนียมเข้าเยี่ยมชมอย่างชัดเจน	๐	+๑	+๑	๐.๖๖	ใช้ได้
๓๕	มีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติในการเยี่ยมชมอย่างชัดเจน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๖	มีข้อห้ามหรือข้อบังคับในการเยี่ยมชมอย่างชัดเจน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน						
๓๗	ท่านเห็นด้วยว่านักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาทางด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๘	ท่านเห็นด้วยว่านักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาและเรียนรู้ภูมิปัญญาถิ่นนาของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๙	ท่านเห็นด้วยว่านักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาประวัติและตำนานที่สำคัญของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๐	ท่านเห็นด้วยว่านักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาเยี่ยมชมศิลปะ วัฒนธรรมของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๑	ท่านเห็นด้วยว่านักท่องเที่ยวต้องการ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

	เข้ามาศึกษา ค่ำสอนทาง พระพุทธศาสนาของวัดและชุมชน					
ตอนที่ ๔ ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน						
การรับรองการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน						
๔๒	สถานที่พักอาศัยมีจำนวนเพียงพอ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๓	ร้านอาหารมีจำนวนเพียงพอ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๔	การเดินทาง โดยสาร/รับจ้างมีความ เพียงพอ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๕	ระบบการจัดการขยะมีความเหมาะสม และเพียงพอ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๖	มีร้านค้าในการซื้อของอย่าง สะดวกสบาย	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวของวัดและชุมชน						
๔๗	เส้นทางการคมนาคมมีความเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๘	ป้ายบอกทางมีความชัดเจน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๙	สภาพถนนในการเดินทางสะดวกสบาย	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๐	สถานที่ท่องเที่ยวติดกับถนนสายหลัก	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๑	สถานที่ท่องเที่ยวมีรถโดยสารให้บริการ ตลอดเวลา	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
สิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน						
๕๒	แผนที่/แผนผังแสดงขอบเขตการ ท่องเที่ยวอย่างชัดเจน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๓	ถนน/การเดินทางในสถานที่ท่องเที่ยวมี ความเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๔	ที่จอดรถมีความเหมาะสมและเพียงพอ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๕	ห้องสุขามีความสะอาดและเพียงพอ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๖	ศูนย์บริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
สิ่งดึงดูดใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน						
๕๗	มีโบราณวัตถุที่มีความศักดิ์สิทธิ์	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๘	มีประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา อันยาวนาน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕๙	มีแหล่งธรรมชาติที่สวยงาม	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖๐	มีแหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖๑	มีศิลปะ จิตรกรรมที่งดงาม	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
ความปลอดภัยต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน						
๖๒	มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเป็น ประจำ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖๓	มีกฎระเบียบและมาตรการในการ ท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖๔	มีความปลอดภัยในทางเดินสถาน	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

	ท่องเที่ยว					
๖๕	มีความปลอดภัยบริเวณที่จอดรถ	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖๖	มีความปลอดภัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา”

แบบสอบถามนี้เป็นการสำรวจการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ขอให้ท่านตอบแบบสอบถามตามความจริงเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยแบบสอบถามจำแนกออกเป็น ๕ ตอน ดังนี้ คือ

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายใน

ตอนที่ ๓ ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก

ตอนที่ ๔ ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน

ตอนที่ ๕ คำถามเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นต่ออุปสรรคและข้อเสนอแนะการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำชี้แจง ให้กากบาทเครื่องหมาย ในช่องที่ถูกที่สุด

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

๑) เพศชาย

๒) เพศหญิง

๒. สถานภาพ

๑) โสด

๒) สมรส

๓) หย่าร้าง

๔) หม้าย

๓. อายุ

๑) ต่ำกว่า ๑๘ ปี

๒) ๑๙ - ๓๐ ปี

๓) ๓๑ - ๔๐ ปี

๔) ๔๑ - ๕๐ ปี

๕) ๕๑ - ๖๐ ปี

๖) ๖๑ ปี ขึ้นไป

๔. ระดับการศึกษา

๑) ประถมศึกษา

๒) มัธยมศึกษา/ป.วช.

๓) อนุปริญญาตรี/ป.วส.

๔) ปริญญาตรี/เทียบเท่า

๕) สูงกว่าปริญญาตรี

๕. อาชีพ

๑) รับจ้างทั่วไป

๒) ค้าขาย

๓) เกษตรกรรม

๔) รับราชการ

๕) รัฐวิสาหกิจ

๖) อื่นๆ

๖. รายได้

- ๑) น้อยกว่า ๕,๐๐๐ บาท ๒) ๕๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท
- ๓) ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ๔) ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท
- ๕) ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ๖) มากกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท

ตอนที่ ๒ ความรู้และความทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน
ในล้านนา โดยแต่ละหมายเลขแทนระดับความเห็น ดังนี้

- ๕ แทนความเห็นในระดับ มากที่สุด
- ๔ แทนความเห็นในระดับ มาก
- ๓ แทนความเห็นในระดับ ปานกลาง
- ๒ แทนความเห็นในระดับ น้อย
- ๑ แทนความเห็นในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๒ ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน	ระดับความเข้าใจ				
	๕	๔	๓	๒	๑
ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน					
๗. ท่านมีความรู้ความเข้าใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๘. ท่านเห็นด้วยกับการอบรมให้ความรู้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๙. ท่านเห็นด้วยกับการส่งเสริมให้วัดและชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว					
๑๐. ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนทำให้เกิดรายได้และวิถีชีวิตที่ดีขึ้น					
๑๑. ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนเป็นการสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่น					
ความต้องการของวัดและชุมชน					
๑๒. ท่านคิดว่าควรมีการสำรวจข้อมูลเพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๑๓. ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของวัดและชุมชน					
๑๔. ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรมของวัดและชุมชน					
๑๕. ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการให้ความรู้ทั้งทางด้านตำนาน ประวัติศาสตร์ โบราณคดีของวัดและชุมชน					
๑๖. ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทำให้วิถีชีวิตของวัดและชุมชนดีขึ้น					

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน					
๑๗. ท่านให้ด้วยกับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๑๘. ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของวัดและชุมชน					
๑๙. ท่านเห็นด้วยกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวมีผลต่อการฟื้นฟูชนบทธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของวัดและชุมชน					
๒๐. ท่านเห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๒๑. ท่านเห็นด้วยกับการประเมินและติดตามผลของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
การสนับสนุนจากผู้นำและองค์กรท้องถิ่น					
๒๒. ท่านเห็นด้วยว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๒๓. ท่านเห็นด้วยว่าหน่วยงานองค์กรภาครัฐ เอกชนและท้องถิ่นควรมีการจัดตั้งกองทุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๒๔. ท่านเห็นด้วยว่าหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๒๕. ท่านเห็นด้วยว่าหน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้จัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๒๖. ท่านเห็นด้วยว่าหน่วยงานภาครัฐและเอกชนสนับสนุนให้การปรับปรุงวัดและชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว					
ตอนที่ ๓ ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก					
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๒๗. ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากข้อมูลการท่องเที่ยวของหน่วยงานภาครัฐ					
๒๘. ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากบอกเล่าจากเพื่อน (ปากต่อปาก)					
๒๙. ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากนิตยสาร					
๓๐. ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจาก อินเทอร์เน็ต					
๓๑. ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนจากทีวีและเกมโชว์					
แบบแผนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๓๒. มีแผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวชัดเจน					
๓๓. มีคำบรรยายความเป็นมาและประวัติอย่างชัดเจน					

๓๔. มีคำชี้แจงค่าธรรมเนียมเข้าเยี่ยมชมอย่างชัดเจน					
๓๕. มีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติในการเยี่ยมชมอย่างชัดเจน					
๓๖. มีข้อห้ามหรือข้อบังคับในการเยี่ยมชมอย่างชัดเจน					
ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน					
๓๗. ท่านเห็นด้วยว่านักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาทางด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของวัดและชุมชน					
๓๘. ท่านเห็นด้วยว่านักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของวัดและชุมชน					
๓๙. ท่านเห็นด้วยว่านักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาประวัติและตำนานที่สำคัญของวัดและชุมชน					
๔๐. ท่านเห็นด้วยว่านักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาเยี่ยมชมศิลปะ วัฒนธรรมของวัดและชุมชน					
๔๑. ท่านเห็นด้วยว่านักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาของวัดและชุมชน					
ตอนที่ ๔ ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน					
การรับรองการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๔๒. สถานที่พักอาศัยมีจำนวนเพียงพอ					
๔๓. ร้านอาหารมีจำนวนเพียงพอ					
๔๔. การเดินทาง โดยสาร/รับจ้างมีความเพียงพอ					
๔๕. ระบบการจัดการขยะมีความเหมาะสมและเพียงพอ					
๔๖. มีร้านค้าในการซื้อของอย่างสะดวกสบาย					
การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๔๗. เส้นทางคมนาคมมีความเหมาะสม					
๔๘. ป้ายบอกทางมีความชัดเจน					
๔๙. สภาพถนนในการเดินทางสะดวกสบาย					
๕๐. สถานที่ท่องเที่ยวติดกับถนนสายหลัก					
๕๑. สถานที่ท่องเที่ยวมีรถโดยสารให้บริการตลอดเวลา					
สิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๕๒. แผนที่/แผนผังแสดงขอบเขตการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน					
๕๓. ถนน/การเดินทางในสถานที่ท่องเที่ยวมีความเหมาะสม					
๕๔. ที่จอดรถมีความเหมาะสมและเพียงพอ					

๕๕. ห้องสุขามีความสะอาดและเพียงพอ					
๕๖. ศูนย์บริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว					
สิ่งดึงดูดใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๕๗. มีโบราณวัตถุที่มีความศักดิ์สิทธิ์					
๕๘. มีประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาอันยาวนาน					
๕๙. มีแหล่งธรรมชาติที่สวยงาม					
๖๐. มีแหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น					
๖๑. มีศิลปะ จิตกรรมที่งดงาม					
ความปลอดภัยต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๖๒. มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเป็นประจำ					
๖๓. มีกฎระเบียบและมาตรการในการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน					
๖๔. มีความปลอดภัยในทางเดินสถานท่องเที่ยว					
๖๕. มีความปลอดภัยบริเวณที่จอดรถ					
๖๖. มีความปลอดภัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว					

ตอนที่ ๕ ปัญหา ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

๖๗. ท่านคิดว่าอะไรที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน?

.....

.....

.....

๖๘. ท่านคิดว่าควรมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนอย่างไร?

.....

.....

.....

๖๙. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

กราบนิมัสการขอขอบคุณที่เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

ดร.สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา”

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ..... ฉายา..... สกุล..... อายุ..... ปี
อาศัยอยู่ บ้านเลขที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
ตำแหน่ง.....
สัมภาษณ์เมื่อ.....

ส่วนที่ ๒ ความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

ท่านมีความรู้ ความเข้าใจอย่างไรกับการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา?

.....
.....
.....
.....

ท่านคิดว่าทำอย่างไรถึงจะพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา?

.....
.....
.....
.....

ท่านคิดว่าการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาควรดำเนินการอย่างไร?

.....
.....
.....
.....

ท่านคิดว่าการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนามีอุปสรรคและปัญหาอย่างไร?

ภาคผนวก ฉ

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ ศธ ๖๑๔๔/ว ๓๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัฒนอุทยานวิหาร
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๔๒๑-๕๒๗๗, โทรสาร ๐-๕๔๒๑-๕๒๗๗
www.mculampang.com

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก

เรียน พระเดชพระคุณพระธรรมราชานุวัตร เจ้าคณะภาค ๖

ด้วยนายสมจันท์ ศรีปรีชยานนท์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา" ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุน
งบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการศึกษาวิจัยดังกล่าวจำเป็นต้องเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เกิดองค์
ความรู้ในการพัฒนาชุมชน ดังนั้น จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณให้การอนุเคราะห์ใน
การสัมภาษณ์ ในวันอาทิตย์ ที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ วัดพระแก้ว เลขที่ ๑๙ ม.๑ ถนนไตรรัตน์
ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เวลา ๑๕.๓๐ น. เพื่อคณะผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลมาเก็บรวบรวม
และนำไปวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ซึ่งเป็นประโยชน์
ทางวิชาการและชุมชน ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าคงจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขอ
อนุโมทนาขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระราชธรรมมาสังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

สำนักงานวิทยาลัย

โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๕

๐๙๙๑๗

๒๗ ก.ค. ๒๕๖๐

ที่ ศธ ๖๑๔๔/ว ๓๘

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัตถุประสงค์บริหาร
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๔๒๑-๕๒๘๗, โทรสาร ๐-๕๔๒๑-๕๒๘๗
www.mculampang.com

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก

เรียน พระเทพสิทธินายก เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย

ด้วยนายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุน
งบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการศึกษาวิจัยดังกล่าวจำเป็นต้องเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เกิดองค์
ความรู้ในการพัฒนาชุมชน ดังนั้น จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณให้การอนุเคราะห์ใน
การสัมภาษณ์ ในวันอาทิตย์ ที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ วัดพระสงฆ์ ถนนท่าหลวง ตำบลเวียง อำเภอ
เมือง จังหวัดเชียงราย เวลา ๑๔.๓๐ น. เพื่อคณะผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลมาเก็บรวบรวมและนำไปวิเคราะห์
แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการและ
ชุมชน ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าคงจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนา
ขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระราชธรรมมาสังการ)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

รับทราบ
ท. : พระเทพสิทธินายก
๓๐ ก.ค. ๖๐

สำนักงานวิทยาลัย
โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๔๔๕๕

ที่ ศธ ๒๑๔๔/ ๖ ๓๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัฒนุญวาทวิทยา
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕1๒๐๐
โทร. ๐-๕๔๒๖-๕๒๗๗, โทรสาร ๐-๕๔๒๖-๕๒๗๗
www.mculampang.com

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก

เรียน พระสุนทรมุณี รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน

ด้วยนายสมจันทร ศรีปริชยานนท์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา" ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุน
งบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการศึกษาวิจัยดังกล่าวจำเป็นต้องเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เกิดองค์
ความรู้ในการพัฒนาชุมชน ดังนั้น จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณให้การอนุเคราะห์ใน
การสัมภาษณ์ ในวันที่อาทิตย์ ที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ วัดมิ่งเมือง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง
น่าน จังหวัดน่าน เวลา ๑๕.๓๐ น. เพื่อคณะผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลมาเก็บรวบรวมและนำไปวิเคราะห์แนว
ทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการและชุมชน
ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าคงจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบพระคุณ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระราชธรรมมาสังการ)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

สำนักงานวิทยาลัย
โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๕

วันทธาน

๑๓/๗/๒๐

ที่ ศธ ๖๓๔๔/ ๖ ๓๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัฒนูปถมาวิหาร
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๔๒๑-๕๒๔๗, โทรสาร ๐-๕๔๒๑-๕๒๗๖
www.mculampang.com

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก

เรียน พระชยานันท์หมณี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้ง

ด้วยนายสมจันท์ ศรีปรีชยานนท์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา" ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุน
งบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการศึกษาวิจัยดังกล่าวจำเป็นต้องเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เกิดองค์
ความรู้ในการพัฒนาชุมชน ดังนั้น จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณให้การอนุเคราะห์ใน
การสัมภาษณ์ ในวันอาทิตย์ที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เวลา ๑๐.๐๐ น. เพื่อคณะผู้วิจัยจะ
ได้นำข้อมูลมาเก็บรวบรวมและนำไปวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน
ในล้านนา ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการและชุมชน ทางมหาวิทยาลัย ทวีรวัชรจักได้รับความอนุเคราะห์
จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระราชาธรรมาลังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

สำนักงานวิทยาลัย
โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๕

รับทราบ

๑๓/๗/๖๐

ที่ ศธ ๒๑๙๔๔/ ๖ ๓๘

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัตถุประสงค์บริหาร
ตำบลเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๓๒๑-๕๒๔๒๒, โทรสาร ๐-๕๓๒๑-๕๒๔๒๕
www.mculampang.com

๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก

เรียน พระเทพสิงหนทราชาจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่

ด้วยนายสมจันท์ ศรีปวีชยานนท์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสนศรัทธาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา" ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุน
งบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการศึกษาวิจัยดังกล่าวจำเป็นต้องเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เกิดองค์
ความรู้ในการพัฒนาชุมชน ดังนั้น จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณให้การอนุเคราะห์ใน
การสัมภาษณ์ ในวันอาทิตย์ ที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ตำบลพระสิงห์
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เวลา ๑๕.๓๐ น. เพื่อคณะผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลมาเก็บรวบรวมและนำไป
วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา ซึ่งเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการและชุมชน ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าคงจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขอ
อนุโมทนาขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระราชธรรมรังษีการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

สำนักงานวิทยาลัย
โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๓๒๐ ๙๔๕๕

๙๔๕/๘๐

ที่ ศธ ๖๓๔๘/ ๖ ๓๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วิทยาเขตลำปาง
ถนนกม.๘ ลำปาง จ.ลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๓๖๔-๕๖๕๓, โทรสาร ๐-๕๓๖๔-๕๖๕๒
www.mcu.lampang.com

☐	กลุ่มส่งเสริมฯ
☐	กลุ่มพัฒนาระงับ
☒	กลุ่มวิจัยทั่วไป
☐	ปฏิบัติการพิเศษ

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก
เจริญพร กษมณธรรมสังห์ หนัดเส็งงา

๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

สำนักงานวัฒนธรรมเชิงราช
เลขที่รับ 1721 วันที่ ๕.๘.๖๐
เวลา.....

ด้วยนายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา" ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุน
งบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการศึกษาวิจัยดังกล่าวจำเป็นต้องเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เกิดองค์
ความรู้ในการพัฒนาชุมชน ดังนั้น จึงขอความเมตตาคุณเสาะหาจากท่านให้กรอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์
เพื่อคณะผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลมาเก็บรวบรวมและนำไปวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว
ของวัดและชุมชนในล้านนา ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการและชุมชน ทางมหาวิทยาลัยฯ นี้หวังว่าคงจักได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออภัยในนามขอพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระราชธรรมาสังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

สำนักงานวิทยาลัย
โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๓๖๐ ๕๕๕๕
๐๕๓-๕๓๑-๕๕๓๐

นายสมร วิศศิกรเทอญ
วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่

ภาคผนวก ซ
ประมวลภาพกิจกรรมการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลแบบสอบถามในการวิจัย

ได้รับเมตตาจากพระชยานันท์มณี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้ง
รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก

อาจารย์พัศกร อุ่นภาค เมตตาช่วยอนุเคราะห์การสัมภาษณ์พระเดชพระคุณพระธรรมราชานุวัตร เจ้าคณะภาค ๖

สัมภาษณ์พระเดชพระคุณพระเทพสิงหราชจารย์ รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์เชิงลึกไวยาวัจกรวัดสวนดอก ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์ชาวต่างชาติในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์
วัน เดือน ปีเกิด ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒
สถานที่เกิด ๐๕๙ หมู่ที่ ๔ บ้านท่ามะเฟือง ตำบลโพนสา
อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๑๐
ที่อยู่ปัจจุบัน ๒๒ หมู่ ๔ ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๕ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา
โรงเรียนบ้านท่ามะเฟือง ตำบลโพนสา
อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

พ.ศ. ๒๕๓๘ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดอัมพวัน
อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

พ.ศ. ๒๕๔๐ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำอำเภอท่าบ่อ
จังหวัดหนองคาย

พ.ศ. ๒๕๔๔ สำเร็จการศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

พ.ศ. ๒๕๔๕ สำเร็จการศึกษารัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. ๒๕๔๘ เข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๕๖ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก (Ph.D.)
University of Pune, India.

ปัจจุบันทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๑. งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อผลงานวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่และแหล่งทุน
- ๑) การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของ
พระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง

สถานภาพในการทำวิจัย : ผู้วิจัยหลัก

ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. ๒๕๕๘

แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) กระบวนการสร้างหลักประกันชีวิตตามหลักศีล ๕ ในจังหวัดลำปาง

สถานภาพในการทำวิจัย : ผู้วิจัยหลัก

ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. ๒๕๕๙

แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจังหวัดลำปาง

สถานภาพในการทำวิจัย : ผู้วิจัยหลัก

ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. ๒๕๕๙

แหล่งทุน : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับการสร้างสุขภาวะชุมชนตามวิถีพุทธในจังหวัดลำปาง

สถานภาพ : ผู้วิจัยหลัก

แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) การศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของการจัดการศึกษาธรรมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

สถานภาพ : ผู้วิจัยหลัก

แหล่งทุน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

๒ งานวิจัยที่กำลังทำ: ชื่อข้อเสนอการวิจัย แหล่งทุน

๑) การพัฒนาศักยภาพวัดพระธาตุหมื่นศรี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย

แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาพระราชจินดานายก วัดพระเจดีย์ขาวหลัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

สถานภาพ : ผู้วิจัยร่วม

แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ - สกุล : นายจิรศักดิ์ ปันลำ
- วัน/เดือน/ปีเกิด : ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๐๕
- ภูมิลำเนา : บ้านเลขที่ ๔๗ หมู่ที่ ๑ ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
- ประวัติการศึกษา : ประถมศึกษา โรงเรียนวัดสองแควเหนือ ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (๒๕๑๖)
: มัธยมศึกษาต้น โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่วัดพระเจดีย์ขาว ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (๒๕๒๔)
: มัธยมปลาย โรงเรียนวิสุทธิวิทยากร ตำบลหัวเวียง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (๒๕๒๗)
: ปริญญาตรี (พธ.บ พุทธศาสนา) มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่ (๒๕๔๓)
: ปริญญาโท (กศ.ม บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร (๒๕๔๖)
- ประวัติการทำงาน : เป็นครูใหญ่แผนกนันทกรรม สำนักศาสนศึกษาวัดศรีล้อม (๒๕๓๕)
: เป็นพระวิปัสสนาจารย์ประจำ มจร.วิทยาเขต.เชียงใหม่.(๒๕๔๒ - ๒๕๕๐)
: เป็นอาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง (๒๕๕๒-ปัจจุบัน)
: เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนอนุบาลลำปาง (๒๕๕๕ - ปัจจุบัน)
: เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนเทศบาล ๔ บ้านเชียงราย (๒๕๕๖ - ปัจจุบัน)
: เป็นกรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองจังหวัดลำปาง (๒๕๕๖ - ปัจจุบัน)
: เป็นมัคคนายกวัดประตู่ต้นฝิ่งและวัดเซตวัน (๒๕๕๗ - ปัจจุบัน)
: เป็นรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง (ปัจจุบัน)
- ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๒๘๓/๑ ถนนพหลโยธิน ตำบลหัวเวียง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ นางอาภากร ปัญโญ

รหัสประจำตัวนักวิจัย -

เลขประจำตัวบัตรประชาชน -

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

หน่วยงานที่สังกัด วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖๖๒ หมู่ ๒ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

๕๒๑๓๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐ - ๕๔๒๐ - ๙๔๕๔

ประวัติการศึกษา

ศศ.บ. (การท่องเที่ยวและการโรงแรม)

ศศ.ม. (บริหารและประเมินโครงการ)

พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ MCU RS ๖๑๐๗๖๐๐๓๓ หรือ ว.๐๓๓/๒๕๖๐

ชื่อโครงการ การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

หัวหน้าโครงการ นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๑/๑ ถนนบุญวาทย์ ตำบลหัวเวียง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๑-๙๒๘๗

Email : sartsirin@gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมการให้บริการที่มีความเจริญเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็วไปทั่วทุกมุมโลก โดยมีระบบการให้บริการ เครื่องอำนวยความสะดวก ความรวดเร็วแก่นักท่องเที่ยว เช่น การให้บริการทางด้านข้อมูลข่าวสาร การบริการโทรคมนาคม การบริการเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก ฯลฯ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มุ่งเน้นพัฒนาทางการท่องเที่ยวเพิ่มสมรรถนะทางการพัฒนาประเทศชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๙ ซึ่งการท่องเที่ยวได้ถูกกล่าวอ้างถึงการขยายการจ้างงาน การกระจายรายได้และการหารายได้เข้าสู่ประเทศชาติและประชาชนในท้องถิ่น

ศาสนสถานและชุมชนที่ได้สืบสานความรู้ถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรมที่ถือว่าเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการดึงดูดแก่นักท่องเที่ยวจากดินแดนต่างๆ สู่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งได้ไม่น้อย โดยเหตุที่ชนชาติต่างๆ ทั่วโลกต่างมีวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันไป ดังวลีหนึ่งที่เป็นคำกล่าวทางมานุษยวิทยาว่า “ชนชาติที่แตกต่างกันย่อมมีวัฒนธรรมแตกต่างกัน” (Different People, Different Culture) ความหลากหลายและแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายให้เพื่อนมนุษย์ผู้สนใจใคร่รู้ ใคร่อยากที่จะเยี่ยมชมความแตกต่างนั้นๆ กระตุ้นให้เกิดการเดินทางเพื่อไปศึกษา ค้นหา เรียนรู้ในวัฒนธรรมของชนชาติอื่นๆ เพื่อเป็นการสั่งสมประสบการณ์แห่งชีวิตของตนเอง นอกจากนั้นการเดินทางยังถือได้ว่าเป็นสิ่งหนึ่งในการพักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์ ซึ่งการเดินทางเพื่อไปศึกษา เรียนรู้ ชื่นชมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันนั้นเรียกอีกว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

ปัจจุบันการท่องเที่ยวศาสนสถานหรือวัดและชุมชนเป็นการศึกษาเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เพราะกระแสที่ถูกสร้างขึ้นในสังคมและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีส่วนเผยแพร่ให้แหล่งท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ เป็นที่รู้จักมากขึ้น ประกอบกับทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักของประเทศไทยโดยเฉพาะ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทยต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ ในแต่ละท้องถิ่น ที่ได้รับความสนใจและเกิดกระแสการอนุรักษ์และหวงแหนในมรดกอันล้ำค่าทางวัฒนธรรมไทย ทำให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ มีมนต์เสน่ห์ที่สามารถดึงดูดผู้มาเยือนหรือมาสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่มีในท้องถิ่นตน จะสังเกตได้ว่า วัฒนธรรมชุมชนกับคนในท้องถิ่นและการท่องเที่ยวล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์ เกื้อกูลกันและกัน เพราะการท่องเที่ยวได้ใช้วัฒนธรรม

ของคนพื้นเมืองหรือท้องถิ่นเป็นสินค้าในการดำเนินกิจกรรม ในขณะที่เดียวกันชุมชนท้องถิ่นหรือเจ้าของวัฒนธรรมเองก็ได้รับผลประโยชน์ในการท่องเที่ยว เช่น การสร้างรายได้ การจ้างงาน ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังต้องอาศัยทั้งจากคนในท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชน ในฐานะที่เป็นผู้ชำนาญการเพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้และเป็นการสร้างสุนทรียภาพภายในใจนักท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ทั้งประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงความล้ำ เอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ ฉะนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาถึงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของแหล่งศาสนสถานและชุมชนใน เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและไม่ขัดกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของวัดและชุมชนในล้านนา

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เข้าใจเนื้อหา สาระ แก่นแท้ของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ถ่ายทอดให้อุณขุณรุ่นหลังได้เรียนรู้ รับทราบและปฏิบัติ และเป็นการอนุรักษ์ถึงคุณค่าทางด้านคุณธรรม จริยธรรมและจารีตอันดีงามของ ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการฟื้นฟูมรดกอันล้ำค่าของชุมชนให้ทุกคนได้รับรู้ เรียนรู้และ ปฏิบัติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
๒. เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

ผลการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชน และนักท่องเที่ยว

๑. ทรรศนภาพ การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนานั้นจะต้องมีแหล่งท่องเที่ยวต่างที่ ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ ๑) *ประวัติศาสตร์* การพัฒนาและสร้างเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังบอกเล่าเรื่องราวอันทรงคุณค่าแก่ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่จะ เข้ามาศึกษาและสัมผัสถึงเล่าราวเหตุการณ์ครั้งก่อน ทั้งเรื่องราว ๒) *ความงดงาม/ภูมิทัศน์* ความโดดเด่นและสวยงามทางด้านศิลปะ หัตถกรรม จิตรกรรมแบบฉบับล้านนาที่มีความงดงามและทิวทัศน์ที่ ตระการตาทางกายภาพทำให้เกิดความพอใจในการเยี่ยมชม ๓) *การอนุรักษ์* ความมีเอกลักษณ์ เฉพาะตัวที่แฝงด้วยความวิจิตรพิสดารทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรมที่ ล้ำค่าที่ปรากฏในชุมชน ๔) *การบริหาร/ความสะอาด/ความปลอดภัย* การสรรหาสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจ อธิบายและแนะนำให้นักท่องเที่ยว

๒. บริหารคน บุคลากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพการ ท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๑) *บุคลากร* บุคคลภายในชุมชนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความพร้อม เปรียบกันที่จะพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนด้วยการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สร้างความรู้สึกปลอดภัยและ

ประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ๒) *ความรู้* แหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจให้ตระหนักถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของวัดและชุมชนทางด้านศาสนสถานและความงามทางด้านพุทธศิลป์กรรมด้านต่างๆ โดยการบริหารพื้นที่ให้เป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ๓) *จิตอาสา* การเสียสละกำลังกาย กำลังใจและกำลังทรัพย์ในการพัฒนาวัดและชุมชน เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานถ่ายทอดความรู้ของชุมชนมิให้สูญหายไป ๔) *ระเบียบวินัย/ข้อบังคับ* ข้อปฏิบัติของชุมชนต่อการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยว มิให้เกิดการฝ่าฝืนกฎระเบียบ

๓. การจัดการ เป็นการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางที่กำหนดไว้ ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้และแนวทางที่จะไปถึงเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนมีการดำเนินการ คือ ๑) *การวางแผน* การวางนโยบายจากภาวะวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไข เพื่อพัฒนาการจัดการให้ดึงดูดความสนใจสอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเผยแพร่แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ๒) *เอกลักษณ์และอัตลักษณ์* ศิลปะ วัฒนธรรมของล้านนามีลักษณะที่โดดเด่น ทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แฝงไปด้วยแนวคิดในการดำเนินชีวิตของชุมชน และเป็นมนต์เสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ ๓) *ยุทธศาสตร์การพัฒนา* การสำรวจสภาพปัญหาที่จะนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม เพื่อวางแผนงานเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการระหว่างวัดกับชุมชนให้เกิดศักยภาพที่ดีในการจัดการทรัพยากรคน เงิน ทรัพยากรและกระบวนการ รวมถึงการร่วมมือกับทุกภาคส่วน ๔) *การมีส่วนร่วม* การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด ๕) *การประชาสัมพันธ์* การแพร่กระจายข้อมูล ประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้นักท่องเที่ยว ทั้งในรูปของเอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ และไอทีหรืออินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างความรู้และเข้าใจ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวและแหล่ง

๔. กิจกรรมเชิงพุทธ การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักทางพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมเชิงพุทธด้านความเชื่อดั้งเดิมที่หล่อหลอมคุณค่าทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามของวัดและชุมชน ดังนี้ ๑) *ความเชื่อ* วิถีชีวิตของชาวล้านนาปลูกฝังให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีตามหลักทางพระพุทธศาสนาที่มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติตนตั้งแต่อดีต ๒) *วิถีชีวิตชุมชน* บริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินระหว่างวัดและชุมชน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงให้เห็นแก่นักท่องเที่ยวได้เข้าใจการดำเนินชีวิตตามวิถีพุทธของชุมชน ๓) *วัฒนธรรม/ประเพณี* การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและวิถีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวได้ตระหนักและเข้าใจความภูมิใจของชุมชนในการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมของตนเองที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของชุมชน ๔) *กิจกรรมพุทธวิถี* กิจกรรมที่ชุมชนได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญการพัฒนาศักยภาพตนเอง จากความร่วมมือตามหลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน สร้างมาตรฐานการท่องเที่ยวที่ไม่กระทบต่อสภาพลักษณะของวัดและชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นและเผยแพร่คุณค่าของภูมิปัญญาของชุมชน โดยเริ่มจากการ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการคนในชุมชน การบริหารจัดการ และการกิจกรรมเชิง
พุทธเพื่อให้เป็นการพัฒนาศักยภาพที่ยั่งยืนและเหมาะสมในชุมชนล้านนา ในการส่งเสริม สนับสนุน
คุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้และ
สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อชุมชนและนักท่องเที่ยวให้เกิดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- ๑) เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
- ๒) ทำให้ชุมชนได้เข้าใจการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
- ๓) ทำให้ชุมชนได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่นของวัดและชุมชนในล้านนา
- ๔) เป็นแนวทางและแบบแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการสืบทอดศิลปะ วัฒนธรรม
ท้องถิ่นของวัดและชุมชนล้านนา

การประชาสัมพันธ์

กำลังดำเนินการตีพิมพ์ และเผยแพร่

